

GÜZEL SANATLAR VE SPOR LİSELERİ

ÇAĞDAŞ DÜNYA SANATI

12

YAZARLAR

İsmail Şamil YAMAN

Tahir EKİM

Serpil SUNGUR

Ceyhan ÖZER

DEVLET KİTAPLARI
BİRİNCİ BASKI

....., 2012

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI.....: 5695
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ: 401

12.?.Y.0002.4208

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir suretle alınıp yayımlanamaz.

Editör	: Meryem UZUNOĞLU
Dil Uzmanı	: Hilal SARIKAYA ER
Program Geliştirme Uzmanı	: Talip AYDEMİR
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı	: İsmail ŞENER
Rehberlik Uzmanı	: Serap ÖZÜDOĞRU
Görsel Tasarım Uzmanı	: Duygu SARI

ISBN 978-975-11-3651-0

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 03.11.2011 gün ve 7668 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 19.03.2012 gün ve 3398 sayılı yazısı ile birinci defa 1.745 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl!
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.

Ruhumun senden, İlâhi, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar-ki şahadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan, İlâhi, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

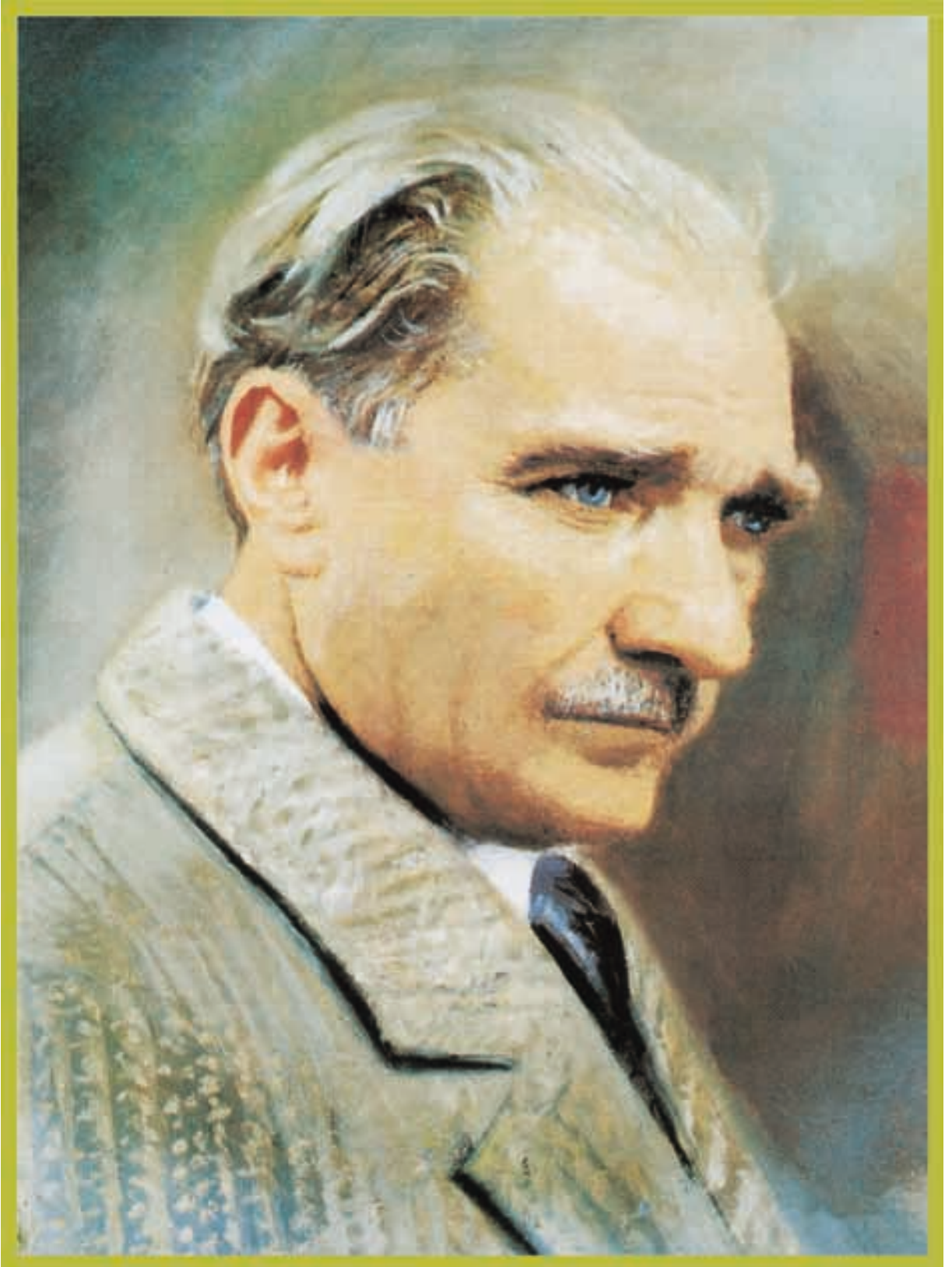
Mehmet Âkif ERSOY

ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni, bu hazineden, mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî, bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok nâmüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asîl kanda, mevcuttur!

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE

MODERNİZMİ DOĞURAN NEDENLER	12
1. SANAYİ DEVRİMİNİN TOPLUMA ETKİSİ	14
2. SANAYİ DEVRİMİNİN SANATA ETKİSİ	17
Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları	22

2. ÜNİTE

ÇAĞDAŞLAŞMA YOLUNDA İLK ADIMLAR	24
1. YENİ AÇILIMLAR ve İZLENİMCİLİK (EMPRESYONİZM)	26
2. İLERİ İZLENİMCİLİK (POSTEMPRESYONİZM)	36
3. YENİ İZLENİMCİLİK (NEOEMPRESYONİZM)	43
Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları	50

3. ÜNİTE

20. YÜZYILA BAŞLARKEN SANAT ORTAMI	52
1. NÂBİLER	53
2. LAUTREC ve AFİŞLERİ	56
3. YENİ SANAT (ART NOUVEAU)	58
Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları	64

4. ÜNİTE

1945 ÖNCESİ SANAT AKIMLARI	66
1. FOVİZM	68
2. KÜBİZMİ HAZIRLAYAN SANAT ORTAMI	74
3. KÜBİZM	75
4. GELECEKÇİLİK (FÜTÜRİZM)	82
5. DIŞAVURUMCULUK (EKSPRESYONİZM)	86
6. SOYUT SANATIN DOĞUŞU	91
7. SOYUT RESME KATKISI OLAN HAREKETLER	93
a. Soyut Dışavurumculuk (Soyut Ekspresyonizm)	93
b. Süprematizm	96
c. Yapıcılık (Konstrüktivizm)	98
8. DADA HAREKETİ	100
9. GERÇEKÜSTÜCÜLÜK (SÜRREALİZM)	103
10. 2. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE RESİM SANATININ ABD'DEKİ YANSIMALARI	113
Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları	118

5. ÜNİTE

1945 ve SONRASI TEMEL EĞİLİMLER	120
1. POP SANATI (POP ART)	121
2. OLUŞUM (HAPPENİNG) SANATI	125
3. FOTO GERÇEKÇİLİK (HİPERREALİZM)	128
4. OPTİK SANAT (OP ART)	132
5. HAREKET SANATI (KİNETİK SANAT)	135
6. MİNİMALİST SANAT	138
7. KAVRAMSAL SANAT	140
8. VÜCUT SANATI (BODY ART)	144
9. ÇOKLUK (FLUXUS) SANATI	146
10. GÖSTERİ (PERFORMANS) SANATI	149
11. ARAZİ SANATI (LAND ART)	151
12. VİDEO SANATI (VİDEO ART)	154
13. YENİ GERÇEKÇİLİK (NEOREALİZM)	157
14. DUVAR - GRAFİTİ SANATI	161
15. YERLEŞTİRME (ENSTALASYON) SANATI	164
16. YENİ DİŞAVURUMCULUK (NEOEKSPRESYONİZM)	167
17. MODERNİZM SONRASI (POSTMODERNİZM)	170
Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları	177

SÖZLÜK	179
KAYNAKÇA	182
YARARLANILAN WEB SİTELERİ	183
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARININ YANIT ANAHTARI ...	184
ÇAĞDAŞ DÜNYA SANATINA YÖN VEREN SANAT AKIMLARI	
KRONOLOJİSİ	185
PROJE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	186

Dikkat

Öğrencilerin derse ilgi ve dikkatlerini çekmek için kullanılan vurgulayıcı söz ve bilgiler bu bölümde yer alır. !

Üniteye Başlarken

Ünite konularına zemin hazırlayan toplumsal ve siyasi gelişmelerin toplum ile sanata etkilerini öğrencilerin kavrayabilmesi için genel bilgilerin verildiği bölümdür.

Anahtar Sözcükler

Anlatılacak konunun kavranmasında etkili olan sözcükler bu bölümde yer alır.

Ulaşılması hedeflenen kazanımı ölçmeyi veya öğrencinin anlatılan konuyu yorumlamasını sağlayacak ara dönüt niteliğindeki soruları kapsar.

Hazırlık Çalışmaları

Öğrencilerin önceden edindiği bilgileri kullanmasını, araştırma, inceleme, gözlem yapma, düşünme ve fikir yürütmesini sağlayacak çalışmalar bu bölümde yer alır.

Etkinlik

Öğrencilerin, derse etkin katılımlarını sağlayan ve kazanımları destekleyen sınıf içinde yapılacak uygulama çalışmaları bu bölümde yer alır.

Ders Dışı Etkinlik

Öğrencilerin sınıf dışında bireysel veya grup olarak yapacağı inceleme, araştırma, gözlem ve uygulama çalışmalarını içeren uzun veya kısa süreli çalışmaları kapsar.

Okuma Metni

Konuyu desteklemeye yönelik bilimsel bilgiler, anı, olay veya makaleler bu bölümde yer alır.

Bilgi Notu

Konuları destekleyen, yeni, bilinmeyen veya ilginç bilgileri içerir. Merak uyandırıcı, güdüleyici ve bilişsel gelişimi destekleyici bilgileri kapsar.

Bunları Öğrendim

Ünite sonunda tüm konuları içeren özet bilgileri kapsar.

Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Öğrencilerin bilgilerini sınıflandırma, karşılaştırma, bilgiler arasında ilişki kurma, yorumlama ve kendilerini değerlendirme çalışmalarını kapsar.

Proje Çalışması

Öğrencilerin bireysel veya grup olarak dersle ilgili yapacağı çalışmaları kapsar.

ÖN SÖZ

Sanat, insanlığın var oluşundan bu yana sürekli olarak değişim geçirmekte ve insanın ihtiyaçlarını dile getirmektedir. İnsan, sanatla birlikte gelişerek sanatı, kendini ifade etme aracı olarak kullanmaktadır.

Sanat, bir arama ve sorgulama biçimi ya da bir dil olarak tanımlanırsa bu dilin insanoğluyla paralel olarak değiştiği söylenebilir. İnsan ve sanat ilişkisi, sanayi devrimiyle geri dönülmez bir yola girmiştir. Çağı yakalama ve çağdaş olma, sanatın da sorunu olmuştur.

Çağdaş dünya sanatını kavrayabilmek için öncelikle çağdaş, sanat ve çağdaş sanat terimlerinin anlaşılması gerekir. Çağdaş, sözcük anlamıyla “Bulunulan çağın anlayışına, şartlarına uygun olan, çağcıl, uygarca, modern, asrî (TDK Büyük Türkçe Sözlük).” demektir. Ancak bir kavram, salt sözcük anlamından çok daha fazlasını içermektedir ve zamanla ona pek çok anlamlar yüklenir. Çağdaşlık kavramı da sözcük anlamının ötesinde bir anlam taşımaktadır. O hâlde çağdaşlık neyi ifade etmektedir? Çağdaşlık, aynı çağda yaşamamanın ötesinde kültürü ve uygarlık düzeyini de anlatmaktadır. Çağdaş denince yaklaşık aynı uygarlık düzeyinde olan, kültürleri birbirinden farklı da olsa aynı temel değerleri paylaşan kimseleri anladığımız söylenebilir.

Tarihsel anlamda sanat kavramının tartışılması 19. yüzyıl sonlarında gündeme gelmiştir. O zamana kadarki bilimsel teorilerde olduğu gibi sanatın sınırlandırılmış kesin bir tanımını yapmak kolay değildir. Geçmişteki düşünür ve estetikçiler, sanatın özüne ilişkin somut verilerden öte, varsayım ve tartışmalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Sanatın evrensel nitelikleri söz gelimi özgünlüğü, tekliği, yeniliği genel bir tanıma gitmeyi haklı olarak engellemektedir. Ayrıca, tarih boyunca her kültür dönemi ve alanı kendine özgü, bir daha yinelenemeyen bir sanat ortaya koymuştur.

Çağdaş sanat için de çağın koşullarına uymak ve bu koşulları yansıtırı geliştirmek endişesi söz konusudur. Çağdaş sanatın ayırıcı özelliği; sanatın boy atması, gelişmesiyle olan doğrudan ilişkisidir. Sanatın kendiliğinden gelişmesi beklenemez. Bu gelişim, çeşitli düşünsel süreçleri gerektirir. Çağdaş sanat; dilini, varlığını, ortamını ve amacını sorgulayarak kendini sürekli geliştirmektedir. Plastik sanatların gelişim sürecine bakıldığında, sanatçı ve zanaatkârların çağın gereklerine uyan eserleri, sanatın gelişmesinde ve sürekli üretmesinde etkili olmaktadır.

Sanatın geniş kitlelerce daha rahat anlaşılabilmesi, hayatın içinde olması ve kavranabilmesi için sanat eğitimi düşüncesinin başlaması, yaygın ve örgün eğitim içinde yer alma sürecini başlatmıştır.

Sanat eğitimi, görsel düşünceyi gerektirir. Düşünce biçiminin aktarılma şekillerinden biri dil ise diğeri de sanatsal faaliyetlerin şekil bulduğu çizgi ve formlardır. Bu nedenle insanlar konuşma dilinden başka iletişim ve aktarım yolu olarak sanata ihtiyaç duymuştur. Birey karşılaştığı problemleri çözmede, yaşamı kavramada, gördüklerini hissetmede ve olaylara karşı tepki göstermede sanat eğitiminin gerekliliğini anlamalıdır. Çünkü sanat eğitimi, bireyin estetik duyarlılığı, zekâsı, fiziksel ve toplumsal yaşamının gelişiminde önemlidir.

Elinizdeki Çağdaş Dünya Sanatı Kitabı, Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 11.09.2009 tarih ve 156 sayılı kararıyla kabul edilen “Çağdaş Dünya Sanatı Dersi Öğretim Programı” uyarınca “öğrenci merkezli eğitim yöntemi”ne göre hazırlanmıştır. Öğrenci merkezli eğitim için yöntem ve tekniklerin belirlenmesi ve bunların sınıfta uygulanması planlamanın en önemli bölümleridir. Öğrenme sürecinde öğrenci derse aktif olarak katılmaktadır. Öğretmen öğrencinin öğrenme sürecini kolaylaştırmak, yol göstermek ve ortam hazırlamak için rehber konumundadır. Konular; hazırlık çalışmaları, etkinlikler, bilgi notları, ders dışı etkinlikler, proje çalışmaları, bulmacalar, okuma metinleri performans görevleri ve dikkat başlıkları altında sunulmuştur. Bu çalışmalar, çok sayıda görselle zenginleştirilerek desteklenmiştir.

Programda yer alan konular, ana hatlarıyla ele alınmıştır. Farklı kaynaklardan ayrıntılı bilgilere ulaşılabilir. Çağdaş dünya sanatı içinde değerlendirilen akımlar, sanatçılar, eserler ile sosyal ve siyasi gelişmelerin anlatıldığı kitabımızdan yararlanmanız dileğiyle.

İsmail Şamil Yaman, Serpil Sungur, Ceyhan Özer

1. ÜNİTE

MODERNİZMİ DOĞURAN NEDENLER

1. SANAYİ DEVRİMİNİN TOPLUMA ETKİSİ
2. SANAYİ DEVRİMİNİN SANATA ETKİSİ

MODERNİZMİ DOĞURAN NEDENLER

Hazırlık Çalışmaları

1. Sanayi devriminin İngiltere’de başlamasının nedenlerini araştırınız.
2. Buhar makinesinin icadı ve etkileri hakkında bilgi toplayınız.
3. Fotoğraf makinesinin icadının resim sanatına ve sanatçılara etkileri hakkında bilgi toplayınız.

Üniteye Başlarken

Anahtar Sözcükler

modernizm, çağdaş, burjuva, derebeyi, sömürge, mutlak, filozof, bilimsel gelişme, komün, parlamento, insan hakları bildirisi, yeni klasik, romantizm, oryantalizm, avangart (öncü) hareket

Modernizmi doğuran nedenlerin ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

Sözlük anlamıyla “çağdaş” anlamına gelen modern, daima şimdikiyi temsil eder; yaşanan zamanı ve yeniyi gösterir. Modernizm terimi ise “çağdaşlık” ve “yenicilik” anlamında geri dönüşsüz, tek yönlü ve ilerlemeci sanat akımı için kullanılmaktadır.

Anne ve babanızın gençlik yıllarındaki “modern” anlayışlarıyla sizin “modern” anlayışınızı karşılaştırdığınızda ne gibi fark ve benzerlikler görüyorsunuz?

Modernizm, Avrupa’da 17. yüzyılda ortaya çıkan, zamanla tüm dünyaya yayılan toplumsal değerler sistemine ve organizasyona verilen addır. Genel anlamda geleneğe karşı duruş ve ondan kopuşu ifade eden; bireysel, toplumsal ve politik yaşam alanlarının tamamındaki dönüşüm ya da değişimdir. Modernizmin sanata yansımaları 19. yüzyılın ikinci yarısında başlamış, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde ise tam ifadesini bulmuştur.

16. yüzyılda Avrupa’da coğrafya bilgisinin artması, pusulanın icadı, açık deniz yolculuğuna uygun gemilerin yapılması ve yeni kıtaların keşfi, ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Bankacılık ve sigortacılık gibi sektörler de bu dönemde gelişmiştir. Kentlerde yaşayan burjuva sınıfı, bu gelişmelerden faydalanarak zanaat ve ticaretin gelişmesine yön vermiş ekonominin kurallarını ve toplumsal yapıyı etkileyecek kadar zengin olmuştur. Yeni ticaret kuralları, kapitalizmin hâkimiyetine neden olmuş, buna paralel olarak ticaretin hammadde ihtiyacı ise sömürgeciliği başlatmıştır.

Avrupa’da 17. yüzyılın ikinci yarısında burjuva sınıfının güçlenmesiyle birlikte başlayan bireycilik, ahlak, inançta serbestlik, kilise baskısına direnme ve başkaldırma gibi düşünceler 19. yüzyılın ilk çeyreğine dek devam etmiştir. Bu dönem Aydınlanma Çağı olarak adlandırılmıştır. Matbaacılıktaki teknik gelişmeler daha önceleri pahalıya satılan kitapların ucuzlamasını ve yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Aydınlanma Çağında filozoflar, “akıl kullanılması ile doğru bilgiye ulaşılabileceğini” ve “sorunları çözmede sağduyunun önemli olduğunu” belirtmiştir. Baskıcı düşüncelere karşı çıkarak egemenliğin halka ait olduğunu savunan filozoflar, demokrasinin doğuşuna ve gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Devlet yönetiminde burjuva sınıfının soylular ve din adamları kadar söz sahibi olma ve halkın da egemenlik isteğiyle 1789’da Fransız Devrimi yaşanmıştır.

➤ Halk ve burjuva sınıfının farklı amaçlarla ortaklaşa bir devrim gerçekleştirmesi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Fransız Devrimi sonrası “İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi” kabul edilerek 1791’de ilk anayasa ilan edilmiştir. Bildiri ile birlikte özgürlük ve eşitlik kavramları gündeme gelmiştir. Bireyler ve devlet arasındaki monarşik ilişkinin başındaki kral, Fransız Devrimiyle ortadan kaldırılınca ortaya çıkan boşluğu ulusal egemenlik düşüncesi doldurmaya başlamıştır. Bu gelişmelerin yaşanmasında burjuva sınıfı her zaman etkili olmuştur.

➤ Fransız Devriminin topluma etkilerini söyleyiniz.

18. yüzyılın başlarında burjuva ve aristokrat sınıf dışında Avrupa toplumunun çoğunluğu “köylü”dür. Köylü sınıfın çok çaba harcayarak ilkel araçlarla toprağı işlemesi nedeniyle ürünler de yetersiz kalmıştır. Bu yüzden ekonomik güçlük çeken köylü sınıfı, toplum tabakalarının en altında yer almıştır. Ulaşımında hayvan gücünün kullanılması nedeniyle gidilen mesafeler kısıtlı kalmış ve halkın çoğu, yaşadığı yerin dışına pek çıkamamıştır.

Okuryazarlık oranının düşük olması, yalnızca azınlığın kültürlü olmasına olanak tanımış, yazılan kitaplar ve sanat, bu ayrıcalıklı gruba ait olmuştur.

Artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak, hammadde gereksinimi, kimya alanındaki yeni buluşlar ve bilimsel gelişmeler sonucu makinelerin yapılıp yaygınlaşması, Avrupa’da sanayileşme sürecini başlatmıştır.

➤ 18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda ve Avrupa ülkelerinde halkların yaşam şekillerini karşılaştırarak aralarındaki farklılıkları söyleyiniz.

Bilgi Notu

18. Yüzyılda Fransa

Batı uygarlığının gelişiminde 18. yüzyıl her bakımdan önemlidir. “Akıl çağı” olarak da nitelendirilen 18. yüzyılda, felsefeden edebiyata kadar “akıl” egemen olmuştur. 18. yüzyılda Avrupa’da örnek ülke konumundaki Fransa, tüm batının yıldızıdır. Avrupa kıtasının en kalabalık ve refah seviyesi yüksek ülkesi olan Fransa, yazarlarından sanatçılarına kadar takdir ve hayranlık konusudur. Prusyalı bir prens, “Yaşamımın yarısını Paris’i görmeyi arzulamakla geçirdim; öteki yarısını da bu gecikmeye esef etmekle geçireceğim.” demiştir.

Avrupa’nın hemen bütün ülkelerinde soylular, zengin sınıf burjuvalar, toplumun bütün aydın çevreleri Paris’i “inceliğin ve zekânın” başkenti olarak görmüştür. Fransızca, uluslararası bir dil hâline gelmiş, gazeteler dahi Fransızca çıkarılmıştır. Akademilerde tutanaklar Fransızca yazılmış, bazı Alman yazarlar, eserlerini Fransızca kaleme almıştır. Modadan saraylara dek her yerde Fransız zevki taklit edilmiş, Lizbon’dan Saint Petersburg’a değin Fransız kitapları, sanat eserleri, sanatçıları ve edebiyatçıları rağbet görmüştür. Fransa’nın şatoları, Paris bulvarları, Versailles (Versay) Sarayı taklit edilmiş ve Fransız mimarlara binalar yaptırılmıştır. Saraylardan bahçelere dek tüm Avrupa’ya yayılan bu eserler, “klasik sanat”tan esinlenmiştir.

Uluslararası ticaretten zenginleşen kentlerde klasik sanatın etkilerini taşıyan saray ve konaklar inşa edilmiştir. Klasik sanatta; simetri, süsleme, yalınlık, zarıflık ve orantılarda yetkinlik hâkimdir.

Fransa, heykel ve resim sanatında sahip olduğu merkezî otoriteyi müzik alanında kuramamıştır. Başta Johann Sebastian Bach, Haydn ve Mozart olmak üzere dünya çapında bestecileriyle Almanya ve Avusturya müzik dehalarını ortaya koymuştur. Tüm Avrupa’da “oda müziği” gelişmiş, 17. yüzyılda ise “opera” en gözde müzik olayı olmuştur.

17. yüzyıldaki sanat olayları soyluların ve burjuvazinin yaşamına renk katmış; değişen sosyal yaşamın yeni bir parçası olan kulüp ve kafeler, aydınlar ve burjuvanın söyleşi mekânları hâline gelmiştir.

Server Tanilli, *Uygarlık Tarihi*, s. 104,106, 2006.

1. SANAYİ DEVRİMİNİN TOPLUMA ETKİSİ

Sanayi devrimi, insan yaşamının yazılı belgelere geçmiş tarihteki en köklü dönüşümüdür.

Eric Hobsbawn (Erik Habsbavn), Sanayi ve İmparatorluk, s.13, 2005.

Anahtar Sözcükler

devrim, maden, işçi, mekanik, göç, fabrika, kalifiye, çocuk işçi, sosyalizm, komünizm, liberalizm, kapitalizm

Sanayi devriminin topluma etkisinin ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

18. yüzyılda İngiltere’de başlayan sanayi devrimi, zamanla diğer Avrupa ülkelerine ve tüm dünyaya yayılmıştır. Sanayi devriminde gerçekleşen enerji, tekstil, demir, çelik üretimi ve ulaştırma alanlarındaki çeşitli buluşlar, geliştirilerek 19. yüzyılda da devam etmiştir. Sanayi alanındaki gelişmeler, toplumsal yapının değişmesinde ve sanatın gelişiminde de etkili olmuştur.

Dokuma fabrikasında çalıştırılan işçi çocuk, 1885, İngiltere

Kâğıt fabrikasından bir görünüm, 1807, İngiltere

Aşağıdaki tabloda iki dönemde incelenen sanayi devriminde yaşanan gelişmeler ve önemli olaylar özetlenmiştir:

BİRİNCİ DÖNEM (1750-1890)	Madencilik gelişmiş, kömürün kullanılmaya başlanması dokuma ve metalürji alanlarında ilerlemeyi sağlamıştır. James Watt (Ceymis Vat), buhar makinesini geliştirmiş (1765), buhar gücü çeşitli alanlarda kullanılmaya başlanmıştır. 19. yüzyılın ilk yarısında İngiltere başı çekmiştir. 19. yüzyılın son yarısında demir ve kömür yataklarının zenginliğinden dolayı Almanya başa geçmiştir.
İKİNCİ DÖNEM (1896-1928)	Maden kömürü önemini korurken elektrik ve petrol önem kazanmaya başlamıştır. Kimya sanayi gelişmiştir. Uçak ve otomobil yapımında önemli olan mekanik endüstri de gelişmiştir. Batı Avrupa, sanayideki egemenliğini kaybetmeye başlamış, ABD başa geçmiştir. Rusya ve Japonya yeni rakipler olarak ortaya çıkmıştır.

İplik fabrikasında çalıştırılan işçi çocuklar, 1801, İngiltere

İplik fabrikası, 1895, İngiltere

Etkinlik

Sanayi devriminin İngiltere’de başlamasının nedenleri konulu araştırmanızın sonuçlarını sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Daha önce insan ve hayvan gücüne dayalı olarak yapılan işler, sanayi devrimiyle birlikte makinelerle yapılmaya başlanmıştır. Buna göre var olan sistem yetersiz kalmış, üretimin şekli ve mekânı aşağıdaki şemada gösterildiği gibi değişmiştir:

Üretim zanaat düzeyindedir.

18. yüzyıl başlarında dokuma işçileri, imalatçı tacirler hesabına evlerinde çalışmıştır. Demirciler siparişleri dökümhanelerde üretmiştir.

Üretim için yeni mekân arayışları başlamıştır.

18. yüzyıl sonlarında yaşanan talep artışı, üretim ihtiyacını doğurmuştur. Büyük makineler evde üretime uygun olmayınca makinelerin bulunduğu ve işçilerin gittiği büyük binalara ihtiyaç duyulmuştur.

Fabrika sistemi doğmuştur.

Makineler gelişmiş ve maliyetleri yükselmiştir. Buharın kullanımı, makineleri bir araya getirme, bina içinde toplama zorunluluğu getirmiştir. Ekonominin verileri ve günlük yaşamın çerçevesi değişmiştir.

Fabrika sistemi, üretim hızını artırsa da sosyal açıdan birtakım olumsuz sonuçlara sebep olmuştur. Fabrika sahipleri ve işçiler arasında eskiye göre farklı sosyal ilişkiler doğmuştur. Tekdüze, basit, mekanik hareketler yapabilen herkes, makineleri çalıştırabildiği için kalifiye işçilerin normal ücretlerle iş bulabilmesi olanaksız hâle gelmiştir. Erkek işçilerden daha az ücret ödendiği için fabrikalarda çocuklar ve kadınlar çalıştırılmıştır. Günlük çalışma sürelerinin 20 saate kadar çıkması, kadın ve çocukların iş hayatında ezilmesine neden olmuştur.

Fabrika sisteminin ortaya çıkmasıyla oluşan işçi sınıfının yaşamında sizce ne gibi değişiklikler olmuştur?

İlk dokuma makinesine bir örnek, 1770, İngiltere

Buhar makinesiyle çalışan ilk itfaiye aracı, 1860, İngiltere

Sanayi devrimi, zincirleme olarak birçok buluşa yol açmıştır:

- 1850’de petrol arıtılmıştır.
- 1860’ta içten patlamalı benzin motorunun patenti alınmıştır.
- 1885’te ilk motorlu kara taşıtları ortaya çıkmıştır.
- 1870’te elektriğin keşfedilmesiyle yaşam, büyük ölçüde bugünküne benzemeye başlamıştır. Bu buluşlar, insanın üretimdeki çabasını derece derece azaltmıştır.

Buhar makinesinin icadı ve etkileri hakkında topladığınız bilgilerden yola çıkarak hangi alanları etkilediğini söyleyiniz.

Elektrik; telgraf, telefon, radyo gibi haberleşme; tren, asansör, tramvay gibi ulaşım araçlarının enerji kaynağı olmuştur. Sanayi devrimi, daha ilkel yaşam koşullarının sürdüğü ülke ve bölgeler de dâhil olmak üzere tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Yaşam kalitesinin yükselmesi ve doğum oranının artmasıyla nüfus patlaması yaşanmıştır.

Sanayi devrimi sonucunda pek çok yeni meslek doğmuş, iş yerlerindeki yapılanma kökten değişmiş, insanlar çiftliklerden ayrılıp merkezî yerlerdeki fabrikalarda çalışmaya başlamıştır. Üretimde etkin bir yeri olan aile, bir ürünün tamamını üretemez duruma gelmiştir. İş bölümünün çok karmaşık olması, iş makinelerini kullanabilmek için teknik eğitime gereksinim duyulması gibi nedenlerden dolayı aile, iş eğitimindeki rolünü kaybetmiştir.

1869’da Süveyş Kanalı, 1914’te Panama Kanalı’nın açılması ve deniz ulaşımının cazip hâle gelmesiyle ticaret gelişmiştir. Sanayi devrimi sonucunda toplumda yeni sınıflar ortaya çıkmıştır. Bunlar; sanayici, fabrikatör, işletmeci gibi konumlar elde eden, aristokratlar gibi şato ve arazilere sahip olan zengin sınıf burjuvalar, daha alçak gönüllü küçük işletmeleri olan orta burjuvalar ve köyden göç etmek zorunda bırakılmış, şehirlerde olumsuz koşullarda yaşamak zorunda kalan emekçi grup, işçi sınıfı olarak ayrılmıştır. Burjuva ve işçi sınıfının yaşam koşulları arasında büyük uçurumlar olması, bazı aydınların eleştirilerine sebep olmuş ve “sosyalist düşünce” doğmuştur. Komünizm, liberalizm ve kapitalizm gibi ekonomik sistemler de bu sırada tanımlanmaya başlanmıştır. Sanayi devrimine Avrupa ile aynı zamanda katılamayan Osmanlı Devleti’nin ekonomisi ise tüm bu gelişmelerden olumsuz etkilenmiştir.

Avrupa’da sanayi devrimi yaşanırken Osmanlı İmparatorluğu’nun buna dâhil olamamasının nedenleri hakkındaki fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik

Sanayi devriminin topluma olumlu ve olumsuz etkilerini tartışınız. Yaptığınız tartışmadan hareketle “sanayi devriminin topluma etkileri” konulu bir makale yazarak okul gazetesinde yayımlayınız.

2. SANAYİ DEVRİMİNİN SANATA ETKİSİ

Dönemin ünlü fotoğrafçısı Felix (Feliks) Nadar, 1862'de Paris'in havadan fotoğraflarını çekmiş ve resamlara yeni bakış açısı sağlamıştır.

Simona Bartolena, Art Book Empresyonistler, s. 81, 2002.

Anahtar Sözcükler

toplumsal tabaka, burjuva, işçi, sanatçı, teknoloji, bilim, fotoğraf, afiş, arts and crafts hareketi

Sanayi devriminin sanata etkisinin ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

Avrupa'da, 18. yüzyılda yaşanan sanayi devrimi sonucunda burjuva ve işçi sınıfı olmak üzere yeni toplumsal tabakalar oluşmuştur. Sanata ve sanatçıya bakış da bu toplumsal dönüşümler ışığında değişmiştir. 19. yüzyılda burjuva sınıfı; resim, heykel, eski ve yeni kitap, dekorasyon süsleri, müzik ya da tiyatro gösterileri için önemli ölçüde para harcamıştır. 19. yüzyıla kadar bu alanlara bu derece para harcayan bir gruba rastlanmamıştır. Sanatçılar, yaptıkları eserlerle burjuva sınıfı için pahalı ve lüks hizmetler sunan önemli kişiler olarak kabul görmüştür.

Sanayi devrimiyle beraber yaşanan teknolojik ve bilimsel gelişmeler, bazı sanat türlerini ucuz maliyetle ve daha önce hiç görülmemiş miktarda yeniden üretme olanağı sağlamıştır. Üretim şekli farklılaşan ve sayıca artan sanat eserlerine döneme uygun çağdaş bir görünüm kazandırılmıştır.

Birbiri ardına yaşanan teknolojik gelişmelerden fotoğraf makinesinin icadı, sanat dünyasında farklı görüş ve tartışmalara neden olmuştur. Fransız Bilimler Akademisi ile Güzel Sanatlar Akademisi, 1839'da düzenledikleri ortak toplantıda, Daguerreotype (Degarotip) tekniğiyle elde edilen fotoğrafı desteklediklerini ilan etmişlerdir. Bu arada Hippolyte Bayard (Hipolit Beyar), 1837'de başladığı, kâğıt üzerine fotoğraf elde etme çalışmalarını 1839'da pozitif baskıyı icat ederek sonuçlandırmıştır. Aynı yıl 30 adet fotoğraftan oluşan ilk sergisini açmıştır.

Fotoğraf makinesinin icadının resim sanatına ve sanatçılara etkileri hakkında topladığınız bilgilerden yola çıkarak bu konudaki düşüncelerinizi söyleyiniz.

Fotoğrafçılık, hızla gelişerek 1850'lerde ticari bir iş hâline gelmiştir. Günlük yaşamdan sanata, tarihsel izleme biçimlerinden bilimsel çalışmalara kadar pek çok alanda etkili olan fotoğraf, sanatsal bir nitelik kazanmıştır. Burjuva sınıfının portreye ilgi duyması, fotoğrafın sanatsal gelişimine zemin hazırlamıştır. Bazı sanat çevreleri, resim sanatına katkısı olacağını savunurken bazıları da yerini alacağı kaygısıyla fotoğrafa şiddetle karşı çıkmış, nesnelerin mekanik kopyası olan fotoğrafın hiçbir zaman resim sanatıyla karşılaştırılamayacağını belirtmişlerdir. 1862'de, Paris'te bir firma, korsan fotoğraf basmaktan mahkemelik olmuştur. Mahkeme, korsan fotoğraf basımının, "sanatsal mülkiyetin çoğaltılması" anlamına geldiği yönünde karar vermiş; böylece fotoğrafçılık, mahkeme kararıyla sanat dalı ilan edilmiştir.

1862'de, Paris'te mahkeme kararıyla fotoğrafın sanat dalı olarak kabul edilmesini günümüzde ülkemizdeki sanat eseri ve sanatçının korunmasını da dikkate alarak yorumlayınız.

Temple Bulvarı'nın fotoğrafı, Daguerre, 1838, Fransa

Kontes ve kızının fotoğrafı, 1864, Fransa

Sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan teknolojik gelişmelerin önemli sonuçlarından biri de telefon, posta, telgraf gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıdır. Günlük ve periyodik yazılı basın haber iletimi ve bilgi alışverişiyle daha önce hiç görülmemiş türden bir enformasyon ağı oluşmuştur. İletişimin yaygınlaşması, sergilerin duyurulmasını ve sanat dünyasından haberlerin yayılmasını sağlamıştır. Yeni oluşan reklam sektörüne sanatçılar hâkim olmuştur. Reklamcılık, 1890'larda afiş sanatının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sürekli çoğalan ve muazzam çeşitlikle ortaya konan tüketim mallarının tasarımı ve pazarlamasında önemli bir araç olan afiş, sanatçı ve zanaatkârların yeni gelir kapılarından biri hâline gelmiştir.

➡ Sanatın, tek merkez kabul edilen Paris'ten uzaklaşıp birçok yerde farklı alanlarda gelişmesinin sanat üretimini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

Uluslararası ilk Amerikan sergisi, 1886, Pittsburgh

İlk fotoğraf stüdyosu, 1893, Fransa

Bir dergi sayfası, 1862, İngiltere

Ulaşımda yaşanan gelişmeler, sanatın uluslararası bir nitelik kazanmasında etkili olmuştur. Sanat artık tek merkezden değil, birçok merkezden gelişmeye başlamıştır. 18. yüzyılda Avrupa'da gelişen oryantalizm, diğer kültür ve toplumların da tanınıp merak edilmesini sağlamış, küçük ya da kenarda kalmış ülke ve bölgelerde de sanat gelişmeye başlamıştır. Ayrıca, merkezlerde de o güne kadar pek canlanamamış sanat kolları gelişmiştir. Günümüzde Avusturya sınırları içinde yer alan Bohemya'da gelişen, tüm dünyayı etkileyen kristal ve cam sanatı, Britanya'da drama ile bestecilik ve Viyana'da ise resim sanatının gelişmesi buna örnek gösterilebilir.

Bazı sanatçılar, sanayi devrimiyle gelişen teknoloji sayesinde üretilen bazı ürünlerin kalıplaşmış, birbirinin tekrarı ve el emeğinden yoksun olduğunu, sanatsal niteliği olmadığını ileri sürmüş, geleneksel zanaatkârların işini sanayinin yapmasından rahatsız olmuşlardır.

1897'de İngiltere'de endüstri ürünlerine sanatsal içerik katmayı amaçlayan arts and crafts (sanatlar ve el sanatları) hareketi William Morris (Vilyım Moris, 1834-1896)'in öncülüğünde başlamıştır. Sanayi devrimiyle ortaya çıkan düzene ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak sanatın insan doğasından uzaklaşıp makineleşmesine ve kapitalizme karşı çıkan arts and crafts hareketi, gündelik yaşam alanlarını güzelleştirmesini sağlayacak el sanatları, dekoratif öğeler, kumaş tasarımları gibi çalışmaları kapsamaktadır. Bu hareketin hedefi esas olarak "uygulamalı sanatlar"ı ya da gerçek yaşamda kullanılan sanatı üretmektir.

Etkinlik

Sanayi devrimi, 18. yüzyılda Avrupa’da yeni teknik ve sektörlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Fotoğraf, afiş ve reklam bunlardan en önemlileridir. Bu sektörlerin sanata etkisini tablodaki ilgili alanlara yazınız.

	Sanata etkisi
Fotoğraf	
Afiş	
Reklam	

Bilgi Notu

Fotoğraf sanatının başlangıcı, optik icatlar ve görüntü sabitleme üzerine geliştirilen ilk buluşlara dayandırılabilir.

Leonardo da Vinci, 1500’lü yıllarda “Karanlık bir odanın duvarına açılacak bir deliğe, bir mercek yerleştirildiği takdirde dışarıdaki manzaranın görüntüsü karşı duvara ters olarak yansır.” diyerek en basitinden en gelişmişine kadar bütün fotoğraf makinelerinin optik kurallarını ortaya koymuştur.

1727’de Alman Profesör Johann Heinrich Schulze (Yohan Haynrih Şulze), tebeşir tozu ve gümüş nitrat sürülmüş bir kâğıt üzerine bir şekil konulup güneşe tutulduğunda bu şeklin görüntüsünün kâğıt üzerinde oluştuğunu ispatlamıştır. O zamana kadar gümüş tuzlarının ışık etkisiyle değil ısıyla değişime uğradığı düşünülüyordu.

1813’te Joseph Nicéphore Niepce (Josef Nisifa Nips), ışığa duyarlı bir levha üzerine kalıcı görüntüler elde etmeyi başarmıştır.

1837’de Louis Jacques Mande Daguerre (Lui Jak Mond Dage) gümüş kaplanmış bakır levhaları küçük bir kutu içinde iyot buharına tutarak ışığa hassas olan iyotlu gümüş tabakası elde etmiştir. Bu tabakanın üzerine fotoğraf çekilmiş, daha sonra küçük bir kutu içinde cıva buharına tutularak çekilen resim meydana çıkarılmış ve hiposülfid ile sabitleştirilmiştir. “Daguerre yöntemi” olarak adlandırılan bu yöntemle bir tane fotoğraf elde ediliyor ve kopya edilemiyordu. Daha sonraları iyotlu gümüş yerine bromlu gümüş kullanılarak poz süresi kısaltılmış ve bu yönteme “Daguerreotype” adı verilmiştir.

1839-1940’ta William Henry Fox Talbot (Vilyım Henri Foks Talbit) adlı bir İngiliz fizikçi, negatif kâğıt resimleri, balmumuyla yarı geçirgen hâle getirmiş ve klorlu gümüş kâğıtlara pozitif baskı almıştır. Genel anlamda bu yöntem, bugünkü baskı tekniğiyle aynıdır.

www.defot.org/dosyalar/makinalar.ppt

İlk fotoğraf çalışması, 1826, Niepce, Gernsheim Koleksiyonu, ABD

Ders Dışı Etkinlik

Yeni klasisizm, romantizm, oryantalizm, realizm ve arts and crafts sanat akımlarını araştırmak üzere beş gruba ayrılınız.

Araştırdığınız akımın sanatçılarını ve eserlerini tanıtan çalışmanızı sınıf panosuna asınız.

Bunları Öğrendim

- Sanayi devrimi, 18. yüzyılda başlamış ve 19. yüzyılda doruk noktasına ulaşmıştır.
- Fransız Devrimi, Avrupa'da toplumsal yaşamı ve siyasi yapıyı kökten etkilemiştir.
- Sanayi devrimiyle gerçekleşen çeşitli buluşlar, tekstil, demir, çelik üretimindeki gelişmeler; enerji ve ulaştırma alanlarını etkilemiştir.
- Sanayi devrimi, önce İngiltere'de daha sonra Fransa ve diğer Avrupa ülkelerinde yaşanmıştır.
- Sanayi devriminin birinci döneminde ağırlıklı olarak dokuma, metalürji ve madencilik gelişmiştir.
- Sanayi devrimiyle birlikte üretimde sistemi değişmiş; fabrikalar yapılmaya başlanmıştır.
- Sanayi devriminin ikinci döneminde demir ve kömür yataklarının öneminden dolayı Almanya başa geçmiştir.
- Sanayi devrimiyle toplum; zengin burjuva, orta burjuva ve işçi sınıfı olmak üzere tabakalara ayrılmıştır.
- Burjuva sınıfı için sanatçı, pahalı ve lüks hizmetler sunan önemli bir kişidir.
- Burjuva sınıfı; resim, heykel, eski ve yeni kitap, dekorasyon süsleri, müzik ya da tiyatro gösterileri için tarihte görülmediği kadar çok para harcamıştır.
- Burjuva sınıfının portre resimlerine ilgi duyması, fotoğrafın sanatsal gelişimini desteklemiştir.
- 1839'da Fransa'daki akademiler, ortak toplantılarında, Daguerreotype tekniğiyle elde edilen fotoğrafı desteklediklerini ilan etmiştir.
- Bir grup sanatçı, fotoğrafın resim sanatını olumsuz etkileyeceğini düşünürken başka bir grup da aksini savunmuştur.
- 1850'lerde ve sonrasında petrolle çalışan motor, motorla çalışan kara taşıtı ve elektrik icat edilmiştir.
- Teknoloji ve bilim sayesinde bazı sanat türlerinin ucuz maliyetle üretilmesinin teknik açıdan olanaklı hâle gelmesi, sanatın geniş kitlelere hitap etmesine katkı sağlamıştır.
- Ev atölyelerinde verilen eğitim yetersiz kalmıştır.
- 1862'de mahkeme kararıyla fotoğrafçılık, bir sanat dalı olarak kabul edilmiştir.
- 1890'larda reklam sektörü oluşmuştur.
- Sanatçıların reklam sektörüne hâkim olmalarıyla görsel sanatlarda yeni dallar oluşmuştur.
- Afiş, yeni bir sanat dalı olarak ortaya çıkmıştır.
- Telefon, posta, telli telgraf, radyo gibi kitle iletişim araçları günlük yaşama girmiştir.
- Günlük ve düzenli olarak çalışan yazılı basınla haber iletimi ve bilgi alışverişi daha önce hiç görülmemiş türden bir bilgi ağı yaratmıştır.
- İletişim ve ulaşımındaki yenilikler, sanatı tek merkezli olmaktan çıkarıp çok merkezden gelişmesini sağlamıştır.
- 1897'de İngiltere'de William Morris'in öncülüğünü yaptığı teknolojik gelişmelere bağlı olarak sanatın insan doğasından uzaklaştığı iddiasıyla arts and crafts hareketi doğmuştur.
- Farklı kültürlerin sanat ve yaşamları Avrupa'da ilgi çekmeye başlamıştır.
- Avrupa ülkelerinin çeşitli merkezlerinde müzik, resim, drama gibi sanat dalları gelişmiştir.

1700-1830 yılları arasında dünyada gerçekleşen toplumsal, sanatsal, teknolojik gelişmeler ve olaylar kronolojisi

1700

- 1704** — Isaac Newton, "Optik" adlı kitabını yayımladı. — İngiltere
- 1707** — Kok kömürü yapma yöntemlerinin bulunuşuyla demiri eritmede kömürden yararlanma olanağı doğdu. — İngiltere
- 1709** — Abraham Darby, kok kömürü kullanarak pik demir elde etti. — İngiltere
- 1712** — Thomas Newcomen, buhar makinesini icat etti. — İngiltere
- 1727** — Johann Heinrich Schulze, bir levhayı ışığa duyarlı maddeyle kaplayarak bir nesnenin kalıcı görsel kaydını gerçekleştirdi. — Almanya
- 1727** — İstanbul'da ilk matbaa kuruldu. — Osmanlı İmparatorluğu

1750

- 1763** — İngiltere; Hindistan, Kanada gibi deniz aşırı ülkeleri sömürgesi yaparak kesin zafer kazandı. — İngiltere
- 1783** — Marquis de Jouffroy d'Abbans ilk buharlı gemiyi yüzdürdü. — Fransa
- 1789** — Fransız İhtilali gerçekleştirildi. Feodal düzen kaldırıldı. İnsan Hakları Bildirisi ilan edildi. Yakın Çağ başladı. — Fransa
- 1791** — Nicolas Jacques Conte, kurşun kalemi icat etti. — Fransa
- 1793** — Paris'teki Louvre Sarayı müze hâline getirildi. — Fransa
- 1796** — Alois Senefelder, litografi (taş baskı)yi icat etti. — Almanya

1800

- 1800** — Alessandro Volta, pili icat etti. — İtalya
- 1803** — Nicholas Louis Robert, keten ve pamuklu paçavralardan yapılan kâğıdı seri şekilde üreten makineyi icat etti. — Fransa
- 1804** — Richard Trevithick, buharlı lokomotifini yaptı. — İngiltere
- 1812** — Silindir baskı makinesi icat edildi. The Times gazetesi bu makineyle basılmaya başlandı. — İngiltere
- 1814** — George Stevenson, ilk demiryolu hattını inşa etti. — İngiltere
- 1827** — Joseph Nicephore Niepce, ilk fotoğraf çekimini gerçekleştirdi. — Fransa

1830

Öz Değerlendirme Formu

“Modernizmi Doğuran Nedenler” ünitesinin sonunda neleri ne kadar öğrendiğinizi anlayabilmek ve kendinizi değerlendirebilmek için size uygun sütunu (✓) işaretleyiniz.

	Bunları Öğrendim	Çok iyi	Biraz	Hiç
1	18. yüzyılda sanayideki gelişmelerin toplum yapısına etkilerini açıklayabilirim.			
2	18. yüzyılda sanayideki gelişmelerin sanata etkilerini açıklayabilirim.			

Değerlendirme sonunda her ikisini de “biraz” ya da “hiç” işaretlediyseniz bu konuları tekrar okumalı, soru ve etkinlikleri yeniden yapmalısınız.

Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Sanayi devriminin birinci döneminde hangi alanda gelişme yaşanmamıştır?

- A) Madencilik
- B) Dokuma
- C) Metalürji
- D) Borsa ve bankacılık
- E) Mekanik endüstri

2. Sanayi devriminin ikinci döneminde aşağıdaki ülkelerden hangisi öne çıkmıştır?

- A) İngiltere
- B) Fransa
- C) Almanya
- D) ABD
- E) Hindistan

3. Fabrika sisteminin oluşma nedeni aşağıdakilerden hangisi değildir?

- A) Çocuk ve kadın işçilerin çalıştırılması
- B) Büyük makineler
- C) Buhar gücünün kullanılması
- D) Üretim maliyetlerinin artması
- E) Talep artışı

Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

1. 19. yüzyılda sanayi devriminin de etkisiyle aristokrasiye karşı zafer kazanan burjuvazi ve onlara emeğini satan sınıfı olmak üzere iki ayrı toplumsal tabaka oluşmuştur.

2. 18. yüzyılın ikinci yarısı ile 19. yüzyılın başlarında enerji, tekstil, demir, çelik ve ulaştırma üretimlerini etkileyen çeşitli buluşların yoğun yaşandığı gerçekleşmiştir.

3. Sanayi devriminin etkileri sonucu, teknolojik gelişmelerin sanatı insan doğasından uzaklaştırdığı düşüncesiyle William Morris'in öncülüğünü yaptığı hareketi doğmuştur.

Aşağıdaki ifadelerin sonuna doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

1. Sanayi devriminde yaşam standartlarının yükselmesi toplumu olumsuz etkilemiştir. ()

2. Fotoğraf makinesinin icadı ressamlar arasında tartışmalara neden olmuştur. ()

3. Daha önce insan ve hayvan gücüne dayalı işler, sanayi devrimiyle birlikte makinelerle yapılmaya başlanmıştır. ()

2. ÜNİTE

ÇAĞDAŞLAŞMA YOLUNDA İLK ADIMLAR

1. YENİ AÇILIMLAR VE İZLENİMCİLİK
(EMPRESYONİZM)
2. İLERİ İZLENİMCİLİK
(POSTEMPRESYONİZM)
3. YENİ İZLENİMCİLİK
(NEOEMPRESYONİZM)

ÇAĞDAŞLAŞMA YOLUNDA İLK ADIMLAR

Hazırlık Çalışmaları

1. Klasik kavramı ve akademik resim anlayışını araştırınız.
2. Güneş renkleri ve boya renkleri hakkında araştırma yaparak bilgi toplayınız.
3. 19. yüzyılda etkili olan önemli sanat akımlarının adlarını öğreniniz.

Üniteye Başlarken

Anahtar Sözcükler

Paris, bulvar, akademi, Barbizon Okulu, fotoğraf, eleştirmen, Reddedilenler Salonu

Çağdaşlaşma yolunda ilk adımların anlatıldığı metinleri okuyarak ilgili soruları yanıtlayınız.

19. yüzyılda, çağdaşlaşma yolunda ilk ve önemli adımlardan biri III. Napolyon'un belediye başkanı Georges Haussmann (Corç Hausman)'ı Paris'i olağanüstü bir şehir olarak yenilemesi için görevlendirmesidir. Çünkü Avrupa kültür yaşamında çok önemli bir yeri olan, Fransız Devrimine ev sahipliği yapan Paris'e göçün artmasıyla nüfus patlaması yaşanmış ve işsizlik sorunu başlamıştır. Nüfus yoğunluğunu kaldıramayan şehir; bakımsız, pis ve hastalıkların kol gezdiği bir yer hâline gelmiştir. Paris'i modern bir metropol hâline getirme çalışmaları yirmi yıla yakın sürmüştür, Orta Çağ'dan kalan yerleşim bölgelerinin arasına yapılan büyük, zengin apartmanlar ile şehri çevreleyen geniş bulvarlardan oluşan bir ağ oluşturulmuştur. Böylece, şehrin ışık ve temiz havayla teması sağlanmıştır. Bulvarlar boyunca yer alan tiyatrolar, opera salonları ve popüler mağazalar, yeni gelişmekte olan burjuva sınıfının bir araya gelmesi için fırsatlar yaratırken işçi sınıfı, şehir merkezinden dışarı göç etmek zorunda kalmış; Paris'te iç içe yaşayan sosyal sınıflar, zamanla birbirinden ayrılmıştır.

Haussmann'ın Paris için yaptığı çalışmalar, 19. yüzyılın en kapsamlı ve etkisi en yaygın şehir planlamalarının başında sayılmaktadır. Paris, bu yeni yüzüyle burjuva hayatının merkezi olmuş, eğlencenin ve kent yaşamının cazibesine kapılarak dünyanın dört bir yanından gelen sanatçıların şehri hâline gelmiştir.

19. yüzyılda yeniden planlanarak modern bir şehir hâline getirilen Paris, Avrupa'nın en cazip şehri olmuştur. Benzer bir çalışmayı bugün, ülkemizde yapmanız istense hangi şehri seçerdiniz? Nedenleriyle açıklayınız.

Paris'teki Güzel Sanatlar Akademisi (Academie des Beaux-Arts/Akademi dö Bo-Art)'nin 1725'ten, 18. yüzyılın sonuna kadar resmî olarak düzenlediği Paris Salonu (Salon de Paris) sergileri, sosyal yaşamın önemli bir parçası ve dünyadaki en önemli sanat etkinliği kabul edilmiştir. Yeni sanat ürünlerinin sergilendiği, Fransız Devriminden sonra yabancı sanatçıların da katılabildiği, genç sanatçıların kendilerini tanıtabildiği Paris Salonu, çok sayıda izleyicinin ziyaret ettiği büyük çaplı sanat etkinliklerinin yapıldığı yegâne mekân olarak döneme damgasını vurmuştur.

1851'de Londra'da, 1867'de Paris'te açılan Evrensel Sergiler, Paris Salonu sanatın tek otoritesi konumundan uzaklaştırmıştır. Dünyanın dört bir yanından gelen sanatçıların ve çeşitli sanat eserlerinin bulunduğu büyük çaplı ilk fuarlar olarak tarihe geçmiştir.

Fransa'da Paris Salonu ya da Londra'daki Kraliyet Akademisi (Royal Academy) resim sergilerinin benzerlerinin Avrupa ve ABD'nin belli başlı kentlerinde çoğalması, sanat galerilerinin

yaygınlaşmasıyla pek çok ressam ve heykeltıraş eser vermeye başlamıştır. Ancak sipariş usulünün yerini alan sergi ve galeriler, sanatçıyla burjuva arasında kopukluğa neden olmuştur. Bu dönemde fotoğraf da resim sanatına bir anlamda büyük bir darbe indirmiş ve pek çok konuda resim sanatına rakip olmuştur. Yine de belirli bir kesim portre siparişleri vermeyi sürdürmüştür. Manzara, dönemin estetik kuramlarını çok iyi yansıttığı için özellikle sevilen bir konu olmuştur. Sanatçılar yeni gelişen tekniklerle ürettikleri baskı resimlerini gazetelerin ve süreli yayınların çoğalmasıyla geniş kitlelere ulaştırabilmiştir.

19. yüzyılda yaşanan değişimler, akademinin otoritesinin sarsılmasına neden olmuştur. Sanatçılar bireysel çaba içine girmiş, Paris Salonu sergileri için gazetelerde yayımlanan yazılar, çağdaş sanat eleştirmenliğinin başlangıç noktası olmuş, eleştirmenler sanata yön vermeye başlamıştır.

Klasik sanat ve akademik anlayış hakkında yaptığınız araştırmadan yola çıkarak bu kavramların sanat eğitimindeki önemi ve gerekliliği konusundaki düşüncelerinizi paylaşınız.

1830'lara doğru Fransa'da, Theodore Rousseau (Teodor Russo) ve Camille Corot (Kamil Koro) öncülüğünde toplanarak çalışmalar yapan ressamlar grubu, "Barbizon Okulu" adıyla anılmıştır. Bu sanatçılar, resimde konuların doğadan seçilmesi ve duyguların resme yansıtılması gerektiğini savunmuşlardır. Bilimsel gelişmeler ve yenilik arayışları doğrultusunda izlenimcilik akımının doğuşuna zemin hazırlayan sanatçılar, 19. yüzyılda çağdaş dünya sanatının başlangıcını oluşturmuşlardır. 19. yüzyılda diğer sanatçılar; konularını tarih, mitoloji, dinî sahneler ve işçi kesimin günlük yaşamından almışlardır.

Okuma Metni

Akademi ile tüm sanat yaşamı boyunca mücadele eden sanatçılardan Edouard Manet (Eduvar Mane, 1832-1883), Parisli burjuva bir aileden geliyordu. Bu durum, sanatçının şehirli bir anlayışla eser vermesinde ve modern hayatı konu edinmesinde önemli bir etken oldu.

Manet; Frans Hals, Velazquez ve Goya'nın Louvre'daki eserlerini inceleyerek usta sanatçıların 19. yüzyıldaki takipçisi olmaya gayret etti. Yeni bilimsel kuramları ve cisimlerin açık havadaki hâlini inceledi. Gerçekçilik akımından izlenimciliğe geçişte önemli bir rol oynadı.

Sanatçının başyapıtları arasında yer alan "Kırda Kahvaltı" (Le Dejeuner Sur l'herbe), 1863 Paris Sanat Fuarı jürisi tarafından kabul görmeyince Reddedilenler Salonu'nda sergilenerek büyük bir skandala yol açtı. Eserdeki modellerin, mitolojik figür değil de günlük hayattan gerçek kişiler olması müstehcen bulunarak resmin sanata layık olmadığı iddia edildi. Akademinin reddettiği bu eserin fazla eleştiri alması, Manet'nin çabuk tanınmasını sağladı. Ressamın sanat yaşamına çağın önde gelen yazarı Emile Zola ile dostluğunun etkileşimleri katkıda bulundu. Zola'nın övgü dolu yazılarının da Manet'nin tanınmasında önemi büyüktür.

Manet'nin 1881-1882 yıllarında yaptığı "Folies Bergeres (Foli Berjer) Barı" adlı eseri, Londra'da sergilenerek "Courtauld Institute (Kordalt İnstitü)" koleksiyonuna alındı. Bu eser, sanatçının bütün sanat deneyimlerinin bir potada eritilmiş hâli gibiydi. Bu nedenle söz konusu eserin öneminin anlaşılması, Manet'nin sanat anlayışı ve gelişiminin anlaşılması sayılabilir. "Folies Bergeres Barı", çağının ve tüm Avrupa resim sanatının önemli kavşaklarından biri kabul edilir.

Simona Bartolena, Art Book, Emprstyonistler, s. 104, 2002.

Bilgi Notu

Japon Sanatı ve Avrupa

19. yüzyılda Japon kültürü, Fransa'da büyük bir hızla yayılmıştır. Bu üsluba duyulan ilgi ve beğeni, günlük yaşamda sanattan modaya toplumu tüm yönleriyle etkilemiştir.

Japon sanatçıları Hokusai ve Utamaro, hiç beklenmeyen bir başarı kazanmış; Japon ustaların çizgi yalınlığını sahiplenmeye çalışan birçok ressama örnek olmuşlardır. Doğu sanatının etkileri, Degas (Döga) ve Mary Cassatt (Mari Kasa)'nın kadın figürlerinde, Manet'nin yalınlığında, Van Gogh ve Gauguin'in eserlerinde görülmektedir.

Simona Bartolena, Art Book, Emprstyonistler, s. 104, 2002.

1. YENİ AÇILIMLAR VE İZLENİMCİLİK (EMPRESYONİZM)

Eugene Boudin: "Doğrudan doğruya doğa karşısında boyanan tuvaler, canlı fırça sürüşlerine yol açar ki; bunlar atölyede elde edilemez."

Adnan Turani, Dünya Sanat Tarihi, s. 33, 1992.

Anahtar Sözcükler

izlenim, güneş renkleri, gün doğumu, Seine (Sen) Nehri, bella epoque (bella epok, güzel dönem)

Yeni açılımlar ve izlenimciliğin ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

İzlenimcilik akımı, 1860-1900 yılları arasında Fransa'da ortaya çıkmış, daha sonra tüm Avrupa'yı ve dünyayı etkilemiştir. Birçok sanat akımında olduğu gibi izlenimcilik akımının da adı bir rastlantı sonucu ortaya çıkmıştır. 1874'te Claude Monet (Kulod Mone, 1840-1926), bir grup ressamla birlikte fotoğraf sanatçısı Nadar'ın galerisinde bir sergi açmıştır. Claude Monet, bu sergiye "güneşin doğuşundan alınan izlenim" anlamına gelen "İmpression-Soleil Levant (İmpresyon-Soleyl Levon)" adını taşıyan eseriyle katılmıştır. Sergiyi izleyen sanat eleştirmenleri, bu eserin ilk kez karşılaştıkları adlandırılış biçimine takılıp, diğer ressamların eserleriyle de bu adı kullanarak alay etmiştir. Sonraları "impresyon" sözcüğü, sergideki ressamların ortaya koyduğu yeni sanat görüşünü ifade eden ve dönemin kültürünü belirleyen genel bir kavram olmuştur.

"Bir olayın başlangıcından bitimine kadar geçen süredeki her somut veya soyut kavramdan edinilen izlenimleri anlatma biçimi." anlamına gelen "impression" (ing.) sözcüğü Türkçede "etki, izlenim" anlamındadır. Ressamlar için izlenim, biçimin gözde bıraktığı etkidir. İzlenimciler, yeni estetik ve obje anlayışlarını ifade etmek için ışık ve hareketi; dağınık, seyrek fırça darbeleriyle açık tonda ve parlak renklerle uygulamış, çizgiyi devre dışı bırakmışlardır. İzlenimci sanatçılar, yeni estetik kaygılarına bağlı olarak çizgi perspektifi ve klasik desen kurallarından uzaklaşmışlardır. Rönesans'tan beri kullanılan çizgisel perspektifin yerini; renkle elde edilen hava perspektifi almıştır. İzlenimcilik akımı sanatçıları, güneşin yedi rengini esas almış, güneşte bulunmadığı için siyah ve beyazı yardımcı unsur olarak kullanmışlardır. Resimlerde nesnelerin gölgesini ise zıt renklerle ifade etmişlerdir. Anlık görüntüyü tuvale aktarmada gereken çabukluk için ressamlar, klasik anlayıştaki ayrıntılardan uzaklaşarak resmin bütününe odaklanmış, doğayla doğrudan bağ kurmak için açık havada çalışmışlardır.

Nadar'ın Des Capucines Bulvarı'ndaki atölyesi, 1860, Paris

İzlenimcilik akımı sanatçılarının paletlerinde boya renkleri yerine güneş renklerini kullanmalarının nedenlerini yaptığınız araştırmaya dayanarak söyleyiniz.

İzlenimcilik akımı adına gerçek devrimi yapan Edouard Manet, atölyelerde yapılan resimlerde ışığın yanlış kullanıldığını iddia etmiş, gerçekçi görünmesi için resmin dışarıda yapılması gerektiğini savunmuştur. Manet, tam olarak izlenimci gruba dâhil olmamıştır.

Resim yapmak üzere açık havaya çıkan ressamların çevresel etkiler nedeniyle ne gibi zorluklar yaşamış olabileceklerini söyleyiniz.

Modern resim sanatında ilk büyük devrimci hareketi gerçekleştirmiş sayılan izlenimci sanatçılar, başta Paris ve çevresi olmak üzere, Manş Denizi, Kuzey Denizi kıyıları, Seine (Sen) Nehri ve onun iki yakasındaki küçük köylerin resimlerini yapmışlardır.

İzlenimciler, 1874'teki ilk serginin ardından 1876, 1877, 1879, 1880, 1881, 1882 ve 1886 yıllarında yedi sergi daha düzenlemişlerdir. 1886'da düzenlenen son sergiye on yedi sanatçı katılmıştır. Fransız ressam Claude Monet (Kulod Mone, 1840-1926), izlenimciliğin öncüsü kabul edilir ve izlenimci grubun lideridir.

İzlenimcilik akımını benimseyen başlıca sanatçılar; Edgar-Hilaire Germain Degas (Edgar-İlea Jerman Döga, 1834-1917), Pierre Auguste Renoir (Piyer Ogüst Röne, 1841-1919), Camille Pissarro (Kamil Pisaro, 1830-1903), Gustave Caillebotte (Gustav Kalibo, 1848-1894), Alfred Sisley (1839-1899), Mary Cassatt (1844-1926), Auguste Rodin (Ogüst Roden, 1840-1917)'dir.

Claude Monet, ustası Eugene Boudin (Öjen Buden)'den doğayı gözlemleme ve açık havada resim yapmayı öğrenmiş, 1862'de, Pierre Auguste Renoir (Piyer Ogüst Renoa), Frederic Bazille (Firederik Bezil) ve Alfred Sisley ile doğa ressamlarının mekânı olan Barbizon'da resimler yapmıştır.

Etkinlik

Monet'nin 1872'de yaptığı “İzlenim-Gün Doğumu” adlı eserini kompozisyon, renk, ışık ve fırça darbeleri açısından inceleyiniz.

İzlenim-Gün Doğumu, Claude Monet, 1872, Marmottan Müzesi, Paris

Monet, 1873'te “Sanatçılar, Ressamlar, Heykeltıraşlar, Gravürcüler Derneği”nin kurulmasında ve Degas (Döga), Renoir, Sisley'in bu derneğe üye olmasında öncü olmuştur.

Monet, izlenimci anlayışla nesnelerin doğadaki gerçek görünüşlerini değil sürekli bir değişim içinde bulunan renk ve ışık akışını göstermiş; izleyici ve obje arasındaki bağı izlenim yoluyla kurmayı amaçlamıştır. Bu amaçla yaptığı ilk resim olan “İmpression-Soleil Levant”, kendinden önceki hiçbir manzara resmine benzemez. Resimde kullandığı renkler, fırça darbeleri ve hareketlilik nedeniyle Monet, eleştirmenlerden ağır eleştiriler almıştır.

Monet, günün farklı saatlerinde değişen ışık değerlerini yakalamaya çalıştığı eserlerinde aynı biçim ve sabit duruşa sahip nesnelerin, ışık-gölge etkisiyle dönüşüme uğrayarak görünüşlerinin değiştiğini kanıtlamak istemiştir. 1888'de başladığı “Saman Yığınları” ve “Kavaklar”, 1892-1895 yılları arasında, “Rouen (Ron) Katedrali” serilerini bu amaçla yapmıştır.

Etkinlik

Farklı zamanlarda nesnelere yansıyan gün ışığı ve hava etkileri onların rengini, görüntüsünü dolayısıyla algılanmasını etkiler. İzlenimci sanatçı Claude Monet de bu anlayışla gözlemler yapmış ve aynı görüntüyü günün farklı saatlerinde defalarca resmetmiştir.

Claude Monet'nin aşağıda verilen eserlerini izlenimcilik akımının anlayışına uygunluğu açısından inceleyiniz. Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

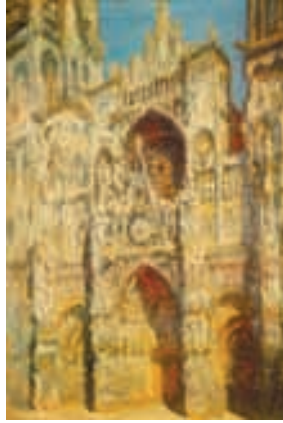
*Güneşli Bir Günde Saman Yığını,
Claude Monet, 1891, Güzel Sanatlar
Müzesi, Boston*

*Bir Yaz Sonu Sabahında Saman Yığını,
Claude Monet, 1891, Louvre Müzesi,
Paris*

*Karlı Havada Saman Yığını, Claude
Monet, 1890, Güzel Sanatlar Müzesi,
Boston*

*Öğle Vaktinde Rouen
Katedrali, Claude Monet,
1893, Orsay Müzesi, Paris*

*Bulutlu Bir Havada Rouen
Katedrali, Claude Monet,
1894, Ruen Güzel Sanatlar
Müzesi, Fransa*

*Fırtınalı Bir Günde Parlamento Binası,
Claude Monet, 1904, Güzel Sanatlar
Müzesi, Paris*

*Sisli Bir Günde Parlamento Binası,
Claude Monet, 1904, St. Petersburg
Güzel Sanatlar Galerisi, ABD*

*Güneşli ve Sisli Bir Günde Parlamento
Binası, Claude Monet, 1904, Orsay
Müzesi, Paris*

İzlenimci grubun 1882 dışındaki tüm sergilerine katılan Edgar-Hilaire Germain Degas, izlenimcilerin gün ışığını takip ederek yaptığı geniş manzaralar yerine, anlık bir zaman kesitinin fotoğrafını çekip onun resmini yapmıştır. Degas, “Hiçbir sanat benimkinden daha anlık olamaz.” sözleriyle resimlerinin amacını ifade etmiştir.

Sanat tarihçileri tarafından, başka sanat hareketleri içinde de değerlendirilmesine rağmen en çok izlenimci olarak tanımlanmıştır. Aldığı iç mekân görüntülerini alışılmamış bir bakış açısıyla çalışmış, Japon baskı sanatından da etkilenmiştir. Yüksek kent sınıflarının temsilcisi olan sanatçı, sosyetenin buluşma yeri olan hipodromları ve at yarışlarını, Paris eğlence dünyasından gözlemlediği balerinleri, dans hocalarını, okulları, kafeleri ve orkestraları resimlerinde konu edinmiştir. Resimlerinde, yumuşak geçişlerle renklerin birbirinin içinde eridiği görülmektedir.

Şapkacının Evi, Edgar Degas, 1881, Metropolitan Müzesi, ABD

Etkinlik

Edgar Degas ve Sodoma'nın aşağıda verilen eserlerini konu, kompozisyon, renk kullanımı, fırça darbeleri ve ışık etkisi bakımından karşılaştırınız. İki eserin farklı yönlerini belirleyiniz. Edgar Degas'ın “Dans Sınıfı” adlı eserinin izlenimcilik akımının hangi özelliklerini taşıdığını nedenleriyle açıklayınız.

Dans Sınıfı, Edgar Degas, 1874, Orsay Müzesi, Paris

Tapınağa Sunulan Kız, Sodoma, 1517, San Bernardino Kilisesi, Siena

1873'teki Paris Salonu sergisinden renkleri kullanma yöntemi yüzünden reddedilen Pierre Auguste Renoir, Fransız resminde “neşeyi en iyi ifade eden, ışık ve renk ustası” olarak nitelendirilmiştir. Burjuvanın kaygısızca yaşamın tadını çıkarttığı “güzel dönem (bella epoque)” olarak anılan zamanın sanatçısı olan Renoir; sevinç, mutluluk ve rahatlama duygularını tablolarına yansıtarak insan figürleri kullanmayı tercih etmiştir. İtalya'ya yaptığı yolculuk sonrası izlenimci anlayıştan uzaklaşarak yeni klasikçilik akımına yönelmiştir.

Etkinlik

Auguste Renoir'nın aşağıdaki eserlerinden hangilerinin izlenimcilik akımının renk ve fırça darbelerini kullanma anlayışına uymadığını belirleyerek nedenleriyle açıklayınız.

Moulin de La Galette'de Balo, Auguste Renoir, 1876, Orsay Müzesi, Paris

Köpekli Kadın, Auguste Renoir, 1880, Özel Koleksiyon

Aile Portresi, Auguste Renoir, 1866, Ulusal Galerisi, İngiltere

Dans, Auguste Renoir, 1883, Orsay Müzesi, Paris

Sisley ve Eşi, Auguste Renoir, 1868, Wallraf-Richartz Müzesi, Almanya

Madam Charpentier ve Kızları, Auguste Renoir, 1877, Metropolitan Müzesi, ABD

Sandal Partisi, Auguste Renoir, 1881, Phillips Sanat Galerisi, Washington

Paris Salonu sergilerine birçok kez kabul edilmiş sanatçı olarak ünlenen Camille Pissarro, Reddedilenler Salonu'nda yer alan ressamı destekleyerek 1874'ten itibaren izlenimci gruba katılmış ve tüm karma sergilerde yer almıştır.

İzlenimci ressamların ilk üç sergisine katılan Alfred Sisley, Paris ve civarının lirik görüntülerini tablolarına aktarmış başarılı bir manzara ressamıdır. İzlenimci resmin gelişiminde önemli bir rolü olmuştur.

Moret Köprüsü, Alfred Sisley, 1893, Orsay Müzesi, Fransa

Bulvarda Kış Sabahı, Camille Pissarro, 1897, Metropolitan Müzesi, ABD

1876'daki izlenimcilik sergisine sekiz tablosuyla katılan önemli bir koleksiyoncu ve ressam olan Gustave Caillebotte (Gustav Kalibo), aynı zamanda izlenimci sergilerin düzenleyicisi olarak da tanınmıştır. Resimlerinde yenilikçi kompozisyon ölçüleri, cesur perspektif kaçışları ve ilginç konularıyla dikkat çekmiştir. Başyapıtlarından biri kabul edilen "Parke Rendeleyenler" adlı eserinin konusu bazı eleştirmenlerce bayağı bulunmuştur.

Parke Rendeleyenler, Gustave Caillebotte, 1875, Orsay Müzesi, Fransa

Yatakta Kahvaltı, Mary Cassatt, 1897, Huntington Kütüphanesi ve Sanat Koleksiyonu, California

Sanatın merkezi Paris'e dünyanın farklı ülkelerinden olduğu gibi İtalya'dan gelen sanatçılar da izlenimcilerle çalışmış ve onların 1879'dan sonraki sergilerine katılmışlardır. İtalyan eleştirmenlerin etkisiyle izlenimcilik İtalya'da da tanınmıştır. 1879, 1880, 1881 ve 1886'da açılan sergilere katılan diğer bir yabancı sanatçı da, ABD'li Mary Cassatt (1844-1926)'dır. Sanatçı, fotoğrafik ölçüler kullanmış, çağdaş topluma bakışını yansıtan eserler vermiştir. Ayrıca üslubunda Japon sanatından esinlenmelerle öğrencisi olduğu Degas'ın etkileri açıkça görülmektedir. Sanatçı, özellikle çocuk portreleriyle dikkat çekmiştir. Sanat taciri Durand Ruel (Duran Rul) için düzenlediği sergi, ABD ile sanat alışverişinde etkili olmuştur. Mary Cassatt; Berthe Morisot (Morizo), Eva Gonzales (İva Gonzale), Marie Bracquemond (Mari Bargemon) ile izlenimci dört kadın ressam içinde yer almıştır.

İzlenimci akım, 1883'te Boston'da açılan ve Fransız izlenimcilerine adanan büyük bir sergiyle ABD'ye ulaşmıştır. Manzara, zarif kadın ve sevimli çocuk figürlerinin konu olarak işlendiği Amerikan izlenimciliğinin böylece doğduğu söylenebilir.

19. yüzyılın sonlarına doğru İngiltere'de de etkili olmaya başlayan izlenimcilik akımı tüm dünyayı etkilemiştir.

İzlenimci sanatçılardan Monet, Renoir ve Degas, izlenimi kendi yorumlarıyla tuvallerine yansıtarak özgün eserler vermiştir. İzlenimci bir ressam olsaydınız bu sanatçılardan hangisinin tarzına uygun çalışırdınız? Nedenleriyle söyleyiniz.

Etkinlik

Aşağıdaki Rönesans Dönemi ve izlenimcilik akımına örnek görselleri perspektif kurallarının uygulanışı bakımından inceleyiniz. İzlenimci görsellerde hangi perspektif türünün uygulandığını belirleyiniz.

Kutsal Ailenin Gelişi, Cornelis Massys, 1543, Berlin Devlet Müzesi, Almanya

Portre, Calcar, 1520, Özel Koleksiyon

Balkondaki Adam, Gustave Caillebotte, 1880, Özel Koleksiyon

Karlı Yol, Alfred Sisley, 1874, Özel Koleksiyon

İzlenimci Heykel Sanatı

İzlenimci ressamlardan Degas ve Renoir heykel sanatıyla da ilgilenmiş ve bu alanda eser vermişlerdir. Degas, 1881'den itibaren çizimlerine katkı sağlaması için heykel çalışmıştır. 1878'de kırmızı balmumundan yaptığı "14 Yaşında Küçük Dansçı Kız" adlı heykel, sanatçının en tanınmış eseridir. Renoir, heykel sanatıyla daha geç yaşlarda tanışmış; 1912'de elleri romatizmadan felç olan sanatçı Richard Guino (Riçirt Guyno)'nun yardımıyla karısının büstünü yapmıştır.

19. yüzyıl heykel sanatı, farklı ressamların çalışmaları dışında tam anlamıyla yeni bir soluk getiren Fransız sanatçı Rodin'le ifadesini bulmuştur.

Rodin, Paris'te doğmuştur. 1850'de resim, 1855'te heykel çalışmaları yapmaya başlamıştır. 1864'te Antoine-Louis Barye (Anton Lui Bari)'den aldığı derslerle heykel konusunda teknik bilgisini geliştirmiştir. İlk çalışmalarından "Kırık Burunlu Adam" adlı eseri, 1865'te, Paris Salonu tarafından kabul edilmemiştir.

Rodin, heykel sanatçısı Carrier Belleuse (Kariyi Belöz), Fransa ve Belçika'da dekoratif işler üzerinde çalışmış, 1873'te heykeltıraş Antoine-Joseph van Rasbourg (Anton Yosif van Razburg) ile ortak çalışmalar yapmıştır.

1880'de Fransız Hükümeti Paris Dekoratif Sanatlar Müzesi için Rodin'e bir kapı ısmarlamış ancak müze açılışında kapının henüz tamamlanamaması skandala neden olmuştur. "Cehennem Kapısı" adını verdiği eser için 10 yıl boyunca çalışan sanatçı; üzerindeki 200 figürü, birbirinden bağımsız çalışarak sonradan bir araya getirmiştir. Bu eserde, "Düşünen Adam" adlı figür, kapı kanatlarının üzerindeki bölüme; "Âdem ve Havva" ise kapının kanatlarına yerleştirilmiştir. Kapı, ancak Rodin'in ölümünden sonra bronz kalıba dökülerek tamamlanmıştır. Fransız hükümeti, Rodin'in "Tuncun Çağı" adlı eserini de satın almıştır. 1891'de Edebiyatçılar Birliği (Societe des Gens de Lettres), ona "Balzac (Balzac) Anıtı"nı sipariş etmiştir. Sanat çevreleri, bu eseri beğenenler ve eleştirenler olarak ikiye bölünmüş ve Edebiyatçılar Birliği, tartışmalara neden olan bu çalışmayı teslim almamıştır.

1895'te "Calias (Kaliya) Burjuvaları" adlı çalışmasına başlayan Rodin, 1898'de Paris'te açılan Dünya Fuarında (Galirie des Machines) "Balzac" ve "Öpücük" adlı eserlerini sergilemiştir. 1900'de "Place de l'Alma'da Pavilion (Piles dö Selma Pavilyon) Rodin" adlı 150 eserden oluşan bir sergi açmış ve bu sayede uluslararası bir üne kavuşmuştur. 1901'de Venedik Bienali ve 3. Berlin Secession (Sezesyon) sergisine katılmıştır.

Rodin; 1903'ten sonra Berlin, Londra, Venedik ve New (Niv) York'ta sergiler açmıştır. New York'taki Metropolitan Müzesi, birçok eserini koleksiyonuna almıştır. 1916'da eserlerini Fransız hükümetine bağışlamıştır.

Cehennem Kapısı, Rodin, 1880-1917, Fransa

"Kırık Burunlu Adam" heykeli, Rodin, 1863, Philadelphia Rodin Müzesi, ABD

Rodin, heykel sanatına yeni bir soluk getirmiştir. Temelde klasik ölçülere bağlı olduğu hâlde akademizmden uzaklaşmış, heykeli süslemelerden arındırmıştır. Anıtsal ifade yerine insani görüntüyü kullanan Rodin, dramatik gerilimi, insan trajedisini, duygu ve tutkuların yoğunluğunu eserlerine yansıtmaya ve anlatımcı olması yönleriyle heykel sanatına farklılık kazandırmıştır. Heykel sanatına özgü sorunlar, teknikler, çizimler ve biçimlendirmelerle boğuşurken yarattığı kişiliklerden, öykülerden asla vazgeçmemiştir.

Rodin, “düşünceyi mermere işleyen usta” olarak tanımlanmıştır. “Düşünen Adam” adlı yapıtıyla bunun en yetkin örneğini vermiştir.

İzlenimci resim sanatındaki ışık etkisinin bu akımın heykel sanatına nasıl yansıtıldığını söyleyiniz.

“Düşünen Adam” heykeli, Rodin, 1902, Rodin Müzesi, Fransa

Etkinlik

Aşağıda verilen Auguste Rodin ve Bernini’ye ait eserlerin detaylarını teknik, ifade ve malzeme bakımından karşılaştırarak birbirinden farklı yönlerini söyleyiniz.

Pierre de Wissant heykelinden detay, Rodin, 1884, Rodin Müzesi, Fransa

David heykelinden detay, Bernini, 1624, Borghese Galerisi, Roma

Ders Dışı Etkinlik

Türk resim heykel sanatı dersinin “1914 Çallı Kuşağı, izlenimcilik ve sanatçıları” konusunda öğrendiğiniz bilgileri de hatırlayarak izlenimci Türk ressamaları ve eserlerini araştırıp bir sunum dosyası hazırlayınız.

Etkinlik

İzlenimci sanatçılardan resim ve heykel dallarında eser verenlerin adlarını ilgili alanlara yazınız.

Ressamlar

.....

.....

.....

.....

Heykeltıraşlar

.....

.....

.....

.....

İzlenimci sanatçıların çalıştığı yöntem, teknik ve mekânları ilgili alanlara yazınız.

Yöntem ve teknik

.....

.....

.....

.....

Mekân

.....

.....

.....

.....

Etkinlik

Aşağıda Rönesans Dönemi ve izlenimci sanat akımına örnek birer görsel verilmiştir. Maddeler hâlinde ifade edilen Rönesans Dönemi resim sanatının genel özelliklerini dikkate alarak izlenimci sanat akımının resim sanatına getirdiği yenilikleri boş bırakılan alana yazınız.

Müjdeleme, Andrea del Sarto, 1512, Palazzo Pitti Palatina Galerisi, Floransa

Kumsalda Genç Kızlar, Claude Monet, 1871, Ulusal Galerisi, İngiltere

Rönesans Dönemi resim sanatının genel özellikleri

- Antik Yunan sanatının, ölçü ve oranları kullanılır.
- Canlı modelden çizimler yapılır.
- Kompozisyon piramidal düzenlenir.
- Kapalı kompozisyon kullanılır.
- Çizgisel perspektif kullanılır.
- Yüzde duygu ifadesi bulunmaz.
- Işık tek bir noktadan gelmez, tablonun her tarafına eşit dağılır.

İzlenimci sanat akımının resim sanatına getirdiği yenilikler

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. İLERİ İZLENİMCİLİK (POSTEMPRESYONİZM)

Van Gogh: "Güneşin, ışığın öyle bir rengi var ki; başka sözcük bulamadığımdan sarı deyip geçiyorum. Soluk sülfür sarısı, soluk limon, altın rengi... Sarı o kadar güzel ki!"

Ingo F. Wolther, Öncü Ressamlar, s. 23, 1997.

Anahtar Sözcükler

geleneksel, kuramsal, eleştirmen, obje, melankolik, dramatik, küp, silindir, koni, biçim bozma, ritmik kompozisyon, sanat simsarı, misyonerlik, etüt, depresyon, sentetizm, uygarlık

İleri izlenimciliğin ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

İleri izlenimcilik akımı, 19. yüzyılın sonlarında Fransa'da izlenimcilik akımına tepki olarak ortaya çıkmıştır. İleri izlenimci sanatçılar, sanat yaşamlarına izlenimcilikle başlamış ancak bu akımın sınırlarını aşmayı ve resimlerinde özgün anlatıma ulaşmayı amaçlamışlardır. İzlenimciliğin canlı ve parlak renklerini kullanarak farklı teknik ve bakış açılarıyla çalışmışlardır. İleri izlenimcilik, hem kuramsal düzeyde hem de uygulamada 20. yüzyıl resim sanatına birçok başlangıç noktası sağlamıştır.

İleri izlenimcilik terimi, 1910'da İngiliz eleştirmen ve sanat kuramcısı Roger Fry (Racır Fıray)'ın ölen sanatçıların anısına düzenlediği "Manet ve İzlenimcilik Sonrası Ressamları" adlı sergiden sonra kullanılmaya başlanmıştır.

İleri izlenimciler, renk kullanımı açısından izlenimci sayılmalarına rağmen doğa izlenimlerinden hareketle hissettiklerine uygun biçimler oluşturarak izlenimcilerden ayrılmıştır. İzlenimi kullanmak amacını ileri izlenimciler bir araca dönüşmüştür. Bu durum, her sanatçının kendi kişiselliğini ve sanat üslubunu ortaya koyabilmesini sağlamıştır. İleri izlenimci sanatçıların resimlerinde özgün üslupları ve kişisel özellikleri net biçimde hissedilmektedir.

İleri izlenimcilik akımının en tanınan sanatçılarından Cezanne (Sezan, 1839-1906), Van Gogh (Goh, 1853-1890) ve Gauguin (Gogen, 1848-1903), sanata yaklaşımları ve uyguladıkları yeniliklerle 20. yüzyıl sanatına yön vermişlerdir.

Paul Cezanne da 1862'de dönemin tüm ressamı gibi Paris'te Academie Suisse (Akademi Süs)'e girmiş, Renoir, Pissarro ve Sisley gibi sanatçılarla tanışmıştır. Pissarro ile tanışması, daha önceki melankolik ve dramatik üslubundan uzaklaşmasında etkili olmuştur. Kalın renk katmanları kullanmaktan vazgeçerek hafif fırça vuruşlarına yönelmiş, pıhtılaşmış gibi görünen yüzeyler kullanmıştır.

1872-1882 yıllarının Cezanne'ın izlenimci dönemi olduğu söylenebilir. "Asılmış Adamın Evi, Kırmızı Koltukta Bayan Cezanne" ve "Maincy Köprüsü" gibi eserleri bu döneme aittir. İzlenimcilerin 1874'te düzenlediği ilk sergiye üç, 1877'dekine ise on yedi tablosuyla katılan Cezanne'ın sanatı, her iki sergide de anlaşılammış ve sanatçının eserleri alayla karşılanmıştır.

Kırmızı Koltukta Bayan Cezanne, Paul Cezanne, Boston Güzel Sanatlar Müzesi, ABD

Asılmış Adamın Evi, Paul Cezanne, 1873, Orsay Müzesi, Paris

Meyveli Ölüdoğa, Paul Cezanne, 1895, Barnes Vakfı, Pennsylvania

Cezanne, izlenimciliğin kurallarından uzaklaşarak yapıya önem veren bir tarz geliştirmiştir. Eşyalara küp, silindir ve koni olarak bakılması gerektiğini savunmuştur. Ona göre eşyalar, birer inceleme konusudur. Amacı biçimleri bozmak değil, ulaşmak istediği etkiyi elde edebilmek için biçimlerdeki bazı ayrıntıları kaldırmaktır. Düş gücünden ve gözlemlerinden faydalanmış, desen gücü ile renklerin anlatım duyarlılığını birleştirmiştir. Sanatçının, “Elmalar ve Portakallar, Soğanlı Kompozisyon” gibi natürmortları, bu anlayışla çalıştığı eserlerindendir. Sanatçının eserlerinde kübizme özgü yaklaşımın belirtileri, “Sainte Victoire (Sen Viktori) Dağı, Annecy (Anisi) Gölü, Kara Şato” ve “Bibemuş’taki Kayalar ve Dallar” adlı tablolarında görülmektedir. Klasik perspektif kurallarına pek uymayan Cezanne’in bu tutumu, sonradan büyük ölçüde etkilediği kübistlere öncülük etmiştir.

Cezanne’ın izlenimcilikten uzaklaşarak resimde yapıya yönelmesinin nedenleri ne olabilir?

Cezanne’ın sanatının son, on yılı “lirik dönem” olarak bilinir. Bu dönemde belirgin bir şekilde lirizm ve daha özgür fırça vuruşlarına yönelerek gösterişli ve cesur eserler vermiştir. Yaşamı boyunca eserlerini nadiren sergileyen sanatçı; sakin bir hayat yaşamış, belli başlı birkaç konuda resim yapmayı tercih etmiştir.

Cezanne, izlenimcilerle başladığı sanatında yeni ifade biçimlerine ulaşmış; sanatı farklı yönlerle taşıyarak kendinden sonra gelen sanatçılara yeni kapılar açmış, ileri izlenimciliğin en büyük ustası olmuştur. 20. yüzyıl modernistlerine göre Cezanne, “modern resmin babası” sayılmaktadır.

Etkinlik

Paul Cezanne’ın form ve renkleri resminde nasıl yorumladığı ve izlenimcilikten hangi yönleriyle ayrıldığı hakkında düşüncelerinizi aşağıdaki görselleri inceleyerek söyleyiniz.

Sainte-Victoire Tepesi, Paul Cezanne, Baltimore Sanat Müzesi, ABD

Provence'ta Ev, Paul Cezanne, 1883, Ulusal Sanat Galerisi, Washington

İleri izlenimci sanatçılardan biri olan Vincent Van Gogh'un, sanatı ve hayatıyla ilgili bilgiler, kendisinden dört yaş küçük kardeşi Theo (Teo)'ya yaşamı boyunca yazdığı altı yüz elliden fazla mektuptan anlaşılmaktadır. Van Gogh, 1879'da Belçika'da madenci bölgesi olan Borinage (Borinaj)'a yerleşmiş; buradaki madencilerin kötü yaşam koşullarından etkilenecek çizim yapmaya başlamıştır. 1880'de kardeşi Theo'nun tavsiyesine uyarak resimde kariyer yapmaya karar vermiş, sanat eğitimi almak için Brüksel'e gitmiştir. Brüksel Güzel Sanatlar Okuluna başvurduktan sonra vazgeçerek kendi kendini yetiştirmiştir.

Van Gogh, 1881-1883 yıllarında Lahey'de yaşamış, çok sayıda resim yapmış daha sonra Nuenen (Nunin)'daki ailesinin yanına giderek komşularını, tarlada çalışan işçileri, kulübelerinde kumaş dokuyanları resmetmiştir. Burada yaptığı resimlerde doğal, karanlık renkler, basit ve kalın çizgiler kullanmıştır. Van Gogh'un bu dönemine "çileli karanlık gerçekçilik" adı verilmiştir.

1885'te, Paris'te Van Gogh'un resimleri ilgi çekmeye başlayınca 1886'da Paris'e gitmiştir. Bir süre ressam Fernand Cormon (Feron Kormon)'un atölyesinde çalışmış ve burada öğrenci olan Emile Bernard (Emil Bernar) ve Henri de Toulouse Lautrec (Anri dö Tulus Lötrec) ile arkadaş olmuştur.

Ayçiçekleri, Van Gogh, 1888, Yeni Pinakothek Sanat Müzesi, Almanya

Teras Kafe, Van Gogh, 1888, Kröller-Müller Müzesi, Hollanda

Japon sanatı, Paris sanat ortamında büyük ilgi görürken Van Gogh'u da etkilemiştir. Japonların renkli ahşap baskılarından etütler yapmıştır. Bu sırada Paris'te, izlenimcilik ve henüz başlamakta olan yeni izlenimcilik akımı hâkimdir. Kardeşi Theo, müdürlük yaptığı sanat galerisinde izlenimci ressamların eserlerini satarak bu akımın sanatçıları desteklemiştir. Burada Monet, Sisley, Degas ve Camille Pissarro ile tanışan Van Gogh, izlenimci sanatçıların eserlerini ışıltılı fakat biraz da yüzeysel bulmuştur. 1887'de Danimarka'dan Paris'e yeni gelen ressam Paul Gauguin (Pol Gogen) ile tanışmıştır.

1888'de Paris'ten ayrılarak Güney Fransa'daki Arles kasabasına, sanat kolonisi kurma hayalleriyle yerleşmiştir. "Ayçiçekleri" adıyla bilinen bir dizi resmini ve "Teras Kafe" adlı eserlerini burada yapmıştır. Paris'te geçirdiği iki yıl boyunca, yaklaşık iki yüz resim yapan Van Gogh'un burada yaptığı manzara resimlerinden üçü, Paris Bağımsız Ressamlar Topluluğunun o yılki sergisinde yer almıştır. Gauguin'i de Arles'e davet eden Van Gogh, onunla değişik resim teknikleri ve anlayışları üzerine uzun tartışmalar yapmıştır. İki ressamın da dengesiz duygusal yapısı nedeniyle giderek kızışan resim tartışmaları, Van Gogh'un, sinir krizi geçirerek bir kulağını kesmesiyle sonuçlanmış; bu durumdan ürken Gauguin ise Arles'ten ayrılmıştır. Van Gogh, depresyon ve krizler yaşamaya devam etmiş, bir dönem akıl hastanesinde yatmıştır.

Van Gogh, tüm yaşadıklarına rağmen resim yapmayı bırakmamıştır. Hastalığının ilerlemesi-ne paralel olarak resimlerinde de şiddetli renkler kullanmayı artırmıştır. Sarı rengin egemen olduğu, birbirine zıt kombinasyonların ağır bastığı resimler yapmıştır. Renk kullanımı, özgür fırça darbeleri ve farklı konularıyla fovizm ve dışavurumcu sanat akımlarına zemin hazırlayan Van Gogh, kendinden sonra gelen sanatçılara yeni ufuklar açmıştır.

Van Gogh'un boyayı katmanlar hâlinde kullanması resimlerinde rengin algılanışını nasıl etkilemiştir?

Buğday Tarlası ve Kargalar, Van Gogh, 1890, Van Gogh Müzesi, Amsterdam

Etkinlik

Aşağıda verilen Van Gogh ve Claude Monet'nin eserlerini renk kullanımı, ışık yönü ve fırça darbesi yönünden karşılaştırınız.

İrisler, Van Gogh, 1889, California J. P. Getty Müzesi, ABD

Gökkuşağında İrisler, Monet, 1914, Özel Koleksiyon

Karşılaştırmanız sonucunda Van Gogh'un eserinde belirlediğiniz, izlenimcilik akımından ayrılan özellikleri aşağıda verilen alana yazınız.

Paul Gauguin, Parisli izlenimci ressamın resimlerini alıp satarken resim yapmaya başlayan, ileri izlenimci ressamlardan biridir. Gauguin, 1876'da izlenimci grubun başını çeken Pissarro ile tanışarak onun öğrencisi olmuştur.

1883'te Paris Borsası kapanınca işsiz kalan sanatçı, cesur bir karar vererek kendini resme adanmıştır. Bu kararı nedeniyle özel yaşamında büyük sorunlar yaşamıştır.

İzlenimci ressamlardan Monet, Sisley ve Pissarro'nun etkisinde birçok resim yapan Gauguin, 1880-1886 yılları arasında düzenlenen izlenimci sergilerin dördüne katılmıştır. 1886'da Kuzey Fransa'nın Pont-Aven bölgesine yerleşerek birçok önemli eserini burada yapmıştır. Resimlerinde köylü portreleri ve köy yaşamını konu almıştır.

1887'de Fransa'dan ayrılarak kariyerini geliştirmek için Panama yakınlarında Martinique (Martinik) Adası'na gitmiş, buradan çok sayıda desen ve bir düzine yağlı boya eserle Fransa'ya dönmüştür. Paris'te birkaç ay yaşamış ancak istediği sanat ortamını burada bulamayınca Pont-Aven'e gitmiştir. Martinique'te yaptığı resimler, halk sanatı ile ilkel sanata duyduğu ilgi ve üslubunda geliştirdiği yeni yaklaşımlar, onu izlenimcilikten uzaklaştırmıştır.

Sanatçı, genç ressam Emile Bernard ile Pont-Aven'de "sentetizm (kluazonist)" adını verdikleri yeni bir teknik geliştirmiştir. Bu teknikte; kalın çizgilerle sınırlanmış alanların içi düz renklerle boyanmıştır. Gauguin kullandığı bu teknikle sanat anlayışını ortaya koymuştur. Gauguin'den ders almak için Pont Aven'e gelen Paul Serusier (Sörisi) ve onu izleyen diğer genç ressamın oluşturduğu grup, daha sonraları "Pont-Aven Okulu" olarak anılmıştır. Genç nesil ressamlar onu, resimde "sembolizmin ustası" kabul etmiştir.

➡ Gauguin'in geliştirmiş olduğu tekniğin resim sanatına katkılarını değerlendiriniz.

La Belle Angele, Paul Gauguin, 1889, Orsay Müzesi, Paris

Plajda, Paul Gauguin, 1891, Orsay Müzesi, Paris

1888'de Arles'e giden Van Gogh, Paris'te tanıştığı Gauguin'i yanında çalışmaya davet etmiş, onunla dokuz hafta boyunca resim yapmışlardır. Ancak Van Gogh ile aralarında çıkan tartışmalar, büyük bir krizle sonuçlanınca buradan ayrılmıştır. Gauguin, Paris'te sanat çevrelerinde tanınan ve önemsenen bir ressam olmuştur. 1889'da yaptığı "La Belle Angele (Madam Satre'nin Portresi)" adlı eserinde Japon baskı resimlerinin etkileri görülmektedir.

Uzak dünyalara yeniden karşı konulmaz bir özlem duymaya başlayan Gauguin, 1891'de Tahiti'ye gitmek üzere Fransa'dan ayrılmıştır. Tahiti'de uygarlıktan uzakta, yerlilerle iç içe yaşamış; onların resimlerini yapmıştır. İleri izlenimci üsluba yaklaşan sanatçı, en tanınmış eserlerini burada yapmıştır. Tahiti'ye ilk gittiği zamanlarda yaptığı resimlerinin en ayırt edici özelliği sarı-pembe ve leylak-kırmızı arasındaki ince ilişkidir. Bu resimlerde beyazla vurgulanan dekoratif renklerin uyumu da oldukça dikkat çekicidir. Burada kaldığı sürede yaptığı "Nereden Geliyoruz, Kimiz, Nereye Gidiyoruz?" (1897) adlı eserde sanatçı; yaşamın kökenini, aşkın ve ölümün anlamını sorgulamıştır. Ayrıca Tahiti'nin ilkel sanatından etkilenecek birçok ahşap heykel de üreten Gauguin, 20. yüzyıl sanatını derinden etkilemiştir.

Taperaa Mahana, Paul Gauguin, 1892, St. Petersburg Müzesi, Rusya

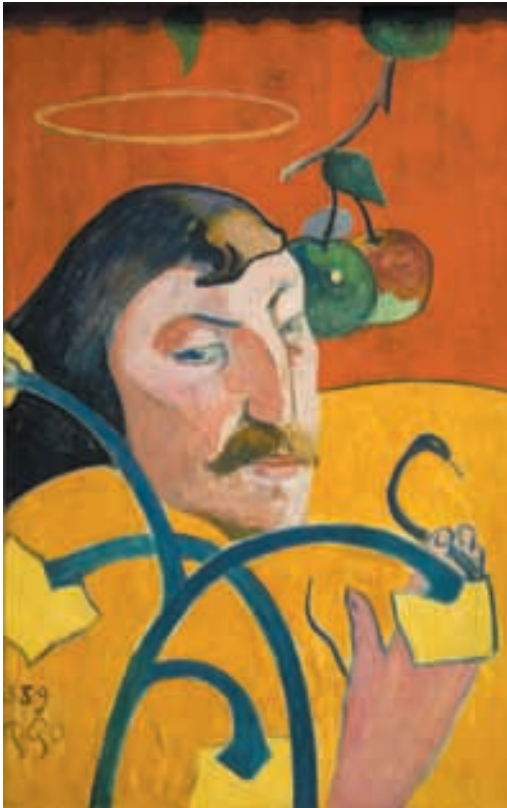

Pazar Günü, Paul Gauguin, 1892, Basel Sanat Müzesi, İsviçre

Etkinlik

Paul Gauguin'in ilkel sanatlarla ilgilenmesi ve bu alandaki araştırmaları sentetizm tekniğini geliştirmesinde etkili olmuştur. Paul Gauguin'in bu tekniği uyguladığı eserlerin izlenimcilik akımından hangi yönleriyle ayrıldığını aşağıdaki görselleri inceleyerek açıklayınız.

Otoportre, Paul Gauguin, Ulusal Galerî, Washington

Vaaz Sonrası, detay, Paul Gauguin, 1888, Ulusal Galerî, Edinburgh

Etkinlik

Aşağıdaki ileri izlenimcilik akımını tanıtan ifadeleri okuyunuz.

Akademik anlayışa karşı çıkmıştır.

Ana renkler kullanılmıştır.

Japon sanatından etkilenilmiştir.

İzlenimci sanatçılar perspektif kurallarını kendilerince yorumlamışlardır.

Her sanatçı, eserine kendi karakterini yansıtmıştır.

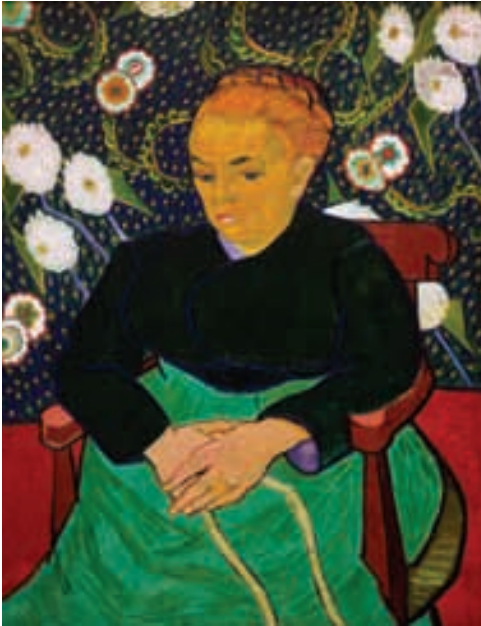
Yukarıdaki bilgilere göre aşağıdaki görsellerden ileri izlenimcilik akımına örnek olanları ☒ işaretleyiniz.

☐

Jeanne Samary Potresi, Auguste Renoir, 1877, Pushkin Güzel Sanatlar Müzesi, Rusya

☐

Yıldızlı Gece, Van Gogh, 1889, New York Modern Sanatlar Müzesi, ABD

☐

Beşik Sallayan Madam Roulin, Van Gogh, 1889, Chicago Sanat Enstitüsü

☐

Etretat Kayalıkları, Claude Monet, 1886, Metropolitan Müzesi, New York

3. YENİ İZLENİMCİLİK (NEOEMPRESYONİZM)

“Sanat eleştirmeni Charles Blanc tarafından tasarlanan renk diyagramı, izlenimci araştırmada renk ve ışık etkilerinin algılanmasının incelenmesi sonucu oluşmuştur. Ancak noktacıların bilimsel çözümlemesinde daha önemli ve belirgin bir rol oynamıştır.”

Simona Bartolena, *Art Book Empresyonistler*, s.126, 2002.

Anahtar Sözcükler

algılama, optik, eş zamanlı renk kontrastları, puantilizm, stil, mozaik

Yeni izlenimciliğin ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

İzlenimcilerin 1886'da düzenledikleri sergide bazı sanatçıların farklı anlayışlara yöneldiği ve akımdan kopmaların başladığı fark edilmiştir. Georges Seurat (Jorj Söra, 1859-1891) ve Paul Signac (Pol Sinyak, 1863-1934) ise yeni geliştirdikleri üsluplarıyla dikkat çekmiştir.

Georges Seurat, optik bilimindeki yeni gelişmeleri incelemiş, “eş zamanlı renk kontrastları kuramı” hakkında bilgisini geliştirmek için fizikçi Chevreul (Şevrül) ile görüşmüştür. Seurat, resim sanatını bilimsel bir disipline oturtmayı amaçlamış, izlenimciliğin “içgüdüsel bir deneyim” olduğunu söyleyerek bu akıma karşı çıkmıştır. İzlenimcilerin de ilgilendiği ışığın parçalanması sorununun bilimsel yollarla çözülebileceğini ileri sürmüştür. Resimde daha geniş bir renk bütünlüğü elde etmek için boyaları karıştırmak yerine temel renkleri küçük noktalar hâlinde yan yana kullanarak tabloya uzaktan bakıldığında gözün kendiliğinden bu noktaları karıştırabileceğini savunmuştur.

Seine Nehri Kıyısı, Georges Seurat, 1884, Ulusal Galerî, Londra

1884'te Paris'te Seurat ile tanışarak onun sistematik çalışma metodundan ve renk bilgisinden etkilenen Paul Signac, ilk resimlerini yaparken Monet gibi izlenimci ressamlardan etkilenmiştir. Daha sonra Seurat'ın etkisiyle izlenimcilere özgü kısa fırça darbeleri yerine noktacı stili benimsemiştir. Çeşitli yerlere yaptığı gezilerde çalıştığı sulu boya resimlerini dönüşte stüdyosunda noktacı yöntemle tuvalere aktarmıştır. 1900'den itibaren stilini değiştiren ressam, renk noktaları yerine daha büyük karelerden oluşan mozaik resimler yapmaya başlamıştır.

Bir Pazar Günü, Paul Signac, 1888, Özel Koleksiyon

Büyük Venedik Kanalı, Paul Signac, 1905, Toledo Sanat Müzesi, ABD

Seurat, saf renkleri yan yana küçük noktalar hâlinde kullanarak “puantilizm” tekniğini uygulamıştır. Bu tekniğe göre yeşil görüntü elde etmek için çok sayıda mavi ve sarı nokta birlikte kullanılmaktadır.

Puantilizm tekniğini başarıyla uygulayan diğer ressamalar arasında Camille Pissarro, Theo Van Rysselberghe (Teo van Ryselberg) ve Henri-Edmond Cross (Kıros) sayılabilir.

Georges Seurat'nın bilimsel gelişmeler ve fizik bilgilerinden hareketle ortaya koyduğu noktacılık akımında sanatçı, nokta yerine başka öğeleri kullanmayı düşünseydi bunlar ne olabilirdi? Bu öğelerle de aynı etkiyi elde edebilir miydi? Niçin?

Cagnes'da Serviler, Henri-Edmond Cross, 1908, Ulusal Modern Sanatlar Müzesi, Fransa

Dümendeki Adam, Theo Van Rysselberghe, 1892, Orsay Müzesi, Fransa

Ders Dışı Etkinlik

Çeşitli malzemeler (boya, kumaş, kâğıt vb.) kullanarak noktacılık yöntemiyle eser veren sanatçıların kullandığı tekniğe uygun bir çalışma yapınız. Nokta boyutundaki iki rengin bir arada kullanılmasının tek renk gibi algılanışı hakkındaki düşüncelerinizi söyleyiniz.

Etkinlik

Aşağıda verilen görsellerin altında bırakılan boşluklara hangi sanat akımı (izlenimcilik veya noktacılık)na ait olduğunu yazınız.

Okuma Metni

1880'li yılların başında birçok sanat akımı peş peşe gündeme gelmiş, her biri birbirine zıt fikirlerle aynı ortamlarda kendine bir zemin bulmuştur. Bu zıtlıklar, sanayide yaşanan değişimlerin hızıyla birbirine karışarak yeni "izimler" ortaya çıkmıştır. Bu duruma verilebilecek en dikkat çekici örnek, 1886'da Georges Seurat ve noktacılık (puantilizm veya divistyonist) tekniğidir. Sanat eleştirmeni Charles Blanc (Çarls Bırank), "Süsleme Sanatları Kitabı"nda 19. yüzyılın optik kavramlarından "renğin ışığa etkilerinin algılanması"nı anlatmıştır. Seurat da renkleri bu yöntemle kullanmış ayrıca renk ve çizginin insan beynindeki etkisini, bunun da müzikle ilgisini araştırmış, yeni psikoloji bilimiyle ilgilenmiştir.

Sanatın Yeni Tarihi, Julian Bell, s. 351, 2009.

Bilgi Notu

Chevreul, renge ilişkin birçok araştırma yapmıştır. Bir halı fabrikasında boyama müdürü olması ve halı ressamlarının yün boyalarındaki çeşitli ton istekleri onun bir ton çizelgesi hazırlamasına yol açmıştır. Renklerin özelliklerini belirleyen bu parametreyle ton, açıklık ve doygunlukları araştırmış, yan yana kullanılan renklerin algılanması konusundaki karşıtlıklar yasasını öne sürmüştür.

Chevreul, renklerin kontrastıyla ilgili olarak bulduğu kanunda aşağıdaki sonuçları elde etmiştir.

Chevreul yasasına göre her renk, daima yanında bulunan rengin tümler rengiyle renklenir ve ona çalar.

Mavi renk, yanındaki sarı rengin tümleri olan mora çalar.

Sarı ile mavi yan yana geldiği zaman sarı renk, yanındaki mavinin tümleri olan turuncuya çalar.

Renk tayfına göre sarı rengin tümleri mavi, mavi rengin tümleri de sarıdır. Bu iki renk yan yana getirildiği zaman mavi renk, kendi tümleri olan sarı ile sarıyı, sarı renk de kendi tümleri olan mavi renk ile maviyi aydınlatır. Bu renklerin aydınlattığı alanlarda renkler "sarı+sarı" ve "mavi+mavi" çıkarır. Üst üste binen iki rengin etkisi birbirini kuvvetlendirir. Bu kuvvet, normalde rengin kroma (berraklık) değerlerinin toplamı kadardır. Bu iki rengin kroma değerinin toplamı, maksimum kroma değerinden fazla olursa bu kez renk, renk tayfında kendi dalga boyundan büyük olan en yakın ana (birincil) renge doğru bir geçiş sergiler, yani fazla olan kroma miktarını diğer ana renk ile dengeler.

Şeref Bigalı, Resim Sanatı, s. 237-238, 1999.

Bunları Öğrendim

- 19. yüzyılın en kapsamlı ve etkili şehir planlamasını Georges Haussmann, Paris için yapmıştır.
- Paris, 19. yüzyılda burjuva hayatının merkezi olmuş, dünyanın dört bir yanından gelen sanatçıların şehri hâline gelmiştir.
- Theodore Rousseau ve Camille Corot, öncülüğünde toplanan ressamalar grubu, Barbizon Okulunu kurmuştur.
- 19. yüzyıl, fotoğraf çağı olmuştur.
- 19. yüzyılda Fransa ve Londra'daki akademiler, sanata yön vermedeki yetkinliklerini kaybetmeye başlamıştır.
- Avrupa ve ABD'nin belli başlı kentlerindeki sanat galerilerinin yaygınlaşmasıyla çok sayıda sanatçı artık sergiler ve genel sanat pazarı için eser üretmeye başlamıştır.
- Gazete ve süreli yayımların çoğalmasıyla gelişen baskı resimler, en önemli toplumsal protesto araçlarından biri hâline gelmiştir.
- 19. yüzyılda yaşanan yenilikler toplumsal hayatı etkilemiş; bazı kurallar yıkılmış veya esnetilmiştir. Bu değişimler sonucu akademinin geleneksel tavrına karşı bazı sanatçılar, bireysel sanat görüşlerini cesurca ortaya koyabilmiştir.
- 19. yüzyılda Avrupa'da etkili olan Japon sanatı ve kültürü, sanatı ve burjuva sosyal yaşamını etkilemiştir.
- 1860-1900 yılları arasında Fransa'da doğan ve tüm sanat dallarını etkileyen izlenimcilik akımı, en fazla resim sanatında kendini göstermiştir. İzlenimci ressamalar; doğayı, "edinilen izlenimlerin fırçaıyla boyanması" olarak ifade etmiştir. Güneşin yedi rengini ve renkle elde edilen hava perspektifini kullanan izlenimci sanatçılar, anlık görüntüyü elde edebilmek için ayırntıdan vazgeçmiş; güneş ışığını ve günün farklı saatlerini dikkate alarak açık havada resim yapmışlardır.
- 1874'teki ilk grup sergisinde yer alan, Claude Monet'nin "İzlenim: Gün Doğumu" adlı eserini sanat eleştirmeni Louis Leroy'nun aşağılamak için kullandığı "izlenimcilik" terimi, daha sonra bu akımın adı olmuştur.
- Claude Monet, izlenimcilik akımını benimseyerek çalışmalarında gün ışığını takip etmiştir. Sanatçı, günün farklı saatlerindeki ışığın, nesnelerin rengi üzerindeki etkisini gösteren resim serileri yapmıştır.
- Edgar Degas, Paris yaşamında gözlemlediği eğlence dünyasını resimlerinde konu edinmiş, fotoğraf makinesinin sağladığı imkânları kullanarak, anlık zaman kesitlerini tuvallerine aktarmıştır. Dış mekân konulu çalışma yapmamıştır.
- Pierre Auguste Renoir, orta sınıfın "güzel dönem" olarak adlandırdığı hayatı yansıtarak neşeyi resmetmiştir. Işık ve renk ustası olan sanatçı, daha sonraları, izlenimciliğe uzaklaşarak akademik eğilimde çalışmalar yapmıştır.
- 19. yüzyılın sonlarında Fransa'da bazı sanatçıların izlenimciliğin sınırlarını aşmak ve resimlerine kişiselliklerini de katmak istemesiyle ileri izlenimcilik akımı ortaya çıkmıştır.
- İleri izlenimcilik akımı, 20. yüzyıl sanatına hem kuramsal düzeyde hem de uygulamada birçok yol açmıştır.
- Paul Cezanne, çalışmalarında geometrik formlara yer vermiş, "kübizm akımının ve çağdaş sanatın babası" kabul edilmiştir.
- Vincent Van Gogh, özgür renk ve fırça kullanımıyla fovist ile dışavurumcu akımların doğmasında etkili olmuştur.
- Paul Gauguin, geliştirdiği "sentetizm" tekniğinde çalışmalar yapmış, ilkel toplumların sanat ve yaşamından etkilenmiştir. Gauguin'in çalışmalarını sembolist ressamalar, Nâbiler ve fovistler benimsemiştir.
- 19. yüzyılda Rodin, heykel sanatına yeni bir soluk getirmiştir. Temelde klasik ölçülere bağlı olan sanatçı, akademizmden uzaklaşmıştır.
- 1886'dan sonra Georges Seurat ve Paul Signac'ın bilimsel gelişmeleri dikkate alarak geliştirdikleri farklı bir üslup olan noktacılık dikkat çekmiştir.

1800-1875 yılları arasında dünyada gerçekleşen toplumsal,
sanatsal, teknolojik gelişmeler ve olaylar kronolojisi

1800

- 1823 — Katsushika Hokusai, Fuji Dağı görüntülerinin resim serisini altı renkli olarak ağaç baskı tekniğiyle yaptı. — Japonya
- 1830 — Theodore Rousseau, öncülüğünde Barbizon Okulu kuruldu. — Fransa
- 1833 — Büyük Britanya'nın yönetimindeki tüm ülkelerde kölelik kaldırıldı.
- 1836 — Münih'te Alte Pinakothek Müzesi açıldı. — Almanya
- 1839 — Louis Daguerre, bir tür fotoğrafik görüntü elde etme yöntemi olan "daguerrotype" tekniğini icat etti. — Fransa
- 1841 — Ressam John Goffe Rand'ın katlanabilir çinko boya tüpünü icat etmesiyle dış mekânda resim yapmak kolaylaştı. — ABD
- 1842 — Windsor & Newton adlı firma, tüp boya için tıpa geliştirerek patentini aldı ve seri üretimini başlattı. — İngiltere
- 1848 — İlk yürüyen merdiven, turist çekmek için New York'ta kuruldu. — ABD
- 1848 — Karl Heinrich Marx, gittikçe yoksullaşan işçi ve emekçilerin bir devrimle toplumsal sorunu çözecekleri düşüncesini ortaya attı. — Almanya

1850

- 1851 — Tüm dünya sanatçılarına açık olan "Evrensel Sergi" düzenlendi. — İngiltere
- 1851 — Sir Joseph Paxton, evrensel sergi için bütünüyle cam ve demirden oluşan Crystal Palace'ı yaptı. — İngiltere
- 1863 — Kölelik kaldırıldı. — ABD
- 1863 — İlk metro açıldı. — İngiltere
- 1864 — Louis Pasteur, "pastörize" yöntemini keşfetti. — Fransa
- 1870 — Metropolitan Müzesi kuruldu. — ABD
- 1871 — Frejus Tüneli açıldı. — Fransa-İtalya arası

1875

Etkinlik

Aşağıda karışık olarak verilmiş sanatçı ve eserlerinin adlarını eşleştiriniz.

1	Paul Signac
2	Pierre Auguste Renoir
3	Paul Cezanne
4	Paul Gauguin
5	Van Gogh
6	Claude Monet
7	Edgar Degas
8	Alfred Sisley
9	Mary Cassatt
10	Gustave Caillebotte
11	Georges Seurat
12	Camille Pissarro

	Buğday Tarlası
	Yatakta Kahvaltı
	Sen Nehri Kıyısı
	Dans Sınıfı
	Sandal Partisi
	Parke Rendeleyenler
	Asılmış Adamın Evi
	Bulvarda Kış Sabahı
	Plajda
	Bir Pazar Günü
	Saman Yığını
	Morret Köprüsü

Öz Değerlendirme Formu

“Çağdaşlaşma Yolunda İlk Adımlar” ünitesinin sonunda neleri ne kadar öğrendiğinizi anlayabilmek ve kendinizi değerlendirebilmek için size uygun sütunu (✓) işaretleyiniz.

	Bunları Öğrendim	Çok İyi	Biraz	Hiç
1	İzlenimciliğin resim sanatına etkilerini açıklayabilirim.			
2	İzlenimci resimlerin klasik resimlerden farklılıklarını saptayabilirim.			
3	İleri izlenimciliği izlenimcilikten ayırt edebilirim.			
4	Yeni izlenimcilikte algılamının bilimsel yönünü açıklayabilirim.			
5	Noktacılık akımının ressamlarının eserlerini izlenimci ressamların eserlerinden ayırt edebilirim.			
6	İzlenimci sanatçıların heykel çalışmalarını tanıyabilirim.			

Değerlendirme sonunda ikiden fazla “biraz” ya da “hiç” işaretlediyseniz bu konuları tekrar okumalı, soru ve etkinlikleri yeniden yapmalısınız.

Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

1. Barbizon Okulu, aşağıdaki sanat akımlarından hangisinin oluşumuna zemin hazırlamıştır?

- A) Realizm B) Neoklasisizm C) Romantizm D) İzlenimcilik E) Puantilizm

2. Aşağıdakilerin hangisinde sanat akımları kronolojiye uygun sıralanmıştır?

- A) İleri izlenimcilik - izlenimcilik - yeni izlenimcilik
B) Yeni izlenimcilik - ileri izlenimcilik - izlenimcilik
C) İzlenimcilik - ileri izlenimcilik - yeni izlenimcilik
D) İzlenimcilik - yeni izlenimcilik - ileri izlenimcilik
E) Yeni izlenimcilik - izlenimcilik - ileri izlenimcilik

3. Aşağıdakilerden hangisi ressam değildir?

- A) Vincent Van Gogh B) Georges Seurat C) Paul Cezanne
D) Paul Gauguin E) Nadar

4. Aşağıda verilen sanat akımı ve temsilci sanatçısının adları eşleştirmelerinden hangisi doğru verilmiştir?

- A) İzlenimcilik-Alfred Sisley B) İzlenimcilik-Georges Seurat
C) İzlenimcilik-Paul Cezanne D) İleri izlenimcilik-Claude Monet
E) Yeni izlenimcilik-Auguste Renoir

Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

1. Tahiti’de uygarlıktan uzakta, yerlilerle iç içe yaşamış; onların resimlerini yapmıştır. İleri izlenimcilik üslubuna yaklaşan, en tanınan eserlerini de burada yapmıştır.
2., Fransız resminde neşe ifadesini başarıyla işlemiş, ışık ve renk ustası olarak nitelendirilmiştir.
3. Gerçekçilik akımından izlenimciliğe geçişte önemli bir rol oynayan, tam olarak izlenimci gruba dâhil olmamıştır.
4., ışık-gölge sayesinde nesnelerin görünüşlerinin değiştiğini göstermek için günün farklı saatlerindeki ışık değerlerini yakalamaya çalışmıştır. Bununla ilgili bir dizi seri resimler yapmıştır.

Aşağıdaki ifadelerin sonuna doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

1. İzlenimci sanatçılar, resimde ideal güzelliği amaçlamıştır. ()
2. İzlenimci sanatçılar, resimlerinde genellikle mitolojik konuları ele almıştır. ()
3. Cezanne, doğadaki nesnelere küp, silindirik ve koni olarak bakılması gerektiğini savunmuştur. ()
4. İzlenimci ressamlar, eserlerini genellikle gün ışığında çalışmıştır. ()
5. Puantilist ressamlar, saf renkleri noktalar hâlinde yan yana kullanarak resim yapmıştır. ()

3. ÜNİTE

20. YÜZYILA BAŞLARKEN SANAT ORTAMI

1. NÂBİLER
2. LAUTREC ve AFİŞLERİ
3. YENİ SANAT (ART NOUVEAU)

20. YÜZYILA BAŞLARKEN SANAT ORTAMI

Hazırlık Çalışmaları

1. Pont-Aven Okulu hakkında araştırma yaparak bu grubun Nâbiler'in oluşumuna etkilerini öğreniniz.
2. Grafik sanatının tarihsel gelişim sürecini araştırarak doküman toplayınız.
3. Yeni sanat (art nouveau) hareketinin Avrupa ve ABD'deki gelişimi hakkında bilgi toplayınız.

Üniteye Başlarken

Anahtar Sözcükler

ön Raffaelloculuk, slogan, sembolizm, gerçeküstücülük, koleksiyoncu

20. yüzyıla başlarken sanat ortamının ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

Avrupa'da 18 ve 19. yüzyıllarda teknoloji alanındaki yeni buluşlar, izlenimcilik, ileri izlenimcilik akımı, ön Raffaellocular, arts and crafts hareketi ve sembolizm akımı 20. yüzyıl sanatının şekillenmesinde etkili olmuştur.

1800'lü yıllarda İngiltere'de ön Raffaellocular olarak tanınan bir grup sanatçı, doğayı objektif bakış açısıyla verme amacıyla eserlerinde İngiliz şiir ve efsanelerini konu edinmişlerdir. Raffaello'dan önceki Erken Rönesans sanatının naifliğine yeniden ulaşmak için resimlerinde parlak renkler kullanmış ve ayrıntılarda yalınlığa önem vermişlerdir. Bu grubun sanatı, arts and crafts hareketinin ortaya çıkışında etkili olmuştur. Bu hareket, "el sanatlarına dönüş" sloganıyla İngiltere'de güzel sanatlar eğitimi veren okulların açılması ve genel eğitimin içine "iş eğitimi" derslerinin girmesiyle amacına ulaşmıştır.

Ön Raffaellocular, 19. yüzyıl sonunda ortaya çıkan yeni sanat (art nouveau /jugentstil/ secession/modern style) ve sembolizm akımının hazırlayıcı etkenlerinden sayılmaktadır.

19. yüzyılın ikinci yarısında gerçekçilik (realizm) ve idealizm akımı, sanat ortamında çelişkilerle neden olmuş ve bu da 20. yüzyıl modernizminin gelişiminde önemli olmuştur.

Tartışma konusu olan realizm ve idealizm, sizce sanatta nasıl bir çelişkiye sebep olabilir?

20. yüzyılda endüstri ve teknolojiye ilerlemelerle insanların yaşam koşulları; iletişim olanaklarının artmasıyla da ufukları gelişmiştir. Sanayi toplumunda sanatçılar, kapitalist sistemin gerçekleriyle yüz yüze gelmiş; mesleğini icra ederken ekonomik sıkıntıya düşmüştür. Değerleri hızla değişen toplumun bir parçası konumundaki sanatçılar, istekleri dışında yer aldıkları bu yeni duruma tepki göstermişlerdir.

19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da ortaya çıkan sanat hareketlerinin ana felsefesi; sanayi devriminin toplumdaki olumsuz etkilerini, sanayileşmeyi ve onun sonuçlarını reddetme, geçmiş ile onun değerlerine öykünme ve özlemdir. 19. yüzyıl sanatında çeşitlilik ve ilerlemelerin yanında geriye dönüşler de görülmektedir.

19. yüzyılda sanatçıların özgür çalışma ortamlarında özgün eserler vermeye başlamaları sanat akımlarının oluşmasını nasıl etkilemiştir?

19. yüzyıl sonunda Fransa'da ortaya çıkan sembolizm akımı, özellikle Alman romantik şiirinde görülen sembolik anlayışın benimsenmesinin bir sonucu olarak 20. yüzyıl sanatını etkilemiştir. Sembolist şairlerin gözünde her şey semboldür ve doğa, çözümlenmesi gereken büyük bir metindir. Dünya ise sesler, kokular ve renkler arasındaki bir uyum sisteminin mekânıdır, bu kavramların

sözcüklerle benzeşmesi ve basit imaları amaçlanmaktadır. Sembolizm akımı, resimdeki gerçekçilik veya edebiyattaki doğalcılık akımına karşı çıkarak izlenimcilik akımından farklı, özgün bir anlatım kullanmıştır.

Sembolist sanatçılar, eserlerinde toplum ve doğayla ilgili konulara yer vermemiş, ışık değişimleri ve biçimsel manzara değerleriyle ilgilenmemiştir. Sembolist sanatçılar, duygularını ifade ederken gerçek nesneleri kullanmak yerine bunları sembollerin ardına gizlemeyi tercih etmiştir.

Sembolizm akımını benimseyen sanatçıların temel amacı, doğanın gerçek görüntüsünü değil iç anlamını ortaya çıkarmaya çalışmaktır. Sembolist ressam; eserlerinde melankoli, cinsellik ve tedirginliği hissettirmek istemiştir. Odilon Redon, Jan Toorop (Turop), Paul Gauguin ve Gustave Klimt (Gustav Kılımt)'in eserlerindeki farklı sembolizm anlayışları, söz konusu sanatçıların tablolarına özgün değerler kazandırmıştır. Bu sanatçılar; bal mumu, çini mürekkebi, sulu boya, pastel, füzen gibi malzemeleri ve rötuşlu fotoğraf, ahşap gravür, taş baskı gibi çeşitli teknikleri kullanmışlardır. Sembolizm akımı, 20. yüzyılda dışavurumculuk, Dada ve gerçeküstücülüğün de içinde bulunduğu bazı öncü eğilimlerin doğuşuna zemin hazırlamıştır.

 Resim sanatında soyut ve somut ifadeler için sizce hangi semboller kullanılabilir?

1. NÂBİLER

Paul Gauguin: "Sanat kendini semboller ile anlatan evrensel bir dildir."

Ingo F. Wolther, Öncü Ressamlar, s. 41, 1997.

Anahtar Sözcükler

gelenek, dinî, felsefi, esrarengiz, sentetizm, sembolik, dekoratif, manifesto

Nâbiler grubu ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

1890'lı yıllarda Pont-Aven Okulundan etkilenen ve Gauguin'in öğretilerini devam ettirmeyi amaçlayan bir grup ressam, Nâbiler (peygamberler) grubunu kurmuştur. Japon baskılarından, Fransız simgeciliğinden, Van Gogh, Cezanne ve Seurat gibi sanatçılardan da etkilenmişlerdir.

Nâbiler, soyut sanatın 20. yüzyıl başlarındaki gelişimine giden yolu açmıştır. Desen ve renk tonunu sadeleştirmek, derinliği ortadan kaldırmak ve kompozisyona önem vermek yoluyla dekorasyonda yenilik yapma amacıyla olan Nâbiler, ortaklaşa ilk sergilerini 1891'de düzenlemişlerdir.

Maurice Denis (Moris Döni), Paul Serusier (Pol Söriyi, 1865-1927), Pierre Bonnard (Piyer Bona), Edouard Vuillard (Eduard Vuliya) ve Ker Xavier Raussel (Ker Zaviye Rusel), Nâbiler grubunda yer alan sanatçılardır. Paris burjuva yaşamının bir parçası olan Nâbiler, bu şehrin atmosferini eserlerine başarıyla yansıtmıştır.

Nâbiler, doğadaki figür ile formların renk ve biçimlerini öznel bir değişikliğe uğratmayı amaçlamış, sembolist bir yaklaşımla çalışmışlardır. 1886'da yayımlanan sembolizm manifestosunda: "Sanatın amacı, görünür olanı, görünmez olanın yani büyük gerçekliğin hizmetine sunmaktır." denilmiştir. 1890'da Nâbilerin bildirisini yayımlayan Maurice Denis, eserlerinde dinî konuları işlemiştir. Ayrıca Denis, Fransız kilise sanatının yenilenmesi için "kilise sanatı atölyeleri" kurmuştur. Sanatla ilgili yazıları, resimlerinden daha etkili olan sanatçı, sembolizm akımı ile Nâbilerin kuramcısı ve sözcüsü olmuştur.

 Nâbiler grubunun bir üyesi olsaydınız dinî kavramları hangi simgelerle ifade ederdingiz?

Paul Serusier, 1886'da Academie Julian (Akademi Julian)'da öğrenciyken Pont-Aven'de Gauguin ile sentetizm tekniği üzerine çalışmalar yapmıştır. "Aşk Ormanı Tılsımı" adlı ilk sentetizm denemesi, sanat çevresinde büyük bir yankı uyandırmıştır. Daha sonraki eserlerinde de ana renklerden fazla uzaklaşmamış, figürlerinde belirgin konturlar kullanmıştır. 1921'de Paris'e döndükten sonra Gauguin'in etkisinden kurtularak konturlarını yumuşatmış ve farklı renk kombinasyonları denemiştir.

Aşk Ormanı Tılsımı, Paul Serusier, 1888, Orsay Müzesi, Paris

Gizemli Paskalya, Maurice Denis, 1891, Chicago Sanat Enstitüsü, ABD

Pierre Bonnard (1867-1947), Gauguin ve Japon gravürlerinin etkisiyle dekoratif tablolar yapmıştır. Bu arada Paul Verlaine (Pol Verlen)'in kitaplarını resimlemiş, Alfred Jarry (Jari)'nin "Kral Ubu" adlı tiyatro oyununa dekor yapmıştır.

Bonnard, 1912'de, iç mekânla dış dünyanın uyumuna yoğunlaşmış, ev içi konulu resimler yapmıştır. Paris burjuvalarının yaşadığı evlerin içini betimlerken kumaş, dantel gibi süs öğelerini ağırlıklı olarak kullanmıştır. Düz, yumuşak tonlu boya dokularıyla büyük boyutlu resimler yapmıştır. Bonnard, tablolarında çoğunlukla ön planda bir masa ve yanında bir insan, arka planda ise açık bir teras kapısından görülen yaz günü manzaraları betimlemiştir. Onun resimlerindeki masalar, zaman zaman resmin içinde bir resim, insanlar da kompozisyonun aksesuarları gibidir.

Edouard Vuillard (1868-1940), Nâbiler grubuna katılmış, ağırlıklı olarak dekoratif öğelere yer verdiği resimler yapmıştır. Kısmen Japon baskılarına benzeyen, sadeleştirilmiş biçimlerle oluşturduğu kompozisyonlarını geniş renk alanlarıyla boyamıştır. Nötr renklerle sessizliği ifade etmeye çalışan Vuillard'ın resimlerinde bazı dinî sembollerini kullanmasında din eğitimi almış olması ve Nâbiler grubunun sanat görüşüne uyması etkili olmuştur.

Pont-Aven Okulu ile ilgili araştırmanızın sonuçlarına dayanarak Gauguin'in sanatı ve eserlerinin Nâbiler grubunun sanat anlayışını nasıl etkilediğini söyleyiniz.

Çiçekli Elbise, Edouard Vuillard, 1891, Sao Paulo Müzesi, Brezilya

Yemek Odası, Pierre Bonnard, 1913, Minneapolis Sanat Enstitüsü, ABD

Etkinlik

Nâbiler grubu sanatçılarının eserlerinin konuları, uyguladıkları yöntem ve teknikler aşağıdadır.

1. Dinî konulara yer verme
2. Biçim sadeleştirme
3. Doku ve dekoratif öğeleri kullanma
4. Simgesel anlatım
5. Mekân olarak ev içini kullanma

Görsellerin altında boş bırakılan yerlere sanatçının işlediği konu, yöntem ve/veya tekniği yazınız.

Nâbiler grubu sanatçılarının ortak ve birbirinden farklı yönleriyle ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

Pencerenin Önündeki Genç Kadın, Pierre Bonnard, 1898, Özel Koleksiyon

Müjdeleme, Maurice Dennis, 1913, Ulusal Modern Sanatlar Müzesi, Fransa

Ders, Paul Serusier, Orsay Müzesi, Paris

Yatakta, Edouard Vuillard, 1891, Orsay Müzesi, Paris

2. LAUTREC ve AFİŞLERİ

Jane Avril: "Hiç kuşku yok ki şu keyfini sürdüğüm ünümü, benim için yaptığı afişin ortaya çıktığı ana borçluyum."

Mattias Arnold, Toulouse-Lautrec, s.35, 1997.

Anahtar Sözcükler

stüdyo, taş baskı, muhafazakâr, poster, kluazonist (sentetizm)

Lautrec ve afişlerinin anlatıldığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Fransız ressam Henri de Toulouse Lautrec (Anri dö Tuluz Lötrec, 1864-1901), soylu bir ailenin çocuğudur. Genetik bir kırılğan kemik hastalığı nedeniyle sürekli hastalandığı için okulu bırakmak zorunda kalmış, çocukluğundan beri ilgilendiği resme yönelmiştir.

1881'de annesiyle Paris'e yerleşen sanatçı, burada babasının ressam arkadaşlarıyla tanışarak ressam olmaya karar vermiş; Rene Princeteau (Ren Pırinsitu)'nun stüdyosunda ilk resim derslerini almıştır. Henüz 17 yaşındayken çizimlerinin sayısı 2400'ü bulmuştur.

Princeteau'nun stüdyosunda, birçok ressamla tanışmıştır. 1882'de ünlü sanatçı Leon Bonnat (Buna)'nın ve Fernand Cormon'un atölyelerinde çalışmıştır. Emile Bernard ve Van Gogh'la da burada tanışmıştır. Van Gogh'la tanışması, onun için bir dönüm noktası olmuştur. İleri izlenimcilik akımına katılan Lautrec, akımın önemli temsilcileri arasında yer almıştır.

1884'te ilk defa karma bir sergiye katılan Lautrec'in çizimleri, 1886'da çeşitli dergilerde yayımlanmaya başlamıştır.

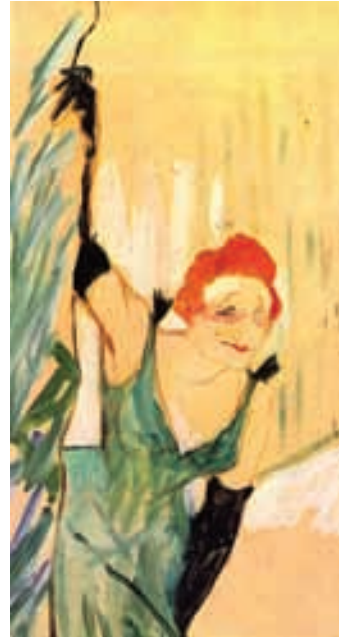
Lautrec, Moulin de la Galette (Mulen dö la Gale), Moulin Rouge (Mulen Ruj) gibi Paris'in ünlü pavyon ve kabarelerinin düzenli müşterisi olmuştur. Gece hayatı, kentin varoşları, dansçılar ve hayat kadınları onun resimlerinin ana konularıdır. Dansçılar ve hayat kadınlarının resimlerini yaptığı için muhafazakâr kesim tarafından sık sık eleştirilmiştir.

Lautrec'in afişleri size o dönem Paris'inin yaşayışıyla ilgili neler düşündürüyor?

Lautrec, 1891'de ilk taş baskı afişlerini ürettiğinde taş baskının henüz yüz yıllık bir geçmişi vardır. Lautrec'in taş baskı yaptığı dönemde baskı teknikleri birçok yönden gelişmiş, fotoğrafın da kullanılabildiği yeni ve ucuz yöntemler geliştirilmeye başlanmıştır. Paris'in dünyaca ünlü pavyonu Moulin Rouge için tasarladığı afiş, "Moulin Rouge: La Goulue (La Gul)" ilk taş baskı eseridir. Bu afiş, olağanüstü bir başarı kazanmış ve Lautrec'i meşhur etmiştir. 1892'de "La Goulue ile Kız Kardeşi Moulin Rouge'da", "Moulin Rouge'daki İngiliz" ve "Reine Joie" (Röne Joy) adlı kitap için yaptığı afiş, başyapıtları arasında sayılmaktadır. Lautrec, afişlerde kullandığı el yazılarıyla görsel imgelerin uyumuna dikkat etmiştir.

İlk afişini yaparken Japon baskı sanatının etkileri ve Gauguin'in "kluazonist (sentetizm)" anlayışını -renkli kalın dış çizgilerle ayrılmış geniş alanların saf renklerle boyanması tekniğini- kullanmıştır. Açık kompozisyon kullanarak sıra dışı görünüm elde etmiş, figürleri yalın veya silüet hâlinde çizmiş, belirgin dış çizgiler kullanarak görüntüleri etkili kılmıştır. Çizgi, boşluk, renk ve yazıların kullanımındaki tutarlı yaklaşım, tüm afişlerinde temel özellik olmuştur. O dönemlerde baskıyla çoğaltılabilen, kopyaları çıkarılabilen, basit bir reklam aracı olarak görülen afiş; Lautrec'in göz dolduran tasarımlarıyla ucuz bir baskı nesnesi olmaktan çıkarak sanat dalı olmuştur.

Yvette Guilbert, Henri T. Lautrec, 1894, Lautrec Müzesi, Fransa

Grafik sanatının tarihsel gelişimiyle ilgili araştırmanızdan edindiğiniz bilgilere dayanarak Lautrec'in afişlerinde kullandığı teknikle ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.

Lautrec, gece hayatının ünlü sarkıcısı Yvette Guilbert (Yiv Cilbe)'ye adadığı iki seriden oluşan, siyah-beyaz taş baskılar yapmıştır. İlk taş baskı albümü 1894'te Paris'te, ikincisi 1898'de İngiltere'de yayımlanan sanatçı, afişlerinde konu edindiği birçok sahne sanatçısını ölüm-süzleştirmiş; hatta ünlü olmalarına da katkıda bulunmuştur. Aristide Bruant (Aristit Buryan) ve Jane (Jen) Avril buna örnek verilebilir.

1893'te ilk kişisel sergisini açan Lautrec, 1894-1897 yılları arasında Avrupa'yı dolaşarak pek çok sergi düzenlemiştir.

Lautrec, modern grafik sanatının şimdiki konumuna erişmesinde çok etkili olmuştur. İnsanlara ve kent yaşamının canlı yüzlerine yer veren sanatçının döneminin görsel günlüğünü tuttuğu söylenebilir.

Moulin Rouge, Henri T. Lautrec, 1895, Chicago Sanat Enstitüsü, ABD

Etkinlik

"Lautrec'in 1892'de Moulin Rouge için yaptığı afiş, sanatçının başyapıtı sayılmaktadır. Lautrec'ten önce aynı kulüp için yapılanların hiçbirine benzemeyen bu afişin önemi, 1889'da Jules Cheret (Jul Şöre)'nin yaptığı afişle karşılaştırılınca değeri çok daha iyi anlaşılmaktadır."

Verilen ön bilgi ve grafik tasarımı dersindeki afiş konusundan edindiğiniz bilgileri kullanarak Jules Cheret ile Lautrec'in afişini kompozisyon, renk kullanımı ve konuyu ele alışı yöntemi açısından karşılaştırınız. Lautrec'in afiş sanatına getirdiği yenilikleri söyleyiniz.

Moulin Rouge, Jules Cheret, 1889, Los Angeles Güzel Sanatlar Müzesi, ABD

Moulin Rouge-La Goulue, Henri T. Lautrec, 1892, Milano

3. YENİ SANAT (ART NOUVEAU)

“Genel anlamda sanat ürünü, bir deha ürünüdür ve bir şeyi kurallarına uygun olarak yapma anlamındadır. Bilgi ve deneyim kazanmak için en etkili araç sanattır. Görsel yetiye sahip olmadan üretken düşünme olmaz. Dolayısıyla sanat, bilimin gelişmesine büyük katkı sağlar.”

Tamer Kavuran, Sanat ve Bilimde Gerçek Kavramı adlı makalesinden, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 15, s. 225-237, 2003.

Etkinlik

Görsel sanatlar içinde yer alan dalları hatırlayarak “dekorasyon”un görsel sanatlar içinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini tartışınız. Tartışma sonunda düşüncelerinizi açıklayan bir makale yazarak okul gazetesinde yayımlayınız.

Anahtar Sözcükler

art nouveau, modern style, jugendstil, secession stil, dinamik, dekorasyon, organik, illüstrasyon

Yeni sanatın ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında etkili olan yeni sanat (art nouveau) hareketi, uluslararası nitelikte, dekoratif bir üsluptur. Mimarlık, iç mekân, endüstri, grafik gibi tüm tasarım sanatlarını kapsayan bu stilin görsel özellikleri; çiçek motifleri, organik biçimler ve akıcı yuvarlak çizgilerdir.

Yeni sanat, her ülkede özgün bir karakter göstermiştir. Temelde akademizme karşı çıkarak onun sanatı sınırlama isteğini değiştirmeyi amaçlamıştır. Tasarım devrimi niteliğindeki yeni sanatın esin kaynakları arasında Kelkit süslemeleri, Rokoko stili, arts and crafts hareketi, ön Raffaellocu resimler, Japon dekoratif tasarımı ve tahta kalıp baskıları yer almaktadır.

Yeni sanat, uluslararası bir hareket olmasına rağmen her ülkede farklı alanlarda farklı tekniklerle sanatı etkilemiştir.

İngiltere; 1895'te William Morris'in başlattığı arts and crafts hareketi, sanat ve zanaatı birleştirme çabasıyla zanaatçılara iş imkânı sağlamıştır. Bu hareket, birçok sanatçı tarafından benimsenmiş ve el sanatlarına dayalı bir sanat akımı oluşmuştur. Endüstriyel gelişmeler sonucunda el yapımı ürünlerin pahalı kalması, bu hareketin eserlerinin yoksul işçi kesim yerine zengin koleksiyonculardan rağbet görmesi üzerine William Morris, endüstriye yenik düşmüştür.

William Morris'in zanaatı ön plana çıkarmak istemesi, sanatın gelişimini nasıl etkilemiş olabilir?

Arthur'un Ölümü adlı kitaptan bir illüstrasyon, Aubrey Beardsley

Bir duvar kâğıdı örneği, William Morris, 1896, İngiltere

Bir kitap kapağı, Arthur Mackmurdo, 1883

Yeni sanat hareketinin temsilcilerinden sayılan, illüstrasyon sanatçısı ve yazar Aubrey Beardsley (Börsli), 1892'de Thomas Malory (Tamis Malori)'nin "Artur'un Ölümü (Mort d'Arthur)" adlı kitabını resimlemiştir. Alışılmamış biçimde, düşsel, abartılı bir uzunlukta tasarlanmış insan figürleri ve siyah boyanmış biçimlerin yer aldığı bu kitaptaki illüstrasyonlarda Japon kalıp baskıları ile William Morris'in üslubu yeni bir sentez oluşturmuştur. Yeni sanatın örnek eserleri sayılan illüstrasyonlar, 1893'te tüm Avrupa'da okunan "The Studio (Dı Sütüdyo)" adlı derginin ilk sayısında yayınlanmış ve mevcut sanat ortamını önemli ölçüde etkilemiştir.

Tasarımcı ve mimar Arthur Mackmurdo (Makmurdo)'nun "Londra Kiliseleri" adlı kitabın kapığı için yaptığı çalışma, yeni sanatın dekoratif-grafik özelliklerini yansıtan baskı örneği sayılabilir. Sanatçı, doğal motiflerin yeni stildeki dekoratif görünüşlerini ifade etmiştir.

Fransa; yeni sanatın oluşumunda 18. yüzyıl Fransız rokoko üslubu da özel bir kaynak oluşturmıştır. 1895'te Samuel Bing, genç sanatçıların sanat ve el sanatları çalışmalarını sergilemek üzere "Art Nouveau" adıyla bir galeri açmış; yeni sanat hareketi Fransa'da bu adla anılmıştır. Devlet salonuna kabul edilmeyen sanatçıların yeni sanatla ilgilenmeye başlamasıyla hareket güçlenmiş ve akademi karşıtı bir nitelik kazanmıştır. Mimari ve grafik alanlarında etkili olan yeni sanat hareketi zamanla günlük hayatın içindeki her nesneyi etkilemiştir.

Grafik tasarımı alanında çalışan sanatçılarından Jules Cheret (Jül Şöre), Eugene Grasset (Öjen Grase) ve Henri Toulouse Lautrec, yeni sanatın çiçek motiflerini hemen benimsemiştir.

Yeni sanat hareketinde afiş, başlı başına bir sanat dalı olarak ele alınmıştır.

Mimari alanda birçok yenilik gerçekleşmiştir. Demir; metro girişlerinde, yapıların değişik bölümlerinde, günlük yaşam araç ve objelerinde hem fonksiyonel olarak hem de süsleme amaçlı kullanılmıştır. Demirin yapı malzemesi olarak kullanılmaya başlamasıyla 1889'da, Paris Fuarı için yaptırılan "Eiffel (Eyfel) Kulesi", mimaride önemli bir devrim hareketidir. Fransız mimar Violet de Duc (Viyele dö Dü), demiri yapı dışında ve süslemede de kullanmayı önermiştir. Victor Horta (Viktor Hort)'un tasarladığı "Tassel Oteli" (1892-1893) yeni sanatın ilk ve en yetkin örneklerinden biridir. Bu binada demir; gizlenmeden, bir süs unsuru olarak fazlaca kullanılmıştır. Binanın süslemeleri, yeni sanatın karakteristik ögesi olan organik çizgilerle gerçekleştirilmiştir. Bu çizgiler, tüm duvarlara özellikle merdiven duvarlarına ve yerdeki mozaiklere uygulanmıştır. Aynı motifler dış cephede de uygulanarak mekân içiyle dışı arasında bir bütünlük sağlanmıştır.

Eiffel Kulesi, Stephen Sauvestre, 1887, Fransa

Eskiden mağaza olarak kullanılan bir İngiliz binası, Paul Saintenoy, Belçika

Jane Avril afişi, Lautrec, 1893, Lautrec Müzesi, Fransa

Yeni sanatın karakterini belirleyen cam ve vitrayın mimaride yoğun kullanımı, ışık ve aydınlatma çözümlerini de beraberinde getirmiştir. Aydınlatmanın önem kazanmasıyla pencerelerle aydınlatılan merdiven veya hollerin merkez alındığı yeni bir mimari plan oluşturulmuştur.

Yapılarda taş, tuğla yerine cam ve metal gibi malzemelerin kullanılması şehrin görüntüsüne olan etkisini söyleyiniz.

Almanya ve Orta Avrupa; 1896'da Münih'te yayımlanmaya başlayan "Jugend" adlı bir dergi, Yeni sanat için kullanılan "jugendstil (gençlik stili)" adının kaynağıdır. 1907'de mimar, endüstri ve yazarların kurduğu "Alman İş Federasyonu (Der Deutsche Werkbund)", İngiliz arts and crafts hareketiyle olgunlaşan reformları uygulamayı amaçlamıştır. Ancak "crafts (el sanatları)" yerine endüstri esas alınmıştır. Endüstrideki seri üretime standart getiren bu yeni yaklaşım, Almanya'da coşkuyla benimsenmiştir. Bu durum, süslemenin az olduğu ürünlerin daha çok insana ulaştığı, basitleştirilmiş, işlevsel tasarımların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Çek asıllı ressam ve dekoratör Alphonse Mucha (Alfons Muşa), 1895- 1900 yılları arasında yeni sanata en geniş kapsamlı ifadeyi kazandıran sanatçılardandır.

Jugend dergisinin kapağı, 1892

Meyveler, Alfons Mucha, 1897,
Özel Koleksiyon

Bir afiş örneği, Will Bradley, 1896

Amerika Birleşik Devletleri; yeni sanat, "modern style" adıyla benimsenmiştir. Önceleri Avrupa'dan sipariş edilen yeni sanat ürünleri gemilerle ABD'ye taşınmıştır. Daha sonra İngiltere ve Fransa'da eğitim gören sanatçıların göç etmesiyle ABD'de de yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Yeni sanatın geliştiği bütün ülkelerde tartışmasız esin kaynağı olan Japon etkisi, 1870'li yıllarda Amerikan dekoratif sanatlarını da etkisi altına almıştır. Cam objeler ve vitraylarda kullanılan ağaç gövdesi, lale ve gonca biçimleri yeni sanatın tipik formları arasında yer almıştır. Lois Comfort Tiffany (Luis Kamfirt Tifani), bu etkiyle lambalar ve camdan süsler üretmiş önemli bir sanatçıdır. Yüzyıllardır pencerelerde kullanılan vitray sanatına farklı boyut getirmiştir.

ABD'de yayın endüstrisi tarafından benimsenen resimli afiş alanında eser veren Will Bradley (Vil Biredli)'nin çalışmaları, ABD'deki yeni sanatın başlangıç noktası sayılmaktadır.

Vitray sanatına örnek bir masa
lambası, Lois C. Tiffany, 1902,
Metropolitan Müzesi, ABD

Avusturya; yeni sanat için "ayrılma (secession stil)" veya "Viyana secession stil" adlarını kullanmıştır. Secession grubunu oluşturan sanatçılar, geleneksel tutumla Fransa, İngiltere ve Almanya'dan gelen yeni düşünceler arasında çatışma yaşamıştır. Bu da Viyana Yaratıcı Sanatçılar Birliği (Künstlerhaus)nden yönetimi protesto etmek için ayrılımlarında etkili olmuştur. Bu başkaldırıyı yöneten, secession'un ilk başkanı Gustav Klimt'tir. Kurucu üyeler arasında ise mimar Joseph Maria Olbrich (Olbrich), Josef Hoffmann ve Koloman Moser (Moze) yer almıştır. Secession stil üyeleri, yeni sanatın Fransa ve Almanya'da gelişen çiçek motifli üslubunu benimsememiştir. Diğer ülkelerdeki yeni sanat hareketiyle tek bağlantıları İngiltere'dekinden de güçlü bir başkaldırı niteliği taşımasıdır. Avusturya'daki bu hareketin diğer ülkelere farkı tutumlarından biri de ciddiyetidir. Çünkü secession sanatçıları planlı olarak ve tam anlamıyla devrimci bir yaşam biçimi geliştirmiştir. "İnsanın gündelik yaşamda karşılaştığı her nesne, tam anlamıyla secession'un ideal anlayışına göre tasarlanmalıdır." görüşünü benimsemişlerdir.

Secession Binası, Joseph Maria Olbrich, 1897, Viyana

Ver Sacrum için bir illüstrasyon, Josef M. Auchentaller, 1901, Viyana

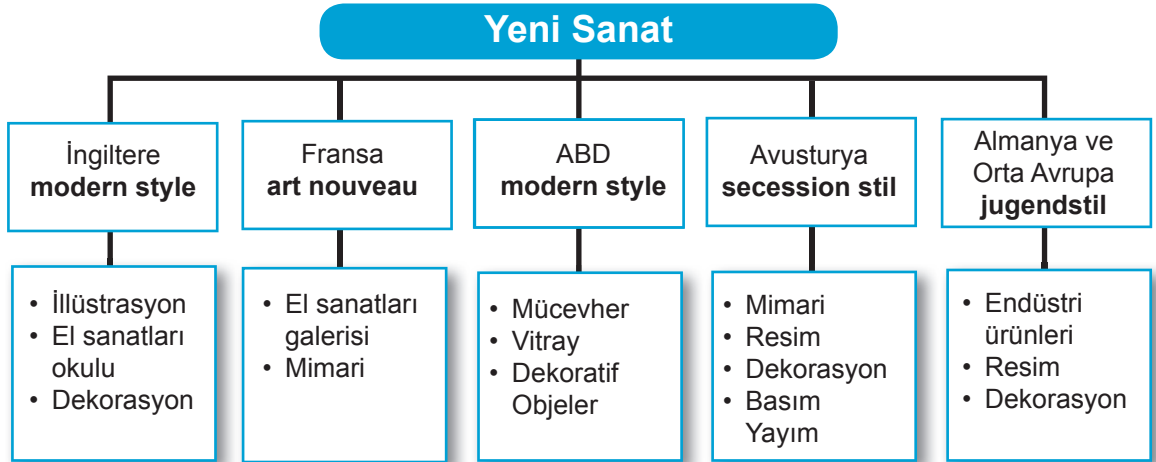
Secession sanatçıları, kendi sergi sarayları ve “Kutsal Bahar (Ver Sacrum)” adındaki dergileri aracılığıyla sanat anlayışlarını Viyana’da yaymaya çalışmışlardır. Josef Hoffmann’ın yönetiminde gelişen uygulamalı sanatlar; yayın ve sergilerle, Viyana’daki resim atölyelerini büyük ölçüde etkilemiştir. Oscar Koskoschka (Kokoşka)’nın, yazdığı ve resimlediği şiir kitabıyla, “Düş Kuran Oğlan Çocukları” adlı resmini de bu topluluk yayınlamıştır.

Gustav Klimt, resimlerini dekoratif ve stilize yüzeyler oluşturarak işlemiş, renkleri tıpkı bir mozaik gibi yerleştirmiştir. Simge ve süs kullanarak güçlü bir anlatım kullanan başarılı sanatçılardan biridir. Mimar Wagner’in Viyana Metrosu için tasarladığı Karlsplatz İstasyonu ve Joseph Maria Olbrich’in Viyana Secession Binası, secession’un Avusturya’daki en tipik mimari eserleridir.

Yeni sanat hareketinin Avrupa ve ABD’deki gelişimiyle ilgili topladığınız bilgilere dayanarak oryantalist öğeleri kullanmanın sanat eserlerine katkısıyla ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.

Aşağıdaki tabloda yeni sanat akımının ülkelere göre gelişme gösterdiği alanlar verilmiştir. İnceleyiniz.

Ders Dışı Etkinlik

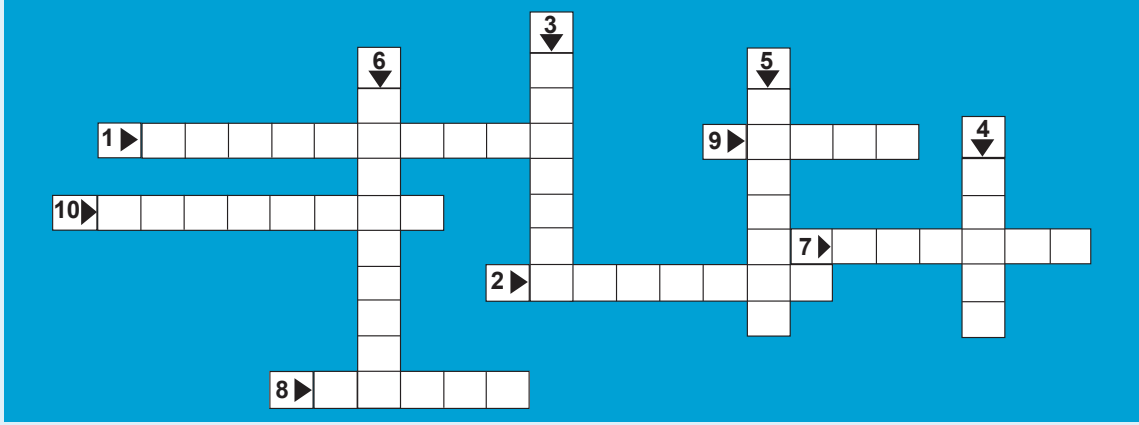
Yeni sanat hareketinde mimari, grafik, endüstri ve dekorasyon ürünlerinde kullanılan teknik ve malzemeleri araştırarak bir sunum dosyası hazırlayınız.

Etkinlik

Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Avrupa ve ABD’de mimari, mobilya, dekorasyon, grafik, metal ve süs eşyalarına kadar sanat ve günlük yaşam objelerinde etkili olmuş sanat akımına Fransa’da verilen ad.
2. Gauguin’in sanat görüşünü ve öğretilerini benimseyen grubun adı.
3. Pont-Aven Okulunun lider sanatçısı (soyadı).
4. 19. yüzyılda sanat ve eğlence hayatının merkezi durumundaki Avrupa şehrinin adı.
5. Grafik ve baskı sanatının gelişiminde önemli bir yeri olan sanatçı (soyadı).
6. Almanya ve Orta Avrupa’da Yeni sanat hareketinin adı.
7. Yeni sanat hareketinde mimari ve ev eşyalarında kullanılan, ABD’de ön plana çıkmış cam sanatının adı.
8. Secession grubunun kurucusu ve ressam olan sanatçı (soyadı).
9. Henri de Toulouse Lautrec’in bir gece kulübü için tasarladığı ve meşhur olmasını sağlayan eserinin sanat dalı.
10. “Aşk Ormanı Tılsımı” adlı eseriyle sanat çevresinde büyük bir yankı uyandıran sanatçı (soyadı).

Bunları Öğrendim

- 1890’da Gauguin’in sanat görüşünden etkilenen ve onun öğretilerini devam ettirmek amacıyla bir araya gelen Nâbiler grubu kurulmuştur.
- Nâbiler grubu sanatçıları; Pierre Bonnard, Edouard Vuillard, Maurice Denis, Ker Xavier Raussel ve Paul Serusier’dir.
- Henri de Toulouse Lautrec; izlenimciler, ileri izlenimciler ve Nâbilerle aynı dönemde yaşamış ve onlardan etkilenmiştir. Resimlerinde konu olarak Paris eğlence hayatında yer alan şarkıcı ve hayat kadınlarını işlemiş, yaptığı taş baskılarla grafik sanatının gelişimine katkı sağlamıştır.
- 1896’da yeni bir görüş olan yeni sanat hareketi ortaya çıkmıştır.
- Yeni sanat hareketi; Avrupa ve ABD’de mimari, mobilya, dekorasyon, grafik, metal ve süs eşyalarına kadar sanat ile günlük yaşam objelerinde etkili olmuştur.
- İngiltere ve ABD’de “modern style”, Almanya ve Orta Avrupa’da “jugendstil”, Avusturya’da “secession stil”, Fransa’da “art nouveau” yeni sanat akımı için kullanılan adlardır. Fransızca adıyla günümüze kadar etkisini sürdürmüştür.
- Yeni sanat hareketinde bitkisel motifler, uzun salınımlarla gösterilen dalgalar, sarmaşık filizleri, uzun saçlı kadın figürleri ve kıvrılan bükülen çizgiler, hareketin etkilediği her alanda kullanılmıştır.
- Gustave Klimt, Avusturya’da, “secession” adıyla anılan yeni sanat akımının önemli resim sanatçılarındandır.
- Yeni sanat; Nâbiler, Pont-Aven Okulu üyelerinin bir kısmını ve kendilerinden sonra gelen akımları etkilemiştir.

1870-1900 yılları arasında dünyada gerçekleşen toplumsal, sanatsal, teknolojik gelişmeler ve olaylar kronolojisi

1870

1876 — Alexander Graham Bell, telefonu icat etti. — ABD

1879 — Thomas Alva Edison, ampulu icat etti. — ABD

1880

1881 — Mustafa Kemal Atatürk doğdu. — Selanik

— Picasso doğdu. — İspanya

1882 — Sanayi-i Nefise Mektebi (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) açıldı. — Osmanlı İmp.

1886 — Heykeltıraş Bartholdi ve Gustave Eiffel'in yaptığı Özgürlük Heykeli, Fransa'dan ABD'ye hediye olarak gönderildi ve New York limanına yerleştirildi. — ABD

1887 — Emil Berliner, gramofonu icat ederek patentini aldı. — Almanya

1889 — Fransız Devrimi'nin 100. yıl kutlamaları çerçevesinde Gustave Eiffel'in danışmanlık ve inşaat şirketi firması tarafından Eiffel Kulesi inşa edildi. — Fransa

1888 — George Eastman, ilk taşınabilir fotoğraf makinesini yaptı. — ABD

— "Kokka (Ulusal Çiçek)" adlı akademik sanat tarihi dergisi kuruldu. — Japonya

1889 — Tokyo Güzel Sanatlar Okulu açıldı. — Japonya

— Edison'un yardımcısı Charles Batchelor, sinema filmlerinin seslendirilmesi üzerine deneyler yaptı. — ABD

1890

1894 — Limuere Kardeşler, ilk sinema makinesini icat etti. — Fransa

1895 — Wilhelm Rontgen, "X" ışınlarını keşfetti. — Almanya

1898 — Valdemer Poulsen, teybi icat etti. — Danimarka

1900

Öz Değerlendirme Formu

“20. Yüzyıla Başlarken Sanat Ortamı” ünitesinin sonunda neleri ne kadar öğrendiğinizi anlayabilmek ve kendinizi değerlendirebilmek için size uygun olan sütunu (✓) işaretleyiniz.

	Bunları Öğrendim	Çok iyi	Biraz	Hiç
1	Nâbiler olarak adlandırılan burjuva ressamlarının resim anlayışını sorgulayabilirim.			
2	Henri De Toulouse Lautrec'in grafik sanatına katkılarını belirleyebilirim.			
3	Yeni sanat üslubunu tanıyabilirim.			

Değerlendirme sonunda ikiden fazla “biraz” ya da “hiç” işaretlediyseniz bu konuları tekrar okumalı, soru ve etkinlikleri yeniden yapmalısınız.

Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

- Aşağıdaki sanatçılardan hangisi Nâbiler grubu üyesidir?
A) Paul Cezanne B) Leon Bonnat C) Victor Horta
D) Paul Serusier E) Van Gogh
- Pont-Aven Okulu, aşağıdaki ressamlardan hangisinin öncülüğünde oluşmuştur?
A) Maurice Denis B) Leonardo da Vinci C) Paul Cezanne
D) Paul Gauguin E) Van Gogh
- Gustave Klimt, aşağıdaki sanat hareketlerinden hangisinde yer almıştır?
A) Yeni sanat B) Realizm C) İleri izlenimcilik D) Nâbiler E) Ön Raffaellocular
- Aşağıdakilerden hangisi Henri de Toulouse Lautrec'i ünlü olmasını sağlayan afişin adıdır?
A) Barda Oturanlar B) Kurşuna Dizilenler C) Moulin de la Galette
D) Gece Kahvesi E) Moulin Rouge-La Goulue

Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

- Henri de Toulouse Lautrec'in afişlerinde sanatının izleri görülür.
- “Art nouveau”nun Türkçe anlamı tır.
- Secession stil hareketinin kurucusu dır.
- Maurice Denis, grubunun sanatçılarından biridir.

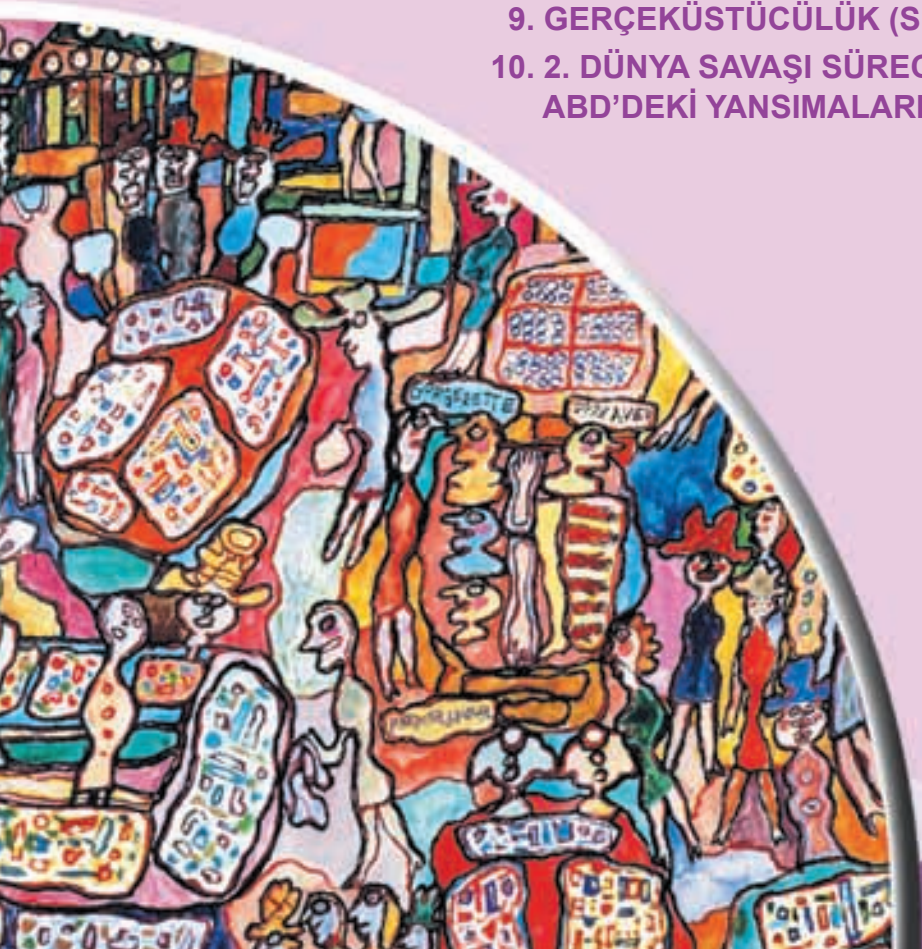
Aşağıdaki ifadelerin sonuna doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

- Sentetizm tekniğini Gustave Klimt geliştirmiştir. ()
- Paul Cezanne Pont-Aven Okulunun öncü sanatçısıdır. ()
- Lautrec, resimlerinde Paris eğlence hayatının günlüğünü tutmuştur. ()
- Yeni sanat hareketi ABD'de ortaya çıkmıştır. ()
- Gustav Klimt, grafik sanatının gelişimine yön vermiştir. ()

4. ÜNİTE

1945 ÖNCESİ SANAT AKIMLARI

1. FOVİZM
2. KÜBİZMİ HAZIRLAYAN SANAT ORTAMI
3. KÜBİZM
4. GELECEKÇİLİK (FÜTÜRİZM)
5. DIŞAVURUMCULUK (EKSPRESYONİZM)
6. SOYUT SANATIN DOĞUŞU
7. SOYUT RESME KATKISI OLAN HAREKETLER
 - A. Soyut Dışavurumculuk (Soyut Dışavurumculuk)
 - B. Süprematizm
 - C. Yapıcılık (Konstrüktivizm)
8. DADA HAREKETİ
9. GERÇEKÜSTÜCÜLÜK (SÜRREALİZM)
10. 2. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE RESİM SANATININ ABD'DEKİ YANSIMALARI

1945 ÖNCESİ SANAT AKIMLARI

Hazırlık Çalışmaları

1. Olası bir dünya savaşının sanatı nasıl etkileyeceği konusundaki düşüncelerinizi paylaşınız.
2. 19. yüzyıla gelene kadar sanatçılar görünen gerçekleri resmetmişlerdir. 20. yüzyılda ise sanatçıların kendi gerçeklerini resmetmeye yönelmesinin nedenlerini araştırınız.
3. Bauhaus Okulu hakkında araştırma yapınız.
4. 20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan teknik gelişmeleri de dikkate alarak heykel ve mimaride kullanılan malzemelerdeki farklılıkları araştırınız.

Üniteye Başlarken

Anahtar Sözcükler

natüralist, dışavurum, estetik, yapısalcı

1945 öncesi sanat akımlarının anlatıldığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

19. yüzyılda yaşanan siyasi ve bilimsel gelişmeler, toplumsal yapıyla birlikte değer yargılarını da değiştirerek 20. yüzyılın sanat ortamını hazırlamıştır. Yunan sanatından beri süregelen “ideal” olanı verme amacı, Rönesans Döneminde de devam etmiş; bu gelenekçi resim anlayışının kendini tekrar ettiğini düşünen sanatçılar, 19. yüzyılda yeni arayışlara yönelmişlerdir. 20. yüzyılla birlikte ise sanat, bir amaç olmaktan çıkarak araç konumuna gelmiştir. Artık resmin varlık nedeni, kendinden başka hiçbir şeye bağlanmamaktadır. Resmin öz, içerik ve biçim öğelerine bağımlılığı söz konusu değildir.

19. yüzyıl sonlarında Röntgen, X ışınlarını bulmuş, 1911’de atomun keşfedilmiştir. 20. yüzyıl, fiziğin babası sayılan Albert Einstein gibi büyük bir dehayı ve psikanalizin yaratıcısı Sigmund Freud (Froyt)’u yetiştirmiştir. Aynı zamanlarda Emile Durkheim sosyolojinin temellerini oluştururken 20. yüzyıl insanı da yavaş yavaş biçimlenmeye başlamıştır. Madde, enerji, uzay ve zaman gibi birçok kavram, bu yüzyılda insanların üzerinde durup düşündükleri konular arasına girmiştir.

20. yüzyıl başlarında insanların yeni gerçeklerle karşılaşmalarının sanata ve sanatçıya olan etkilerini söyleyiniz.

Avangart sanatçıların değişiklik arayışı, onları Avrupa dışı kültürlerin sanatlarına yöneltmiştir. Pablo Picasso (Pikasso), Henri Matisse (Matis), Andre Derain (Döran) ve Modigliani, Afrika zenci sanatından; Paul Klee (Kili), Kuzey Afrika Müslüman sanatından; George Rouault (Jorj Ralü), Matisse, Fernand Leger (Leje) ise Bizans sanatından etkilenmişlerdir.

1905’te Matisse’in; eşinin portresini gerçekçi olmayan renklerle boyaması herkes tarafından yadırganmıştır. Günümüzde hiç de garipsenmeyen bu resim, o zaman büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Sanattaki köklü değişimler, sanatçıların çevreleri tarafından aşağılamalarının üstesinden gelmesiyle gerçekleşmektedir. Matisse’in eserinin sergilenmesinden iki yıl sonra Picasso, “Avignon (Avinyon)lu Kızlar” adlı eseri nedeniyle eleştirilmiştir. Bu resimde renkler gerçekçi kullanılmamış; biçimler ise deforme edilmiştir. Picasso, bu eserle alışlagelmiş güzellik anlayışını sorgulamıştır. Aynı dönemlerde Georges Braque (Bırak) da resimlerinde doğal görünümü büsbütün yok etmeden, biçimleri yalın geometrik formlara dönüştürmüştür. Bu çalışmalarla kübizm akımının temelleri atılmıştır.

Resim, artık görünen gerçeği yansıtmaktan uzaklaşmış ama gerçeklerden büsbütün soyutlanmamıştır. Söz gelimi gazete günlük, gerçek bir nesnedir ve resimde bir malzeme olarak kullanıldığında resim de bu yolla gerçekliğe bağlanmıştır.

20. yüzyılın hareket, hız, enerji ve dinamik yaşam çağı olması, insanın iç dünyasını yansıtmayı amaç edinen fütürizm akımının İtalya’da ortaya çıkmasına yol açmıştır. Makineleşen modern hayatı göklere çıkaran fütüristlere göre “Bir yarış arabası, Somothrake (Somotrake) Adası’ndaki Nike heykelinden daha güzeldir.”

Almanya’da doğan dışavurumculuk, diğer sanat akımları gibi yalnızca bir dönem veya gruba verilen ad değil bir yaşam biçimidir. Bu sanat akımında duygular, ölçüsüz biçimde kendini göstermektedir. İnsanın ruh hâlinin öne çıkarıldığı bu akımda sanatçılar, kendine özgü biçim bozmacı bir tavır sergilemişlerdir.

1913’te Mondrian; yaptığı resimlerde, natüralist betimlemeyi en aza indirerek yalnızca çizgi ve renk düzenlemesi yapmıştır. Bu; uyumlu, dengeli ve sanatsal bir düzenlemedir. Mondrian’a göre “Resim kendisinden başka hiçbir şeyi anımsatmamalıdır. Resmin iki ana ögesi vardır: Çizgi ve renk. Sanatçı bunlarla yetinmelidir.” Mondrian, daha da aşırıya gitmiş, çizgiyi yalnız yatay ve dikeylere, rengi katıksız üç ana renk; kırmızı, sarı ve maviye indirgemıştır. Birçok kişi, bu tarzı resim olarak kabul etmemektedir. Fakat resim, “Çizgi ve renklerle sağlanan dengeli bir uyum.” biçiminde tanımlanırsa “En katkısız resim, bu tür bir resimdir.”

“Resim kendisinden başka hiçbir şeyi anımsatmamalıdır. Resmin iki ana ögesi vardır: Çizgi ve renk. Sanatçı bunlarla yetinmelidir.” sözünü Mondrian’ın ne anlatmak istediğini açıklayınız.

1909’da Almanya’da Emile Nolde (Emil Nolt), resimlerinde abartılı renk ve fırça kullanımıyla dışavurumcu bir anlatıma ulaşmıştır, 1910’da Vassily Kandinsky (Vasili Kandinski), konuya uygun saf renkler kullanarak sade bir anlatımla soyut resimler yapmaya başlamıştır.

1911’de Kasimir Malevich (Kazimir Maleviç), “Süprematist Kompozisyonlar” adlı resim dizisinde görülene benzeyen, idealize edilmiş imgeleri yok etmiş; resim düzlemi sanki boşlukta yüzen, çeşitli biçim, renk ve yüzey parçacıklarıyla kaplanmıştır. Sanatçı, bu çalışmalarıyla süprematist resim anlayışının öncüsü olmuştur.

1920’lere doğru dikkat çeken akımlardan biri de Rusya’da ortaya çıkan konstrüktivizm (inşacılık ya da yapısalcılık)dir. Akım, daha çok heykel ve mimari alanlarında etkili olmuştur.

1. Dünya Savaşı, Avrupa’da büyük bir karmaşaya neden olmuştur. Bazı sanatçılar savaştan kaçarak İsviçre’nin başkenti Zürih’te bir araya gelmişlerdir. Savaş nedeniyle büyük bir insanlık kıyımının yaşandığını belirten sanatçılar, önceki bütün sanat akımlarını işlevini yerine getirmemekle suçlayıp yok saymışlardır. 1. Dünya Savaşı süresince, oluşan değerler bunalımının doğal sonucu olarak Dada hareketi ortaya çıkmıştır.

Dada hareketi, gerçeküstücülük akımının doğmasında da önemli bir yer tutmaktadır. Gerçeküstücülük akımı, gerçeğe düşleri bir araya getirişiyle dikkat çekmektedir. Freud’un psikoanaliz kuramı, gerçeküstücü sanatçıların önem verdiği konular arasında yer almaktadır. Freud’un inceleme alanını oluşturan bilinçaltı, sanat eserlerine dışavurumcu anlayışla yansıtılmıştır.

1. Dünya Savaşı sonlarında endüstriyel sorunlar önem kazanmaya başlamıştır. Bauhaus, 1919’da endüstrinin sorunlarına çözüm arandığı dönemde kurulmuş bir yüksek okuldur. Dönemin en önemli sanatçıları, bu okulda bir araya gelerek endüstrileşmeyle ortaya çıkan yeni yaşam biçiminde sanat ve sanatçının alacağı yer için birlikte çalışmışlardır.

Bauhaus Okulu, endüstrinin gereksinimi olan tasarım, el sanatlarının korunması ve geliştirilmesi sorunlarını ele almıştır. Bauhaus’ta el sanatları becerisi üstüne endüstri ürünleri tasarım metotları adapte edilmeye çalışılmıştır. Sadece estetik kaygılar, teknik mükemmellik ve içerik yeterli görülmemiş, tasarlanan herhangi bir ürünün biçimlenmesinde sosyal içerik ya da ihtiyaçtan hareket edilmesi esas alınmıştır.

Bauhaus, 1933’te Naziler tarafından kapatılmış, on iki öğretim elemanı toplama kamplarına gönderilerek orada öldürülmüştür. Nazilerden kurtulabilenler ise yurt dışına kaçarak çalışmalarına devam etmiştir.

Bauhaus Okuluyla ilgili yaptığınız araştırmanın sonuçlarına dayanarak bu okul günümüze kadar devam etseydi sanat ve sanatçıları nasıl etkileyebileceğini söyleyiniz.

Genel olarak bakıldığında gelişen endüstri, 1. Dünya Savaşı’nın topluma etkileri, hızla değişen dünya düzenine paralel olarak sanatçıların yenilik arayışına girmesi ve bilinen gerçekleri sorgulayarak görünmeyen iç gerçekliği yansıtırma anlayışına yönelmesi, 1945 öncesi sanat akımlarının ortaya çıkışında etkili olmuştur.

1. FOVİZM

Henri Matisse: “Bir tabloya bakarken onun neyi göstermek istediğini unutmak gerekir.”

Adnan Turani, Dünya Sanat Tarihi, s. 566, 1992.

Anahtar Sözcükler

vizör, drama, retrospektif, feyyum

Etkinlik

Fovizmin adlandırılış öyküsünü aşağıda verilen basamakları izleyerek sınıf ortamında canlandırınız.

1. Etkinliğe hazırlık
2. Isınma
3. Canlandırma
4. Değerlendirme

1. Etkinliğe Hazırlık

- Sınıf, atölye veya okulunuzun uygun bir yerinde Henri Matisse’in “Şapkalı Kadın” adlı eserinin görseli ile klasik, empresyonist, fovist sanatçıların eserleri ve antik heykel görsellerinden oluşan bir sergi ortamı hazırlayınız.
- Dönemin (1905) özelliklerini hatırlatan obje, aksesuar veya o an yapılan basit bir takvimi uygun bir yere yerleştiriniz.
- Fovizmin adlandırılış öyküsünü okuyunuz.

Fovizmin Adlandırılış Öyküsü

Paris’te Sonbahar Salonu’nun 1905 sergisinde Henri Matisse, Georges Rouault, Maurice Vlaminck (Moris Vilamink) ve başka ressamın resimleri sergileniyordu. İzlenimci akımla birlikte değişen sanat anlayışına yeni yeni alışan sanat izleyicisi, sergilenen resimleri görünce şaşkınlıklarını gizleyemiyordu.

Salondaki parlak, şiddetli ve çığ renklerin arasında “Floransa Okulu” tarzındaki bronz bir çocuk heykeline hayran kalan eleştirmen, sergideki çığ renkli resimleri beğenmediğini ifade etmek için Rönesans’a gönderme yaparak “Vahşi hayvanların arasında bir Donatello!” diye bağırdı. Böylece “vahşi hayvan-yırtıcı kuş” anlamına gelen “fov” sözcüğü “fovizm”e dönüşerek sanat tarihinde bu akımın adı olarak kullanılmaya başlandı.

Norbert Lynton, Modern Sanatın Öyküsü, s.26 1982

Sergide resmi olan genç sanatçılar, sanat eleştirmeni Vauxcelles (Voksel) ve sanat-severler sergi açılışındadır. Resimler incelenir ve empresyonist anlayışa bile yeni alışmış olan izleyiciler gördükleri eserler karşısında şaşkınlıklarını gizleyemez. Resimlerlerdeki şiddetli renklerle ve gerçekliğin yakınından bile geçmeyen bazı acemice (!) çalışmalar yapan sanatçılarla alay ederler. Bunlara maruz kalan fovist sanatçılar da sergi sırasında galeride bulunmaktadır.

2. Isınma

Sınıftan bir öğrenci süreci yürütmek üzere lider seçilir. Lider, tüm sınıfın ayağa kalkmasını ister ve sınıfa şu yönergeleri verir:

- Uyandığınız andan sınıfa gelene kadar geçirdiğiniz zamanı düşünerek yürüyün. Şimdi enerjinizin en üst seviyede olduğunu düşünerek dinamik bir şekilde yürüyün. Bugün sizin için önemli bir sergide resminiz sergilenecek, resim galerisine yetişmek için hızlı adımlarla yürüyorsunuz.

Lider, gruptan bir süre normal yürümesini ister ve aşağıdaki yönergeyi verir:

- Şimdi dönemin önemli sanat eleştirmenlerinden biri olduğunuzu düşünün, yetişmeniz gereken bir sergi var ve hızlı adımlarla sergiye doğru yürüyorsunuz.

Lider, gruptan tekrar bir süre normal yürümesini ister ve aşağıdaki yönergeyi verir:
 - *Şimdi de sergilenen resimler hakkında pek bilginiz yok ama güzel olacağını düşündüğünüz bir sergiye izleyici olarak ağır adımlarla gidiyorsunuz.*

Lider, gruptan çember olmasını ve herkesin neler hissettiğini anlatmasını ister.

Şapkalı Kadın, Henri Matisse, 1905, Özel Koleksiyon, San Francisco

Davut heykelinden detay, Donatello, 1446, Ulusal Müze, Floransa

3. Canlandırma

Canlandırma için sınıftan gönüllü iki öğrenci belirlenir. Gönüllülerden biri Henri Matisse (A), diğeri sanat eleştirmeni Vauxcelles (B) olur.

A kişisi için yönerge: Resminizin sergilenmesi, sizin için bir onur ve bu onurlu anın tadını sonuna kadar çıkarmaya niyetlisiniz. Galerideki diğer resimleri izlerken sizin resminizin yanında adamın biri bağırarak bir şeyler söylemektedir. Hızlı adımlarla resminizin yanına doğru gelirsiniz, resminizi eleştiren kişi ünlü eleştirmen Vauxcelles'den başkası değildir.

B kişisi için yönerge: Galeride sergilenen resimler arasında bir resim vardır ki: "Böyle bir rezalet olamaz!" dedirtecek cinstendir. Floransa Okulu tarzındaki heykelin yanına kim bu çığrenkli, çirkin resmi asmış olabilir ki? "Vahşi hayvanların arasında bir Donatello!" diye bağırarak konuşmaya başladığınızda uzaktan birinin yanınıza doğru geldiğini görürsünüz. Bu kişi resmin sanatçısı Matisse'tir.

A kişisi; A metnini, B kişisi de B metnini canlandırmak üzere yerlerini alır. B rolünü üstlenen kişinin "Vahşi hayvanların arasında bir Donatello!" sözüyle doğaçlama başlar. A ve B rolünü üstlenen kişiler, sergi sırasında geçtiğini tahmin ettikleri olayları canlandırır.

4. Değerlendirme

Canlandırma sonucu sağlanan grup etkinliğiyle fovizm sanat akımına ilişkin plastik verilerin ve akımın adlandırılış hikâyesinin yöneltilen sorular ve alınan cevaplarla pekiştirilmesi sağlanır.

1. Olay nerede ve ne zaman gerçekleşmiştir?
2. Olayda adı geçen karakterler kimlerdir?
3. Olayda sözü edilen heykelin plastik özellikleri nelerdir?
4. Matisse ve grubunun resimlerindeki renk anlayışıyla daha önceki sanat akımlarının renk anlayışı arasındaki farklar nelerdir?
5. Louis Vauxcelles, resimleri neden "vahşi" diye nitelemiştir?
6. Sergideki resimlerin klasik dönem resimlerinden farkları nelerdir?
7. "Fovizm" sözcüğü size neyi ifade ediyor?

Fovizm akımı ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

Fovizm, 20. yüzyılda modern sanatın yolunu belirleyen sanatsal karmaşada, geleneksellik ve yenilik arasında önemli ölçüde uzlaşmacı bir köprü işlevi görmüştür. Ancak fovizm, bir resmin doğanın gerçekçi bir betimlemesi olmadığı, yalnızca tuval ve boyadan oluştuğu konusunda direten ilk sanat akımıdır. Fovizmle başlayan ve ardından kübizm, dışavurumculuk, gerçeküstücülük, fütürizm, Dada akımlarıyla süren, modern yaklaşıma egemen olan düşünce, nitelikli sanatın “gerçeği” betimlemek zorunda olmadığı ama yeniliğin ve özgünlüğün peşinden giderek ilerlemesi gerektiğidir. Fovist sanatçıların en önemli hedefleri; farklı olmak ve yeni sanatsal yollar aramak olmuştur. Akımın temel ilkelerinden biri de önceki bütün sanat akımlarından uzaklaşabilmek için var olan bütün geleneksel sanat biçimlerinden vazgeçmek olmuştur.

Fovlar, sanat yapıtlarının her şeyden önce özgün olması ve izleyiciyi şaşırtmaktan geri kalmaması gerektiğini savunmuştur. Resimlerin kendi adına var olması ve 19. yüzyıl sanatının büyük bölümünün hedeflediği gibi gerçeği tam olarak temsil etmek yerine kişisel bir gerçek anlayışı ve duygusal dalgalanmaları aktarabilmesi için saf, ana renklerden yararlanmışlardır.

Otoportre, Andre Derain, 1903, Ulusal Galerisi, Avustralya

Tahiti Manzarası, Paul Gauguin, 1893, Minneapolis Sanat Enstitüsü, ABD

Cezanne, Gauguin, Van Gogh ve Seurat, daha önceden boyanın renk ve rengin uygulama yöntemi aracılığıyla güçlü bir ifade biçimi olabileceğini göstermişlerdir. Fovlar, bu kuralı daha da geliştirerek resimlerinde “taklitçi” yerine “dışavurumcu” renkler kullanmışlardır. Örneğin; bir ağaç yeşil olabileceği gibi izleyicide uyandırmak veya sanatçının aktarmak istediği duyguya göre mavi ya da kırmızı da olabilir. Dolayısıyla fovizm, modern sanatta renk kavramını kökten değiştirmiştir. Matisse, bu yeni sanatsal amacı, daha sonra modern sanatın köşe taşlarından biri olan “Tam ve doğru olmak, doğruyu aktarmak değildir.” ifadesiyle açıklamıştır.

Resim sanatı her zaman görünen gerçeği mi yansıtmalıdır? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Fovlar, devrimci nitelikte bir renk kullanımıyla yalnızca geleneksel sanat ilkelerine karşı çıkmakla kalmamış, izlenimcilerin kullandığı renk anlayışını da kırmışlardır. İzlenimciler, günün değişik saatlerinde ya da farklı mevsimlerde aynı yerin ışık nitelikleriyle değişen atmosferini yansıtmak amacıyla renkleri karıştırarak değişik tonlar elde etmiştir. Fovlar ise değişik duyguları yansıtabilmek ve canlı bir görsel etki yaratabilmek için ana renkleri kullanmıştır. Yoğunluğu ve ifade gücü nedeniyle seçilen renklerin farklı bir biçimde uygulanması, fovist resimlere patlamaya hazır bir bomba etkisi; canlı çizgiler ve fırça vuruşları ise basit ama dramatik imgelerle lirik bir canlılık kazandırmıştır. Fovist sanatçılara göre sanat, durağan değil devingen olmalı ve yalnızca geçici duyguları aktarmanın ötesine geçmelidir.

➤ Fovist sanatçılar, renk şiddetini vurgulamak için hangi plastik öğeleri kullanmıştır?

Fovizmi izlenimcilikten ayıran bir başka nokta da duyguları ifade etmede birer araç olarak kullanılan çizgi ve formların daha ham olmasıdır. Fovist resimlerde gerçek, iç görünümün aktarılabilmesi amacıyla bilinçli olarak çarpıtılmıştır. Fovistler de izlenimciler gibi doğrudan doğadan çalışmıştır ama fovların resimlerinde betimlenen konu, güçlü bir dışavurumcu tepkiyle yüklüdür. Boya, genellikle tüpten sıkılarak doğrudan ve saldırgan bir tavırla uygulanmıştır. Resimlerindeki bitmemişlik izlenimi, geleneksel resim anlayışına meydan okurken doğayla düş gücü arasındaki denge arayışları yüzünden fovlar; uzaklık, mekân ve hacimlendirme kaygılarından uzaklaşmıştır.

Fovlar, bireyselliklerinden hiçbir şey yitirmeden, akımı kurallar ve bildirgelerden çok dostluğa, mesleki ilişkilere ve ortak düşüncelere dayandırmıştır. Fovizm başlangıçta, daha önceki bütün sanat akımlarına karşı çıkmakla birlikte geçmişin ve içinde bulunduğu dönemin sanatsal etkilerinden tam anlamıyla bağımsız değildir. İzlenimcilik ve ileri izlenimcilik akımlarına karşı çıkarken her ikisinin de zenginlik ve çeşitliliğini özümsemiştir.

Fovizmin önemi, temelde geleneklere karşı gelmesinde, esin verme gücünde ve özgürleştirici etkisinde yatmaktadır. Fovizm, birçok açıdan 20. yüzyıl sanatının evriminde önemli rol oynamış, gelenekleri aşma konusunda pek çok çağdaş sanatçıya ışık tutmuştur. Geçmişteki sanat akımlarının anlaşılmasına, özümsemesine ve aşılmasına yardımcı olan fovizm, yeni düşünceleri kökten irdeleme yöntemi, sanatsal özgürlük ve özgünlük konusundaki ısrarlı tutumu ve rengi “özgür” kılışıyla, modern sanata öncülük etmiş ve sonraki kuşakların daha ileriye taşıyabileceği güçlü bir sanat mirası bırakmıştır. Matisse’in dediği gibi “Fovizm her şey değildir ama her şeyin temelidir.”

Bu akımın önemli sanatçıları; Henri Matisse, Raoul Dufy (Rol Dafi), Andre Derain, Albert Marquet (Alber Markû), Maurice Vlaminck, Othon Friesz (Fıriz), Van Dongen, Georges Rouault’dür. Kübizmin kurucularından Braque da kısa bir dönem fovist denemeler yapmıştır.

Bayan Matisse, Henri Matisse, 1905, Statens Sanat Müzesi, Danimarka

Henri Matisse (1869-1954)

Sanatçı, renk ustası sayılan Poussin (Pusen) ve Chardin (Şarden)’den yaptığı kopyalar ve çıplak figür etütleriyle resim çalışmalarına başlamıştır. 1898’de Londra’ya gitmiş, orada Turner (Törnır)’ın sulu boya resimlerinden etkilenmiş, yeni izlenimcilerin resim anlayışını kendine yakın bulmuştur. Cezanne, Van Gogh ve özellikle Gauguin’in rengi düz yüzeyler hâlinde kullanması ve çizgiyi kontura dönüştürüp bırakması, Matisse’in resim anlayışını oluşturmada önemli rol oynamıştır.

Renk, biçim ve çizgi, Matisse’in resimlerinin ana unsurlarıdır. Resimlerinde yoğunlaştırılmış saf ve temiz renklerle öyle bir denge oluşturmuştur ki hiçbir renk diğerini etkilemez. Renk duygusu son derece gelişmiş olan sanatçının eserlerinde biçim ve derinlik ortadan kalkmış, renk, ana öğe olarak resimlerinde yerini almıştır. Birçok kez Doğu’ya seyahat eden sanatçının eserlerinde Doğu halılarının arabesk etki uyandıran izleri görülmektedir.

Neşe, ferahlık ve renk, Matisse’in çoğu resminin ana özelliğidir. Sanatçı, resimle ilgili görüşlerini şu sözlerle anlatmıştır: “Bir resimde, kelimeyle belirtilebilen ya da daha önce belleğimizde kalan hiçbir şey olmamalıdır. Bir resim, kendine özgü bir organizmadır; ben onun tasvir ettiği şeyi unuturum. Önemli olan hatlar, biçimler ve renklerdir.”

“Kırmızı Uyum, Dans, Kırmızı Balıklı Ölüdoğa, Pembe Çıplak, Kemanlı Oda” ve “Müzik”, Matisse’in önemli eserleri arasında sayılabilir.

Müzik, Henri Matisse, 1939, Albright- Knox Galerisi, ABD

Kırmızı Oda, Henri Matisse, 1908, Hermitage Müzesi, St. Petersburg

Raoul Dufy (1877-1953)

1877'de Le Havre (Lô Av)'da doğan Fransız sanatçı, ilk resim bilgilerini burada edinmiştir. 1900'de Paris'e gelmiş ve Ecole des Beaux-Arts'ta öğrenimine devam etmiştir. Dufy, 25 yaşına kadar Degas'nın etkisinde resimler yapmıştır.

1900'lü yıllar, yenilikçi akımların peş peşe çıktığı bir dönemdir. 1901'de Van Gogh'un ilk retrospektif sergisi açılmış, Vassily Kandinsky soyut eserler vermiş, 1905'te Almanya'da Köprü Grubu (Die Brücke) kurulmuştur. Ressamlar, yavaş yavaş doğunun süslemeci etkisine girmeye ve akademik disiplinleri kırmaya başlamıştır.

Dufy, izlenimci resim anlayışındaki Monet, Manet ve Pissaro'nun resimleriyle ilgilenmiş ve yeni arayışlara yönelmiştir. 1903'te katıldığı bağımsızlar sergisinde ise Matisse'in resminden etkilenmiştir.

İzlenimci gelenekleri bir kenara bırakan sanatçı; "Ben, araştırmaları empresyonistlerden daha ileri götürmek istiyorum. Onlar, renk lekelerinin birbiriyle ilişkilerini aradı. Bu iyi bir şeydi. Bizim, sadece görmekten daha gerçek bir şeye ihtiyacımız var. İnsan, gözleriyle göremediği enerji dünyasını yaratmalıdır." diyerek kübist tarzda resim denemeleri yapmıştır. İlk eserlerini kolaylıkla satan Dufy, fovist döneminde ekonomik zorluk çektiği için seramik ve kumaş tasarımları yapmıştır.

1920'den sonra yaptığı büyük boyutlu Vence (Vens) şehri manzaraları, onun karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Temiz ve saf renklerle Doğu'nun arabesk motiflerini kullandığı kompozisyonlarında plajlar, kayıklar ve at yarışlarına yer vermiştir. Dufy, kendisine "tatil ressamı" adını takmıştır. Bunun nedeni dünyayı bir dinlenme ve tatil yeri olarak görmesidir.

Dufy'nin önemli eserleri arasında "Kayık Yarışı, Eiffel Kulesi" ve "At Yarışı Alanı" gösterilebilir.

Kayık Yarışı, Raoul Dufy, Ulusal Galerisi, Washington

Kayık Yarışı, Raoul Dufy, 1934, Ulusal Galerisi, Washington

Andre Derain (1880-1954)

Andre Derain, Academie Carriere (Akademi Kariye)'de tanıştığı Matisse ile Güney Fransa'da birlikte çalışmıştır. 1901'de bir sergisini izlediği Van Gogh'tan etkilenmiştir. 1902-1904 yılları arasında askerlik yapan Derain, Van Gogh'un etkisiyle yaptığı eserleri ancak 1905'ten sonra sergileyebilmiştir. 1905'te Matisse, Rouault, Marquet gibi ressamlarla fovizm akımını başlatan Sonbahar Salonu'nun sergisine katılmıştır. 1910'da Picasso ile İspanya'da çalışan sanatçı, 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Rus bir bale topluluğunun Paris'teki gösterileri için dekor ve kostümler tasarlamıştır. 1921'de Roma'ya giden Derain, 1928'de "La Chasse Pittsburgh" adlı tablosuyla Carnegie (Karnaji) Ödülünü almıştır. 1937'de Bağımsız Ressamlar Salonu'nda bir retrospektif sergi açtıktan sonra köşesine çekilmiştir.

Charing Cross Köprüsü, Andre Derain, 1906, Ulusal Galerî, Londra

Derain, başlangıçta öteki fovist ressamlar gibi geleneksel resmin perspektif, hacimlendirme, açık-koyu düzenlemesi gibi kompozisyon öğelerini dışlamıştır. Gauguin ve Van Gogh'un renk alanındaki deneyimlerinden yola çıkarak, hızlı ve kırık fırça darbeleriyle parlak katışıksız renkleri kullanarak çarpıcı etkiler elde etmiştir. Sonraları Cezanne'in ve erken kübizmin etkisinde eserler veriyse de çok geçmeden doğa taklidine yaklaşan anlayışına geri dönmüştür. 1910-1912 yıllarında Poussin, İtalyan primitifleri, zenci maskları ve feyyum portrelerinden etkilenmiştir. 1921'deki Roma gezisinden sonra erken Rönesans ve Pompei duvar resimleriyle ilgilenmiştir. Özgün manzara, ölüdoğa ve figürlü resimlerinde Fransız resim sanatının klasik geleneğini yaşatmıştır.

Seramik, heykel ve gravür çalışmaları da olan sanatçının önemli resimlerinden bazıları; "Collioure (Koliye), Hyde (Hayd) Park'tan Bir Köşe, Westminster (Westminster) Köprüsü'nden Parlamento Binası, Londra Köprüsü, Cagnes (Kan) Köprüsü, İki Kız Kardeş, Kopenhag, Harlequin (Harlekin) ve Pierrot (Pihero)"dur.

Etkinlik

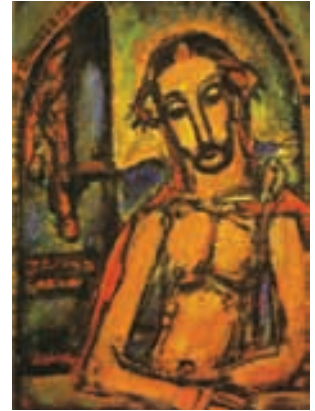
Kees van Dongen, Georges Braque ve Georges Rouault'nün aşağıda verilen eserlerini, fovizm akımının renk anlayışına uygun olup olmadığını ve sanatçıların üslupları arasındaki farkları belirleyiniz. Ulaştığınız sonuçları arkadaşlarınızın düşünceleriyle karşılaştırınız.

Gelincik Çiçeği, Kees van Dongen, 1919, Güzel Sanatlar Müzesi, Houston

Estaque'ta Zeytin Ağacı, Georges Braque, 1906, Modern Sanatlar Müzesi, Paris

İşte İnsan, Georges Rouault, 1937, Modern Sanatlar Müzesi, Paris.

2. KÜBİZMİ HAZIRLAYAN SANAT ORTAMI

Pablo Picasso: “İspanyolca’da bir söz vardır: ‘Aşk somut verilerle kanıtlanır, bahanelerle değil.’ İnsanın neye niyet ettiği değil, neyi yaptığı önemlidir.”

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 56, 2008.

Anahtar Sözcükler

yapı, hacim, analitik, litografi, gravür

Etkinlik

Aşağıda verilen Barok Dönemi sanatçısı Pieter Claesz ile kübizm akımının öncülerinden Cezanne’ın eserlerini renk düzenlemesi, hacimlendirme, sıcak ve soğuk alanların boyanmasındaki renk ilişkisi bakımından inceleyerek iki resim arasındaki farkları söyleyiniz.

Balıklı Ölüdoğa, Pieter Claesz, 1636, Van Beuningen Müzesi, Rotterdam

Ölüdoğa, Paul Cezanne, 1907, Özel Koleksiyon, Paris

Kübizmi hazırlayan sanat ortamının ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

20. yüzyılın başlarında Avrupa dışı kültürlerle büyük bir ilgi uyanmıştır. Fovistler, Kuzey Afrika çinilerine, İran minyatürleri ve halılarına ilgi duymuştur. Georges Braque ve Pablo Picasso ise zenci plastiğine ilgi duyarak masklar toplamış, Afrika sanatıyla ilgilenmiştir.

İleri izlenimci sanatçı Cezanne, resim sanatında yapı sorunu üzerine çalışmış ve hacmin yapısını araştırmıştır. 1904’te Emile Bernard’a yazdığı bir mektupta “doğada her şeyin küre, koni ve silindire uygun olarak” biçimlenmiş olduğunu yazmıştır. Cezanne’ın resimleri incelendiğinde küre, koni ve silindirler görünmese de Bernard’a yazdığı mektuptan ve yaptığı resimlerden de anlaşılacağı gibi onun doğada geometrik formları aradığı söylenebilir.

İspanyol Pablo Picasso ve Fransız Georges Braque, Cezanne’ın anısına saygı için, ölümünden bir yıl sonra 1907’de Paris’te açılan bir sergiyi izlemişlerdir. Cezanne’ın olgunluk dönemi resimlerinden etkilenerek çeşitli deneyler yapan genç sanatçılardan Braque’ın 1908’de yaptığı “L’Estaque’ta Evler” adlı resmi, eleştirmen Vauxcelles “küçük acayiplikler” olarak nitelendirmiş, “Bunlar ev değil, küp!” diyerek aşağılamıştır. Aynı yıl Picasso da Cezanne’ın etkisiyle kübik biçimlere yer verdiği resimler yapmıştır. Braque ve Picasso, bu çalışmalarlarıyla kübizmin temellerini atmışlardır.

Picasso ve Braque, birbirini tanımadan önce biri la Ville de Bois’de, diğeri Fransa’nın diğer ucu olan L’Estaque’ta kübizmle ilgili ilk denemeleri yapmıştır. İki sanatçının ayrı yollardan giderek aynı sonuca ulaştığı görülmektedir. Bu sanatçıların yaptığı bazı resimler birbirine o kadar benzer ki diğerinden ayırmak kolay değildir.

➡ Picasso ve Braque'ın birbirinden habersiz kübizm çalışmaları yapmalarının temelinde ne olabilir?

Picasso'nun 1907'de yaptığı "Avignonlu Kızlar" adlı resminde kübizmden çok dışavurumcu eğilimler görünse de kübizmin temellerinin bu resimle atıldığı söylenebilir. Bu resmin özelliği, estetik güzelliğin ne olduğuna ilişkin alışlagelmiş kalıpları yıkması, güzel ile çirkin arasındaki geleneksel ayrımları yok etmesi ve kendi kurallarını koymasındır.

Braque ve Picasso'nun 1908-1909'da yaptığı manzaralar, kübizme daha yakındır. Bu resimlerde iki sanatçı da nesnelerin dış görünümünün yapısal özelliklerini vermekten öteye gitmemiştir. Picasso ve Braque, 1910'dan sonraki çalışmalarında Cezanne'ın cismin hacim yapısını verme kaygısının dışına çıkarak duyulardan arınmış, düşünsel hacim verme kaygısını öne çıkarmıştır.

Etkinlik

Cezanne, doğadaki her şeyin küre, koni, ve silindir şeklinde biçimlendiğini savunmuştur. Cezanne'ın bu düşüncesini savunmak üzere sınıf ortamında bir konuşma yapınız.

3. KÜBİZM

Apollaniere: "Kübizm öyle zannedildiği gibi her şeyi küp küp resmetme sanatı değildir."

Ahu Antmen, 20 Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 75, 2008.

Anahtar Sözcükler

kübizm, yapı, hacim, analitik, sentetik

Etkinlik

Aşağıda verilen Juan Gris, Fernand Leger, Andre Lhote (Lot)'a ait eserleri daha önce öğrendiğiniz izlenimcilik akımının kompozisyon, renk, perspektif, biçimi ele alma ve konu anlayışına uygun olup olmadığını belirleyiniz. Bu eserlerdeki yeni anlatım biçimi hakkındaki düşüncelerinizi paylaşınız.

Jaluzi, Juan Gris, 1916, Tate Galerisi, Londra

Müzik, Andre Lhote, 1913, Modern Sanatlar Müzesi, Paris

Demiryolu Geçidi, Fernand Leger, 1919, Chicago Müzesi, ABD

Kübizm akımı ve sanatçılarının anlatıldığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

Kübistler, erken Rönesans sanatçısı Giotto'dan bu yana kabul edilen tek bakış noktasını kırmış, resim sanatında hacmi, objeyi çeşitli açılardan göstererek elde etmişlerdir. Kübistler, hacmi önce düşüncelerinde farklı geometrik parçalara bölmüş ve bunları paralel planda yan yana ve üst üste yerleştirerek yeniden kurmuştur. Kübizm, yapısal bir sanat anlayışıdır. Kübistler için biçim, konudan daha önemlidir, nesnelerin ayrıntılardan arındırılmış görünüşünü ve değişmeyen yapısını vermeyi amaçlamışlardır.

Cezanne, gerektiğinde bir objeyi resmine yerleştirmek için onu saatlerce incelemiştir. Picasso ve Braque'ın resimlerinde konuyla ilgili buna benzer bir kaygı yoktur, onlar için önemli olan resmin dilidir.

Picasso ve Braque, resmettikleri her nesnenin kendine özgü kaçış noktasını kullanmışlardır.

Bambu Sandalyeli Ölüdoğa, Georges Braque, 1912, Ulusal Müze, Paris

Gitar ve Akordiyon, Georges Braque, 1908, Özel Koleksiyon, Fransa

Picasso ve Braque'ın 1909 ile 1911 yıllarında yaptığı resimlerde betimlemeye karşı soyutlama sorunu ilk kez ortaya çıkmıştır. Buna dayalı olarak kübizmde 1909'da "analitik (çözümsele)", 1912'de ise "sentetik (bireşimsel)" dönem yaşanmıştır.

Analitik kübizm döneminde yapılan resimlerin konuları genellikle iç mekân, objeler ve figürlerdir. Bu eserlerde çoğunlukla cansız doğa, eşya ve insan resimlerine yer verilmiştir. Analitik kübizm, klasik anlayıştaki görüntü kaygısıyla alışılmış mekân kurgusunun yerine yeni bir biçimsel dil koyma isteğinden doğmuştur ve doğa resminin tamamen reddi anlamına gelmektedir.

Objeyi tek bakış noktasından resimlemek, kübistler için yeterli değildir. Bu nedenle doğa biçimlerini resim yüzeyinin düzeni için çeşitli parçalara ayırmışlardır. Eşyanın çevresinde dolaşarak nesneleri akla gelen formlarla birleştirip resmetmişlerdir.

1912'de Picasso ve Braque'ın çalışmalarında önemli değişimlerin gözlemlendiği "sentetik (bireşimsel) kübizm" döneminde resimler, doğadan değil sanatın kendisinden veya yapay nesnelerden kaynaklanan öğelerden oluşmuştur. Resim sanatının geleneksel sözlük anlamı, "Bir yüzeyi boyama sanatı."dır. Sentetik kübizm çalışmaları içinde kâğıt yapıştırıcıları, kolajlar ve birbiri üzerine düzenlenmiş planlar yer almıştır. Afişler, gazete, kumaş, metal hatta ayna parçaları resim yüzeyine girerek onu zenginleştirmiştir. Bu malzemeler, sentetik kübizmde gerçek materyallerle soyut formlar arasında gerginlik yaratmak amacıyla kullanılmıştır.

Resim sanatı, sentetik kübizmle o güne kadar olmadığı kadar özgürlüğe kavuşmuştur. "Doğa vardır ama benim tuvalimde." diyen Picasso, resmin tamamen doğadan ayrı bir organizma olduğunu kesin olarak belirtmiştir.

Kübist sanatçıların resim sanatına getirdiği yenilikler neler olabilir?

Kübizmin sanat tarihini çok etkilemesinin nedeni, resme birtakım özgürlükler getirmesidir. Kübistler, gerçekliği belli bir ölçüde, dolaysız yansıtmayı işini bir kenara bırakıp dünyayı yepyeni açılardan yansıtmak için yeni anlatım yolları bulmuştur.

Etkinlik

Kübizm, bir nesneyi yalnızca gözle görüldüğü gibi değil, o nesneyi insan aklının algıladığı gibi yani her açıdan ve bir bütün olarak resmetmeyi amaçlamıştır.

Kemanlı Ölüdoğa, Pablo Picasso, 1912, Modern Sanatlar Müzesi, New York

“Bir nesneyi düşünelim, örneğin bir kemanı. Bu nesne, usumuza bedenimizin gözleriyle gördüğümüz gibi görünmez. Çünkü aynı anda, onun değişik yönlerini düşünebiliriz. Bu yönlerden bazıları o denli bir belirginlik kazanır ki; onlara dokunabileceğimizi sezeriz. Başka yanları ise şu ya da bu biçimde, gölgede kalmıştır. Ama yine de imgelerin bu garip karışımı “gerçek” kemanı, herhangi bir şipşak resimden veya kılı kırk yaran bir tablodan daha iyi betimler. Sanıyorum, Picasso’nun kemanlı ölüdoğası gibi tablolara yol açan düşünce bu oldu. Bu tablo bir bakıma, “Mısır ilkeleri” dediğimiz şeye bir dönüş olabilir. Bu ilkelere göre bir nesne, onun örneksel biçimini en açık belirtecek görüş açısından çiziliyordu. Bir salyangozu ve akor vidasını, bir kemanı düşününce onları nasıl tasarlıyorsak o biçimde yandan görüyoruz. Kemanın gövdesinin deliklerini ise karşıdan görüyoruz; hem yandan görünemezdi zaten. Eğik kenar çizgisi çok abartılmış. Nedeni şu: Kemanın kenarından elimizi kaydırırken aldığımız duyumu düşünerek kimi eğik çizgilerin eğim derecesini abartmaya yatkınsınız. Yay ve teller boşlukta dalgalanıyor. Hatta telleri iki kez görüyoruz; önce karşıdan, sonra salyangoza doğru, sırttan. Bağlantısız biçimlerin bu görünürdeki karışıklığına karşın tablo karışık değil. Sanatçı, tabloyu oldukça tek biçim parçalardan kurmuş. Bu yüzden, bütünün verdiği izlenim, kimi ilkel sanat yapıtları, örneğin Amerikalı yerlilerin totem sırtığı gibi tutarlıdır.”

Ernest Hans Gombrich, Sanatın Öyküsü, s. 454, 1992.

Metninden hareketle Picasso’nun “Kemanlı Ölüdoğa” resminde yer alan nesnelerin hangi açılardan betimlendiğini ve gerçek görünümüne uygun olup olmadığını belirleyiniz. Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Pablo Picasso (1881-1973)

25 Ekim 1881'de Malaga'da doğmuştur. Müze müdürlüğü yapan babası, aynı zamanda resim öğretmenidir. Babasının da etkisiyle çok genç yaşta, desen ve boyada insanı hayrete düşüren bir olgunluğa erişmiş, henüz 14 yaşındayken tanınmış bir sanat okuluna kabul edilmeyi başarmıştır.

1895-1896'da yaptığı ilk büyük boyutlu yağlı boya tablosu, Barcelona'da önemli bir sergide yer almıştır. Aile geçmişiyle ilgili olan bu resim, bir yandan akademik beğenilere seslenirken gerçekçi yaklaşımıyla da geleneksel beklentilere karşılık vermiştir.

1897'de İspanya'nın en tanınmış sanat akademilerinden biri olan San Fernando Akademisine girmiştir. Eğitiminde akademiden daha çok Prado Müzesine yaptığı geziler etkili olmuştur. Orada yaptığı sayısız kopyalar, onun özgün resimleri için bir temel oluşturmuştur. Sanatçının Madrid günleri, yakalandığı kızıl hastalığı nedeniyle kısa sürmüş ve tedavi için Barcelona'ya dönmüştür. Burada sıkılan Picasso, arkadaşı Manuel Pallares ile birlikte küçük bir dağ kasabası olan Horta de Ebro'ya gitmiş, çalışmalarına orada devam ederek resimsel kimliğini bulma yolunda önemli adımlar atmıştır.

1900'lerde Paris'e geldiğinde Toulouse Lautrec, Paul Cezanne, Edgar Degas ve Pierre Bonard gibi ressamın eserlerini incelemiştir. Picasso için Paris, alışkanlıkları ve geleneklerinden kopabileceği ve özgürlüğüne kavuşabileceği bir yerdir. Henüz kendi özgün biçimine ulaşmamış olan Picasso, diğer ressamlarla ilişkilerini yavaş yavaş azaltmıştır. Özgün sanatçı kimliği, "mavi" ve "pembe" dönemleriyle başlamıştır.

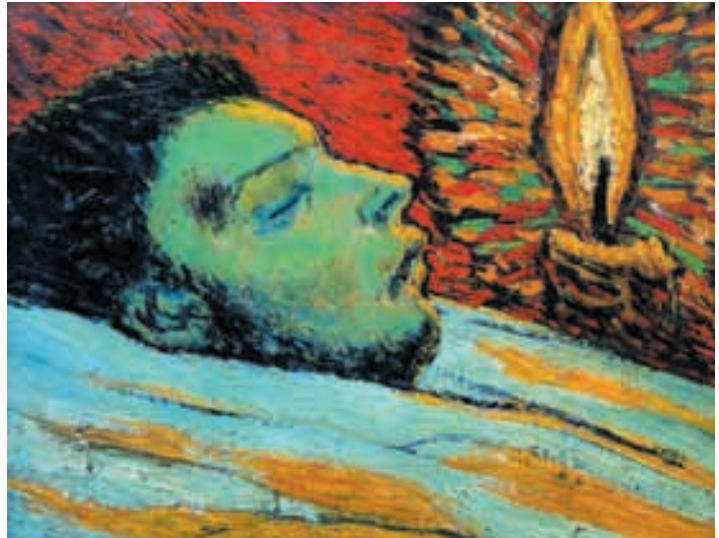
Picasso, yıllar önce Paris'e birlikte geldiği, Paris'in renkli yaşamının şaşkınlığını paylaştığı arkadaşı Carlos Casagemas'ın ani ölümünden derinden etkilenmiş ve Casagemas'ın toprağa verilisinin üç resmini yapmıştır. Bu resim, Picasso'nun mavi döneminin başlangıcı kabul edilir. Picasso, duyduğu üzüntüyü ve yaşadığı kederi bu eserde yansıtmak için mavi rengi uygun bulmuştur. Mavi renkten yaklaşık dört yıl vazgeçmeyen sanatçının resimlerinde renkler, gittikçe azalmış ve neredeyse tek renkli hâle gelmiştir. Bu dönemde kullandığı renkler, özgün tarzının bağımsız bir ögesidir ve artık gerçekçilikten uzaklaşmıştır. Mavi dönemdeki resimlerinde yalnızlık ve sevgisizliği ön plana çıkarmıştır. Onun ününün duyulmasında önemli pay sahibi olan Apollinaire, onun mavi dönem resimlerini "Nemli bir uçurum gibi mavi, gözyaşı ıslaklığına sahip bir sanat." olarak değerlendirdiği bir yazı yayımlamıştır. Picasso'nun mavi dönemi, 1904'e kadar devam etmiştir.

İlk Komünyon, Pablo Picasso, 1896, Picasso Müzesi, Barcelona

Annesinin Portresi, Pablo Picasso, 1896, Picasso Müzesi, Barcelona

Casagemas, Pablo Picasso, 1901, Picasso Müzesi, Paris

Picasso'nun pembe döneme geçişinde Fernande Olivier ile ilişkisi önemli bir etken olmuştur. Ressamın iki dönemi arasındaki ayrımını belirleyen çizgi, oldukça nettir. Bu ayrım, yalnızca biçimsel özelliklerle sınırlı değildir; seçilen konular da önemli ölçüde değişmiştir. Bu dönem resimlerinde yalnızlık ve tek başlılık öğelerine rastlanmaz. Resimlerinde yoksulluğun, bunalımın, kör ve sakatların yerini soytarılar, ip cambazları ve palyaçolar almış, daha canlı ve karşıt renkleri kullanmıştır. Picasso'nun resimlerindeki değişimin bir nedeni de ilerici edebiyat çevreleriyle ilişkisinin artmasıdır.

Picasso'nun sanatının önemli dönüm noktalarından biri de kübizm dönemidir. 1907'de yaptığı "Avignonlu Kızlar" adlı resim, bu dönemin işaretlerini vermiştir. Cezanne'dan aldığı esinle formları geometrikleştirmiş, Rönesans'tan beri kullanılan mekânsal perspektifi bırakarak sanatında yeni bir dönüm noktasına gelmiştir. 1908'de Braque'la birlikte çalışmaya başlayınca resminde yer alan objeleri parçalamış; meyve tabaklarını, şişeleri, cam bardakları, müzik aletlerini ölüdoğa resimlerinde kullanmışlardır. Bu tarz çalışmalarla doğadaki nesneler, sanat eserinde sanatçının üslubuna uygun görüntülerle verilmeye başlanmıştır. Picasso, 1912-1914 yılları arasında cam parçaları, gazete kâğıtları, odun parçaları vb. materyalleri resimlerinde kullanmıştır.

Picasso, insanı hayrete düşüren bir hayal gücüyle çeşitli üslup değişikliklerine girişmiştir. Yeni klasik dönem, yeni romantik dönem ve fanteziler dönemi bu değişikliklere örnek verilebilir.

Picasso, resim kadar heykel, grafik ve seramik gibi diğer sanat dallarıyla da ilgilenmiştir. 1950-1960 yılları arasında özellikle grafik sanatına yönelerek afişler hazırlamış; litografi, gravür ve desenler yapmıştır. Sanatçı, kendi sanat kariyerini yarı alaycı bir üslupla "Ressam olmak istemiştin; Picasso oldum." diye tanımlamıştır. Picasso, 1973'te Güney Fransa'da ölmüştür.

Panayır Cambazları, Pablo Picasso, 1905, Ulusal Sanat Müzesi, ABD

Yaşlı Gitaracı, Pablo Picasso, 1903, Chicago Sanat Enstitüsü, ABD

Gitar, Pablo Picasso, 1912, Modern Sanatlar Müzesi, ABD

Keman ve Gitar, Pablo Picasso, 1913, Hermitage Müzesi, St. Petersburg

Ders Dışı Etkinlik

Kübizm sanat akımının Türk resim sanatındaki temsilcilerini ve eserlerini araştırarak bir sunum dosyası hazırlayınız. Hazırladığınız dosyayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Okuma Metni

Picasso'nun en ünlü ve önemli resimleri arasında "Guernica" yer alır. İspanyol hükümeti, 1937'de Paris Dünya Fuarı kapsamındaki "Modern Hayatta Sanat ve Teknik" sergisi için İspanya'ya ayrılan bölümde sergilenmek üzere Picasso'ya büyük bir duvar resmi sipariş etmiştir. Bu sırada Guernica kasabası, faşist Franko rejimi tarafından Almanya'nın da desteğiyle uçaklardan atılan bombalarla 45 dakikada yerle bir edilmiştir. Guernica'nın bombalandığı haberini alan Picasso, kişisel yaratıcılığını yüceltecek bir anıt yapmaktan vazgeçmiş, bunun havadan sudan konuşmak gibi bir şey olacağını düşünmüştür. Sanatçıya göre, bu kasabada işlenen suç görmezlikten gelinecek türden değildir. Picasso, sayısız taslak ve çizim yaptıktan sonra tarihsel bir gerçeği kişisel görüşüyle biçimlendirmiştir. "Guernica" adlı eserini resim dilinin kuralları içinde, öznel bir çözümlemeyle ve yaşanan korkunç olayın kendinde bıraktığı derin izleri sorgulayarak yapmıştır.

Norbert Lyton, *Modern Sanatın Öyküsü*, s. 192, 1992.

Etkinlik

Guernica, Pablo Picasso, 1937, Reina Sofia Müzesi, Madrid

**Picasso'nun "Guernica" adlı resmi "simgesel" anlatımın en güzel örneklerinden-
dir. Aşağıda Guernica'dan alınan iki simgesel ayrıntıyı inceleyerek açıklamalarını okuyu-
nuz.**

İspanya'nın kültür geleneğine göre boğa, güreşte matadora karşı yenik düşendir. Resimdeki boğa cüretlidir ama onun vahşi zaferi geçicidir. Boğanın tüm olan bitenden başka yöne çevrilmiş başı, acaba ileride bir gün halkının yeniden canlanıp güçleneceği günü beklemek üzere güç toplayacak İspanya mıdır?

Gazete sayfaları- na dönüşmekte olan at, kitle katliamından geriye kalandır. İnsanlar, bu katliam olayından ikinci elden, yani basın ve diğer çağdaş iletişim araçlarından bilgi edinebileceklerdir. Katliamı saklamaya çalışmanın boşunalığını ya da çağdaş insanın, teknolojiyle yapılan kötülüklerin saklanması olanak- sız kıldığını betimlemektedir.

**Okuma metnini dikkate alarak siz de resimde yer alan akkor flamanlı lamba, gaz lambası, sağ arkadaki çılgın atan kadın, sol kenardaki kucağında bebek olan kadın, ön orta-
daki kopuk kol ve kırık kılıç gibi simgesel öğelerle ne anlatılmak istendiğini tahmin ediniz.
Kendi tahminlerinle arkadaşlarınızinkini karşılaştırınız.**

Georges Braque (1882-1973)

Braque, 1882'de Argenteuil'de doğmuştur. Askerliğini yaptıktan sonra Paris'te sanat eğitimi almıştır. Sanatçı, bir dönem Othon Friesz (Uton Firiez) ile birlikte çalışmış, bu dönemde fovist anlayışta resimler yapmıştır. Daha sonra Cezanne'ın eserlerinin etkisiyle geometrik çizim araştırmalarına yönelmiştir. 1907'de tanıştığı Picasso ile kübizmin temellerini atmıştır.

1914'te 1. Dünya Savaşı başladığında savaşa giden Braque, ve 1915'te ağır yaralı olarak geri dönmüştür. Tekrar resim yapmaya ancak 1917'de başlayabilmiş, 1920'den sonra kübizmden uzaklaşan Braque için resmin amacı, bir eşyanın kopyasını yapmak değil aksine ressamın görüşüne ve anlayışına göre bir "resim objesi" yaratmaktır. Resimde eşyanın bilinen görüntüsünden kurtulmasını ve esas görüntüsüne ulaşmasını amaçlamıştır. 1948'de Venedik Bienali resim ödülünü almıştır. Resim yapmayı yetmiş beş yaşında bırakan sanatçı, daha sonra sanat görüşlerini yazmıştır.

Mandolin ve Şamdan, Georges Braque, 1910, San Francisco Modern Sanatlar Müzesi

Okuma Metni

Georges Braque'ın sanat üzerine görüşlerini yazdığı makalesinden alınan bölüm, sanat hakkındaki düşüncelerini açık bir şekilde ifade etmektedir.

Resim sanatının görevi, hikâye edilecek bir olayı değil yalnız resme uygun bir olay yaratmaktır. İnsan, doğada var olan şeyi tekrar yapmak istememeli. İnsan yeni bir şey üretmek isterse taklit etmemelidir. Yaptığı resimlerle insanı şaşırtmayan, heyecanlandırmayan bir ressam, ne yapmak ister? Sanatta değerli olan tek şey, insanın ne olduğunu açıklayamadığı şeydir.

İnsanın kolayca içine düştüğü tekrarlama, bütün gerçek biçimlendirmenin ölümü demektir. Benim boya resmim için bence önemli olan yeni olanakları verimli yapmaktır. Ne zaman kendimi ihtiraslarıma kaptırırsam daima en iyi buluşlar aklıma gelir. Ben, bir nesnenin kendi işlevini yerine getiremeyeceği zamanı beklerim. Nesnenin kullanılma sınırı bitip de artık çöpe atılması gerektiği zaman, onu resimlerimde kullanırım.

Ancak o zaman eşya bir sanat ögesi olur ve evrensel bir kaliteye ulaşır. İnsan, biçim ve rengi birbirine karıştırmamalıdır. Bunlar bir arada bulunur. Yeni araçlar, yeni biçimler ortaya koyar ve içimizde yaratıcılığı uyandırarak yeni bir üslup çıkarır. Sanatta ilerleme, bir şeyin sınırlarını genişletme değildir. Aksine o şeyi daha iyi tanımadır. Ben resmi boyamadan önce kesin olarak tasarlamam. Diğer taraftan resmin bittiğine, kendisiyle ilgili fikirlerimi tamamen biçimlendirdiğimde inanırım.

Gerçekte resimde renk yoktur, yalnız ilişkiler vardır. Ben bir resim gördüysem, onun rengini hemen hemen hiç hatırlamam. Hatırladığım yalnız o resmin ilişkileridir.

İnsanın sanatçıdan, onun verebileceğinden fazlasını beklemeye hakkı yoktur. Eleştirmenlerden de onların vermeye gücü olduklarından fazlası istenemez. Eğer biz, halkı düşündürmeye başlatabilsek memnun olmalıyız. Halkı ikna etmeyi denemeyelim. Sanat heyecan vermek içindir; yalnız ilim, dokümana dayanma zorunluluğu ile yükümlüdür.

Adnan Turani, Dünya Sanat Tarihi, s. 586-587, 1992.

Ders Dışı Etkinlik

Juan Gris, Fernand Leger, Albert Gleizes, Jean Matzinger gibi kübist ressamların eserlerinden oluşan bir sunum dosyası hazırlayınız. Hazırladığınız bu dosyayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşarak kübist eserleri inceleyiniz.

4. GELECEKÇİLİK (FÜTÜRİZM)

Umberto Boccioni: "Koşan bir atın dört değil yirmi ayağı vardır."

Adnan Turani, Dünya Sanat Tarihi, s. 601, 1992.

Anahtar Sözcükler

devinim, hız

Etkinlik

Hızla koşan ve normal hızla yürüyen canlıların fotoğraflarını çekiniz. Hızlı ve normal hareket eden canlıların fotoğraflarında hareket hâlini ifade eden farklılıkları sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Fütürizm akımı ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

Fütürizm, Paris'te yayımlanan Figaro gazetesinin 20 Şubat 1909 tarihli baskısında, İtalyan şair ve yazar Filippo Tommaso Marinetti'nin yazdığı bir bildiriyle dünyaya duyurulmuştur. Marinetti, bildirisinde hızı ve saldırganlığı, yurtseverlik ile savaşı yücelterek geçmişle bütün bağların yok edilmesi gerektiğini savunmuştur. "Şu müzelere bir bakın mezarlıklardan ne farkı var?" diyen fütüristler, bütün müzelerin, kütüphanelerin ve her çeşit akademinin yerle bir edilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu düşünceleri, onların anlayışlarının tersini yani Eski Yunan ve Roma sanatının önemini ve gerekliliğini savunanlara karşı çok ciddi bir protesto niteliğindedir. Şair ve oyun yazarı olan Marinetti'nin çağırısı, genç sanatçıları heyecanlandırmıştır. Fakat genç sanatçılar Marinetti'nin öğretilerine uyum sağlamakta güçlük çekmiştir.

Zırhlı Tren, Gino Severini, 1915, Özel Koleksiyon, New York

Marinetti; hızı, saldırganlığı ve savaşı yücelten bildirisinde, barutla çalışıyormuş gibi görünen bir yarış otomobilinin Antik Yunan heykelinden daha güzel olduğunu savunmuştur. Bu görüş hakkındaki düşüncelerinizi söyleyiniz.

Fütürizm akımında devinim ve hız kavramları üzerinde durulmuştur. Yaşamın hızının anlatıldığı resimlerde üst üste saydam geçişlere yer verilmiş; uzak, yakın, hareketli, duran ve görünen nesneler birbirine karıştırılmıştır. Resimlerde canlılık ve saldırganlığı ön plana çıkaran fütürist sanatçılar, saydamlık ve canlılık elde etmek için izlenimcilik akımından öğrendikleri bölme tekniğini kullanmıştır. Boccioni, Carra ve Russolo, biçimi bölmeyi ve parçalamayı öğrenmek için Paris'e giderek kübizmi incelemiştir.

Hareket hâlindeki bir modeli resimde nasıl ifade edebilirsiniz?

Fütürizm akımının bütün dünyaya duyurulması, Umberto Boccioni, Carlo Carra, Giacomo Balla, Luigi Russolo ve Gino Severini gibi sanatçıların açtıkları sergiler ve sergi sırasında okudukları bildirilerle gerçekleşmiştir. Bu sergiler sırasıyla Londra, Berlin, Brüksel, Münih ve Viyana gibi Avrupa şehirlerini dolaştıktan sonra Chicago'da düzenlenmiştir. Fütürizm akımı, görsel sanatlar ve diğer sanat dallarıyla ilişki kurarak siyaset ve toplum konusunda da görüşler ortaya koymuştur.

Fütürist sanatçılar, aynı anda gerçekleşen olaylar ve derinlik kavramlarına ilgi duymuşlardır. Aynı anda gerçekleşen olaylar, optik kanununu ilgilendirdiği hâlde fütürist sanatçılar; düşüncelerin, ruh hâllerinin ve çeşitli heyecanların birbirine girdiği andaki yaratıcı hareketi ele almıştır. Göz önünden büyük bir hızla geçen hareket hâlindeki görüntüyü, birkaç defa üst üste çekilen fotoğraf kareleri gibi üst üste bindirerek aynı yüzey üzerine resmetmişlerdir. Fütürist hareketin ilgilendiği diğer bir sorun da seyircinin resme dâhil olduğu dördüncü boyuttur. Ancak bu sorun yeterince irdelenmeden 1. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla fütürizm akımı sona ermiştir.

Bu akımın önemli sanatçıları; Umberto Boccioni, Giacomo Balla, Luigi Russolo ve Gino Severini'dir.

Umberto Boccioni (1882-1916)

İtalyan ressam ve heykeltıraş Umberto Boccioni, 1898'den sonra yaşamaya başladığı Roma'da bir afiş ressamından ve akademide canlı modelden çalışarak resim eğitimi almıştır. 1900'de tanıştığı Severini ile 1907'de Giacomo Balla'nın atölyesinde çalışırken yeni izlenimcilik konusunda önemli bilgiler edinmiştir. 1902'de, Paris'e oradan da 1904'te Rusya'ya gitmiştir. 1906 ve 1908 yıllarını Venedik'te geçirdikten sonra Milano'ya yerleşmiştir. 1909'da Marinetti ile tanışan Boccioni, Carra ve Russolo ile birlikte ilk fütürist bildirgenin yayımlanmasında önemli rol oynamıştır.

Esneklik, Umberto Boccioni, 1912, Özel Koleksiyon, Milan

Kalkınma, Umberto Boccioni, 1913, Özel Koleksiyon, Milan

Boccioni, yalnız fütüristlerin etkinliklerine katılmakla kalmamış, onların güdüleyici güçlerinden biri olmuştur. Fütüristlerin amaçlarının kuramsal açıdan biçimlenmesinde ve sanatsal uygulamalarında önemli rol oynayarak dinamizm ve devinimi ifade etmeyi başarmıştır. Sanatçı, rengi prizmatik parçalara ayırarak yoğun biçimde kullanmıştır.

1911'de Paris'e giden Boccioni, Picasso ve Braque ile tanışmıştır. Kübizmden edindiği bilgilere de yer verdiği eserlerinde coşku ve duygusallığı ifade edebilmiştir. Resimlerinde nesnelerin gövdelerini ve olayları dinamik çizgilere indirgemesi, Boccioni'yi soyut resme yaklaştırmıştır. 1912 ve 1914 yılları arasında yaptığı heykellerde figürleri ve nesneleri belli bir dinamizmle vermeyi amaçlayan sanatçı, fütürizmin hareket ve hıza verdiği önemi âdeta elle tutulur hâle getirmiştir. Çalışmalarında soyut sanatın sınırlarına yaklaştığı dört heykel serisinden biri olan "Boşlukta İlerleyen Tekil Süreklilik Biçimleri", gelecek duygusunun sanatsal düşünceye dönüşmesinin ip uçlarını vermektedir. Sanatçı, 1916'da attan düşerek ölmüştür.

Giacomo Balla (1871-1958)

İtalyan ressam Giacomo Balla, 1871'de Torino'da doğmuştur. Sanatçı, on dört yaşına kadar bir litografi atölyesinde çalışmış, aynı zamanda akşam sanat okuluna devam etmiştir. 1895'te annesiyle birlikte Roma'ya taşınan sanatçı, burada kendi başına çalışmaya devam etmiştir. Buradaki çalışmalarını gönderdiği 1899'daki Venedik Bienali'nde resimleri sergilenmeye değer görülmemiştir. 1900'de kısa süreliğine gittiği Paris'te yeni izlenimcilikle ilgilenmiştir. 1901'de, Boccioni ve Severini ile deneylerini paylaştığı Roma'da yağlı boya tekniğini geliştirmiştir.

1910'da ilk fütürist bildiriye imza atan sanatçılardan biri de Balla'dır. Sanatçı, bundan sonra fütürizmin en önemli savunucularından biri olmuştur. Çok sayıda bildiri yazarak grubun birçok etkinliğine katılmıştır. 1912'de, Düsseldorf'ta bir keman sanatçısının evi için yaptığı duvar resimleri, Balla'nın geometrik düzenlemelerinin gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Sanatçı bu dönemde hareketi bir anda verebilmek için mekânda yan yana konmuş imgeleri birbiri üstüne yerleştirerek devinim çözümlmeleriyle uğraşmıştır. Resimdeki hareketli objenin sabit durumda resmedilmemesi gerektiğini savunan resimler yapmıştır. Sanatçı, 1958'de Roma'da ölmüştür.

Tasmalı Köpek, Giacomo Balla, 1912, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Sûrat, Giacomo Balla, 1913, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Bilgi Notu

Fütürizmin kurucusu ve teorisyeni Umberto Boccioni'nin 1909'da Figaro gazetesinde yayımlanan manifestosu:

Her türlü taklit hor görülmelidir.

"Ahenk" ve "yüksek beğeni" gibi esnek terimlerin hâkimiyetine başkaldırmak şarttır, böylece Rembrandt, Goya ve Rodin'in yapıtlarını yok etmek kolaylaşır.

Sanat eleştirmenleri bir işe yaramaz ve zararlıdır.

Daha önce ele alınmış tüm konular bir kenara itilmeli; çelik, gurur, ateş ve hız dolu girdaplı yaşantımızın ifadelerine yer açılmalıdır.

Bütün kâşifler için söylenen "deli" adlandırması, bir onur ünvanı olarak değerlendirilmelidir.

Şiirde serbest vezin, müzikte çok seslilik ve içsel bütünlük nasıl varsa, resimde de bütün bunlara mutlak bir gereksinim vardır.

Doğanın görünür kılınmasında ilk ve en önemli mesele, içtenlik ve saflıktır.

Hareket ve ışık, bedenlerin sabit görünümünü yerle bir eder.

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 75, 2008.

Ders Dışı Etkinlik

Gelecekçilik akımı sanatçılarından Carlo Carra, Umberto Boccioni, Giacomo Balla ve Gino Severini'nin eserlerinin görsellerini bularak dosyalayınız. Gelecekçilik akımının dosyaladığınız görsellerdeki etkilerini sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik

Aşağıda verilen görselleri kübizm ve gelecekçilik akımlarının sanat anlayışlarına uygunluğu açısından inceleyiniz.

Fütürizm ve kübizm akımını temsil eden eserlerde hız ve hareketin nasıl ifade edildiğini aşağıda verilen boş alana yazınız. Bulgularınızı sınıf içinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

Eiffel Kulesi, Robert Delaunay, 1912, Guggenheim Müzesi, New York

Ağlayan Kadın, Pablo Picasso, 1937, Tate Galerisi, Londra

Bisiklet, Umberto Boccioni, 1913, Özel Koleksiyon

Hızlanan Otomobil, Giacomo Balla, 1913, Trento ve Rovereto Modern Sanatlar Müzesi, İtalya

5. DIŞAVURUMCULUK (EKSPRESYONİZM)

Edvard Munch: “Bir çığlık duydum ve o zaman bulutların kan olduğunu düşünerek kırmızıya boyadım ve renklere de çığlık attırdım”.

Art Book Ekspresyonistler, s. 211, 2002.

Anahtar Sözcükler

soyutlama, psikolojik, politik, estetik, antinatüralist

Etkinlik

Aşağıda verilen izlenimcilik akımı sanatçısı Alfred Sisley ile dışavurumculuk akımı sanatçısı Edvard Munch (Munk)'un eserlerini renk, doku, ışık kullanımı ve perspektif açısından karşılaştırınız. Bulgularınızı aşağıda boş bırakılan alana yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Argentiul'de Yaya Köprüsü, Alfred Sisley, 1872,
Orsay Müzesi, Paris

Köprüde Dört Kız, Edvard Munch, 1902,
Ulusal Galerî, Norveç

Dışavurumculuk akımı ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

Ekspresyonizm teriminin Almanya'da yayımlanan “Soyutlama ve Etki” adlı kitabın yazarı Worringer tarafından ilk olarak 1911’de kullanıldığı ileri sürülmektedir. Buna karşılık ilk olarak 1910’da Paul Casier (Kasiye)’ye yöneltilen bir soru üzerine Pechstein (Peştayn)’ın resmi için “ekspresyon” ifadesini kullandığı da söylenmektedir.

Ekspresyonizm terimi, gelenekçiler ve yenilikçiler arasındaki çekişmeyle kesin bir anlam kazanmıştır. İzlenimci eğilime karşı çıkan herkes ekspresyonist olarak tanımlanmıştır. Artık yalnızca görünen gerçeği tanıtmak, tıpkısını aktarmak ve taklit etmek istemeyenler dışavurumcu olarak nitelendirilmiştir.

Gözle görülen nesnel gerçekliğe her türlü bağıllık eğilimini reddederek kendisine ait hissettiği şeylerin anlatımını yeğleme, sanatçının iki temel ögesi anlam ve yürek gücünü göz önünde tutmasıyla gerçekleşmiştir. İzlenimcilikte önemli sayılan görme, dokunma gibi duyular dışavurumculukta önemini yitirmiş, ifadede anlam ve yürek gücünün kullanılması, farklı anlatım olanaklarının doğmasına neden olmuştur.

Dışavurumculuk; izlenimcilik, fovizm, kübizm ya da gelecekçilik gibi yalnızca bir sanat akımına verilmiş bir ad değildir. Bir sanat akımı olmasının yanı sıra özellikle Germen ülkelerinde sosyal krizler ve düşünsel gelişme çağlarında ortaya çıkmış bir yaşam anlayışıdır.

Sanayileşmenin getirdiği yabancılaşma, yalnızlaşma ve bireyselleşme, izlenimciliğe ve daha genel anlamıyla akademik gerçekçiliğe karşı başkaldırı, dışavurumculuk akımının estetik anlayışının kilit noktası olmuştur. Bir dünya görüşü ve yaşam biçimi olan dışavurumculuk, insanın iç dünyasına yönelmiştir. Sanat yapıtı, artık dış dünyanın değil sanatçının gerçeğini konu edinmeye başlamıştır. Dışavurumcu sanatçı; çağının, psikolojik, politik, ahlakî ve dinî sorunlarını, insan ile insanın yaşam dramını, hiçbir teknik ve estetik kurala bağlı kalmaksızın dile getirme çabası içine girmiştir. Dışavurumcuların amacı, dünyanın görüntülerini arınmış, lekesiz hâle getirerek duygu yüklü insanları en derin yerinden yakalayan eserler üretmektir. Tüm bunlar ise yalnız sanatçının içinde yer almaktadır. Sanatçı bundan böyle, başkalarının güzel gördüğü ya da düşündüğü şeyi vermek yerine bunun tam tersine sadece kendisi için önemli olanı anlatmaya yönelmiştir.

Sanatçının iç dünyasını, isteklerini, düşlerini ifade etmesinin kuralları olabilir mi? Niçin?

Kübitler ve fütüristler gözlerini doğadan daha önce ayırmıştır fakat dışavurumcular, doğaya gözlerini tamamen kapatmış ve resimlerini tam olarak akıldan boyamıştır. Her şey sanatçının kişisel görüşüne göre resmedilmiştir. Tamamen kendi iç dünyasına yönelen dışavurumcu sanatçının heyecanlarını ifade ettiği eseri, kendiliğinden, şiddetli ve kendinden geçerek yapılmış izlenimi yaratır. Sanatçısının ilkel benliğinin bir ürünü olduğu için dışavurumcu bir eserin taslağı bile anıtsal bir nitelik taşır.

Ekspresif tavır sizce ne anlam ifade etmektedir?

Dışavurumcu sanatçının paleti, fovistlerinki gibi cüretlidir. Resimlerde son derece şiddetli renklerin yanında koyu siyahlar ve kahverengilere de yer verilmiştir. Kullanılan renk ve çizgiler, disipilin altına alınmamış dramatik etkileri çağırıştırır.

Dışavurumculuk akımı sanatçılarından James Ensor (1860-1949), kimilerinin “iğrenç” bulunduğu maskeli yüzler ve hortlaklar yapmıştır. İçe dönük bir kişiliğe sahip olan Ensor, resimlerini yaparken içinden fıskıran düş gücünün dürtüsüyle hareket etmiştir. İnsanlara ve dünyaya yabancılaşmış bir kişi olarak kendi ruhsal durumunu doğrudan yansıtan resimler yapması Ensor’u, Van Gogh ve Munch’a yaklaştırmıştır.

Dışavurumculuk akımının önemli sanatçılarından Edvard Munch (1863-1944), Paris’te, edindiği izlenimlerini duygusal açıdan resimlerine yansıtmıştır. Munch eserlerinde, karanlık etkilerle yoğrulmuş insanları, korku, nefret, yalnızlık ve ölüm gibi konuları işlemiştir. Onun sanatının bu kadar etkili olmasında acılarla dolu yaşamının etkisi önemlidir.

Dışavurumcu akım sanatçılarından Emil Nolde (1867-1956), resimlerinde düş gücünden kaynaklanan gerçeküstü varlıklara yer vermiştir. Nolde’un eserlerinde doğadaki her şey aşırı bir coşkunlukla şiddetli renklere dönüşmüştür. Sanatçı, kendi düşünsel ve ruhsal sezgilerini dışavurumcu bir dille resmetmiştir.

Dışavurumculuk akımı Almanya’da Die Brücke ve Der Blaue Reiter gruplarının kurulmasıyla gelişerek etkili olmuştur.

Çılgılık, Edvard Munch, 1893, Ulusal Galerî, Oslo

Etkinlik

Aşağıda verilen izlenimcilik ve dışavurumculuk akımına ait eserlerde konu, ışık, renk, doku ve fırça kullanımını karşılaştırınız. Aralarındaki farkları belirleyip arkadaşlarınızla paylaşınız.

İzlenimci eser örnekleri

Bot Partisi, Gustave Caillebotte, 1877, Özel Koleksiyon

Şemsiyeli Kadın, Claude Monet, 1875, National Galerî, Washington

Bale Provası, Edgar Degas, 1874, Orsay Müzesi, Paris

Dışavurumcu eser örnekleri

Kayıkçı, James Ensor, 1883, Anvers Kraliyet Müzesi, Belçika

Potsdamer, Ernst Ludwig Kirchner, 1914, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Aile, Max Beckman, 1920, Moma, ABD

Köprü (Die Brücke)

1905'te Almanya'nın Dresden kentinde, dört mimarlık öğrenci, dışavurumcu Köprü grubu kurulmuştur. Almanya'daki kültür yaşamının değişiminde dönüm noktası kabul edilen grubun üyeleri; Ernst Ludwig Kirchner (Kirşner), Fritz Bleyl (Firtz Bılayl), Erich Heckel (Erik Hekel) ve Karl Schmidt Rottluff (Şimit Rotluf)'tur. Bunlardan yalnızca Kirchner, kısa bir süre sanat eğitimi görmüştür. Gruba daha sonra Emile Nolde, Max Pechtein ve Otto Müller de katılmıştır.

Grup, adını Nietzsche'nin "Hedef değil köprü olmak gerek." sözünden esinlenerek eski ile yeni sanat anlayışı arasında bir köprü olma çabasından almıştır.

Die Brücke sanatçılarının amacı, avangart Alman sanatçılarıyla diğer sanatçıları, akademik resme ve heykeltıraşlığa karşı direnmeye çağırmak, atılımcı ve yenilikçi sanatçıları arasında bir köprü kurmak, Alman sanatında heyecan ve forma bağlı bir estetik kurmaya çalışmaktır.

Model ile Birlikte Kendi Portresi, Ernst Ludwig Kirchner, 1910, Kunsthalle Müzesi, Hamburg

Çantalı Kadın, Karl Schmidt Rottluff, 1915, Tate Galerisi, Londra

Grubun kendi ayakları üzerinde durabilmesi için birkaç yıl geçmesi gerekmiştir. Kirchner ve arkadaşları evlerini kendi imkanları ile dekore etmiş, çalışmalarında arkadaşları onlara modellik yapmıştır. 1910'dan sonra özgün bir üslup geliştirmişlerdir. Kirchner'in büyük bir enerjiyle yaptığı "Model ile Birlikte Kendi Portresi"nde zıt renkler en şiddetli halleriyle kullanılmıştır. Bu eser, biçimleri ortaya çıkarmak yerine yüzeyleri kabaca doldurmak amacıyla boyandığı izlenimi vermektedir. Grubun kurucularından Kirchner, aralarında belki de en yetenekli olandır. Savaşta yaralandığında ruhsal bir bunalım geçirmiş ve tam olarak sağlığına kavuşamamıştır. Alman dışavurumculuğunun öncüsü olan grup, 1913'e kadar bir arada sergiler açmıştır.

Köprü üyeleri, natüralist anlayışa karşı çıkarak canlı renkler kullanmış ve serbest fırça vuruşlarıyla resimler yapmıştır. Afrika sanatını çağrıştıran ahşap heykeller de yapan grup üyeleri, ahşap baskıyla da ilgilenmiş ve bu sanatın yaygınlık kazanmasında önemli rol oynamıştır. Die Brücke manifestosunu ahşap baskıyla çoğaltarak yayımlamışlardır.

Die Brücke sanatçılarının akademik eğitim anlayışına karşı durmalarının nedenleri ne olabilir?

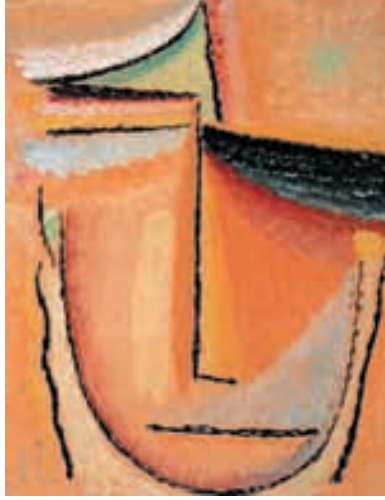
"Yeni bir sanat" arayışını misyon edinen grubun bir manifestoyla yola çıkmış olsa da resimsel olarak belirli ilkeleri olmamıştır. Die Brücke üyeleri, Van Gogh ve Gauguin'le aralarında bir benzerlik olduğunu ileri sürse de sanatın resimsel niteliklerine önem vermeleri onları bu düşünceden uzaklaştırmıştır. Köprü grubu üyeleri, doğanın derin varlığını abartarak salt biçimle ilgilenmiş, bu yönleriyle soyut sanatın başlangıcına öncülük etmiştir.

Mavi Atlı (Der Blaue Reiter)

1909'da genç avangart sanatçıları bir araya toplayan "Münih Yeni Sanatçılar Derneği" kurulmuştur. Derneğin kurucu üyeleri Vassily Kandinsky, Alexei von Javlensky (Aleksei fon Jovlinskay), Alexander (Aleksandır) Kanoldt, Adolf Erbslöh ve Gabriele Münter'dir. Bu sanatçılar, uluslararası bir kimlik kazanma amacıyla çeşitli sergilere katılmıştır.

Doğaçlama 7, Vassily Kandinsky, 1910, Tretyakov Galerisi, Moskova

Soyut Baş, Alexei von Jawlensky, 1928, Özel Koleksiyon

Mavi At, Franz Marc, 1911, Stadtische Galer, Münih

Derneğin 1910'da düzenlediği uluslararası sergide Georges Braque, Pablo Picasso, Georges Rouault, Andre Derain, Maurice De Vlaminck ve Kees van Dongen (Kis fan Dongin)'in resimleri de yer almıştır. Franz Marc (Mark) ve August Macke (Make) ile bu sergiyle tanışmışlardır. Derneğe bağlı sanatçılar, doğadan aldıkları izlenimlerin yanı sıra kendi iç dünyalarını resmetmişlerdir.

Üyelerinin soyut resme sıcak bakmaması nedeniyle 1911'de dernekte çatlaklar meydana gelmeye başlamıştır. Aynı yıl gruptan ayrılan Kandinsky, Marc ve Münter, sanat tarihçilerinin "20. yüzyılın en önemli olaylarından biri" diye söz ettikleri, Der Blaue Reiter (Mavi Atlı) grubunu kurmuştur. Grup, adını Franz Marc ve Kandinsky'nin atlara olan sevgileri ve Marc'ın ruhani bir renk olarak gördüğü maviden aldığı düşünülmektedir. Der Blaue Reiter grubu, yalnızca iki sergi açabilmesine rağmen farklı eğilimlerden, akımlardan ve ülkelerden pek çok sanatçıyı bir araya toplamayı başarabilmiştir. Die Brücke'ten ayrılan en önemli özellikleri Der Blaue Reiter grubunun farklı eğilimlere açık olması ve çekirdek kadronun figür resminden çok soyut dışavurumculuğa yönelmesidir. Bu iki grubun da beslendiği kaynaklar birbirine çok yakındır. 1912'de yayımlanan Der Blaue Reiter yıllığında çeşitli halkların sanatlarına örnekler, Afrika ve Okyanusya'dan objeler, Japon baskı resimleri ve Orta Çağ heykelleri yer almıştır.

Tek bir sanatçının mı yoksa sanatçı gruplarının mı sanat ortamını etkilemede daha önemli olabileceğini söyleyiniz.

Dışavurumculuğun gelişmesinde etkili olan Vassily Kandinsky ve onun çevresindeki Jawlensky, Franz Mark ve Paul Klee, resmin nesneden kökten koparılmasını amaçlamıştır.

August Endell, 1898'de tümüyle yeni bir sanatın başlangıcında olduklarını belirterek "Bu yeni sanatta hiçbir şeyi tanımlamayan, bize hiçbir şeyi anımsatmayan biçimler, ruhu ancak bir müziğin notalarının etkileyebileceği kadar derin ve güçlü etkiler." demiştir. Der Blau Reiter'in kurucularından Kandinsky ise renkle müziğe koşut olabilecek uyumlar yaratma isteğini, 1912'den sonra gerçekleştirebilmiştir. Sanatçı, resim ve müzik arasındaki ilişkiyi inceleyerek renklerin müzikal özelliklerine odaklanmış ve bütün bunların sonunda soyut dışavurumcu eserler vermiştir.

Ritim, denge, boşluk, doluluk kavramlarını da düşünerek resimle müzik arasında ne gibi ilişkiler olabilir söyleyiniz.

6. SOYUT SANATIN DOĞUŞU

“Atomun parçalanması, benim ruhumda aynı bütün dünyanın dağılıvermesi gibi bir etki yaptı. Birden bire en kalın duvarlar yıkıldı. Her şey güvensizleşmiş, sallantıya girmiş katılığıını kaybetmişti. Açık havada bir taş gözümün önünde eriyip yok olsaydı şaşırmazdım artık.”

Vassily Kandinsky, *Sanatta Zihinsellik Üstüne*, s.12, 1993.

Anahtar Sözcükler

soyutlama, özdeşleyim, antinaturalist, misyon, manifesto

Etkinlik

Aşağıda verilen metni okuyunuz.

Kandinsky, 1910'da soyut resim yapmaya başlamıştır. Daha önce Moskova'da izlenimcilerin bir sergisini görmüş ve sanatçıların büyük fırça vuruşlarıyla oluşturduğu renk ve ışık dokusundan çok etkilenmiştir.

Monet'nin sonradan ün yapan “Saman Yığını” adlı resminden aldığı izlenimleri şöyle anlatır: “Resmi yapılan şeyin saman yığını olduğunu katalogdan öğrendim. Ne olduğunu anlayamamış ve tedirginlik duymuştum. Fakat şaşkınlık içinde resmin beni sarmakla kalmayıp bir daha silinemeyecek gibi belleğimde yer ettiğini ve tüm ayrıntılarıyla birden bire her an gözümün önünde canlandığını fark ettim. Paletin, o zamana kadar gizli kalmış gücünü anlamıştım. Resimden ayrılmaz bir öge olduğuna inanılan konunun artık önemi kalmamıştı benim için.”

Adnan Turani, *Dünya Sanat Tarihi*, s. 592, 1992.

Metinden hareketle Kandinsky için resimde konunun önemini kaybetmesinin nedenini söyleyiniz.

Etkinlik

Aşağıda verilen Kandinsky ve Kupka'ya ait eserleri konu, tarz ve ifade biçimi açısından karşılaştırarak düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kompozisyon 7, Vassily Kandinsky, 1913, Tretyakov Galerisi, Moskova

Dikeyler Arasında Kupka, Frantisek Kupka, 1911, Moma, ABD

Soyut sanatın doğuşunun anlatıldığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Soyut sanatın tam olarak ne zaman ortaya çıktığı günümüzde de tartışma konusudur. Soyut sanat eserlerinde doğadaki nesneler betimlenmez; biçim ve renkler, herhangi bir kavramı temsil etmeyecek şekilde kullanılır.

Richard (Rihart) Avenarius, 1908’de yayımladığı “Yeni Bir Dil” başlıklı yazıda Praglı Katharina Schaffner (Şafner) adlı bir sanatçının öfke, tutku, uyuşukluk gibi duyguları çizgi karalamalarıyla dile getirmeye çalıştığını yazmıştır. Avenarius, ayrıca çevrede görülen biçimlere başvurmaksızın sadece renk, çizgi ve ışıkla ruh hâllerini veren bu tür resmin, o zamana kadar denenmediğine değinmiş ve bu yeni dilden ileride pek çok sanatçının yararlanacağını söylemiştir. Aynı yıl yayımlanan “Soyutlama ve Özdeşleyim” adlı kitabında Wilhelm Worringer (Vilhaym Voringe); çizginin, çizen sanatçının gerilim ya da denge ve uyum içinde bulunmasına göre değişeceğini söylemiştir. Worringer, bu gözlemin büyük üslupların -Gotik ve klasik Yunan sanatının- anlaşılması ve yorumlanmasına bir ipucu olabileceğini savunmuştur. Bütün bunlar, yüzyılın başında soyut resmin gelişmesine elverişli bir ortamın hazırlandığını göstermektedir.

Soyut çalışmalar yapan sanatçılar, bir araya gelerek De Sijl (Dö Sitel) grubunu kurmuştur.

Bir resim sadece tanımlanabilir nesneleri göstererek sanatçının istediği etkiyi verebilir mi? Niçin?

De Stijl

1. Dünya Savaşı’ndan sonra Almanya, Hollanda ve Rusya’da tüm plastik sanatlarda bireyciliğe karşı çıkmış, bireyin evrensellikle mücadelesi kendini göstermiştir. Bu durumun oluşmasında 1. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan sosyoekonomik nedenler önemlidir. Yeni sanatın bireycilikten kurtararak toplumsal bilince ulaşılması adına ilk çalışmalar, Teo Van Doesburg (Fan Duzbork)’la Hollanda’da başlamıştır.

Hollanda’da Van Doesburg ve Piet Mondrian öncülüğünde ressam Van Der Lee, heykeltıraş Georges Vantongerloo (Corç Fantogelu) ve mimar Johannes Pieter (Yohannes Piter) Oud ve Gerrit Rietveld (Geri Rietfelt) bir araya gelerek De Stijl adlı bir topluluk kurulmuştur. “Üslup” anlamına gelen De Stijl, aynı zamanda bir kuramcı ve ressam olan Theo Van Doesburg’un 1917’de yayımlanmaya başladığı derginin adıdır.

De Stijl grubu üyeleri, bütün sanat alanlarını birleştirebilecek bir arayışıyla 1920’de fikirlerini savundukları “Neoplastisizm” adlı bir broşürde bu terimi ilk kez kullanmışlardır. Neoplastik anlayışa göre resimde, dik açılar elde etmek için düz çizgilerden yararlanılmaktadır. Buna göre bütün düzensizlik ve rastlantıları konu dışında tutan dikdörtgen formlar, yatay ve dikey çizgilerle oluşturulmalıdır.

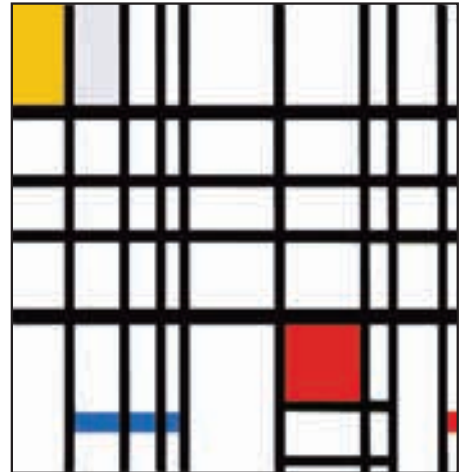
De Stijl grubunun lideri Mondrian (1872-1944), sanat eğitimine Hollanda’da başlamış ve Cezanne’nin resimlerini incelemiştir. Kendi gelişimi için natüralizm, izlenimcilik ve sembolizmden sonra kübizmi incelemek, Fransız resminin gelişim serüvenini takip edebilmek için Paris’te kalmıştır. Kübizmi inceleyip ve çözümlemesi, onu doğayı kopya eden resim anlayışından uzaklaştırmıştır. Paris’te kaldığı süre içinde Picasso ve Braque’tan etkilenen sanatçı, kübizmin dik ve düz çizgi hareketlerini kendisine çıkış noktası edinmiştir. 1911-1914 yılları arasında kübist resimler yapan sanatçı, aynı dönemlerde doğanın bir parçası olan ağaçları soyutladığı, bir dizi ağaç resmi yapmıştır.

Mondrian, daha sonraki resimlerinde, yalnız birbirini kesen, dik ve düz çizgiler kullanmış, dik açılardan oluşan kare ve dikdörtgenler ortaya koymuştur. Bunların aralarında kalan boşlukları sarı, kırmızı ve maviyle ve renk olmayan beyaz, siyah ve grilerle kapatmıştır. Kapladığı bütün yüzeyde rengi aynı tonda kullanmıştır.

De Stijl grubu, her yerde geçerli, somut ve birçok uygulamada kullanılabilecek bir çeşit evrensel dil geliştirme arayışına girmiş; yalnızca resimde değil, mimarlık, iç mekân, mobilya ve her türlü form tasarımıyla etkili olmuştur.

De Stijl grubu üyelerinden biri olsaydınız ne tür eserler üretirdiniz?

Sarı-Mavi-Kırmızı, Piet Mondrian, 1942, Tate Galerisi, Londra

7. SOYUT RESME KATKISI OLAN HAREKETLER

Soyut resme katkısı olan hareketlerin anlatıldığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

a. Soyut Dışavurumculuk (Soyut Ekspresyonizm)

“Büyük sanat artık figüratif değil.”

Andre Malraux, Modern Sanat, s.21, 2009.

Anahtar Sözcükler

varoluşçuluk, soyut, agresivite, paradoksal, protest, taşist

Etkinlik

Aşağıda verilen soyut sanat görsellerinde bu güne kadar öğrendiğiniz sanat akımlarından farklı olarak ilk kez karşılaştığınız özellikleri belirtiniz.

No 57, Robert Motherwell, 1957, Moma, ABD

Baş, Franz Kline, 1950, Moma, ABD

Dışavurumculuk, 1905'te Almanya'da ortaya çıkan ve 1925'e kadar devam eden bir akımdır. Soyut dışavurum tanımlamasında “dışavurum” sözcüğünün açıklanması gereklidir. Soyut dışavurumculuğun alt yapısını, dışavurumculuk sanat akımının oluşturduğu söylenebilir. Her iki akımın da en belirgin ortak noktalarından biri, içten gelirliliği ve protest yapılanmayı bünyelerinde barındırmasıdır. Soyut dışavurumculuğun çıkış kaynaklarından önemli bir nokta da Vassily Kandinsky'nin temsil ettiği estetik anlayıştır. 1920'li yıllarda New York'ta gündeme gelen soyut dışavurumculuk tanımı, ilk olarak Kandinsky'nin soyut resimlerinin açıklanmasında kullanılmıştır.

Soyut dışavurumculuk, hem Avrupa, hem de Amerika kaynaklarından beslenen ilk sanat hareketidir. Akımın gelişmesinde Avrupa'dan Nazilerden kaçarak ABD'ye sığınan Max Ernst, Roberto Matta ve Andre Mason (Meysin) gibi sanatçılar etkili olmuştur. Soyut dışavurumculuğun kökleri, Van Gogh, Kandinsky, Paul Klee ve Matisse gibi sanatçılara dayandırılabilir. Bir üsluptan çok bir tavır olan soyut dışavurumcu sanat, 2. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasını kapsayan 1940-1950 yılları arasında olgunlaşmıştır.

Siyah Spot, Vassily Kandinsky, 1912, Hermitage Müzesi, St. Petersburg

Soyut dışavurumculuk akımının temel kuramcıları Clement Greenberg (Kilement Gırınberk) ve Harold Rosenberg (Herilt Rozenberk), Alman dışavurumuyla olası bir karışıklığı önlemek için farklı adlandırmalara yönelmiştir. Soyut dışavurumculuk için Greenberg, “Amerikan stilli resim” ve “resimsel soyutlama”yı, Rosenberg ise “aksiyon resmi” tanımını kullanmıştır.

Soyut dışavurumculuk köklerini, romantik manzara ressamı Turner’dan almış, Monet gibi bir izlenimciden geçirmiş, fovist ve dışavurumculardan etkilenmiş, gerçeküstücülere yaklaşmış ve 1940’lı yıllarda birinci kuşak soyut dışavurumculuk oluşturmuştur. Sonrasında da bu akım ikinci kuşak soyut dışavurumcularla zamanımıza dek varlığını korumuştur.

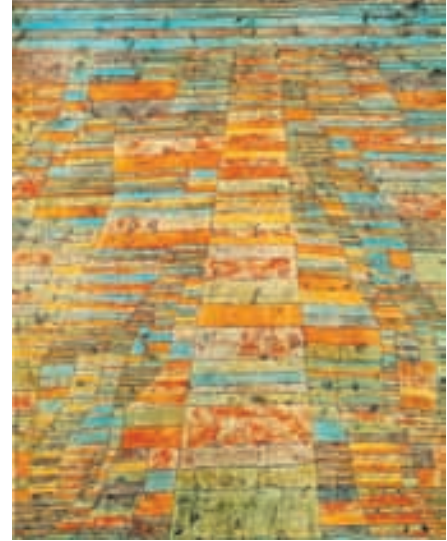
2. Dünya Savaşı nedeniyle Avrupa’dan ABD’ye göçün sanatçıların yaşamına olan etkilerini söyleyiniz.

Birinci Kuşak Soyut Dışavurumculuk: Birinci kuşak, soyut dışavurumculuğun temelini kuran sanatçılardan oluşmuştur. Franz Kline (Firenz Kılayn), Robert Motherwell (Madırıl), Mark Tobey (Tabiy), Hans Hofmann (Hofmın), Mark Rothko (Rotko)’nun da aralarında olduğu çoğu ABD’li sanatçı ile Hollandalı Willem de Kooning (Vilyım dö Kuning) ve Fransız Jean Fautrier (Cin Futhiye) ilk aklı gelenlerdir.

Birinci kuşak soyut dışavurumculuk, başını Jin Paul Sartre (Can Pol Sartır)’ın çektiği varoluşçulukla temellenmiştir. Varoluşçuluk felsefesinin önemli ve manifesto nitelikli çıkışlarından biri olan “Yalnızca insan, var olanın (kendisinin) sınırlarını aşıp varlığa adım atabilir.” görüşünü benimsemiştir. Buna bağlı olarak bütün soyut dışavurumcular, malzemeleri yanlarına alarak yaptıkları resimlerle baş başa kalmış ve özgür isteme bağlı yapıtlar ortaya koymuşlardır. Özellikle aksiyon sanatına yakın duran sanatçılar, tüm saldırgan davranışlarını dışavurarak olağanca özgürlükle doğal davranabilmiştir. Sürme, püskürtme, akıtma, leke atma, boya değdirme vb. uygulamalarla sanatlarına içselliklerini yansıtmışlardır.

İsimsiz, Sam Francis, 1958, Londra Çağdaş Sanat Galerisi, İngiltere

Karmaşık Yol, Paul Klee, 1929, Özel Koleksiyon

İkinci Kuşak Soyut Dışavurumculuk: Soyut dışavurumcuğa göre sanat yapıtını anlayabilmenin yolu, insanı anlayabilmekten geçmektedir. Soyut dışavurumcu her sanatçı, çalışmalarında önce kendini bulmaya çalışmıştır. Bir düşünür gibi yaptığı resimlerde felsefi bir dil oluşturmuştur.

Çağdaş süreç içinde soyut dışavurumculuğun nasıl kabuk değiştirdiğini gösteren ve çalışmalarıyla farklılıklarını ortaya koyan Sam Francis (Sem Firensis), Joan Mitchell (Con Miçil), Elaine (Eley) de Kooning, Helen Frankenthaler (Helin Firenkentilir), Gerhard Richter (Rihter) ve Markus (Marküs) Lüpertz ikinci kuşak içinde yer almıştır.

İkinci kuşak sanatçılarından Jackson Pollock (Ceksın Polok) kendiyile özdeşleşen ve “aksiyon sanatı” adı verilen üslupta damlatma, akıtma, sürme gibi plastik eylemler kullanmıştır. Sanatçı, boya ile doku oluştururken kompozisyonlarında beyaza tanıdığı olanakla hem beyaz dışındaki renkler hem de beyazı öne çıkarmıştır.

Almanların, önemli soyut dışavurumcu sanatçılarından biri Markus Lüpertz ise çalışmalarında farklı bir yüzey değerlendirmesine yönelmiştir. Sanatçı, serbest fırça sürüşleriyle duygularını dışa vurmuştur.

➤ Kendinizi ifade ederken geleneksel ve toplumsal değerler nedeniyle kontrol ettiğiniz bazı düşünce ve davranışlarınızı göz ardı ederek resim yaptığınızı düşünürseniz nasıl ürünler ortaya çıkarabilirdiniz?

Hayal İçinde, Ernst Wilhelm Nay, 1951, Özel Koleksiyon

Büyük İç Mekân, Markus Lüpertz, 1985, Özel Koleksiyon

20. yüzyıl Alman sanatından Paul Klee (1879-1940), birinci kuşak dışavurumcularla ikinci kuşak arasında bir köprü niteliğindedir. Sanatçı, Almanya'nın 20. yüzyıl sanatına damgasını vurmuş bir Bauhauslu olarak dikkat çekmiştir. Genellikle inşaacı bir tavırdan yana görünen sanatçı, zaman zaman iç coşkusunu da yansıtmıştır. Klee'nin Van Gogh ve Cezanne gibi "dışavurum" ve "yapı" anlayışlarıyla ön plana çıkan iki sanatçıyı benimsemesi de önemlidir.

Soyut dışavurumcu tavrın ikinci kuşak yapıtlarının sergilendiği ve çoğunluğu 1950 sonrasına ait tüm çalışmalarda Klee'den bir esinti bulmak mümkündür. Bu yaklaşımın ipuçlarını Werner Haftmann'ın eserleri vermektedir.

Birinci kuşak dışavurumculuktan ikinci kuşak soyut dışavurumcu disipline giden yolda önemli bir yapı taşı da Ernst Wilhelm Nay (1902-1968)'dir. Sanatçı, yeni dışavurumcu disipline hizmet eden çalışmalarında soyutlamalar yapmıştır. Sanatçı, sık dokusal boyutları kullanarak kendince ilginç bir taşıt yapılanma ortaya koymuştur. Renkçi yapısı, kimi yapıtlarında "Delaunay Estetiği"ni hatırlatmaktadır. Hatta "Edward Munch estetiği"ni de severek değerlendiren sanatçı, dışavurumculuğa ne kadar yaklaştığının ipuçlarını vermiştir. Schmidt Rottluff'tan da etkilenen Nay; soyut, kübist ve dışavurumcu değerler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Soyut dışavurumculuğun bir akım ve tavır olarak hem yeni dışavurumculuk akımına hem de günümüzde etkin olan sanat anlayışına yakın olduğu söylenebilir. Bir akımın içinde bir başka akım, üslup ve tavrın etkisi her zaman hissedilmektedir. Yani çoğullaşmanın yanı sıra özellikle akım ve üsluplarda birbirinin etki alanlarına giriş çıkışlar söz konusudur.

Etkinlik

Soyut dışavurumcu ve dışavurumcu sanatçıların eserlerine örnekler bularak iki akımın konuyu işleyişinde gördüğünüz farklılıkları arkadaşlarınızla paylaşınız.

b. Süprematizm

Kasimir Malevich: “Gerçekte nesne diye bir şey yoktur. Her şeyin hiç olduğu düşüncesinden hareket ediyorum, ta ki insan tüm tasavvurları, dünyayı tanıma denemelerini bıraksın.”

İsmail Tunalı, Felsefenin Işığında Modern Resim, s. 188, 1992.

Anahtar Sözcükler

nonobjektif, imge

Etkinlik

1915'te Petrograd (Rusya)da açılan bir resim sergisini gezenlerde şaşkınlıktan çok, öfke uyandıracak bir resim asılıydı. Bu eser Kasimir Malevich'in “Sıfır-Biçim” adlı resmiydi. Sanatçı, bu resmi sergileyerek seyirciyle alay mı ediyordu? Bu eserin bir resim olup olmadığı bile tartışılıyordu. Bir şeyin değil, hiçbir şeyin resmiydi bu. Kasimir Malevich, yapıtına “Sıfır-Biçim” adını vererek yeni sanatın geçmişle bütün ilişkilerini koparıp sıfırdan, hiçten başlaması gerektiğini söylemiş oluyordu.

Beyaz zemin üzerinde yer alan siyah kareyle oluşturduğu “Sıfır-Biçim” adlı resmiyle sanatçının neyi anlatmaya çalışmış olabileceğini yanda verilen görseli inceleyerek söyleyiniz. Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Süprematizmde görünen dünya, tek başına bir anlam ifade etmez, önemli olan duygudur ve duygu, onu uyandıran çevreden bağımsızdır. Süprematizme göre amaç görünen dünyayı betimlemek olan izlenimcilik ve kübizm akımlarının sanatla hiçbir ilgisi yoktur. Bir sanat yapıtı hangi döneme ait olursa olsun gerçek değeri sadece verdiği duygudan ibarettir. Sanatçı eserini üretirken bilindik sanat formlarını, düşünceleri, kavramları ve imgeleri bir kenara iterek saf duyguya ulaşma çabası içinde olmalıdır. Geçmişte din ve devletin hizmetinde olan sanat, yeni bir dünyanın, saf duygu dünyasının inşasını ifade eden süprematizmle kendini bulacaktır.

Malevich, süprematizmi ilk uygulayan sanatçı kabul edilirken 1915'te onun varlığından habersiz iki sanatçı da aynı geometrik öğelerle soyut kompozisyonlar yapmıştır. Bunlardan biri, Zürih'te Hans Arp diğeri Floransa'da Magnelli'dir. Daha ileri yıllarda Sophie Taeuber (Sofi Tobi), renkli kalemle bir seri küçük eser ortaya koymuştur. Bu arada Hollanda'da Mondrian ve Theo van Doesburg da aynı öğelerle çalışmıştır. Aynı zamanlarda, dünyanın dört bir yanında ve birbirinden habersiz benzer çalışmalar yapan başka sanatçılar da vardır.

Süprematist Kompozisyon, Malevich, 1915, Güzel Sanatlar Müzesi, Tula

Bir sanat eserinden bilindik sanat formlarını, düşünceleri, kavramları ve imgeleri çıkardığımızda geriye neler kalır?

Süprematist anlayışa göre sanat, kendini her türlü bağdan kurtarıp objeden kopmalı ve artık yalnızca kendisi için var olmalıdır. Süprematizm ile sanatta görülene benzetme, idealize edilmiş imgeler, kendisini ele veren her türlü boya resmi yok edilmelidir. İnsanoğlunun hissettiği duygular, insanın kendinden bile güçlüdür ve ne olursa olsun bir çıkış yolu bulmak zorundadır. Bütün bunlar sanat yapıtı aracılığı ile gerçekleşebilir.

Malevich, "Sıfır-Biçim" adlı eserini sergilediğinde eleştirmen ve izleyiciler, "Sevdiğimiz her şeyi yitirdik, bir çöldeyiz sanki." ortak görüşünde birleşmiştir. Bu eserdeki "kare", eleştirmenler ve kamuoyunda bilinmezliğin verdiği tehlikeli bir yolculuk izlenimi uyandırmıştır.

"Benim sergilediğim 'boş bir kare' değil, nonobjektiflik duygusudur." diyen Malevich, bunu ifade ettiği "Sıfır-Biçim" adlı çalışmasında kare ile duyguyu, beyaz ile ise bu duygunun ötesindeki boşluğu anlatmıştır. Karenin anlamı değiştirerek yeni biçimler yaratmayı amaçlamış; yeni biçimlere onların oluşumuna neden olan duyguları temsil etme işlevi yüklemiştir. Sanat çevreleri, bu resimdeki nonobjektiflik ifadesinde duygunun farklı bir biçime kavuştuğunun farkına varamamış; sanatın öldüğünü düşünmüştür.

Beyaz Üzerine Beyaz Kare, Kasimir Malevich, 1918, Modern Sanat Müzesi, New York

Siyah Daire, Kasimir Malevich, 1913, Rus Devlet Müzesi, St. Petersburg

Malevich, "Nesne ve kavramın yerini duygunun aldığını görünce irade ve düşünce dünyasının sahteliğini fark ettim." diyerek Raffaello, Rembrandt, Rubens gibi sanatçıların objektif görüntüyü çok iyi verme kaygısıyla sanatın gerçek değeri olan duyguları gizleyerek hayranlık uyandırdıklarını iddia etmiştir.

Süprematizm, sosyal ya da maddesel olan her şeyden bağımsızdır. Ne kadar önemli olursa olsun, her sosyal düşünce açlık duygusundan doğar; her sanat yapıtı resimsel ya da plastik duygudan kaynaklanır. Süprematizm sayesinde kendine ait saf, işlevsellikten uzak biçimini kazanan ve nonobjektif duygunun üstünlüğünü taşımaya başlayan sanat, gerçek bir dünya düzeni, yeni bir yaşam felsefesi ortaya koymaktadır.

Süprematist resimler, daha önceki sanat akımlarının aksine ne öyküsel ne de toplumsal bir yorum taşır. Süprematist sanatçılar, peyzaj ya da ölüdoğa gibi geleneksel sanat türlerinin hiçbirine ilgilenmemiştir.

Malevich, kendi yapıtlarının sanatın ruhuna uygun olduğu kadar sanatsal geleneğe de karşı durduğuna inanarak bu özgürleşmeyi "yeni gerçekçilik" olarak ilan ederek soyut sanatın sınırlarını belirlemiştir.

c. Yapıcılık (Konstrüktivizm)

Aleksander Rodchenko: "Her şeyin ortasında ve herkesle çalışmak gerek; manastırlar, enstitüler, atölyeler ve adalar olmaz olsun. Farkındalık, deneyim, amaç, konstrüksiyon, teknik ve matematik, çağdaş sanata eşlik eden işte bunlardır."

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 109, 2008.

Anahtar Sözcükler

rotasyon, komitern, uzam, düşün

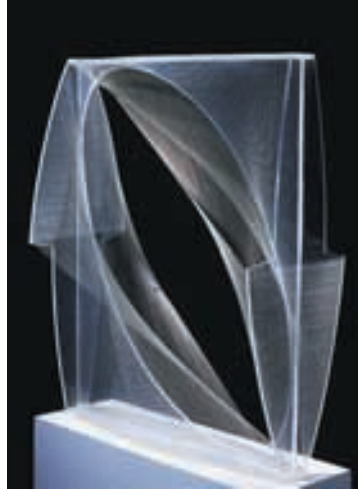
Etkinlik

Konstrüktivist sanatçılar, konstrüksiyon, matematik, fizik ve teknikten yararlanarak çalışmalarına yön vermişlerdir.

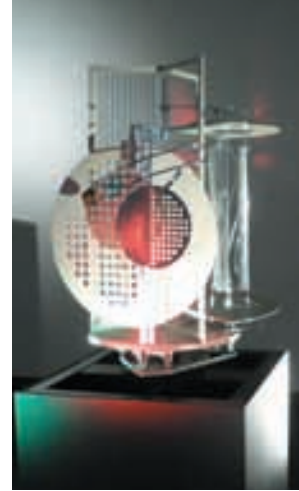
Aşağıdaki görsellerde bilim ve teknikten nasıl yararlanılmış olabileceğini açıklayınız. Kendi düşüncelerinizi arkadaşlarınızinkilerle karşılaştırınız.

Proun 19 D, El Lissitzky, 1922, Modern Sanat Müzesi, New York

Uzaysal Konstrüktivizm, Naum Gabo, 1943, Amerika Sanat Evi, ABD

Işık Uzam Modülatörü, Moholy Nagy, 1930, Van Abbe Müzesi, Hollanda

Sanat ve yaşam ilişkisi bütün Avrupa'da olduğu gibi Rusya'da da temel sorun olarak görülmüştür. Rusya'da da sanatın yaşama girmesi ve yaşamdan uzak kalmaması istenmiş, sanatın taklit etmesi değil gerçeği vermesi beklenmiştir. 1914'te Moskova ve Petrograd yoğun ve verimli bir sanat merkezi hâline gelmiştir.

Gerçeği vermesi beklenen sanatın tekniğe kayıtsız kalması beklenmemelidir. Macar sanatçı Moholy Nagy'nin Bauhaus dergisindeki bir yazısında "Tekniğe karşı değil, teknikle beraber." sloganını kullanarak tekniği nasıl kullanacağını bilen insanın, onu yerinde kullanabileceğini savunmuştur. Moholy Nagy'ye göre endüstri toplumunun yaşamına giren sanatın, yeni sorunlara teknikle birlikte cevap araması gereklidir. Günümüz sanatçısı, yaşamı biçimlendiren bir kurgucu ya da bir mühendis-ten farklı olmamalıdır.

Gelişen teknolojiyle birlikte sanata da yeni ufuklar açılmıştır. El Lissitzky (Lisiztki), Vladimir Tatlin, Georgy Stenberg (Georgi Sitenbörk), Vladimir Stenberg, Exter ve Moholy Nagy (Mohol Nagi) gibi konstrüktivistler, uzay araçlarının tasarımlarını andıran ve bir tür teknik resim niteliği taşıyan ürünler vermiştir. Sanatçıların konstrüktivist çalışmalarında, hareket ve zaman kavramlarının birbirinden ayıramayacağı görülmüş ve çalışmalara dördüncü boyut olan zaman boyutu da girmek durumunda kalmıştır.

Zaman boyutu, konstrüktivistlerin iki değişik yola gitmelerine neden olmuştur:

Mondrian ve De Stijlcilerin durağan resimleri; hacim, uzam ve zamandan arınmış olan düşün formları vermektedir.

Rus konstrüktivistler ve onların çizgisinde gidenler ise düşün formları, dinamik uzay kompozisyonlarına dönüşmüştür. Bu kompozisyonlar, dokunmayla ya da hava titreşimleriyle hareket eden mobillerin kurulması ya da elektrikle çalıştırılarak biçim değiştiren, ses veren, renk ve ışık yansıtan heykel makine karışımı otomatların yapılmasına ve daha birçok farklı çalışmanın oluşmasına yol açmıştır. Bunların ilk örneği Moholy Nagy'nin "Işık-Uzam Modülatörü" adlı eseri sayılabilir.

Rus sanatçılar, yaşamın içindeki bir sanatın toplumda devrim niteliği taşıyan oluşumlara neden olacağını savunmuş, nesneden arınan sanatın, insanı yaratma özgürlüğüne kavuşturacak yegâne yol olarak görmüşlerdir. Konstrüktivizm, insanların eşitlik ve kardeşlik içinde yaşayacağı bir dünyanın habercisi olarak görülmüştür. Rus Devriminin ilk yıllarında, sanatta da devrim yapan ve öncü sayılan konstrüktivistlerin sanatı, Rus devriminin sanatı kabul edilmiştir. Rus Devriminde, Moskova Akademisine profesör olarak atanan Malevich, Tatlin'e Rus devrimini simgeleyecek ve Paris'teki Eiffel Kulesi'ne misil olacak bir yapıtı ismarlamıştır.

Tatlin ve arkadaşları 1920'de Petrograd ve Moskova'da sergilenen bir model yapmış ancak "Üçüncü Enternasyonal Anıtı" sadece maket olarak kalmış ve tamamlanamamıştır. Tatlin'in tasarladığı "Üçüncü Enternasyonal Anıtı"nın hem dünya çapında birliğin gücü ve özlemlerini simgelemesi hem de komiternin merkezi olması amaçlanmıştır. Tatlin'in Rus Devrimi ve konstrüktivizme inancının simgesi sayılan anıt; resim, heykel ve mimarinin benzersiz bir birleşimi niteliği taşımaktadır. Tatlin, bu eserinde geleceğin uzay çağı dinamizmini yansıtmak için dev spiral yapının içindeki silindirik, küp ve küreyi rotasyonla hareket ettirmeyi planlamış, böylece kinetik heykel ve mimari fikrinin de öncülüğünü yapmıştır. Sanatın bir propaganda aracı olduğu bu dönemde devlet yapılarında görkemlilik ve anıtsallık aranmıştır. Tatlin'in kule tasarımıyla sanatta teknolojinin el ele vererek yeni bir çehre yarattığı Sovyet Rusya'nın ilerici bir ülke olduğunu vurgulanmıştır.

Tatlin'in "Üçüncü Enternasyonal Binası"nın maketi görselinden yola çıkarak "konstrüksiyon" terimini kendi düşüncelerinizle tanımlayınız.

Üçüncü Enternasyonal Binasının maketi, Vladimir Tatlin, 1921, Modern Sanat Müzesi, New York

Ders Dışı Etkinlik

Konstrüktivizm akımının öncülerinden Vladimir Tatlin, Naum Gabo ve Antoine (Antuan) Pevsner'in heykellerinin görsellerini bulunuz. Bu eserlerde uzay, mekân, zaman, kütle ve hacmin ele alınışını konstrüktivizm akımının sanat anlayışının özelliklerine göre inceleyiniz. Konstrüktivizm akımının sanata getirdiği yenilikleri tespit ediniz. Bulgularınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ders Dışı Etkinlik

İlhan Koman ve eserlerini araştırınız. Sanatçının konstrüktivist tarzındaki eserlerini dosyalayıp hazırlayarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

8. DADA HAREKETİ

Picabia: "Başlarımız düşünceler yön değiştirebilsin diye yuvarlaktır."

Norbert Lynton, *Modern Sanatın Öyküsü*, s. 125, 1991.

Anahtar Sözcükler

absürt, hiyerarşi, köktenci, rasyonel

Etkinlik

Dadaizmde "Sanat öldü, yaşasın sanat!" sloganıyla sizce ne ifade edilmek istenmiş olabilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Dada hareketi ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

1. Dünya Savaşı'nın yıkıcılığıyla birlikte geleneksel sanatın işlevini yerine getirmediği fark edilmiş ve birtakım insanların tekelinde oluşan bir süreç hâline gelen sanat, hayattan bağlarını neredeyse koparmıştır.

Tarihsel süreçte yaşanan olayları öğrenmek, bireyin yaşama ve sanata bakışını değiştirerek dünyaya daha duyarlı bir gözle bakmasını sağlamaktadır. Buna bağlı olarak 1. Dünya Savaşı sürecinde aydınlar birbirine düşmüştür. Kimi, batı kültürünü korumak amacıyla savaşın gerekliliğini iddia ederken kimi de savaşın ve savaş sonrasının getireceği sefaletin gereksiz olduğunu, masum insanların ölümünün sadece bazılarının çıkarı için kullanıldığını savunmuştur.

Avrupa'nın neredeyse her ülkesinde aydınlar kendi devletleriyle bir çatışma içine girmiştir. Sıkı denetimler yüzünden aydınların her türlü çalışması (gazetecilik, edebiyat, müzik, resim vb.), neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Savaşın bu baskıcı etkisiyle birçok aydın, başka ülkelere sığınmıştır. Bu dönemde İsviçre, Avrupa'daki merkezî konumu ve geldikleri ülkelerin makamlarının sığınmacıları izlenmesine izin verilmemesi nedeniyle ideal bir sığınma ülkesi olmuştur.

Savaşın insan üzerindeki etkileri neler olabilir?

Almanya'dan gelen Hugo Ball, 5 Şubat 1916'da Zürich'te "Cabaret Voltaire (Kabare Volter)" adını verdiği bir kabare açmıştır. Hugo Ball, Emmy (Emi) Hennings, Tristan Tzara, Richard Huelsenbeck (Husinbek), Walter Serner (Volter Sörner), Hans Arp ve Marcel Janco gibi sığınmacı sanatçılar, buradaki gösterilere etkin olarak katılmıştır.

Kabarede toplanan sanatçılar, tavırlarını adlandırırken Dadaist bir yaklaşımla sözlükten yararlanmıştır. Şair Tristan Tzara'nın Larousse (Larus) sözlüğünden rastgele bir sayfa açarak bulduğu ve Fransızca çocuk dilinde "tahta at" anlamına gelen "Dada", sanatçılar tarafından benimsenmiştir (Şubat 1916) ve hareketin adı olmuştur.

ABD'li yazar Ernest Hemingway (Örnist Hemingvey) savaşı, "Dünyada yaşanmış en büyük, en ölümcül, en kötü idare edilmiş kıyım." olarak nitelendirmiştir. 1. Dünya Savaşı'nı burjuvanın güç ve maddi hırsı olarak gören Dadaçılar, söylem ve sanata yaklaşımlarında anarşist, eleştirel ve ironik bir tavır sergilemiştir.

Dada Bülteninin Kapağı, 1920

*Fil Karavan performansından bir sahne,
Hugo Ball, 1917*

Marcel Janco (Marsel Cenko) ise aynı durumu “Kendi kültürümüze olan güvenimizi yitirmiştik.” şeklinde açıklamaktadır. Dadacılar, sanatı bu tür tepkilerin dile getirildiği bir özgürlük alanı olarak algılamıştır.

Bir diğer Dada temsilcisi tanınmış bir heykeltıraş olan Hans Arp (1886-1966), Paris’te Picasso’nun çevresinde bulunmuştur. Savaşın başından beri Dada etkinliklerine katılan eşi Sophie Taeuber ile İsviçre’de yaşamıştır.

Kabarede çalışan sanatçılara sonradan katılan ve gösterilere belirleyici bir yön veren Richard Huelsenbeck (1892-1974), Berlinli bir tıp öğrencisidir. Huelsenbeck, Wilhelm Almanyası’na Zürih’teki sanatçılardan çok daha büyük bir nefret beslemektedir. Savaş döneminde askerlik hizmetini kişisel yaşam planlarının bozulması olarak gören diğer üyelerden farklı olarak politik görüşünden dolayı savaşa karşı olmuştur. Huelsenbeck, Dadacıların gösterilerinde daha saldırgan bir tutum takınmalarına ve Dada’nın görüşlerini topluma duyuran bildirilerinin yazılmasına önayak olmuştur.

Marcel Duchamp (Marsel Düşamp, 1887-1968), New York’ta 1917’de Mott Works firmasının yaptığı bir porselen pisuvarı “Çeşme” adı ve “R. Mutt” imzasıyla bir sergiye göndermiştir. Düzenleme grubu, bütün sanatçılara açık olmasına rağmen bu parçayı sergilemeyi göze alamamış; bu hazır yapıt nesne, sergi salonuna getirildiği hâlde halka gösterilmemiştir. Bu parçanın varlığı; Duchamp’ın arkadaşı, fotoğrafçı ve galeri sahibi Alfred Stieglitz (Şitiglitz’in çekmiş olduğu bir fotoğraftan bilinmektedir. Bu nesneye verilen “Çeşme” adı ve yeni konumundan bu parçanın amacının da değiştirildiğini anlaşılmaktadır.

Dadacılar, dünyayı saçma bir savaşa sürükleyen düşüncelerin gerçekte ne kadar akılsız olduğunu gözler önüne sermek istemiştir. Dadacılar, aklın tükenmişliğini ifade etmek adına rasyonel aklın karşısında denetimsiz bir akıldışına öncelik vermiş, kendi absürt eylemlerine aklın tükenmişliğini yansıtmak istemiştir.

Dadaizm; yüreklilik, küçümseme, üstünlük, devrimci karşı koyuş, egemen mantık ile toplumdaki hiyerarşinin yok edilmesi, tarihin yadsınması, köktenci bir özgürlük ve burjuvanın yok edilmesi anlamına gelir.

Aslen Romanyalı sanatçı Tristan Tzara (1896-1963), Zürih’teki en önemli Dada temsilcilerinden biri olmuştur. İtalya’daki fütüristlerle çok iyi ilişkileri olan Tzara, kabare etkinliklerinin çoğuna bildirileriyle katılmıştır.

Tristan Tzara (Zara)’ya göre “Onur, ülke, ahlak, aile, sanat, din, özgürlük, kardeşlik gibi kavramların içi boşalmış; bu değerlerden geriye anlamsız bir kurallar silsilesi kalmıştır.”

*Kolaj, Hans Arp, 1917, Modern Sanatlar
Müzesi, New York*

*Ve Resim, Kurt Schwitters, 1919,
Staats Galerisi, Stuttgart*

Duchamp aslında sanatçı-sanat nesnesi-halk ilişkilerini değiştirmeyi amaçlamıştır. Sanatçı, dış ya da içgüdülerine dayanarak belli bir nesneyi ele alıp, ona herhangi bir anlam vererek, yaratıcılığı ve ustalığı kullanacağı yerde, rastgele bir nesne seçmiştir. Bu nesne, yeni ve benzeri olmayan bir eşya olacağı yerde, sıradan ve seri yapım sonucu ortaya çıkan bir üründür. Bu nesnenin tek yeniliği sanatçının ona sağladığı yeni konum ve bu değişimin getirdiği anlam değişikliğidir.

Dada grubu 12 Nisan 1917'de Berlin kamuoyu ile tanışmıştır. Huelsenbeck, yaptığı toplantılardan birinde yaşadıklarını şöyle dile getirmiştir: "Raoul Hausmann, George Grosz, Jung ve ben, kontluk salonunda ilk büyük Dada gecesini düzenledik. Ben, henüz yeterince insan öldürülmediğini anlattığım bir giriş bildirgesi okuyordum. Polis konuşmayı engellemek istedi, çocuklar ağlıyordu, erkekler ayaklarını yere vurarak gürültü yapıyordu. Her şey karmaşıktı ve son derece Dadacı bir olay söz konusuydu." İlk evre toplantılarının hepsinde burjuva sanat ve kültür geleneğine karşı gösterilen tepki egemen olmuştur.

Dada, her şeyin önüne ve ötesine öncelikli olarak şu sözcüğü koyar: Kuşku. Dada her şeyden kuşku duyar. Her şey fazlasıyla Dada'dır. Dadaizm karşıtlığı bir hastalıktır; kendinden çalma hastalığıdır, insanın olağan hâli Dada'dır. Fakat gerçek Dadacılar Dada'ya karşıdır.

Bu akımın diğer önemli sanatçıları arasında Andre Breton, Paul Euard, Philippe Soupault, Kurt Schwitters ve Franz Picabia sayılabilir.

Savaşın olumsuz etkilenen sanatçıların Dada hareketini başlatmıştır. Günümüzde böyle bir hareket, dünyanın neresinde ve ne sebeple ortaya çıkabilir?

Çeşme, Marcel Duchamp, 1917, Indiana Sanat Müzesi, Bloomington

Ders Dışı Etkinlik

Dada hareketinin oluşum sürecinde etkili olan sanatçılardan Marcel Duchamp, Tristan Tzara, Hugo Ball ve Richard Huelsenbeck'in eserlerine örnekler bularak sınıfa getiriniz. Görsellerden hareketle Dada hareketinin sanat anlayışını belirleyiniz.

Etkinlik

Dadaist bir şiir yazmak için;

- Sınıfa bir gazete getiriniz.
- Gazeteden bir yazı seçiniz.
- Yazacağınız şiir için sözcükler kesiniz.
- Kestiğiniz bütün sözcükleri bir şapka veya torbanın içine koyunuz.
- Sözcükleri gelişi güzel birer birer çıkarınız.
- Çıkardığınız sıraya uyarak sözcükleri bir kâğıda yapıştırınız.

Şiiriniz tamamlandı. "Kendiniz gibi", eşi ve benzeri olmayan bir şiir yazdınız. Birçok insan sizi anlayıp takdir etmeyebilir ama siz hoş, duyarlı, sınırsız ve özgün bir şair oldunuz.

9. GERÇEKÜSTÜCÜLÜK (SÜRREALİZM)

“Gerçeküstücülük: Aklın, insan hayatının ve kültürün apayrı, bambaşka saltanatı; hayatın içinde gerçek bir seçenek; her şeyi sarıp sarmalayan bir kavram.”

Timothy Baum, Yirminci Yüzyıl Sanatı, s. 146, 2000.

Anahtar Sözcükler

mitoloji, bilinç ,bilinçaltı

Etkinlik

Hatırladığınız bir rüyanızı sınıfta resim kâğıdına çizerek panoya asınız. Arkadaşlarınızın resimlerini inceleyerek gerçek yaşamda yeri olmayan öğeleri belirleyiniz. Bilinçaltınızı ortaya çıkaran bu resimler hakkındaki düşüncelerinizi paylaşınız.

Gerçeküstücülük akımı ve sanatçılarının anlatıldığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Dada hareketi, sürrealizm akımının doğmasında önemli bir etkindir. Dadaizm gibi sürrealizm de sanatta her şeyi yok etmeyi amaçlamıştır. Akıma adını Apollinaire vermiştir. Sürrealizm, bilimsel bulgulardan hareketle bilinçaltının sırlarla dolu dünyasını inceleyerek yeni bir yol yaratma çabasına girmiştir. Sürrealizme göre Avrupa'nın siyasi, ahlaki, dinî bütün değerleri yok edilmeli ve mantığın yerini Freud'un bilinçaltı, düş, sayıklama ve çıldırma hâli almalıdır.

1924'te bilinçaltını işlemeyi keşfeden gerçeküstücülükle birlikte hayal gücü, içe doğma ve bilinçaltı önem kazanmış, resim için yeni bir yol, keşfedilecek bir dünya bulunmuştur. Bilindik objeler, alışılmış mekânların dışında ve farklı sentezlerle kullanılarak ender görülebilecek etkiler elde edilmiştir. Gerçeküstücü manifesto, Sigmund Freud'tan etkilenen Andre Breton tarafından yazılarak yayımlanmıştır.

Gerçeküstücülük akımına göre gerçek, duyu organlarımızla algıladığımızdan çok daha derinlerde yatmaktadır. Aklın değerlendirmesi dışında kalan, bilinmeyen güçler, insanı yönlendirebilmektedir. Bunun için yapılacak şey bu gizli güçleri ortaya çıkartmaktır. Akıl verileriyle yaşamın gerçekleri arasında kalan insan, bu bilinmeyen güçlere ancak uykuda ulaşabilir. Çünkü uyku neredeyse insan yaşamının yarısını kapsamaktadır. Bu yolla bilinçaltı ve bilinç arasında bir birlik ve etkileşim kurma alanı doğacaktır. Sürrealizmin sanatsal ilkesi, iradenin hiçbir katkısı olmadan, zihnin gerçek çalışmasını yansıtmaktır. Sürrealist sanatçılar, bilinç ve bilinçaltını, gerçek ile rüyayı birleştirerek “gerçeküstüne” ulaşmıştır.

Bir Kuğu Tüynün Atom İçi Dengesi, Salvador Dalí, 1947, Özel Koleksiyon

Arınma, Rene Magritte, 1953, Menil Koleksiyonu, ABD

Gerçeküstücü resimde önemli bir rol oynayan bilinçaltının dışavurumu, acayip biçimli radyo düğmelerinde ya da sık sık sözü edilen “bir şemsiyenin dikiş makinesi ile, tesadüfen bir ameliyat masasında karşılaşması”nda ortaya çıkmaktadır. Max Ernst (1891-1976), “Ögeler, ne kadar keyfi olarak bir araya gelebilirse eşyanın kısmen ya da tam olarak başka bir biçimde anlatımının o oranda olanaklı olduğunu” yazmıştır.

Bilinçaltının insanın yaşamına ne gibi etkileri olabileceğini söyleyiniz.

Gerçeküstüculük akımının biçimlenmesinde sanatçıların yaşadıkları travmaların da etkili olduğu bir gerçektir. Örneğin: Max Ernst altı yaşındayken kendisine ve diğer kardeşlerine veda öpücüğü verdikten sonra ölen kız kardeşi nedeniyle sonsuzluk duygusunu çok erken yaşlarda hissetmiş; yaşadığı hiçlik duygusu, iç dünyasında derin etkiler bırakmıştır. Aynı yıl yakalandığı ateşli hastalık, korkunç hayaller görmesine neden olmuştur. On beş yaşındayken bir sabah uyandığında çok sevdiği papağanını ölü bulduğu sırada babası yanına gelerek bir kız kardeşinin olduğunu söylemiştir. Ernst, yeni doğan bebeğin şaşkınlığından bayılmıştır. Bu iki olay arasında ilişki kurmuş ve doğan bebeği ölen papağanın hayatından sorumlu saymıştır. Bütün bunlar seri krizlere ve kuvvetten düşmesine neden olmuş, yaşamında kuşlar ile insanlar arasında ilişki kurmuştur.

Oedipus, Max Ernst, 1922, Özel Koleksiyon

Ateşten Melek, Max Ernst, 1937, Özel Koleksiyon

Kübizm akımından bu yana modern resimde yer alan kolaj tekniği, Max Ernst'e yeni olanakların yolunu açmıştır. Kataloglardan, renkli dergilerden ya da farklı kumaşlardan kestiği parçaları bir araya getirerek çalışmalar yapmıştır. Max Ernst için sanatçının görevi, kendi içinde ne görüyorsa koparıp dışarı çıkarmaktır. Sanatçının son dönem resimlerinde madenler, akla gelebilecek her türlü bitkiler, mercanlar, böcekler ve hayvan burunları yer almıştır. Max Ernst'in sürrealist resimlerinde düşsel gizli dünyalar, çehreler ve buluşlar, yabancı bir dünya havası içinde yer almıştır.

Yağmurdan Sonra Avrupa II, Max Ernst, 1942, Özel Koleksiyon, ABD

Sürrealizm akımının tanınmış sanatçılarından Joan Miro (1893-1983), 1917'de Barcelona'da heykeltıraş Pablo Gargallo'nun atölyesinde çalışmaya başlamıştır. Aynı zamanlarda Andre Mason, onu çevresindeki şairlerle tanıştırmıştır. Miro'nun şiire doğuştan var olan ilgisi, ressamlardan daha çok şairlerle ilgilenmesine yol açmıştır. ABD'li yazar Ernst Hemingway de Miro'nun dostları arasında yer almıştır. ABD'li dostları, New York'ta çıkan "Little Revue (Lidil Revü)" dergisinin bir sayısını özel olarak Miro'ya ayırıp yayımlamışlardır.

Miro'nun çalışmaları başlangıçta gerçekçi anlayıştadır ve sanatçının kübizmin prensiplerini inceleyip araştırdığı görülmektedir. Bunu sürrealist izler taşıyan "halüsinasyon dönemi" izlemiştir. Sanatçı, "Bu dönemde ben günde birkaç kuru incir ile yaşıyordum. Meslektaşlarımdan yardımını istemeyecek kadar gururlu idim. Açlık, benim sayıklamamın esas kaynağı idi." demiştir. Aslında onun hayatında şaşırtıcı bir durum yoktur. Miro, eserlerinde acaipliklere veya sansasyon yaratacak öğelere yer vermemiştir. Sanatçı, eserlerini tanıtmak için ne bir yazı yazmış ne de bir açıklama yapmıştır. Sessiz bir insan olan Miro'nun eserleri, hayranları tarafından göklere çıkarılırken bile o, kendi dünyasında sakin yaşamına devam etmiştir. Miro, bu sessiz ve pasif duruşuyla dünyayı fethetmiştir. Miro'yu bu kadar büyük kılan, eserlerindeki sihir gücüdür. Hemen hemen hiçbir anlamlı biçim bulunmayan resimlerinde yalnızca öğeler vardır. Sanatçının eserlerinde çocukların duvarlara yaptığı resimleri ve tarih öncesi insanın mağara duvarlarına çizdiği tasvirleri anımsatan desenler görülmektedir. İspanya'nın Hornos de la Pena Mağarası'nda Eski Taş Çağına ait resimler bulunduğu arkeolog ve bilim insanları, bu resimlerin yalnızca coşku ile heyecanın yansıması olduğunu açıklamıştır. Miro'nun eserleri de tarih öncesi insanının heyecanlı, hayat dolu ruhunu taşımaktadır.

Miro'nun resimlerinin çekiciliği, birkaç temel rengi kullanmasında yatmaktadır. Kompozisyon anlayışında ise çizgi ile lekeleri, yüzey ve derinlik ilişkilerine aldırış etmeden, keyfi bir tutumla tuvaline aktarmıştır. Andre Breton, 1928'de "Muhtemel olarak Miro, en sürrealist olanımızdır." demiştir.

2. Dünya Savaşı'nın ardından yalnız bir hayat süren sanatçı, resimlerinde boyanın dışında farklı malzemeler (kâğıt, kaba elyaf vb.) de kullanmıştır. Birçok resme aynı anda başlayan Miro, ilk heyecanını kaybedince, resmi bir kenara bırakıp, aylar sonra aynı resme geri döndüğünde ihtirassız, mantıklı ve kompozisyon kurallarına göre çalışmıştır. Herhangi bir şey Miro'ya esin kaynağı olabilmıştır. Sözelimi; tuval üzerine damlamış boya kalıntısı, yemek yerken masaya düşen ketçap lekesi, onun resimlerinin çıkış kaynağı olmuştur. Miro için asıl sorun, biçimlerin bilinçli düzenlenmesi ve son aşamada da kompozisyonun tamamlanarak zenginleştirilmesidir. Çalışma sırasında bulduğu biçimleri bir kuş ya da herhangi bir şeye dönüştürmüştür. O, biçimi hiçbir zaman soyut bulmamış aksine herhangi bir şeyin simgesi saymıştır.

Dünyanın Doğuşu, Joan Miro, 1924, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Mayıs, Joan Miro, 1968, Joan Miro Vakfı, İspanya

Gerçeküstücülük akımının diğer bir önemli temsilcisi Salvador Dali (1904-1989), eğitimini tamamladıktan sonra 1928'de gittiği Paris'te sürrealistlerle tanışmış ve onlara katılmıştır. Yaşamı boyunca çılgınlıklarıyla tanınan Dali, ününün artmasıyla birlikte aristokrat bir dünya görüşünü benimsemiş, bu da faşizmi desteklemesine neden olmuştur. 1938'de Breton ve çevresindekiler, Dali'yi sürrealistler birliğinden atmışlardır.

Dali, gerçeküstücülüğe "paranoiakritik" denilen anlayışı getirmiş ve şaşkınlığın sistematize edilmesi ile gerçek dünyanın tümünden gözden düşmesine yardım etmiştir. Dali için obje, kendi bilindik anlamının dışında resmedildiğinde gerçeküstücü amaca hizmet etmektedir.

Yorgunluk, hastalık gibi nedenlerle mantığın zayıfladığı durumlarda insanlar, gördüğünü tam olarak seçemez. Salvador Dali'nin amacı da doğru ya da normal sayılan şeyleri resimlerinde gösterince insanların onlardan kuşulanmasını sağlayacak kadar yanılsama yaratmaktır. Sanatçı; insan anatomisini, cisimleri ve biçimleri çarpıtarak kayaları ete dönüştürmüş, saatleri eritmiş, boşlukları katılaştırarak izleyicide şaşkınlık ve tedirginlik yaratmıştır. Dali'nin sanatı, ölümle hayat, gerçekle düşsel, geçmişle gelecek, iletilebilenle iletilemeyen arasındaki çelişkinin ortadan kalktığı zihinsel bir anlayıştır.

Dali, sonsuz çöle benzeyen ovaları Yves (Yiv) Tanguy'dan, perspektif üstüne resimleme tarzını De Chirico (Dö Şiriko)'dan, etten taşta olan geçişi de Max Ernst'ten almıştır. Raphael ya da Vermeer'in boyama tekniğini kullanan Dali, içeriğin tuhaf devrimcisi sayılmaktadır.

Dali, yağlı boya resimlerin yanı sıra baskı resimler de yapmıştır. İnsan anatomisini derinlemesine incelediği görülen eserlerinde bile gerçeküstücülük öğeleri ağır basmaktadır.

Eriyen Saatler, Salvador Dali, 1931, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Paronayak Sima, Salvador Dali, 1935, Özel Koleksiyon

Etkinlik

Türk resim heykel sanatı dersinin gerçeküstücülük konusunda edindiğiniz bilgilerden hareketle bu akımın Türk sanatındaki temsilcilerini ve eserlerini araştırarak elde ettiğiniz dokümanları sınıf panosuna asınız.

ÇAĞDAŞ HEYKEL VE MİMARİ

Etkinlik

İki ve üç boyutlu eserlerin sizde bıraktığı etkiyi karşılaştırarak aralarındaki farkları söyleyiniz.

Çağdaş Heykel Sanatı

Çağdaş heykel sanatı ve sanatçılarının anlatıldığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Çağdaş heykel sanatını geleneksel heykel sanatından ayıran en önemli özellikler arasında konuların daha özgürce seçilmesi ve teknolojiye gelişmeler sayesinde olanakların gelişmesi sayılabilir. Heykel sanatında bilinen doğa formları özgür bir biçimde işlenmiş ve sanatçının iç dünyasını da yansıtan form bozmalara yönelinmiştir. Geleneksel heykel anlayışının dışına çıkan formlar, neredeyse tanımlanamaz hâle gelmiş, yepyeni öz ve biçimler ortaya çıkmıştır. Beklenmedik görüntülerle karşılaşan sanat izleyicisi, başlangıçta yadırgasa da eserler üzerinde düşünmek zorunda kalmıştır. Sanatsal birikim ve deneyimler arttıkça sanat eserleri izleyicisini bulmuştur.

Heykeltıraşlar, taş, mermer, ağaç ve bronz gibi geleneksel temel malzemelere tel, demir çubuklar, metal levhalar, pleksiglas ve cam gibi maddeler eklemiş; hatta bunlar, geleneksel malzemelerin yerini almıştır. Çağdaş heykel sanatını incelemeye resim sanatında olduğu gibi empresyonist sanatçılar incelenerek başlanabilir.

Geleneksel ve çağdaş heykeli birbirinden ayıran özellikleri söyleyiniz.

Auguste Rodin (1840-1917), ele alınmadan modern heykelden söz edilemez. Dünyaca tanınmış Fransız sanatçı, özellikle modelli çalışmalarında ışığı bilinçli kullanarak elde ettiği dinamik biçim ve yüzeylerle geleneksel heykel sanatına yeni bir yön vermiştir. O, çağdaş ve izlenimci ekole bağlı olduğu hâlde aynı zamanda simgeci bir sanatçıdır.

Bir dönem Nâbiler grubunda yer alan heykeltıraş Aristide Maillol (1864-1944), ağaç yontu heykelticikleri ve pişmiş kilden figürleriyle önemli çalışmalar yapmıştır. Geleneksel olanı kendi düşüncesine göre yorumlayan Maillol'un sanatı özgün niteliklere sahiptir.

Çalışmalarında konu olarak ele aldığı genç kız figürlerinin hepsi de çıplak olduğu hâlde belli bir kişilik taşımadığı için erotik değildir. Form, sanatçı için düşünceyi ifade eden bir araçtır. Bir genç kız formunu kompozite ederken bütün genç kızları tasvir ettiği söylenebilir.

Ressam Pablo Picasso, zaman zaman heykeller de yapmıştır. Analitik kübizm etkisinde yaptığı "Anne ve Çocuk, Mandolin"; sentetik kübizm etkisinde yaptığı "Figüratif Adam ve Koyun, Yük, Keçi" heykel alanındaki çalışmalarına önemli örneklerdir.

Raymond Duchamp-Villon (Vilyon), Julio (Hulyo) Gonzales, Constantin Brancusi (Konstantin Bırankusi), Pablo Gargallo (Gargalyo), Henri Laurens (Lorin), Alexander Archipenko (Aleksandır Arşipinka), Jacques Lipchitz (Jak Lipşitz) ve Ossip Zadkin (Asip Zatkin), diğer önemli kübist heykel sanatçılarıdır.

Calais Burjuvaları, Auguste Rodin, 1995,
Rodin Müzesi, Philidelphia

Raymond Duchamp-Villon'un "At" heykeli, kübist heykelin en güzel ve anlamlı örnekleri arasında sayılmaktadır. Eser, bir hayvan-makine gibi tasarlanmıştır. Formda eğrilerle doğruların sentezi yapılmıştır. Hayvanın başı yana dönük, ön ve arka ögeler büyükçe şekillendirilmiş, ön ayak tırnağı üzerinde toplanmıştır. Sanatçı, böylece güçlü bir figür üzerinde organik, dinamik, kaynaşmış bir görüntü meydana getirmiştir.

Keçi, Pablo Picasso, 1969, Modern Sanat Müzesi, New York

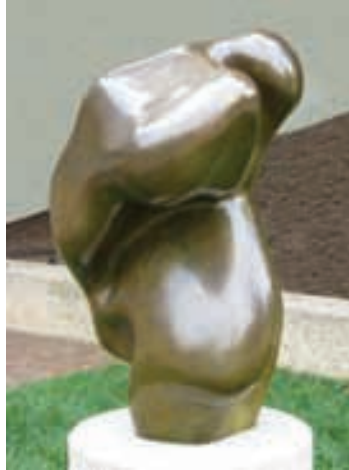
At, Raymond Duchamp-Villon, 1914, Baltimore Sanat Müzesi, ABD

1920'li yıllarda heykelde mekân probleminin değişik açılardan ele alındığı görülmektedir. Geleneksel heykeldeki somut hacim, yerini bir takım kuvvet çizgilerine ve gerilmelere bırakmıştır. Soyut heykel alanında eser veren konstrüktivist sanatçılardan Antoine Pevsner ve kardeşi Naum Gabo, sanatın kullanılabilir ve işlevsel olması gerektiğini savunmuştur. Eserlerinde kütsel görüntüden uzak; boşluk ve mekânı temel yapısal ögeler saymayı amaçlamışlardır. Onlara göre mekânı hacim değil derinlik vermektedir. Bu sanatçılar, eserlerinde malzeme olarak cam, plastik, bakır, bronz ve sentetik iplik gibi işlenebilir ve biçimlendirilebilir malzemeler kullanmıştır.

İlk çalışmalarında soyut özellikleriyle işlevsel olmayan eserler üreten Gabo'nun heykellerinin yönü, önü ve arkası yoktur.

Yürüyen Adam, Alberto Giacometti, 1961, Baden

İnsan, Ay, Hayalet, Hans Arp, 1950, Avusturya

Aile Grubu, Henry Moore, 1950, Botanik Parkı, New York

Modern sanat akımlarının hemen hemen hepsinin içinde yer alan Dada akımının kurucularından ve daha sonra aktif olarak sürrealist tarzda çalışmalar yapan heykel sanatçısı Hans Arp, meyvenin dalında büyümesi gibi sanatın da insanın içinde büyüdüğüne inanmıştır. Soyut tarzda birçok heykel ve kabartma yapan sanatçının heykellerinin çoğu açık formlar veya yoğun kitleler hâlinindedir. Grafiker ve şair olarak da tanınan Hans Arp, çalışmalarındaki bilinçaltı vurgulamalarından dolayı sürrealist kabul edilir. En önemli çalışmaları arasında "Akvaryumda Kuş" ve "Naum Gabo Çeşmesi" sayılabilir.

İsviçreli heykeltıraş ve ressam Alberto Giacometti (1901-1966) Paris'te Bourdelle'in yanında çalışmıştır. Giacometti, önceleri kübist tarzda eserler vermiş, 1930'larda sürrealizme katılmış ve düşlerini heykele dönüştürmüştür. Sanatçı, 1935-1945 yılları arasında kendine özgü eserler vermiştir. Sanatçı, kendi gerçeğini arama yollarına girmiş ve figürü büyük ölçüde deforme etme yoluna gitmiştir. Bunun sonucunda abartılı incelik ve uzunlukta heykeller üreten sanatçıya göre insan, güçsüz ve anlaşılmasız bir yaratıktır. Kurşundan, boyları ölçsüz derecede uzatılmış, inceltilmiş, yürüyen, duran kadın ve erkek figürleri yapmıştır.

Henry Moore (1898-1986), Braque ve Picasso gibi sanatçılarla tanışmış ve başlangıçta soyut sürrealist tarzda denemeler yapmıştır. Sanatçı, insan formunun doğal formlara benzediğini, yuvarlak formların olgunluk ve verimlilik ifade ettiğini belirtmiştir. Bundan dolayı sanatçının çalışmalarında insan, önemli bir yer tutar. Doğal çakıl taşlarını, ağaçları ve bitkileri inceleyerek "form ve ritmin kurallarını" bulduğunu belirtmiştir. Bir taş ya da kayada doğal olarak bulunan oyuk ve delik onun için çok önemlidir. Sanatçının tek ya da grup hâlindeki birçok eseri oyulmuş, içi boş formlar biçimindedir. Boş dolu sentezi ve asimetri, onun kompozisyon öğeleridir.

Çağdaş heykel sanatında belki de en büyük yenilik, hareket ögesinin heykele sokulmasıdır. Heykel sanatında daha önceki dönemlerde de hareket algısı yaratılmak istenmiştir. 20. yüzyılda kinetik sanatın ortaya çıkışı da buna bağlıdır. ABD'li heykel sanatçısı Alexander Calder (Kalder), bir denge içinde hareket eden heykelleri ve doğal formlardan taklit edilmiş, hareket eden kuş figürleri yapmıştır.

Fütürizm akımının önemli temsilcilerinden, resim ve heykel alanında eser veren Umberto Boccioni (1882-1916), "Mekânda Tek Form Sürekliliği" adlı eseriyle fütürist heykelin en güzel ve en anlamlı örneklerinden birini yapmıştır. Eserde formu birçok plana ayıran sanatçı, bütün figürü helezon gibi kıvrılan bir yapıya dönüştürmüştür. Böylece kitle ağırlığı gitmiş, heykelde hız ve enerji havası yaratılmıştır.

Uzaydaki Sürekliliğin Benzersiz Formu, Umberto Boccioni, 1913, Modern Sanat Müzesi, New York

Uyku, Ernst Barlach, 1912, Berlin Galerisi, Almanya

Alman sanatçı Ernst Barlach (Barlah, 1870-1938), dışavurumculuk etkisinde eserler vermiştir. Çalışmalarında çok belirgin şematik ifadeler ve kübist etkilere de rastlanmaktadır.

Barlach'ın heykel figürleri, kalın ve geniş planlanmış giysiler içinde, tıknaz görünüşlüdür. Tek ve grup hâlinde yaptığı çalışmalarının hemen hemen tümünde dramatik bir anlatım ve buna uygun bir hareket vardır. Sanatçının "Uyku" adlı iki figürlü bronz çalışmasında bu genel özellikleri görmek mümkündür.

Yoksulluk, sefalet, ölüm, intikam, dilenciler ve müzisyenler gibi konuları işleyen sanatçının ifadesi güçlü, betimlemeleri gerçekçi ve anlamlıdır. Malzeme olarak sadece bronz kullanmıştır.

Dışavurumcu heykelde Lynn Chadwick (Lin Çadvik, 1914-2003) geometrik figürler, Eduardo Paolozzi (1924-2005)'nin makineyi andıran canlılar, Eduardo Chillida (Çilida, 1924-2002), demir parçalarını örerek yaptığı çalışmalarıyla dikkat çekmiştir. Ayrıca Pietro Consagra (Konsagra, 1920-2005) ve Arnaldo Pomodoro (1926-...)’nın maden levhalar üzerine yaptığı çalışmalar da önemlidir.

20. yüzyılın heykel devrimini Romanya asıllı heykeltıraş Constantin Brancusi (1876-1957), gerçekleştirmiştir. Onun eserleri, modern heykelin gelişimini simgeleyen, tüm figüratif akımları redderek olağanüstü ve tutarlı bir şekilde gelişen plastik soyutlamanın habercisi sayılmaktadır. İlk çalışmalarında Rodin'in etkileri görülse de daha sonraki çalışmalarında özgünlüğünü ortaya koymuştur. 1918'den sonraki çalışmalarında soyutlamaların giderek arttığı görülür. O, heykellerine insan ya da hayvan formuyla başlamış, sonra kademeli biçimde niteliği geliştirmiştir. Eserleri, işlediği varlığın temel özelliklerini içeren kusursuz formlara indirgenmiştir; baş, vücut, kalça, omuz gibi.

Uyuyan, Constantin Brancusi, 1909, Chicago Müzesi, ABD

Uzay Atığı, George Rickey, 1972, Münih

1930'lu yıllarda Barbara Hepworth (Hepvört, 1903-1975), soyut heykelleriyle tanınmıştır. Onun heykelleri insanlaştırılan geometrik figürleri çağırıştırır. Picasso ve Gonzales'in öncülük ettiği, Calder ve David Smith (Deyvit Simit, 1906-1965)'in sürdürdüğü, çeşitli biçim ve büyüklükteki metal parçalarının heykelde kullanılması, 20. yüzyıldaki heykeltıraşların da zevk ve tarzlarına uygun gelmiştir.

Alexander Calder, David Smith ve George Rickey (Rikiy, 1907-2002), hareket sanatında da heykel üreten sanatçılardır. Rickey, 1965-1981 yılları arasında yaptığı çalışmalarında hareketli yaklaşımı dikkate alarak mimari mekânı da tasarıma dâhil etmiştir. Bir tür gösteriyi andıran, anıtsal çalışmalarıyla dikkat çekmiştir. Onun heykelleri herhangi bir aygıtla değil en küçük bir hava akımıyla hareket edecek biçimde tasarlanmıştır.

Etkinlik

Rodin, Boccioni, Giacometti, Jean Arp ve Naum Gabo'nun eserlerinin görsellerini bularak slayt sunumu hazırlayıp sınıfta izleyiniz. Bu görsellerden hareketle sanatçıların hangi sanat akımının özelliklerini yansıttığını nedenleriyle söyleyiniz.

Proje Çalışması

Heykel sanatı, ilk çağlardan günümüze değin varlığını sürdürerek önemini korumuştur.

Buna göre aşağıdaki işlem basamaklarını izleyerek elde edeceğiniz bilgilerle bir sunum dosyası hazırlayınız.

1. Tarih öncesi çağlarda niçin heykel yapılmış olabileceğini araştırınız.
2. Mısır, Sümer, Yunan ve Roma Dönemlerinde yapılan heykellerin işlevini ve kullanılan malzemeleri araştırınız.
3. Günümüz heykelinde kullanılan malzemeler ile heykellerin yapılış ve kullanılış amaçlarını araştırınız.

Araştırmalarınız sonucunda elde ettiğiniz bilgilere dayanarak gelecekteki heykellerin nasıl olabileceğini hayal edip örnek çalışmalar yapınız. Yaptığınız çalışmaları okulun uygun bir yerinde sergileyiniz.

Ders Dışı Etkinlik

Dünya savaşları nedeniyle yerle bir olan ülkelerin yeniden yapılanma sürecinde teknolojik gelişmelerden de yararlanılarak günümüzde de önemini koruyan birçok bina inşa edilmiştir.

- **2. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada yapılmış belli başlı mimari yapıların görsellerini toplayınız.**
- **Topladığınız görsellerden hareketle bu binaların malzeme, teknik ve işlevini söyleyiniz.**
- **Elde ettiğiniz dokümanları sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.**

Çağdaş Mimari

Çağdaş mimari ve sanatçıların anlatıldığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

İlk ve Orta Çağ mimarisinin genel özellikleri kilise, mabet gibi dinî yapılardan izlenmektedir. Rönesans ve Barok Dönem mimarisinin genel özellikleri ise dinî yapıların yanında saray ve şatolar da görülmektedir. 19. yüzyılda sanayi devrimindeki gelişmelere bağlı olarak fabrikalar, istasyonlar, garajlar, uçak hangarları gibi binalar önem kazanmış, mimaride hızlı bir gelişme gözlenmiştir. Bu gelişme resmî binalar, ev, tiyatro ve kiliseler için de geçerli olmuştur.

1919'da Walter Gropius (Kopiyus, 1883-1969) tarafından Almanya'nın Weimar (Vaymar) kentinde kurulan mimarlık ve güzel sanatlar okulu Bauhaus, 20. yüzyıl modern mimarisinin oluşmasında etkili olmuştur. Bauhaus, sanatsal yetisi olan insanları, yaratıcı şekillenmeyi başaracak mimar, ressam ve el sanatçısı olarak yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bauhaus'ta mimarlık, resim ve heykel alanında eğitim verilmiştir.

İki dünya savaşı arasındaki zaman, modern mimarlığın başlangıcı kabul edilir. Bu durum, günümüz insanının çalışma ve yaşam koşullarının teknik düzeyine uygun yeni mekân anlayışı geliştirme ihtiyacı ve mimarların yalın "gerçek" biçimler aramaları olarak iki nedene bağlanabilir. Mimarlar, bütün üretim yöntemlerini ve yeni yapı malzemelerini kullanarak sayısız uygulama olanağı bulmuştur. 19. yüzyılda yeni sanat hareketinde demir ile cam, yapı malzemesi ve süs ögesi olarak kullanılması Paris'te yapılan Eiffel Kulesi örnek gösterilebilir. Demir konstrüksiyonlar, cam, prefabrik yapı öğeleri ve betonarmenin kullanımı mimaride âdeta bir devrim başlatmıştır. Bu yeni malzeme ve teknikler sayesinde ağır duvarlar terk edilmiş, yapıyı çelik iskelet üzerine inşa etme yöntemi geliştirilmiştir.

Modern mimarinin iki dünya savaşı arasında gelişmesinin nedenleri sizce neler olabilir?

Saydam dış cephe tasarımları, yani cam duvarların uygulanmaya başlanması mimarlığın düşlerinden birini gerçekleştirmiştir. Bu yöntemle aynen heykel sanatında olduğu gibi binanın dışı iç mekâna bağlanmış ve ağır kitle etkisi azaltılmıştır. 19. yüzyıl sonunda demir ve camdan başka mimariye üçüncü bir yapı unsuru olarak giren beton, 20. yüzyıl mimari sanatında önemli bir yer tutmuştur. Kum, su ve çimentoyla karıştırılarak elde edilen beton, birkaç saatte sertleştiği ve önemli bir taşıma gücüne sahip olduğu için önceleri yalnızca yapıların temellerinde, sonraları da yatay kirişler ve tavanda kullanılmaya başlanmıştır. Zamanla demir ve beton, mimarinin vazgeçilmez öğeleri olmuş, bu sayede dünyada sayısız farklılıkta tasarımla binalar inşa edilmiştir.

Sidney Opera Binası, 1973, Avustralya

Grand Palas'ın iç mekânı, 1900, Fransa

Çağdaş mimarinin bir diğer önemli özelliği de yapının çevresiyle ilişkisinin düşünülerek tasarlanmasıdır. Toplumsal yaşamda önemli bir yer tutan yapının çevreye uygun olması düşünülmüştür. Mimaride gerçekleştirilen yenilik ve gelişmeler, doğal olarak mobilya tasarımı ve endüstriyel seri üretimi de etkilemiştir.

20. yüzyılın mimarisinde yaptığı bina tasarımlarıyla yeni bir çığır açan İsviçreli mimar Le Corbusier (Lö Korbüziyi), villalar ve öğrenci yurtları yapmıştır. Tasarımlarında kütsel inşa tekniklerini uygulayan mimar, kentsel sorunlara ilgi duymuştur. Tüm yerleşimlerin bloklarının parkların etrafında ve çok katlı olarak kurulmasını planlamıştır.

Çağdaş mimari tarihinde en çok üzerinde söz edilmesi gereken mimar, Alvar Aalto (Alto), mimaride akılcılığın katı kurallarının geçerli olduğu dönemde yumuşak, doğaya yakın biçimli çalışmalar yapmıştır. Onun eserlerinin şiirsel ve gizemli bir tarzı olduğu söylenebilir. Viipuri (Finlandiya) Kütüphanesi, Paimio (Paymiyo) Sanatoryumu ve Saynatsalo belediye binası önemli çalışmalarıdır. Vuoksenniska Kilisesi'nde, birbiriyle hiç bağlantısı olmayan parçalarla organik bir bütünlük oluşturmayı başarmıştır. Sanatçının çalışmaları uluslararası alanda etkili olmuştur.

Notre Dame du Haut Kilisesi, Le Corbusier, 1954, Fransa

Çağlayan Üzerindeki Ev, Frank Lloyd Wright, 1937, Pensilvanya

ABD'li mimar Frank Lloyd Wright (Fırenk Liloyd Rayt)'ın 1937'de yaptığı "Çağlayan Üzerindeki Ev", en ünlü eseridir. Bina, sahibinin romantik yapısını ortaya koyacak biçimde tasarlanmıştır. Yeşillikler arasından akan bir çağlayan üzerine yatay biçimde inşa edilen yapıda mekânlar, yatay yan kanatlara yerleştirilmiş, doğanın hareketliliğine uyulmuştur. Sanatçı, bu eserden dolayı "modern mimarinin romantikliği" olarak ünlenmiştir. Aslında doğa tutkusu da onun böyle ünlenmesinde etkili olmuştur. Çünkü o, doğaya anlam kazandıran bir peyzajcı gibi çalışmıştır.

20. yüzyılda dünyanın çeşitli merkezlerinde eserleri bulunan, İskandinavya'dan Arne Jacobsen (Arni Yakopsın), İtalya'dan Giuseppe Terragni (Cüseppe Terranni), Gio Ponti (Co Bonti), Japonya'dan Kenzo Tange, Venezuela'dan Carlos Villanueva (Karkos Vilanuva), Brezilya'dan Lucio Costa (Luçyo Kosta) ve Oscar (Oskar) Niemeyer, ABD'den Philip Johnson (Filip Cansın), modern mimarinin önemli temsilcileridir.

Mimari bir yapının sanat eseri niteliği taşıması için gerekli özellikler neler olabilir?

Etkinlik

İnsanlar tarih boyunca toplumsal hayatlarını kurmak ve düzenlemek amacıyla yaşadıkları çevrenin koşullarına uygun şehirler kurmuştur.

Buna göre yaşadığınız şehrin mimari özelliklerini belirleyiniz.

1. Yaşadığınız çevrenin şehir planlamasını dikkate alarak mimari öğelerin düzenlenmesindeki olumsuz yönleri belirtiniz.
2. Toplumsal değişimlerin ve yeni arayışların mimariye etkileri nelerdir? Yaşadığınız şehirden örnekler vererek görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Bulunduğunuz şehrin neresinde ve nasıl bir mimari yapı içinde yaşamak istediğinizi söyleyiniz.

10. 2. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE RESİM SANATININ ABD'DEKİ YANSIMALARI

"2. Dünya Savaşı yıllarında uluslararası sanat ortamında yaşanan en çarpıcı değişim, sanat merkezinin Paris'ten New York'a taşınmasıdır."

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 28, 2008.

Anahtar Sözcükler

1929 bunalımı, öncü, modernizm

2. Dünya Savaşı sürecinde resim sanatının ABD'deki yansımalarının ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

2. Dünya Savaşı'nda Avrupa'da yaşanan yıkım, sanat ve sanatçının yaşam olanaklarını bozmuş ve sanatçıların oldukları yerlerden ayrılmalarına neden olmuştur. Avrupa, özellikle Paris, dünyanın sanat merkezi olma özelliğini kaybetmiştir. Savaş ve başka nedenlerle birçok önemli sanatçı ile aydınının ABD ve İngiltere'ye göç etmesi, sanatın gelişimi açısından bu ülkelerde yeni fırsatlar doğmasına yol açmıştır.

1929 bunalımını aşan ABD, önemli bir ekonomik güce ulaşmış, 1940'tan sonra siyasal ve ekonomik alanda diğer gelişmiş ülkeler arasından ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu süreçte dünyanın birçok farklı ülkesi dolaylı veya dolaysız olarak ABD'nin etkisi altında kalmıştır.

➤ **Avrupalı sanatçıların göç etmek için özellikle ABD'yi seçmelerinin nedenleri neler olabilir?**

Savaş yılları boyunca Avrupalı birçok sanatçı, ABD'deki sanat yaşamını kendi eğilimleri doğrultusunda ürettikleri eserleriyle etkilemiştir. Fernand Leger, Piet Mondrian, Max Ernst, Marc Chagall, Moholy Nagy ve Salvador Dali gibi Avrupa'nın birçok önemli sanatçısı ABD'ye gitmiş ve kendilerinden önce yapılanlara katkıda bulunmuştur.

Sanat dünyasında "soyut dışavurumculuk" olarak adlandırılan akımın öncülüğünü ABD'li ressamlar değil ABD'ye göç eden Avrupalı sanatçılar yapmıştır. Soyut dışavurumculuk akımının merkezinde, anahtar niteliğinde birkaç sanatçı ve onların yanında akıma fazla katkısı olmayan ünlü isimler de vardır. Sanatsal gelişimle ilgilenen yazar, eleştirmen ve şairlerin oluşturduğu çevre, tartışmaların daha da derinleşmesine, daha geniş bir çevreye yayılmasına yol açmıştır.

Soyut dışavurumcu sanatçıların ilk anda karşılaştığı sanat sorunları; kübizmin biçimsel sonuçları ve gerçeküstücülük akımının ilkel temalarıdır. ABD'li sanatçılar, Meksika duvar resimleri ve bu resimlerin toplumsal mesajlarıyla ilgilenmiştir.

Federal Sanat Projesi 1933'te, sanatçıları desteklemek için Yeni Düzen (New Deal) Programı uyarınca başlatılmıştır. Sanat projesi toplumun günlük hayatıyla, sanatı bütünleştirmeye yönelik çalışmaları amaçlamıştır.

*Kompozisyon 8, Moholy Nagy, 1924, Ulusal
Galeri, Berlin*

Ders Dışı Etkinlik

Fernand Leger, Piet Mondrian, Max Ernst, Marc Chagall, Moholy Nagy ve Salvador Dali'nin önemli eserlerini kapsayan bir sunum dosyası hazırlayarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çağdaş Amerikan yaşamında politik açıdan belirgin bir gerçekçilikle resim sanatına eğilme, kent ve kır yaşamını resimleme yolunda yapılan atılımları gözlemleyen sanatçılar, Avrupa modernizminin bir ölçüde işlenmemiş konularına da ilgi göstermiştir. 1929'da açılan Modern Sanat Müzesi ile Guggenheim Müzesinde yer alan eserler de sanatçıları etkilemiştir. Modern Sanatlar Müzesinde sergilenen Henri Matisse'in "Kırmızı Stüdyo" ve Monet'in "Nilüferler" adlı eserleri, o güne değin hiçbir sanatçının işlemediği konuları ele alması bakımından önemlidir. Guggenheim Müzesinde, 1920 öncesine ait çok sayıda Vassily Kandinsky tablosuna yer verilmiştir. New York'a taşınan, Avrupa'daki sanat akımlarını yakından izleyen, Henri Matisse, Robert Delaunay, Pablo Picasso ve Vassily Kandinsky gibi sanatçılar hakkında kişisel bilgi sahibi olan Hans Hoffman, hem ressam hem de öğretmendir. New York'a yerleşen bir başka öğretmen sanatçı da Marcel Duchamp'tır. Sanatçının Avrupa'yla en son ilişkisi, gerçeküstücülük akımıyla olmuştur. Marcel Duchamp, savaş sonrasında düzenlediği uluslararası gerçeküstücü sergilere kişisel olarak da katılmıştır. Sanatçı, modernizmin bazı bulgularını onların alaycı ve mantıksal yargılarına götürmüş bir yenilikçi olarak tanımlanabilir.

Dünya üzerinde sahip olduğu gücün bilincine varan ABD, New York'u modern sanatı sahiplenen, kendi kendine yeten bir kültür merkezi yapma çabasına girmiştir. Yeni bir başlangıç yapabileceğine, keşfedilecek yeni alanların açılacağına inanarak ABD'ye göç edip orada büyüyen ve kendini ABD'li saymakla birlikte Avrupalı köklerinin de bilincinde olan sanatçılar, bu değişimlerin en çok farkına varan kişilerdir. Bütün gelişmeler ve daha pek çok oluşum, ABD'nin benzersiz bir yoğunluk kazanan sanat alanını desteklemiştir. Sanat oluşumu, ilk desteği New Yorklu birkaç eleştirmen ve sanatçıdan görmüş; sonra aynı zamanda eleştirmenlik de yapan ileri görüşlü pek çok sanatçının çabasıyla gelişmiştir. Bunu daha sonra Amerikan toplumunun giderek artan desteği izlemiştir. 1950'li yılların sonlarında Amerikan sanatı, yöneticiler tarafından güç oluşturan önemli bir dış satım aracı olarak değerlendirilmiş ve sanata dünya genelinde destek olunmuştur.

Ders Dışı Etkinlik

ABD'nin çağdaş dünya sanatının gelişimine etkisini araştırınız.

Elde ettiğiniz bilgi ve görsellerden oluşan bir sunum dosyası hazırlayarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Soyut dışavurumculuğun öncüleri; eserleri, yayımladıkları bildiriler ve bir ölçüde kendi yaşamlarındaki aşırı tutumla sanat anlayışlarını ortaya koymuşlardır. Öncü sanatçıların çoğu diğer sanatçıların onayını alırken bazıları da çatışmalara neden olmuştur. Bu noktada Marcel Duchamp, eylemleriyle direnen bir sanatçı olarak ön plana çıkmıştır. Soyut dışavurumculuğun öncüleri; Mark Tobey, Barnett Newman, Clyfford Still, Franz Kline, Jackson Pollock, Willem de Kooning, Robert Motherwell, Arshile Gorky (Arşil Gorki) ve Mark Rothko gibi birbiriyle ilişkileri olan sanatçılardır. ABD'li Tobey ve Motherwell, ortak özelliklere sahip sanatçılardır. Motherwell, Fransız şiirini ve estetiğini çok iyi bilmektedir, Tobey ise 1920-1930 yılları arasında bir süre Avrupa'da yaşamış, Çin ve Japonya'ya giderek Uzakdoğu'daki Zen Budizm'ini araştırmıştır.

Robert Motherwell, yeni arayışı "Gerçeğe özgü öğelerle kesin bir savaş vererek bilinmeyen bir tekneyle kimse-nin bilmediği bir yere, karanlıkta yolculuk etmek." biçiminde ifade etmiştir. Burada önemli olan "yolculuğa inanmak ve bir sonuca varma çabasının kesinliğidir." Bu yolculuğa inanan sanatçıların taşıdığı Avrupa'nın sanatsal birikimi, Amerikan sanatında kendini etkin bir biçimde göstermiş ve New York merkezli sanat sürecinin oluşumunu başlatmıştır.

Amerikalılık "ABD'nin yabancı köklerden oluştuğunun bilincinde olmayı ve hatta kültürel karışımın yalıtımı" olarak tanımlanırsa göçmen sanatçılar daha çok Amerikalı sayılabilir. Bu sanatçılar, "bir ölçüde maddeci bir toplum sisteminin sınırlamalarına karşı tutkulu bir dirençten kaynaklanan yeni bir sanatın doğması gerektiği" ortak düşüncesini paylaşmıştır.

Robert Motherwell, *Duvar III*, Smithsonian Galerisi, ABD

Bunları Öğrendim

- Cezanne, Gauguin, Van Gogh ve Seurat, resim sanatında boya ile rengin güçlü bir ifade aracı olabileceğini göstermiş, 20. yüzyıl sanatına yeni ufuklar açmış ve çağdaş sanat akımlarına zemin hazırlamıştır.
- Fovizm sanat akımının önemli temsilcileri arasında Henri Matisse, Raoul Dufy, Andre Derain ve Maurice Vlaminck sayılabilir.
- Kübizm sanat akımının oluşumunda Paul Cezanne'ın, doğadaki formların geometrik biçimlerinden hareket ederek resim yapma anlayışı etkili olmuştur.
- Kübist sanatçılar, klasik perspektif anlayışını terk etmiş ve hacmi göstermek için objeyi değişik açılardan gösteren çizimler yapmışlardır.
- Pablo Picasso ve Georges Braque, Fransa'nın farklı yerlerinde yaşamalarına rağmen aynı zamanlarda birbirlerinden habersiz olarak kübist çalışmalar yapmışlardır.
- 1908'de Georges Braque'ın Cezanne'dan etkilenecek yaptığı resimleri, eleştirmen Vauxcelles, "kübik acayiplikler" biçiminde nitelendirerek kübizm sanat akımının adını belirlemiştir.
- 1909'da kübizm sanat akımı için ikinci bir dönem olan "analitik kübizm" başlamıştır. Doğanın bire bir görüntüsünün reddedildiği bu dönemde doğa biçimleri, resim yüzeyinin düzeni için parçalanmıştır.
- 1912'de "sentetik kübizm dönemi" ile resim yüzeyine boya dışında başka malzemeler de eklenmiştir.
- Fütürizm akımının başlangıcı, 1909'da İtalyan şair ve yazar Filippo Marinetti'nin yazdığı bir bildiriyle duyurulmuştur.
- Fütürizm akımını benimseyen sanatçılar, hızla ilerleyen yaşamın parçalanarak çoğaltılması esasına dayanan eserler üretmişlerdir.
- Umberto Boccioni, Carlo Carra ve Giacomo Balla, fütürizm sanat akımının önemli sanatçıları arasında yer almıştır.
- 1910'da "ekspresyon" sözcüğü Paul Casier tarafından bir resim için kullanılmıştır. Dışavurum, sanatta duyguların ifadesinin ön planda olması gerektiğini savunan ve bu anlayışta eser veren sanatçıların görüşüdür.
- Dışavurumculuk, sanat akımı olmakla birlikte dönemin siyasal ve sosyal yapısına göre bir yaşam biçimi olmuştur.
- 1905-1913 yıllarında eski ve yeni sanat anlayışı arasında köprü olma düşüncesiyle Alman dışavurumcu sanatçılar, "Die Brücke" adlı bir sanat gurubu kurmuştur.
- 1909'da Münih'te "Der Blaue Reiter" adlı dışavurumcu bir grup kurulmuştur.
- 1914'te Rusya'da Petrograd sanat merkezi olmasıyla sanat ve yaşam ilişkisi temel sorun olarak görülmüş; sanatın taklit etmesi değil gerçeği vermesi beklenmiştir. Geometrik biçimler, endüstriyel malzemeler, heykel ve mimari öğeler bir arada kullanılarak konstrüktivizm akımının doğmasına zemin hazırlanmıştır.
- 1915-1925 yılları arasında soyut dışavurumculuk akımı etkili olmuştur.
- 1915'te Malevich "Beyaz zemin üzerine siyah kare" adlı resmiyle sanatın geçmişle olan bütün ilişkilerini koparmış ve süprematizm sanat akımını başlatmıştır.
- 1916'da 1. Dünya Savaşı'nın yıkıcılığı sanatçıları derinden etkilemiş; Hugo Ball ve bir grup sanatçının "Sanat öldü, yaşasın sanat!" sloganıyla o güne kadar yapılmış sanata karşı çıkmalarıyla Zürih'te Dada hareketi başlamıştır.
- 1917'de aralarında Mondrian, Van Der Lee, Vantongerloo'nun da bulunduğu ressam, heykeltıraş ve mimarlar, Theo Van Doesburg tarafından yayımlanan De Stijl dergisinin adını alarak bir grup oluşturmuştur.
- 1. Dünya Savaşı'ndan sonra bazı sanatçılar, tekrar doğa formlarına dönerek hayal gücü, bilinçaltı ve gerçek olmayan dünyanın resimlerini yaparak sürrealizm akımını başlatmıştır.
- 1940'tan sonra savaş ve başka nedenlerle sanatçı ve aydınların göçüyle sanatın yeni merkezi ABD olmaya başlamıştır.
- 19 ve 20. yüzyıllarda resim sanatına paralel olarak dışavurumculuk, soyut sanat ve konstrüktivist akım, heykel ve mimariyi de etkilemiştir.

1900-1940 yılları arasında dünyada gerçekleşen toplumsal, sanatsal, teknolojik gelişmeler ve olaylar kronolojisi

1900

- 1900** — Frank Brownell, bir dolara satılan “Brownie” adlı _____ ABD fotoğraf makinesini yaptı.
- 1900** — Sigmund Freud, “Rüyaların Yorumu” adlı kitabını yayımladı. _____ Avusturya
- 1901** — İlk kez okyanus aşırı radyo yayını yapıldı. _____ ABD
- 1903** — Alfred Stieglitz, “Camera Work” adlı dergide sanat fotoğrafını bastı. _____ ABD
- 1903** — Wright Kardeşler, ilk motorlu uçağı uçurdu. _____ ABD
- 1904** — Albert Einstein, görecelik teorisini geliştirdi. _____ ABD
- 1907** — Auguste ve Louis Lümierre, otokrom tekniğiyle kullanılmaya başlanan ilk renkli fotoğraf baskı yöntemini uyguladı. _____ Fransa
- 1908** — Henry Ford, ilk seri üretim otomobilini yaptı. _____ ABD
- 1908** — Amerikan realist hareketinde Ashcan Okulu kuruldu. _____ ABD
- 1910** — George Claude, neon lambasını yaptı. _____ Fransa
- 1912** — Mısır’da bulunan Nefertiti büstü Berlin’e götürüldü. _____ Almanya
- 1914** — 1. Dünya Savaşı başladı.
- 1915** — Alex Samuelson, coca cola şişesini tasarladı. _____ ABD
- 1920** — Düzenli radyo yayınları yapılmaya başlandı. _____ Fransa
- 1923** — Türkiye Cumhuriyeti kuruldu.
- 1926** — Avrupa-Amerika arasında radyotelefon sistemiyle haberleşme gerçekleşti. _____ ABD
- 1930** — Wallace Carothers, ilk naylonu üretti. _____ ABD
- 1938** — Chester F. Carlson fotokopi makinesini yaptı. _____ ABD
- 1939** — 2. Dünya Savaşı başladı.
- 1939** — Golden Gate Uluslararası Fuarı açıldı. _____ ABD

1940

Öz Değerlendirme Formu

“1945 Öncesi Sanat Akımları” ünitesinin sonunda neleri ne kadar öğrendiğinizi anlayabilmek ve kendinizi değerlendirebilmek için size uygun olan sütunu (✓) işaretleyiniz.

	Bunları Öğrendim	Çok İyi	Biraz	Hiç
1	Fovizm akımın adlandırılış hikâyesini yorumlayabilirim.			
2	Fovizm sanat akımının öncü sanatçıları tanıyabilirim.			
3	Geometrik formların resme girişini sorgulayabilirim.			
4	Kübizm sanat akımını açıklayabilirim.			
5	Kübizmin öncü sanatçıları ve eserlerini tanıyabilirim.			
6	Gelecekçilik akımının sanatçıları ve eserlerini tanıyabilirim.			
7	Gelecekçilik ile kübizm arasındaki farklılıkları belirleyebilirim.			
8	Sanatçının iç dünyasını eserlerine yansımaları dışavurumcu anlayış içinde sorgulayabilirim.			
9	Dışavurumcu ve izlenimcilik akımı arasındaki farklılıkları tespit edebilirim.			
10	Soyut sanatın ortaya çıkışını sorgulayabilirim.			
11	Köprü, Mavi Atlı ve De Stijl gruplarının soyut sanatın doğuşuna etkilerini belirleyebilirim.			
12	Soyut dışavurumculuğun, dışavurumculuk sanat akımından farklılığını saptayabilirim.			
13	Soyut sanatta sürrealizm akımının yerini belirleyebilirim.			
14	Yapıcılık akımının mimariye ve heykel sanatına etkilerini belirleyebilirim.			
15	Dada hareketinin oluşum sürecini, öncü sanatçıları ve eserlerini tanıyabilirim.			
16	Gerçeküstücülük akımının doğuşunu ve özelliklerini açıklayabilirim.			
17	Gerçeküstücülük akımının temsilcisi sanatçıları ve eserlerini tanıyabilirim.			
18	2. Dünya Savaşı sürecinin Avrupa'daki sanata etkilerini ve sanatın ABD'deki yansımalarını sorgulayabilirim.			
19	Çağdaşlaşma hareketlerinde heykel sanatının öncü sanatçıları tanıyabilirim.			
20	Çağdaş heykel sanatçıları yorum farklılıklarına göre sınıflandırabilirim.			
21	Toplumsal değişimlerin ve yeni arayışların mimariye yansımalarını tespit edebilirim.			

Değerlendirme sonunda ikiden fazla “biraz” ya da “hiç” işaretlediyseniz bu konuları tekrar okumalı, soru ve etkinlikleri yeniden yapmalısınız.

Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

- Doğadaki formların küp, koni ve silindir şeklinde algılanarak resmedilmesini savunan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?
A) Braque B) Lautrec C) Gauguin D) Picasso E) Cezanne
- Aşağıda verilen sanatçılardan hangisi fütürizm sanat akımının sanatçılarından değildir?
A) Umberto Boccioni B) Luigi Russolo C) Giacomo Balla
D) Carlo Carra E) Edvard Munch
- Aşağıda verilen sanatçılardan hangisi Köprü grubu sanatçılarından değildir?
A) Kirchner B) Kandinsky C) Rotluff D) Heckel E) Bleyl
- Aşağıda verilen sanatçılardan hangisi Mavi Atlı grubu sanatçılarından değildir?
A) Kandinsky B) Javlensky C) Kanoldt D) Mark E) Münter
- Sanat yapıtı artık dış dünyanın gerçeklerini konu olarak ele almak yerine sanatçının gerçeğini ele almalıdır.” diyen sanat akımı aşağıdakilerden hangisidir?
A) Fovizm B) Kübizm C) Dışavurumculuk D) Fütürizm E) Dadaizm
- Ağaçları, bitkileri ve çakıl taşlarını inceleyerek mekân ve boşluk kavramlarını irdeleyen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?
A) Alberto Ciacometti B) Henry Moore C) Auguste Rodin
D) Aristide Mailol E) Raymond Duchamp-Villon
- Aşağıdakilerden hangisi konstrüktivizm akımı sanatçılarından değildir?
A) Naum Gabo B) Tatlin C) Lissitsky D) Malevich E) Moholy Nagy
- Aşağıdakilerden hangisi Dada sanatçılarından değildir?
A) Duchamp B) Tristan Tzara C) Hugo Ball D) Henry Moore E) Hans Arp
- Aşağıdakilerden hangisi çağdaş heykel sanatı temsilcilerinden değildir?
A) Maillol B) Picasso C) Duchamp D) Kirchner E) Brancusi

Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

- Rus Devriminin ilk yıllarında, sanatta devrim yapanakımı öncü olarak görülmüş ve Rus devriminin sanatı olarak kabul edilmiştir.
- anlayışa göre resimde, dik açılar elde etmek için düz çizgilerden yararlanılmaktadır. Bu uygulama dikdörtgen biçimli formların bütün düzensizlikleri ve rastlantıları konu dışında tutan yatay ve dikey çizgilerin kullanılması anlamına gelmektedir.
- Bir dünya görüşü, yaşam biçimi olan, insanın iç dünyasına yönelmiştir.
-, bildirgelerinde hızı ve saldırganlığı, yurtseverlik ile savaşı yüceltmış, geçmişle bütün bağların yok edilmesi gerektiğini savunmuştur.

Aşağıdaki ifadelerin sonuna doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

- “Vahşi hayvan” anlamına gelen “natüralizm” adı, bir eleştirmen tarafından sergilenen bir eseri aşağılamak amacıyla kullanılmıştır. ()
- Kübizmin doğmasında önemli bir yeri olan Cezanne, ele aldığı konularda cisimleri kütesel varlıklarıyla ve bu cisimlerin aralarındaki mesafeleri tam olarak vermek istemiştir. ()
- Avrupa’nın siyasi, ahlaki, dinî bütün değerleri yok edilmeli ve mantığın yerini Freud’un bilinçaltı, düş, sayıklama ve çıldırma hâli almalıdır diyen sanat akımı “Dadaizm” dir. ()
- Süprematizm, “sanat kendisini her türlü bağdan kurtararak objeden kopmalıdır” görüşünü savunur. ()

5. ÜNİTE

1945 ve SONRASI TEMEL EĞİLİMLER

1. POP SANATI (POP ART)
2. OLUŞUM (HAPPENİNG) SANATI
3. FOTO GERÇEKÇİLİK (HİPERREALİZM)
4. OPTİK SANAT (OP ART)
5. HAREKET SANATI (KİNETİK SANAT)
6. MİNİMALİST SANAT
7. KAVRAMSAL SANAT
8. VÜCUT SANATI (BODY ART)
9. ÇOKLUK (FLUXUS) SANATI
10. GÖSTERİ (PERFORMANS) SANATI
11. ARAZİ SANATI (LAND ART)
12. VİDEO SANATI (VİDEO ART)
13. YENİ GERÇEKÇİLİK (NEOREALİZM)
14. DUVAR - GRAFİTİ SANATI
15. YERLEŞTİRME (ENSTALASYON) SANATI
16. YENİ DİŞAVURUMCULUK (NEOEKSPRESYONİZM)
17. MODERNİZM SONRASI (POSTMODERNİZM)

1945 ve SONRASI TEMEL EĞİLİMLER

Hazırlık Çalışmaları

1. 1945 yılı ve sonrasında dünyada sanatı etkileyen önemli siyasal gelişmeleri araştırınız.
2. 1945 ve sonrası sanatsal eğilimlere ilişkin yazı ve görseller derleyerek sınıfa getiriniz.
3. Bilgisayar ve internet gelişiminin sanatsal eylemlere etkileri nelerdir? Araştırınız.

Üniteye Başlarken

Anahtar Sözcükler

2. Dünya Savaşı, göç, sanat merkezi

1945 ve sonrasında temel eğilimlerin ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

1939-1945 yılları arasında Avrupa'yı kasıp kavuran 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle insanların içinde her şeye yeniden başlama arzusu uyanmıştır. Tüm dünyada insanlar, barış ve refah içinde yaşamak, savaşın vahşetini unutmak istemiştir. Özellikle Almanya'nın faşist uygulamaları nedeniyle yaşanan soykırım, bütün ahlaki değerleri kökünden sarsmıştır. 2. Dünya Savaşı'nın sonunda (1945) ABD'nin Hiroşima ve Nagazaki'ye attığı atom bombaları yüzünden on binlerce insanın ölümü ve etkisi uzun yıllar sürecek bir facia ile teknolojiye gelişmelerin olumsuz sonuçları ortaya çıkmıştır.

1945'ten sonra dünyada süper güç konumuna gelen ABD ve Sovyetler Birliği'nin aralarındaki rekabet, uzlaşmaz tutum ve dünyaya egemen olma düşüncesi, dünyayı adeta ikiye bölmüştür.

Daha önce çalıştığınız 1945 yılı ve sonrasında dünyada sanatı etkileyen önemli siyasal gelişmelerden yola çıkarak 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında ABD ve Sovyetler Birliği'nin yapısını düşünerek hangi ülkedeki sanatçıların daha özgür çalışabildiğini söyleyiniz.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da önce bir bocalama devresi yaşanmıştır. Almanya ve İtalya gibi Avrupa ülkelerinde siyasal sisteme egemen olan baskıcı güçlerin sanata ve sanatçıya bakışındaki çarpık tutum ve yıkıcı faaliyetler epey tahribat yaratmıştır. Marc Chagall, Marcel Duchamp, George Grosz, Max Ernst ve Salvador Dalí'nin de aralarında olduğu öncü sanatçılar, baskıcı yönetimden ve savaştan kaçmak için süper güç durumundaki ülkelere ABD'ye göç etmiştir. 1929'daki bunalımının ardından ABD ekonomisinin düzelmesi, yeni sanat okulları ile galerilerin açılması, sanata ve sanatçıya artan destek, Avrupa'dan göçün nedenleri arasında sayılabilir. Göç eden yenilikçi ve ABD'li sanatçıların eserlerinin sergilendiği mekânlara sanat izleyicisi yanında eleştirmenler, gazeteciler, galerici ve sanat tüccarlarının da girişi, sanatın doğrudan ya da dolaylı olarak desteklemiştir.

Uluslararası sanat arenasında ABD, Avrupa'nın sanattaki gelişimini, izlenimcilik akımının doğuşuyla dünyanın tartışmasız sanat merkezi konumuna gelen Paris'i geriden izlemek zorunda kalmıştır. Modern sanat akımlarını desteklemek amacıyla kurulan New York Modern Sanat Müzesi, günümüzde de önemli ve saygın sergi mekânlarından. Daha sonra kurulan Guggenheim (Guggenheim) Müzesi, özel ya da kurumsal girişimler, sanat ve sanatçıya yapılan yatırımlarla Paris'in sanattaki etkisi azalmış, Avrupalı göçmen sanatçıların da etkisiyle ABD, dünya sanatında en önemli bir konum edinmiştir. Önceleri figüratif ve yerel bir üslupla eser verilen Amerikan sanatının 1940'tan sonra soyut ve dışavurumcu akımdan etkilenmesiyle sanatçılar tarafından tercih edilmesinin temelinde sanatsal gelişmeler, siyasi ve ekonomik nedenlerin yanında göç olgusu yatmaktadır.

Müzelerin sanata ve sanatçılara etkileri hakkında düşüncelerinizi söyleyiniz.

ABD'ye göç eden sanatçılardan Andre Breton, Andre Mason, Roberto Marta, Yves Tanguy, Piet Mondrian, Fernand Leger ve Moholy Nagy gibi birçok önemli sanatçı, çalışmalarıyla ABD'li genç sanatçıları etkilemiş ve 1945 sonrası dünya sanatına yön vermiştir.

1. POP SANATI (POP ART)

Richard Hamilton: "Pop sanat; popülerdir (Kitleler için tasarlanmıştır.), geçicidir (Kısa vadeli bir çözümdür.), harcanabilir (Hemen unutulur.), ucuzdur, seri üretilmiştir, gençtir (Hedef kitlesi gençliktir.), esprilidir, seksidir, numaracıdır, gösterişlidir ve ticaretin büyüğüdür."

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s.159, 2008.

Anahtar Sözcükler

popüler, kültür, endüstri

Ders Dışı Etkinlik

Popüler sözcüğünün anlamını araştırınız. Yaşamınızdan ve çevrenizden popüler olarak nitelendirebileceğiniz mekân, sanatçı, film, kitap ve/veya nesnelere örnek veriniz.

Pop sanatı ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

Pop sanatı, önce İngiltere’de, ardından da ABD’de birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkan, var olan malzeme ve nesneleri kullanarak tüketim dünyasına göndermede bulunan bir akımdır. Pop sanatı çalışmalarında toplumda tanınan, ilgi duyulan kişi ve nesnelere yer verilmiştir. Pop sanatında üretilen eserlerin çoğunda popüler kültür nesnelerinden olduğu gibi yararlanılırken genellikle tuval üzerine yağlı boya tekniği kullanıldığı için fotoğraf benzeri görüntüler elde edilmiştir.

“Pop” terimi, ilk defa Bağımsızlar Grubu’nun 1953-1958 yılları arasında gerçekleştirdiği toplantılarda dile getirilmiştir. Bu terim, Eduardo Paolozzi ve Richard Hamilton gibi sanatçılar ile Lawrence Alloway (Lorins Elovey), Toni del Renzio ve John McHale (Con Makhey) gibi eleştirmenler tarafından film, reklam, bilim kurgu ve müzik gibi kent kültürü ürünler tanımlanırken kullanılmıştır. Alman sanat kuramcısı Andreas Huyssen (Huysin), pop sanatı “Protest ve eleştirel bir akım.” biçiminde tanımlamıştır.

Pop sanatın ilk dönemi sayılan 1953-1958 yıllarında, İngiltere’de endüstriye ilişkin temalar figüratif bir anlayışla işlenmiştir. Pop sanatın en önemli temsilcilerinden Eduardo Paolozzi, imgelerini popüler kültür ve insan endüstri ilişkisinden hareketle biçimlendirmiştir. İnsan-makine ilişkileri üzerinde duran Richard Hamilton ise otomobil ve mekanik ev aletlerini insan imgesiyle birlikte kullanarak kolajlar yapmıştır.

Kabuk, Richard Hamilton, 1954, Queensland Sanat Galerisi, Sidney

Pop sanatın 1958-1961 yıllarında yaşanan ikinci döneminde figüratif anlatım, yerini soyut anlatıma bırakmıştır. Sanatçılar, birinci dönemde insan imgesini popüler araç ve gereçlerle betimlerken ikinci dönemde kitle iletişim araçlarının etkisiyle değişen çevresel koşullar ve dünyayı algılama biçimi öne çıkmıştır. Bu dönemin önemli sanatçıları Peter Blake (Pitir Bileyk), Roger Coleman (Racır Kolmın), William Green (Vilyım Gırın) ve Robyn Denny (Rabin Deni)'dir.

Pop sanatın üçüncü dönemi ise İngiliz Kraliyet Sanat Yüksek Okulundan bir grup öğrencinin 1961'de açtığı "Genç Çağdaşlar" adlı sergiyle başlamıştır. Derek Boshier (Boşiye), Patrick Caulfield (Petrik Kolfiyıld), David Hockney (Hakni), Ronald B. Kitaj (Kitec) ve Peter Phillips'ten oluşan üçüncü kuşak pop sanatçıları, kentsel çevrenin sunduğu ürünlere ve kitle iletişim araçlarına ilgi duymuştur. Bu dönemde gerçekleştirilen pop sanatı çalışmalarında tekrar figüratif anlatıma dönüşmüştür. Peter Philips, yapıtlarında otomatik eğlence makineleri ve deri ceketleri kullanırken Derek Boshier, kahvaltılık besin paketleri ve hava haritalarını, David Hockney ise çocuk resimleri ile duvar yazılarından yararlanmıştır. Bu dönemde üretilen işlerde grafik anlatım yöntemi ağırlık kazanmıştır.

➤ Pop sanatın Amerikan tüketim kültürüyle ilişkileri hakkında düşüncelerinizi söyleyiniz.

Çalışmalarında bayrak, atış tahtası gibi nesneler kullanan Allen Johns (Elin Cons) ve gündelik bir nesneden yararlanarak oluşturduğu "Yatak" adlı çalışmasıyla Robert Rauschenberg (Rozenberk), 1960'lı yılların başlarında New York'ta gelişmeye başlayan pop sanatın ABD'deki öncüleridir. Roy Lichtenstein (Lihtniştayn), James Rosenquist (Ceyms Rozinkust) ve Jim Dine (Cim Dayn), 1962'de açtıkları sergilere "Yeni Dada", "Sıradanlık", "Pop Kültür" gibi adlar vermiş olsalar da bu etkinlikler, pop sanatına dâhil edilmiştir.

ABD'li pop sanatçıları için izleyicinin gündelik yaşamının bir parçası olan reklam, dergi ve gazete resimleri, fotomodeller, film yıldızları, çizgi romanlar, giysiler, kola şişesi, konserve kutusu gibi her türlü sıradan tüketim nesnesi, esin kaynağı olmuştur. Tom Wesselmann (Vesılman), Claes Oldenburg (Kileyz Oldınbörk), Robert Indiana, George Segal, Mel Ramos, Ed Ruscha (Raşa), Wayne Thiebaud (Veyn Tibod) ve Joe Goode (Co Gud) pop sanatın diğer önemli sanatçılarıdır.

Goblen deseni tasarımı, Eduardo Paolozzi, 1996, Özel Koleksiyon

Pop sanatı, özellikle ABD ve İngiltere'de en özgün yapıtlarını vermiştir. Bunun yanında bazı Avrupalı sanatçıların da çalışmalarında pop sanatı imgelerine yer verdikleri görülmektedir. Bu sanatçılar arasında Fransız Daniel Spoerri (Danyel Sıpori), İsveçli Öyvind Fahlström, Alman Sigmar Polke, Gerhard Richter (Rihter) ve Wolf Vostel (Volf Fostel), İtalyan Valerio Adami, Enrico Baj (Enriko Bay) ve Mimmo Rotella sayılabilir.

Pop sanatının önemli sanatçılarından Andy Warhol (1928-1987), akımın öncülerindendir. Resimlerinde seri üretilmiş tüketim nesnelerine sıkça yer veren Andy Warhol'un önderliğinde kullanılan serigrafi baskı yöntemi, pop sanatın en önemli tekniği olarak öne çıkmıştır. Sanatçı, "Gelecekte herkes on beş dakikalığına ünlü olacak.", "Her şey poptur.", "Pop, her şeydir." gibi söylemleriyle de tanınmıştır.

Andy Warhol, Marilyn Monroe vd. film yıldızlarını ya da gazete sayfalarındaki olay fotoğraflarını seriler hâlinde ele almış, Amerikan yaşam tarzına ayna tutmuştur. Böylece kitle kültürünün çeşitli yönlerini yansıtmıştır. Ayrıca sanatçı, sıradan eylemler ya da görüntülerden oluşan bir dizi film de çekmiştir. Renkli kişiliğiyle ünlünen sanatçının New York'taki "Fabrika" adını verdiği sanat atölyesi, avangart sanat çevresinin uğrak yeri olmuştur. Andy Warhol, gösteri dünyasının da ilgisini çeken yaşam tarzıyla ABD'nin sansasyonel sanatçılarından biri hâline gelmiştir.

Çiçekler, Andy Warhol, 1966, Warhol Sanat Müzesi, ABD

Etkinlik

- Klasik kültür; kendi içinde tutarlılık, soyluluk, akılcılık, uyum, açıklık, sınırlılık, evrensellik, idealizm, denge, ölçülülük, güzellik, görkemlilik ve kompozisyon birliğidir.
- Popüler kültür; kitle iletişim araçlarına dayanır, kitleler için tasarlanmıştır, sürekliliği yoktur, endüstri ürünüdür, ticaridir, değişkendir, sayısal fazlalık ve niteliği tartışma konusudur.

Yukarıdaki bilgilerden yararlanarak klasik ve popüler kültürün sanata etkilerini iki gruba ayrılarak tartışınız. Tartışmanın sonunda ortaya çıkan düşünceler doğrultusunda klasik kültürün günümüzde de geçerliliğini korumasının yanısıra popüler kültürün ortaya çıkış sebeplerini belirleyerek sonuçta toplum kültürünü nasıl etkilediklerini aşağıda verilen alana yazınız.

Pop sanatına katkısı olan sanatçılardan Richard Hamilton (1922), Bağımsızlar Grubu'nun "Bu Yarındır" adlı pop sanatı sergisi için afişler hazırlamıştır. 1965-1966'da Marcel Duchamp için "Büyük Cam" rekonstrüksiyonu, 1966'da Büyük Britanya Sanat Konseyi için Marcel Duchamp sergisinin düzenlemesini yapmıştır. Daha sonra Londra, Milano, New York, Hamburg ve Berlin'de uluslararası nitelikte sergiler açmıştır. Geleneksel alt kültür, üst kültür, el yapımı, seri üretim, imge gibi konuları dışlayarak kitle kültürünün popüler imgelerini kullanan sanatçı, reklam estetiğini vurguladığı eserleriyle pop sanatının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. 1956'da sergilediği "Günümüz Evlerini Bu Denli Farklı, Çekici Kılan Tam Olarak Nedir?" adlı kolaj çalışmasını bazı sanat tarihçiler, pop sanatın ilk örneği olarak değerlendirmiştir.

Oda İçi, Richard Hamilton, 1964, Tate Galerisi, Londra

Boğulan Kız, Roy Lichtenstein, 1963, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Pop sanatının önemli temsilcilerinden Roy Lichtenstein (1923-1997), dikkat çeken, etkili eserler vermiştir. Popüler reklam ve çizgi roman öğelerini eserlerinde kullanarak ün kazanmıştır. Çizgi romanlardan seçtiği bir kareyi büyüten sanatçı, güncel ve popüler olay kahramanlarını büyük bir yalınlıkla ve özgün tekniğiyle yeniden oluşturmuştur. Kendini ve yapıtlarını “yapay” olarak değerlendirmiştir. Sanatçının yorumladığı basit ve canlı pop sanatı, soyut dışavurumculuğun hâkim olduğu dönemde radikal bir değişimin göstergesi kabul edilmiştir.

🔄 Kitle iletişim araçları kullanarak günlük tüketim eşyalarının sanat objesi olarak kullanılması-
nın gerekçeleri neler olabilir?

Etkinlik

Aşağıda ifadelerden pop sanatıyla ilgili olanları işaretleyiniz.

Geçicidir.	()
Popülerdir.	()
Akılcıdır.	()
Kitle iletişim araçlarına karşıdır.	()
Ticari amacı vardır.	()
İlk önce Fransa'da ortaya çıkmıştır.	()
Her türlü tüketim malzemesi konusudur.	()
Evrenseldir.	()
Andy Warhol en tanınmış sanatçısıdır.	()
İdealizm ve klasizm esin kaynağıdır.	()
Pop sanatı, bazı eleştirmenler tarafından film, reklam, bilim kurgu ve müzik gibi kent kültürü ürünlerini tanımlarken ortaya çıkmıştır.	()
Pop sanatçıları eserlerinde klasik kültür nesnelerinden etkilenmiştir.	()

Ders Dışı Etkinlik

Tüketim kültürünün olumsuz etkilerini betimleyen renkli bir karikatür veya resim çalışması yapınız. Tüketim kültürünün topluma olumsuz etkilerine dikkat çekmek amacıyla çalışmalarınızı okulun uygun bir yerinde sergileyiniz.

2. OLUŞUM (HAPPENİNG) SANATI

Allan Kaprow: “Bu günün genç sanatçıları artık ‘Ben ressamım, şairim, dansçıyım.’ demeyecekler. Onlar yalnızca sanatçıdır. Hayatın tümü onların önünde açıktır. Sıra dışı şeylerle sıradan olanın anlamını keşfedecekler. Onları olağanüstü göstermeye çalışmayacak yalnızca olağan anlamını göstermeye çalışacaklardır.”

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 233, 2008.

Anahtar Sözcükler

soyut dışavurumculuk, hareketli soyut, vücut sanatı, hareket resmi

Ders Dışı Etkinlik

Oluşum sanatının önemli örneklerinden sayılan Claes Oldenburg’un “Dükkan”, Robert Rauschenberg’in “Harita Odası II”, Robert Whitman’ın “Amerikan Ayı” ve Allan Kaprow’un “Çağrı” adlı etkinliklerin video ve görsellerini konu işlenirken kullanmak üzere sınıfa getiriniz.

Oluşum sanatı ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

1950’li yılların sonlarına doğru Avrupa ve ABD’de ilk örnekleri görülen oluşum sanatı, zamanla yaygınlaşmaya başlamıştır. Oluşum sanatını resmî olarak tanımlayan hiçbir bildiri, makale veya manifesto olmadığından farklı ve belirli disiplinlerden uzak biçimlerde uygulanabilir. Oluşum sanatının dünyanın birçok bölgesine çok hızlı biçimde yayılmasının nedenleri arasında uygulandığı sanatçıya tanıdığı serbestlik veya türün kendine özgü bir özendiriciliğinin olması sayılabilir.

Oluşum sanatının edebiyat, tiyatro, sinema, müzik, dans ve daha birçok sanat dalından etkilendiği söylenebilir. Soyut dışavurumculuk ve hareketli soyut gibi akımlar, Yves Klein (Yiv Kılayn)’ın vücut sanatı uygulamaları, Jackson Pollock’un resimleri ile 1950’lerdeki sanat etkinliğini gösteriye dönüştürme isteği, bu akımın ortaya çıkışında etkili olmuştur.

İmha, Ralph Ortiz ve Paul Pierrot ikilisi, 1966, Londra

Oluşum sanatı, uygulanışı bakımından tiyatroya benzese de farklı özelliklere sahiptir. Sanatçının tasarladığı bir oluşum, dekorlarla oluşturulan bir tiyatro sahnesinde, kapalı alanlarda veya sokaklarda gerçekleştirilebilir. Çeşitli duysal etkileri (ses, ışık, görüntü, koku vb.) kullanarak gerçekleştirilen bir oluşum etkinliği, olaylar arasında akılcı bir ilişki kurma amacı gütmeyen fakat düşünsel bir anlam taşımaktadır. Görünüşte rastlantısal olduğu izlenimi verse de önceden planlanmış bir senaryoya göre hazırlanan oluşumlar, prova edilir ve sunulur. Etkinliklerde, düşünce ve planlama anahtar konumdadır ancak bazen doğaçlama yoluna da gidilebilir. İzleyici ve sanat yapıtı arasındaki etkileşimde izleyici, sanat yapıtının bir parçasıdır. Oluşumlar ile fluxus genelde birbirine benzemekle birlikte fluxus sanat hareketi, sahnelenen işlerin tekrar sahnelenebilmesi ve izleyicilerin bu etkinliğe ya hiç katılmaması ya da sınırlı katılımı yönleriyle oluşumlardan ayrılır.

Oluşum etkinlikleri sürecinde izleyicinin de bu etkinliğe dahil olmasının sanat eserine katkısını yorumlayınız.

Allan Kaprow (1927-2006), tarafından 1959'da izleyicilere açık olarak Reuben (Rübin) Galerisinde gerçekleştirilen, "6 Bölümde 18 Oluşum (18 Happenings in 6 Parts)" adlı etkinlik, oluşum sanatının ABD'deki ilk uygulaması kabul edilmektedir. Sanatın seyirlik bir olgu olmaktan çok bir deneyim olması fikrinden hareket eden Allan Kaprow, sanatın malzemesini "beden"e; sanatı ise "beden"in eylemlerine dönüştürmüştür. Böylece sanat, sanatçı ve kurumların egemenliğinden çıkarak herkes için ortak bir paylaşım hâline gelmiştir.

Allan Kaprow; oluşumları "Farklı zamanlarda ve yerlerde tamamlanan ya da algılanan bir tür eylem kolajıdır, eylemin sanatçı açısından açık seçik hiçbir anlamı olamaz." şeklinde açıklamıştır. Allan Kaprow, sanat galerilerini "modası geçmiş bir ortam" olarak değerlendirmiş ve alternatif olarak sınıf, spor salonu gibi mekânları kullanmıştır. Küçük gruplar için etkileşim ortamı sağlayan oluşum etkinliklerinde sıra dışı gösteriler ve özgün anlatım yöntemlerinden yararlanmışlardır.

6 Bölümde 18 Oluşum, Allan Kaprow, 1959, Reuben Galerisi, New York

Allan Kaprow, oluşum etkinliklerini düzenlemek için neden sanat galerileri yerine farklı mekânları tercih etmiştir?

Claes Oldenburg'un New York kentinin Doğu Yakası'nın yoksulluğunu yansıtan "Sokak" ve Jim Dien'in "Ev" adlı çevresel oluşumları, Washington Meydanı'ndaki Judson Memorial Kilisesi'nin bodrumunda Judson Galerisi adıyla oluşturulan alternatif sergi mekânında izleyiciye sunulmuştur.

Jean Tinguely (Tinguley)'in hareketli üç boyutlu çalışmaları, John Cage'in müziği ve Robert Rauschenberg (Rauşinbörk)'ün resimleri, 1960'lı yıllarda oluşum sanatına yakın bir anlayış içinde gerçekleştirilmiştir. Claes Oldenburg'un "Dükkan (Store, 1961)", "Oto-bedenler (Autobodies, 1963)", ve "Yıkamalar (Washes, 1965)", Robert Rauschenberg'in "Harita Odası II (Map Room II, 1965)", Robert Whitman'ın "Amerikan Ay'ı (The American Moon, 1960)" ve Kaprow'un "Çağrı (Calling, 1965)", Yoko Ono'nun "Bir Parça Gökyüzü" adlı etkinlikleri önemli oluşumlar arasında sayılabilir. Joseph Beuys ve Wolf Vostell de oluşum sanatının Avrupa'da yayılmasında etkili olmuştur.

Bir Parça Gökyüzü, Yoko Ono, 1965, New York

Jiro Yoshihara, Akira Kanayma, Saburo Murakami, Kazuo Shiraga tarafından 1954'te Osaka'da oluşturulan, Japon Gutai Sanat Birliği, gerçekleştirdiği bazı oluşumlarla 2. Dünya Savaşı sonrası Japon kültüründe önemli bir yer tutar. Grup, 1972'de Yoshihara'nın ölümüne kadar etkinliklerini sürdürmüştür.

Oluşum uygulamalarının amaç ve uygulanışı, ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Oluşum etkinliklerini açıklayan herhangi bir bildirge ya da duyuru olmadığı için gerçek bir oluşum grubu hiçbir zaman ortaya çıkmamıştır. Oluşum sanatçıları, genelde Allan Kaprow'un tanımlarına da katılmamışlardır. Sanat dünyası, bu sanatçıların eylemlerine benzer etkinlikleri oluşumlar adıyla tanımlamıştır. Oluşumların 1960'lı yıllarda sanat ortamına getirdiği değişim, daha sonra resim ve heykel sanatlarına; kavramsal ve çevresel sanata yeni özgürlükler sağlamıştır.

Bir Anda Altı Delik Açma, Saburo Murakami, 1956, Japonya

Etkinlik

Oluşumları içeren bir video görselini sınıfta izleyerek sizde bıraktığı izlenimlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik

Oluşum sanatının geleneksel tiyatro (trajedi, komedi ve dram)dan farklı yanlarını aşağıdaki alana yazınız.

Proje Çalışması

Bir oluşum gerçekleştirmek için aşağıdaki işlem basamaklarını izleyiniz.

1. Arkadaşlarınızla birlikte sosyal içerikli bir konu belirleyiniz.
2. Belirlediğiniz konuyla ilgili bir senaryo hazırlayınız.
3. Planladığınız oluşum etkinliği için sınıftan gönüllüler belirleyiniz.
4. Gönüllülerle oluşum etkinliğini gerçekleştiriniz. Etkinliği gerçekleştirirken doğaçlamalara da yer verebileceğinizi, senaryoya bağlı kalmak zorunda olmadığınızı anımsayınız.
5. Gerçekleştirdiğiniz oluşumu fotoğraf makinesi, video kamera gibi araçlarla kaydediniz.
6. Proje çalışmanızın belgelerini okulunuzun uygun yerlerinde sergileyiniz.

3. FOTO GERÇEKÇİLİK (HİPERREALİZM)

“Niteliği ve detaylarıyla gerçek fotoğrafı neredeyse geride bırakan foto gerçekçi resimleri fark eden izleyici, gerçek dünya hakkında düşünecek, onun yüzeyselliğinin bilincine varacaktır.”

Anna Carola Krausse, Rönesans’tan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü, s. 115, 2005.

Anahtar Sözcükler

grid, air brush

Ders Dışı Etkinlik

1960’lı yılların ve günümüzün tüketim kültürünü yansıtan nesnelerle ilgili yazı ve görseller toplayarak konu işlenirken sınıf panosuna asınız.

Foto gerçekçilik akımı ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

1960’lı yıllarda ABD’de ortaya çıkan foto gerçekçilik akımı için hiper gerçekçilik (hyper realism), süper gerçekçilik (super realism), keskin odak gerçekçiliği (sharp focus realism) gibi adlar da kullanılmaktadır. Sanatçılar, üzerinde çalıştıkları fotoğrafı hiç değiştirmeden, herhangi bir yorum katmadan resim yüzeyine aktardıkları için akıma foto gerçekçilik adı verilmiştir.

Foto gerçekçi çalışmalarda konu, teknik ve uygulama açısından farklılıklar olsa da sanatçılar; endüstri, kapitalizm, tüketim toplumu kültürü ve çevredeki simgesel nesnelere ilgi duymaktadır. Yalnızca fotoğrafik görüntüyü tuvale aktarmayı amaçlayan ve nesnenin aslıyla ilgilenmeyen foto gerçekçi sanatçılar, bu yönüyle yaşamı olduğu gibi vermeyi amaçlayan gerçekçi sanatçılardan ayrılır.

Foto gerçekçilik akımının ilk örnekleri, 1969’da galerilerde izleyiciye sunulmuştur. 1970’te New York’taki Whitney Sanat Müzesinde düzenlenen sergiyle foto gerçekçilik akımı etkisinde eser üreten sanatçılar tanıtılmıştır. ABD’de düzenlenen sergiler sonucunda kabul gören foto gerçekçilik akımı 1970’ten itibaren hızla yaygınlaşmıştır.

Plaza, Richard Estes, 1991, Louis-Meisel Galerisi, New York

Foto gerçekçilik, minimalist sanata tepki olarak değerlendirilse de 1960'lı yılların sonunda etkisi azalan ancak bazı sanatçıların bireysel uğraşlarıyla sürdürülen pop sanatın yeniden doğuşu olarak tanımlanabilir. Genellikle dönemin popüler kültüründen seçilmiş nesne ve mekânları kullanması, fotoğraf ile reklam afişlerinden yararlanması, foto gerçekçilik akımıyla pop sanatının ortak yönleri olduğunu göstermektedir.

Fotoğrafçılığın gelişmesi foto gerçekçilik akımını dikkat çekici boyutta etkilemiştir. Bazı foto gerçekçi sanatçılar, özellikle fotoğrafın görsel mesajı üzerine yoğunlaşmış, fotoğrafı gerçeğin kendisi gibi değerlendirerek mesaja dönüştürmüştür.

Bir fotoğrafı alıp aynen resmetmenin resim sanatına katkısı sizce ne olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Foto gerçekçi sanatçılardan Ralph (Ralf) Go-ing, çalışmalarında yer verdiği plastik eşya ve çeşitli arabalarla ABD'nin taşra yaşamını yansıtmıştır. Richard Estes, çeşitli kent görünümünü, vitrinlerin camlarını ve bu camlara yansıyan görüntüleri betimlemiştir. Robert Cottingham (Kodighem) ise eserlerinde reklam panolarından büyütülmüş ayrıntıları, ışıklı tabelaları konu edinmiştir. John Salt, hızlı tüketim toplumunun nesneleri olarak terk edilmiş araçları; Don Eddy, parlıtlı krom yüzeyleriyle otomobilleri çalışmış; David Parrish (Periş), motorları resimlemiştir. Chris Cross (Kiris Kıros) ve Thomas Blackwell, yapıtlarında konu olarak ABD halkının tüketim nesnelerine bakış açısını işlemiştir. Robert Neffson, yoğun gözleme dayanan ve klasik resim öğelerini de dikkate alarak gerçekleştirdiği kompozisyonlarında kent mimarisi ve günlük yaşam görüntülerini çalışmıştır.

Barnie'nin Kahve Molası, Tom Blackwell, 2009, Louis-Meisel Galerisi, New York

Trafalgar Meydanı, Robert Neffson, 2008, Louis-Meisel Galerisi, New York

Etkinlik

Foto gerçekçilik ile pop sanatının ortak ve farklı yönlerini sınıf ortamında arkadaşlarınızla belirleyiniz.

Janet Fish (Cenit Fiş) ve Charles Bell'in yapıtlarında betimlenen konu, büyük bölümü tuvalin dışında kalmış, tuvale sığmamış bir bütünün parçası gibidir. Dev boyutlardaki portrelerinde, halk arasından seçilmiş kişilerin fotoğraflarını kullanan Chuck Close (Çak Kilo), duygusallıktan arındırılmış resimsel bir nesnelliğe ulaşabilmek için fotoğraftan yararlanarak çeşitli konuları işleyen heykel alanındaki yapıtlarıyla John de Andrea ve Duane Hanson (Duveyn Hensin), akımın önde gelen sanatçılarıdır.

Foto gerçekçilik akımı, kendi içinde konu ve tekniğin uygulanışı bakımından farklılıklar göstermektedir. Foto gerçekçi sanatçılar, ABD'nin yaşam biçimini yansıtan resimlerinde konu olarak kendilerine yol üstü restoranları, otomobilleri, motosikletleri, renkli şekerlemeleri, ışıklı tabelaları, gece kulüplerinin girişlerini ve dönemin insanların fotoğraflarını seçerek tuval üzerine yağlı veya akrilik boyayla uygulamıştır. Ayrıca fotoğrafı projeksiyon makinesiyle tuval üzerine yansıtarak üzerinden boyama tekniğini ve tuvali gridlere ayırarak çalışmayı tercih etmişlerdir. Fotoğrafın tamamen nesnel bir tutumla ele alınması, duygusuz fırça vuruşları veya air brush (havalı boya tabancası) kullanarak sağlanan parlak, kontrast renkler foto gerçekçi çalışmaların genel özellikleridir.

Foto gerçekçilik akımının etkisi 1970'li yılların sonunda azalmıştır. Fotoğraf makinesiyle saptanan anlık görüntülerin özenli bir çalışmayla tuvale aktarımı günümüzde de çeşitli tekniklerle sürdürülmektedir. Resim sanatında foto gerçekçilik akımına bağlı olarak fotoğrafın kullanılması, gerçekçi anlatımların çoğalmasında etkili olmuştur.

Foto gerçekçilik akımının kurucularından Malcolm Morley (Malkım Morli, 1931-...), 1960'ların ortalarından itibaren magazin dergilerindeki fotoğrafları dikkatlice ve en ince detaylarına kadar tuvallerine kopya etmiştir. Sanatçı hipodromu betimleyen "Yarış Pisti (Racetrack)" adını verdiği afişte gerçekçi görüntüyü üzerine çizdiği çapraz kırmızı renkli iki çizgiyle iptal etmiştir. Çalışma, foto gerçekçilik akımının en ilginç yapıtlarındandır. Bu resimde Güney Afrika'da güneşli bir günde düzenlenen bir yarışın fotoğrafı vardır. Üzerine tehdit edercesine kan kırmızısı renkte çapraz iki çizgi çekilmiştir. Sanatçının resimleri, yüzeydeki biçimden çok anlamda seçiciliğe önem verdiğini düşündürmektedir. Kopya ettiği renk ve ton değişmelerinin verdiği anlamdan kaçabilmek ve yüzeysel özellikler üzerinde dikkatini yoğunlaştırabilmek için Malcolm Morley'nin resmi tersinden yaptığını ileri sürmektedir.

Yarış Pisti, Malcolm Morley, 1970, Ludwig Müzesi, Köln

Foto gerçekçi ressamlardan Alman sanatçı Gerhard Richter (1932-...), sürekli yeni biçimler aramış, 1960'lı yıllarda pop sanata ilgi duymuştur. Sanatçı, daha sonra geleneksel anlatım biçimlerinin dışına çıkılabileceği düşüncesiyle fotoğrafa ilgi göstermiş ve foto gerçekçi resimler yapmıştır. Fotoğraftan hareketle değişken anlatım biçimleri geliştirmiş, hem figüratif hem de soyut çalışmıştır. Tartışma yaratan eserlerinden biri de kızı Betty'nin fotoğrafik ayrıntılarla yaptığı portresidir. Sanatçı, ayrıca 1980 ve 1990'lı yıllarda bulut, manzara vb. konularını flu fotoğrafları anımsatan seri eserlerinde işlemiştir.

Etkinlik

Aşağıda verilen foto gerçekçilik akımı sanatçılarından Gerhard Richter ile gerçekçilik akımı sanatçılarından Gustave Courbet'nin eserlerini insanı ele alışları bakımından inceleyiniz.

Betty, Gerhard Richter, 1977, Özel Koleksiyon

Otoportre, Gustave Courbet, 1845, Özel Koleksiyon

Bu eserlerden ve daha önce gerçekçilik akımı hakkında edindiğiniz bilgilerinizden hareketle gerçekçilik ve foto gerçekçilik arasındaki farklılıkları aşağıda boş bırakılan alana yazınız.

[illegible]

4. OPTİK SANAT (OP ART)

“Renklerle biçimlerin insan üzerindeki etkilerini irdeleyen ressamalar, optik biliminden yararlanarak göz önünde uçuyor ya da dans ediyormuş izlenimi uyandıran çalışmalar yapmış ve resim sanatına yeni bir pencere açmışlardır.”

Anna Carola Krause, Rönesans’tan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü, s. 111, 2005.

Anahtar Sözcükler

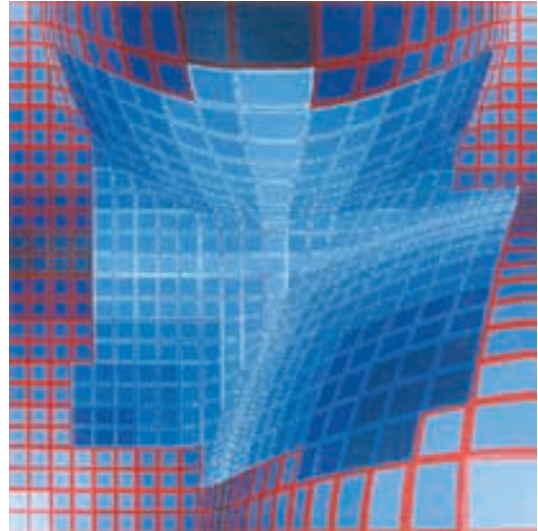
optik, informel, retina

Optik sanat ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Optik sanat, 2. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da geç resimsel soyutlama akımına karşı ortaya çıkan ve optik yanılsamaya dayalı anlatım biçimidir. Akımın ilk hareketleri, bazı sanatçıların Dadaizm akımının canlandırılmasını önlemek ve informelin ötesine geçmek adına ileri sürdüğü önerilerle başlamıştır. Optik sanat, 1965’te New York Modern Sanatlar Müzesinde düzenlenen “The Responsive Eye (Yanıtlayıcı Göz)” adlı sergiyle izleyicinin karşısına çıkan, görsel algıda ikiliğe olanak veren, soyut geometrik kompozisyonları içeren yapıtlarla tanınmıştır.

Işıltı, Bridget Riley, 1962, Tate Galerisi, Londra

Tetcie, Victor Vasarely, 1980, Doubletake Galerisi, ABD

Optik sanat öncelikle gözde oluşan etkiyle ilgilenmektedir. Görsel mekanizmayı harekete geçirmeyi ve uyarmayı amaçlamaktadır. Resimde üçüncü boyut etkisi verebilmek için renk ve çizgileri yan yana kullanarak optik etkiler elde edilmektedir. Optik sanatta eş zamanlı ya da art arda gelen kontrastlardan, rengin gittikçe açılması veya koyulaştırılmasından yararlanılır. Renk ile çizgi, daire, kare vb. geometrik öğeler arasında kurulan ilişkilerle de betimleyici anlatıma yer verilmez. Ritmik olarak düzenlenen geometrik biçimlerle gözde hareket ve titreşim yaratılmaktadır. Optik sanatta görme ve algıda aldatmalar yaratmak için bilimsel yöntemlere başvurulmaktadır.

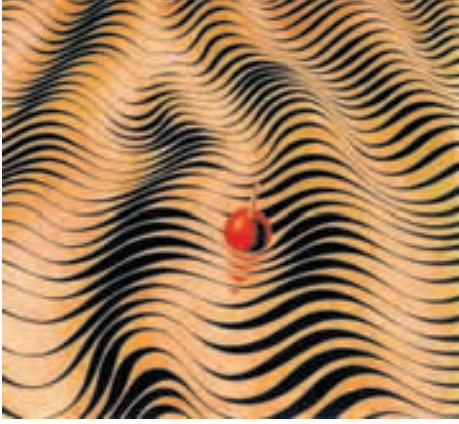
Optik sanatçıların büyük bölümü doğrudan ya da dolaylı biçimde soyut geometrik sanattan, konstrüktivizmden ve De Stijl’den yararlanmıştır.

Hareket izlenimi uyandırmanın resim sanatına katkılarıyla ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.

Optik sanat çalışmaları yapan Victor Vasarely (1908-1997), 1950’li yıllarda optik yanılsamaya dayalı soyut yapıtlar üretmiştir. Çalışmalarını matematik keskinliğe dayandıran sanatçı, en etkili eserlerini 1960’larda vermiştir.

Vasarely, optik yöntemlerle hareket yanılgıları ya da izlenimler yaratan “Zebralar, Satranç Tahtaları” adlı çalışmalarında gözde titreşim yanılsaması uyandırmıştır. Vasarely’nin kullandığı geometrik şekiller, gittikçe kabarıyormuş, dışarı fırlayacakmış ya da geri plana çekiliyormuş izlenimi uyandırmaktadır. Vasarely, canlı renkleri, geometrik şekilleri, çizgileri ve değişik biçimleri üst üste bindirerek veya renkli yüzeyleri yan yana getirerek oluşturduğu çalışmalarıyla dikkat çekmiştir.

Zebralar, Victor Vasarely, 1960, Vasarely Müzesi, Fransa

Karnaval, Bridget Riley, 2000, Nicholas Galerisi, Belfast

Bridget Riley (1931-...), optik sanatın diğer önemli bir temsilcisidir. Riley’nin eserlerinde, George Seurat’nın noktacı anlayışına dayalı, optik etkiler ve duygusal izlenimler uyandırma çabası görülmektedir. Riley’nin sanat yaşamı; 1950’li yıllarda, “siyah-beyaz dönem” ve 1967’den sonra “renkli dönem” olmak üzere iki aşamada incelenmektedir. 1979-1980’de Mısır’a giden sanatçı, Nil Vadisi’ndeki mabet resimlerinde kullanılan renklerden etkilenmiştir. Sanatçı, bundan sonra sade formlara ve renkli anlatımlara yönelmiştir. 1980’li yıllardaki çalışmalarında renkleri, çizgisel formlar oluşturacak şekilde yerleştirmiş ve ışığın etkisini artırmıştır. Daha sonraki çalışmalarında ise yatay, diyagonal ve birbirini kesen çizgiler kullanmıştır.

Fransa’da Yvaral (İvaral) ve Jean Pierre Vasarely, İspanya’da Grup 57, İtalya’da Grup N. sanatçıları bireysel olarak optik sanat çalışmaları yapmıştır. Ayrıca Jesus (Hesus) Rafael Soto, François Morellet ve Josef Albers de optik sanat yapıtı olarak kabul edilebilecek eserler üretmiştir.

Optik sanat yapıtlarına gösterilen ilgi kısa süreli olmuştur.

Ders Dışı Etkinlik

Bilgisayar programları yardımıyla optik sanat çalışmalarını gerçekleştirme olanaklarını araştırarak optik sanat çalışmaları yapınız ve çalışmalarınızı sınıf panosunda sergileyiniz.

Bilgi Notu

Bridget Riley’nin eserleri dışında optik sanat ürünlerinden sanat yapıtı olarak kabul edilebilecek nitelikte çalışma çok azdır. Riley, 1960’ta güçlü etkiler bırakan siyah-beyaz resimler yapmak için bilim insanlarının algılama sürecini incelediği çizelgeleri eserlerine uyarlamaya başlamıştır. Bu alandaki ustaca girişimlerinden sonra yapıtlarında diğer renkleri de kullanmıştır. Salt optik uyarı yapmak ve optik uyarıdan yararlanmak hiçbir zaman Riley’nin amacı olmamıştır. Bir manzara resminin ögesi olan ağaçlar, bulutlar, tepeler ve ırmakların doğanın parçası olması gibi Riley de resimde kullandığı öğeleri doğanın bir parçası olarak görmüştür. Biçimsel ve renksel işlevlerin toplamından daha fazla şey ifade edecek yolda bu öğelerden tılsımlı görünüm elde etmeye çalışmıştır. Sanatçı, böylece resimlerinde bilimsel değil lirik ve şiirsel bir etki yaratmıştır.

Norbert Lynton, Modern Sanatın Öyküsü, s. 311-312, 1982.

Etkinlik

Aşağıda verilen Victor Vasarely ve Bridget Riley'nin eserlerini renk, hacim, çizgisel etki bakımından nasıl algıladığınızı ve eserlerin sizde nasıl bir etki bıraktığını boş bırakılan alana yazınız.

İkili, Victor Vasarely

Katarakt, Bridget Riley

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ders Dışı Etkinlik

Optik sanat anlayışına uygun bir çalışma yapmak için aşağıdaki işlem basamaklarını izleyiniz.

1. Nokta, çizgi, geometrik biçim vb. öğelerle bunların büyüklük-küçüklük ve renk etkilerini de dikkate alarak çizimler (Bilgiyasar programları veya pergel, cetvel gibi araçlar da kullanabilirsiniz.) yapınız.
2. Yaptığınız çalışmalardan uygun bir tanesini seçerek A4 boyutunda bir kâğıda doku tasarımı yapınız.
3. Tasarladığınız çalışmayı optik sanat anlayışına uygun hâle getiriniz.
4. Çalışmalarınızı sınıf panosunda sergileyiniz.
5. Sergilenen çalışmaları izledikten sonra optik sanat hakkındaki görüşlerinizi paylaşınız.

5. HAREKET SANATI (KİNETİK SANAT)

“1932’de ‘Devingen Cisimler’ diye adlandırılan Paris’teki sergide alışılmamış heykeller, tavana asılıydı ve sabit değildi. Heykel ilk kez yer çekiminden kurtuldu. Bu tuhaf cisimler, en ufak hava akımında harekete geçiyordu.”

Michel Ragon, Modern Sanat, s. 197, 2009.

Anahtar Sözcükler

devinim, dinamik, mekanik, sibernetik, telemagnetik, lazer, mobil

Hareket sanatı ve sanatçıların ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

Bilimsel bir terim olan “kinetik”, güzel sanatlarda ilk defa 1920’de Naum Gabo ve Antoine Pevsner’in ortaklaşa yazdığı “Gerçekçi Bildirge”de kullanılmıştır. Daha önce ise resim ve heykeldeki hareket ifadesi, “dinamik” terimiyle karşılanmıştır. 1950’den sonra sanat kavram ve terimleri arasına giren hareket (kinetik) sanatı tanımlaması, günümüze kadar çok değişik üslup ve teknikleri karşılayacak biçimde kullanılmıştır. Frank J. Malina, “Kinetic Art: Theory and Practice (Kinetik Sanat: Kuram ve Uygulama)” adlı kitapta hareket sanatını “parçaları mekanik yöntemle hareketli kılan üç boyutlu nesne ve yapılar”ı kapsayacak biçimde tanımlamış, ayrıca çekilen filmlerle elde edilen resimleri de bu kavram içinde değerlendirmiştir.

Fizik dersindeki bilgilerinizden hareketle sanat eserinde kinetik konusunun uygulanması hakkındaki düşüncelerinizi söyleyiniz.

1930’a kadar hareket sanatı örneği çok azdır. Bu dönemde sadece gelecekçilik akımı sanatçıları, dinamik harekete bağlı bazı yapıtlar üretmiştir. Giacomo Balla ve Nando Fortunato’nun tiyatro için yaptığı üç boyutlu mekanik işler ve Alexander Archipenko’nun ahşap, cam, tel ve metal kullanarak ürettiği eserler kinetik sanatın ilk örnekleri sayılabilir ancak bu çalışmalarda hareket, estetik bir öğe olarak kullanılmamıştır. Marcel Duchamp’ın bir mutfak sandalyesine tutturulmuş bisiklet tekerleği olan “Bicycle Wheel” (1913) adlı çalışması, hareket sanatının ilk örneği kabul edilmektedir.

Sanatçıların hareketli çalışmalar yapmadaki amacı sizce ne olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Hareket sanatı örnekleri arasında Robert Delaunay’ın “Diskler” adlı etkinlik dizisi, Naum Gabo’nun “Kinetik Konstrüksiyon No:1” adlı çalışması ve Vladimir Tatlin’in “3. Enternasyonal Anıtı” projesi hacim yanılsaması yaratan çalışmalardır. Moholy Nagy’nin 1920’li yıllarda elektrikli makine yardımıyla ışık etkileri yarattığı çalışmaları ve Alexander Rodchenko’nun konstrüksiyonları 1940 öncesi için önemli yapıtlardır.

Bisiklet Tekerleği, Marcel Duchamp, 1951, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Hareketi estetik ve anlatımsal bir öge olarak kullanma eğilimi daha önce Dadacılık, gerçeküstücülük ve yapıcılık akımı sanatçıları arasında görülmüştür. Hareket kavramını çalışmalarında işleme-ye başlayan Bruno Munari, 1930'larda "kullanışsız" makineler tasarlamış ve 1940'larda hareketli nesneler yapmıştır. 1950'lerde Pol Bury (Böri), istendiği zaman döndürülebilen "hareketli düzlemler (plans mobiles)" ile hareket olgusunu bir anlatım aracı olarak kullanmıştır. 1960'lı yıllarda Avrupa ve ABD'de en yaygın anlatım biçimi hâline gelen hareket sanatında Mary Martin ve eşi Kenneth Martin, François Morelet (Fıransuva Morili), Julio Le Parc (Hulyo Le Park), Jean Tinguely ve Vassilakis Takis, bilimsel ilkelerden yararlanarak yaptıkları çalışmalarla özgün örnekler vermişlerdir.

Meta-Matik No 6, Jean Tinguely, 1959, Jean Tinguely Galerisi, Basel

Macaristanlı sanatçı Nicolas Schöffer (Nikolas Şöffer, 1912-1992), hareket sanatının temel malzemesi sayılan mekân, ışık, zaman, dinamizm ilkelerini ortaya koymuştur ve akımın kurucusu kabul edilir. Temas, hava akımı ya da izleyicinin nefesi gibi etkenlerle hareket eden eserler üretmiştir. 1948'de "mekânsal dinamik" adını verdiği konstrüksiyonlar yapmaya başlamıştır. Bu yapıtlar, ışığı yansıtan ince metaller ya da sert plastiklerden (pleksiglas) yararlanarak diklemesine oluşturulmuş, açık kuleler biçimindedir. Sanatçı, eserlerine 1950'de devinimi, 1954'te ses ögesini eklemiştir.

Nicolas Schöffer'in 1957'de New York Merkez Garı'nda düzenlediği "Işınsal-Dinamik" adlı gösteri, deneysel sanat anlayışını toplumsal yaşama katma çabasının bir örneğidir. Sanatçının 1961'de Belçika'nın Liège (Liyej) kentinde yaptığı 52 metre yüksekliğindeki kule; devinen, ses veren ve mekânsal özellikler taşıyan önemli eserlerinden biridir. 1959'a kadar mekânın değişik özellikleriyle birlikte ışık, müzik ve film gibi öğeleri eserlerinde kullanan sanatçı, son döneminde zaman faktörüne odaklanan eserler vermiştir.

Avrupa Patent Ofisi, Nicolas Schöffer, 1980, Münih

Hareket sanatının önemli temsilcilerinden Alexander Calder (1898-1976), 1925'te ilk heykellerini telden yapmış; 1927'de ise elle çekilebilen, itilebilen ve devinen ahşap oyuncaklar üretmiştir. 1934'te ince teller ve levhalardan oluşan, kendi ağırlıklarına bağlı olarak salt hava akımıyla hareket eden konstrüksiyonlar üreten sanatçı, ABD ve Fransa'da ünlenmiştir. Mondrian'dan etkilenerek figüratif olmayan ilk hareketli konstrüksiyonunu yapmıştır. 1950'lerde "Kuleler, Duvar Mobilleri ve Çanlar" adlı "ses mobilleri" üretmiştir. Bu yapıtlarda aynı zamanda devinime bağlı olarak değişen ışık etkileri de yaratmıştır. Sanatçı, hareketli ve durağan çalışmalarını 1970'li yıllara dek sürdürmüştür.

Optik sanat ile hareket sanatı arasındaki farklılıkları söyleyiniz.

Avrupa'da hareket sanatı örneklerinin sergilendiği çeşitli grup sergileri açılmıştır. Yapıtlarda çok farklı nesne ve tekniğin yanı sıra bilgisayar da kullanılmıştır. Hareket, bazı yapıtlarda yavaş bazılarında ise çok hızlıdır. Sistemli ve düzenli yapıtlar kadar rastlantısal olanlar da yapılmıştır. Hareket sanatı, yavaş işleyen yapıtlar, zarif şekilde sallanan metal objeler, endüstri ürünleri ve yeni tekniklerinin de kullanıldığı açık hava heykellerine kadar çok çeşitli eserleri içermektedir.

Akustik Bulut, Alexander Calder, 1953, Merkez Üniversitesi, Venezuela

	Hareket sanatı kapsamında sayılabilecek sanat etkinlikleri şöyle sıralanabilir:
1	Optik yanılsamadan yararlanarak izleyicide optik hareket ve etkileşim yaratan çalışmalar.
2	İzleyicinin mekân içinde yer değiştirmesiyle biçim değiştiren çalışmalar.
3	Neon ışıklı tabelalarda olduğu gibi bir işin aşamalı olarak aydınlatılmasıyla elde edilen, ışık akışından yararlanarak oluşturulmuş hareket yanılsaması ifade eden yapıtlar.
4	Hareket sağlayan bir aygıt olmaksızın kendiliğinden hareket kazandırılan üç boyutlu nesneler.
5	Bir aygıt aracılığıyla hareket kazandırılan üç boyutlu nesneler.

Etkinlik

Edindiğiniz bilgiler doğrultusunda hareket sanatının özelliklerini aşağıdaki boş bırakılan alana yazınız.

6. MİNİMALİST SANAT

“Minimalistler, bir kare, dikdörtgen ya da dairenin temel formlarının izleyicide belirli duygular uyandırdığına inanır. Bazı soyut dışavurumcu resimlerdeki bütünlüğe sahip olacak bir yapı geliştirmeyi ve bu bütünlüğü heykelin üç boyutunda keşfetmeyi amaçlıyorlardı.”

Stephen Little, *İzmler Sanatı Anlamak*, s.138, 2006.

Anahtar Sözcükler

özel, nesnel

Minimalist sanat ve sanatçıların ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

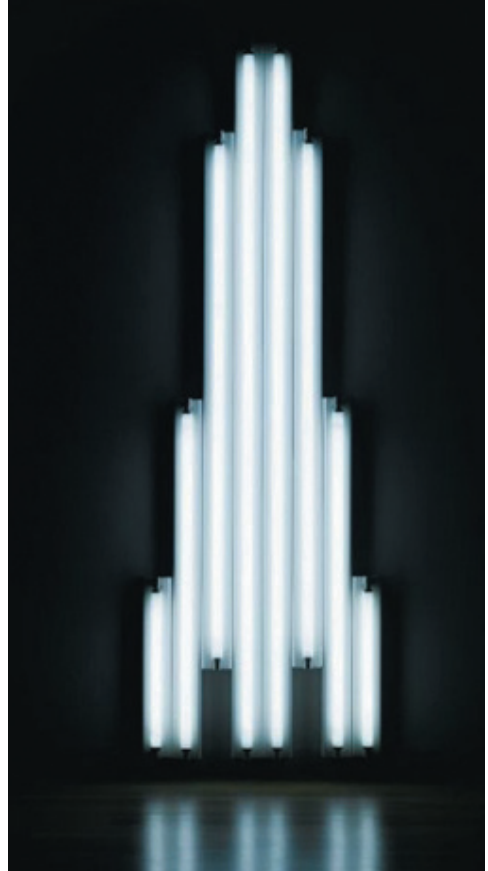
Minimalist sanat terimini ilk kez Alman düşünür Richard Wolheim, “içeriği en aza indirilmiş, sadeleştirilmiş sanat” anlamında 1961’de, Art Magazin adlı dergide yayımlanan makalesinde kullanmıştır. 1960’lı yıllarda son derece basitleşip yalınlaşan heykeli ifade eden minimalist sanat, ABD’de pop sanatın en görkemli günlerini yaşadığı dönemde sanat ortamını kitle kültürünün bir başka yüzüyle tanıştırmıştır. Minimalist çalışmalar, çoğu zaman birbirinin aynısı öğelerin bir arada kullanılmasıyla oluşturulmaktadır. Minimalist sanatçılar, birim öğelerin dizisel tekrarına dayalı simetrik bir düzenlemeyle sağlanan bütünlüğü önemsemişlerdir.

Minimalist sanatçılar, çalışmalarında üç boyutluluğu ifade ederken geleneksel heykel sanatının yöntem ve malzemelerini kullanmamışlardır. Tasarıma uygun olarak kullanılacak malzemeyi seçtikten sonra işi teknik elemanlara bırakan sanatçılar, çalışmayı direktiflerle yönlendirmiş; yapıt, endüstriyel yöntemlerle üretilmiştir. Sonuç olarak minimalist sanatçıların yaratma sürecini büyük ölçüde tasarım ve kavramsallaştırma aşamasına kadar indirgediğini söylemek mümkündür.

Minimalist sanatın hangi plastik sanat dallarıyla ilişkisi olabilir?

Minimalist sanatçılardan Dan Flavin (1933-1966), 1961’de ampullerden yararlanarak kompozisyonlar yapmaya başlamış, 1963’ten sonra floresan lambalarla minimalist kompozisyonlar oluşturmuştur. Sanatçı, hazır malzemeler kullanarak ışığın sanatsal öge olarak etkili olduğu düzenlemeler yapmıştır.

Flavin, 1964’te, “Tatlin Margo İçin Anıt” adlı yapıtını sergilediğinde sadece Tatlin’e değil, Kasimir Malevich’e de bir göndermede bulunmuştur. Flavin’in bu yapıtı floresan lambalardan oluşan bir düzenlemedir. Sanatçı, floresanlara herhangi bir müdahalede bulunmamış, yalnızca belli bir düzende bir araya getirmiştir. Yapıtın görünüşe bakılırsa herhangi bir şeyi temsil etmemekte ve bir şey anlatmamaktadır. Yalnızca vardır. Flavin’in bu çalışması, minimalistlerin “Sanat, ne görüyorsan odur; ötesi yoktur.” görüşünü doğrular niteliktedir. Minimalistlerin kullandığı gündelik, endüstriyel malzemenin tek örneği Flavin’in floresanları değildir. Tuğla, sunta, kontraplak, çelik, galvanizli demir, perdahlı bakır, alüminyum, fiberglas, cam elyafı gibi malzemeler; endüstriyel yöntemler ve teknolojiden de yararlanılarak minimalist sanatta kullanılmaktadır.

Tatlin Margo İçin Anıt, Dan Flavin, 1964,
Leavin Galerisi, Los Angeles

Minimalistler, biçimsel benzerlikler taşıma ve hazır malzeme kullanma ilgilerine karşılık sanatı işlevsel tasarıma yönelik bir deney olarak görmemeleri yönünden yapıcılık akımı sanatçılarından ayrılmaktadır. Hazır nesneyi Marcel Duchamp gibi sanat karşıtı bir anlatımla kullanmadıkları için aralarında belirgin fark vardır.

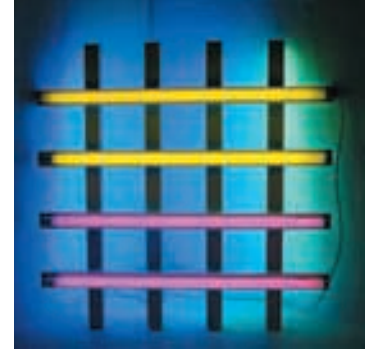
Minimalist sanatçılardan Richard Serra, mekânı yeniden tanımlamak, insanın fiziksel varlığını duyumsatmak üzere büyük metal levhalar kullanmıştır. Donald Judd, yinelenen geometrik birimlerin alandaki bütünsel algısına odaklanmıştır. Sol LeWitt, sanatını biçimsel sadeliğe indirgemiş ve zihinsel tasarım sürecine geometri olgusunu da katarak mekânı algılanabilir kılmıştır.

Zaman Sorunu, Richard Serra, 2005, Guggenheim Müzesi, New York

İsimsiz, Donald Judd, 1990, Tate Galerisi, Londra

İsimsiz, Dan Flavin, 1977, Ulusal Sanat Galerisi, Washington

Minimalist sanatta Donald Judd, Carl Andre, Sol LeWitt, Richard Serra, Frank Stella ve Robert Morris, sanatsal eylemlerinde bireysel hareket etmiştir. Söz konusu sanatçılardan bazıları, üç boyutlu nesnelerin kurgusuyla ilgilenmemiş, alışlagelmiş anlatım biçimleri dışında bir sanatsal anlatımı amaçlamıştır.

Minimalist sanatçılar, 1960'lı yıllarda yerleştirme gibi sanatsal etkinliklerin şekillenmesinde de rol oynamıştır. Onların özgün yaklaşımlarıyla yoğun bir çeşitlilik içeren akım, 1970'li yıllara değin özellikle ABD'de pek çok sanatçının paylaştığı bir eğilim olmuştur.

Flin Flon, Frank Stella, 1970, Ulusal Galerisi, Avustralya

Eş Değer 8, Carl Andre, 1966, Tate Galerisi, Londra

Açık Küp, Sol LeWitt, 1974, Virginia Üniversitesi Sanat Galerisi, ABD

Ders Dışı Etkinlik

Endüstri ürünü bir nesne seçiniz. Nesneyi ayrıntılarından arındırınız (Örneğin kavanoz seçtiyseniz etiketlerini sökmek, kutu ise düz renk bir kâğıtla kaplamak gibi.). Seçtiğiniz nesneyi çok sayıda kullanarak birim, biçim ve renk tekrarı oluşturarak minimalist sanata örnek olacak bir kurgu hazırlayınız. Çalışmanızı okulun uygun bir alanında sergileyiniz.

7. KAVRAMSAL SANAT

“Bir kavramsal yapının ahşap ya da tuval üzerinde çalışılmasına bakılmaz. Gerçek yapıt; onu kuran, işleyen, araştıran fikir ve dildir. Sanatçı, izleyicinin tepkisini yapının bütünleyici parçalarına çekmeyi hedefler.

Stephen Little, İzmler Sanatı Anlamak, s.132. 2006.

Anahtar Sözcükler

kavramsal, fetiş, köktenci, istatistik, gösterge bilimi

Ders Dışı Etkinlik

Kavramsal sanat alanında çalışan sanatçılar ve eserleri hakkında yazı ve görseller derleyerek dokümanlarınızı konu işlenirken sınıf panosuna asınız.

Kavramsal sanat ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

1960'lı yıllarda sanatta nesneyi betimlemekten vazgeçip düşünceyi ön plana çıkaran yeni bir sanat görüşü ortaya çıkmıştır. Buna göre sanat eserinin maddi varlığı ve biçiminin yerini kavramsal düşünce almıştır. Kavramsal sanat, ilk kez 1960'ta Sol LeWitt tarafından bir akım olarak tanıtılmıştır. Kavramsal sanat, sanatı kuramsal düzlemde çözümlemeyi, anlam ve amaç açısından sorgulayan yeniden tanımlamayı amaçlayan, felsefe ve mantık gibi zihinsel süreçlerle yakından ilişkili bir eğilimdir.

Resim Çizme, Sol LeWitt, 2007, Massachusetts Hal Galeri, ABD

Kavramsal sanatın başlangıcı Marcel Duchamp'a dayanırken sürekliliği günümüze kadar uzanmaktadır. İlkelerinin belirlendiği asıl oluşum döneminde, Avrupa ve ABD'de açılan sergiler kadar “Görsel Olmayan Yapılar”, “Felsefe Sonrası Sanat” ve “Davranışlar Biçime Dönüştüğünde” gibi eleştiri yazıları da kavramsal sanatın anlam ve içeriğinin anlaşılmasını sağlamıştır.

Kavramsal sanatçılar, akımın ilkelerini belirlerken 2. Dünya Savaşı sonrasında Avrupalı sanatçıların ortaya koyduğu soyut dışavurumculuk akımı ile ideolojik ve toplumsal içerikli eserlere karşı çıkmışlardır. Kavramsal sanat akılcıdır ve düşünceyi temel alır; amacı duyguyu temelden reddetmektir. Akımın ilgi alanı sadece gerçekliktir; gerçeğe ulaşma yolunda sistemler geliştirilir ve var olan örneklerden yararlanılmaz.

Sanat olgusuna bakışı ve sanat eserinin işlevini değişime uğratan kavramsal sanat, kendinden önceki, izlenimcilik, kübizm, Dadacılık, pop sanatı, foto gerçekçilik ve minimalizm sanat akımlarının görüşlerinden yararlanmıştır. İzlenimcilik ve foto gerçekçilik akımları, gerçeklik üzerine bir sorgulama girişimi sayıldığından kavramsal sanat da bu akımlardan etkilenmiştir. Kavramsal sanatın geleneksel sanata kökten karşı çıkışının temelinde Marcel Duchamp ve Dadacılar vardır. Sanatın gerçek yaşamdan kopukluğuna karşı çıkan Dadacılar, sanatın toplum yaşamında ayrıcalıklı konumda olmaması gerektiğini ileri sürüp sanatı halkın arasına, sokağa indirmişlerdir.

Marcel Duchamp; sanat kavramını, “özel bir şekilde üretilmiş nesne” düşüncesinden uzaklaştırmış, özel şekilde üretilmiş sanat eserinin yerine hazır nesneyi koymuş ve ona herhangi bir anlam yüklememiştir. Marcel Duchamp’ın hazır nesnesi daha sonra yeni bir “dil” oluşturmuş ve dönemin sanat anlayışına egemen olmuştur. Sanat ile hazır nesne arasındaki ilişki, bir biçim sorunu olmaktan çıkıp işlev sorununa dönüşmüştür. Kavramsal sanatçı Joseph Kosuth’a göre bu dönüşüm, kavramsal sanat akımının başlangıcıdır.

Marchel Duchamp’ın 1917’de “Çeşme” adını verdiği pisuvar ile kavramsal sanat arasındaki ilişkiyi söyleyiniz.

Popüler kültür imgelerine ve tüketim nesnelere yer veren pop sanat ve Andy Warhol’un, imgeleri çoğaltma yöntemiyle oluşturduğu eserler de kavramsal sanata katkıda bulunmuştur. Minimalist sanat ise içeriği arındırılmış, söylem dili sadeleştirilmiş işler üretmesiyle kavramsal sanatın nesneyi ortadan kaldırma düşüncesine yeni yollar açmıştır. Minimalizm ve kavramsal sanatta “nesnenin önemsizliği” ortak bir anlayıştır. Sanatsal işlevi ve dünyayı kavramaya yönelik etkili bir eylem olan kavramsal sanatta düşünceyi görünür kılabilmek için kullanılan her türlü “dil” bu sanatın kapsamındadır.

Kavramsal sanat, “dil bilim” ve “nesne”ye dayalı anlayışı önemseyen iki gruba ayrılarak 1960’lı yıllarda, en etkin dönemini yaşamıştır.

Kavramsal sanatın kurucusu ve sözcülerinden Joseph Kosuth (1945), eserlerinde düşüncenin önemli olduğunu iddia etmiş, görünenin yalnızca birer araç olduğunu söylemiştir. 1960’larda, dili esas alan uygulamalar yapmıştır. Sanatçı, eserlerinde sanatta anlamın işlevi ve üretimini sorgulamıştır. Özellikle “Bir ve Üç Sandalye” ile “Bir ve Üç Cam” adlı çalışmalarında nesnenin kendisini, fotoğrafını ve sözlük anlamını bir arada sergileyerek aynı anlamı veren farklı göstergelerin, farklı gerçekliklere sahip olduğunu kanıtlamak istemiştir. Sanatın “Marcel Duchamp öncesi ve sonrası” olarak iki döneme ayrılabilceğini savunan sanatçıya göre çağımızda sanat değil ancak sanat felsefesi yapılabilir.

Bir ve Üç Sandalye, Joseph Kosuth, 1965, Modern Sanatlar Müzesi, New York

Kosuth, çoğunluğu İngiliz ve ABD'li sanatçılardan oluşan Sanat ve Dil Grubu'na katılarak dil bilimsel açıdan sanatı çözümlemeyi ve akımın sanat kuramını oluşturmayı amaçlamıştır. Sanat ve Dil Grubu üyeleriyle yazılı ve sözlü metinler, belgeler, istatistikler ve fotoğraf kullanarak kavramsal çalışmalar yapmıştır. Kavramsal sanatta gösterge olarak “nesne”yi kullanan Marcel Duchamp, sanatın görsel bir dil sistemi olabileceğini kanıtlamıştır. Farklı göstergeleri kullanan iki grup birlikte gelişmiştir.

*Badminton Topu, Claes Oldenburg, 2006,
Kansas, ABD*

*Siyah Market, Robert Rauschenberg, 1961,
Ludwig Müzesi, Köln*

Kavramsal sanatın önemli temsilcileri ve kavramsal sanat kapsamında değerlendirilen çeşitli etkinliklerine örnekler aşağıda verilmiştir:

- Robert Rauschenberg, “Silinmiş” adlı etkinliğinde ünlü sanatçı William De Kooning’in yapıtını silerek kendi yapıtını oluşturmuştur.
- Besteci John Cage, 1954’te 4’ 33” (Dört Dakika Otuz Üç Saniye) adlı sessiz müzik parçasını yorumlamıştır.
- Ad Reinhardt, 1954’te “Saf, soyut, nesnesiz sanat nesneleri.” olarak tanımladığı siyah renkli resimler yapmıştır.
- Yves Klein’in Paris’te İris Clert Galerisini boşaltarak “Boşluk” adlı bir sergi açılışı yapmıştır.
- Armand Pierre Arman, 1960’ta İris Clert Galerisini tavana kadar atık malzemelerle doldurarak “Doluluk” adlı bir sergi düzenlemiştir.
- Claes Oldenburg, 1961’de açtığı “Dükkan”ında, eserlerini sınırsız sayıda çoğaltıp satarak sanat yapıtının metalaşmasını eleştirmiştir.
- Stanley Brouwn, 1962’de kaldırırmda yürüyen kişilerin, bilerek veya bilmeyerek katıldığı, “Kâğıt Üzerine Yaya Adımları” adlı etkinliğinde, insanın sıradan davranışı olan yürüme eylemini görünür kılmıştır.
- On Kawara, etkinliklerinde, zaman kavramını işleyerek gittiği değişik yerlerden, sanat çevresinden kişilere bilgi veren (örneğin, sabah 9.37’de uyandım ve hâlâ yaşıyorum.) kartpostallar yollamıştır.
- Daniel Buren, seçtiği mekânları renkli bantlarla sararak düşünceyi bir kılıf içine alıp korumayı amaçlamıştır.

Etkinlik

Kavramsal sanat çalışmaları yapan Joseph Beuys’un “I Like America and America Likes Me (Ben Amerika’yı Seviyorum Amerika da Beni)” veya “A Social Sculpture (Sosyal Bir Heykel)” adlı videolarından birini sınıfta izleyiniz. Kavramsal sanat çalışmalarının sizde bıraktığı etkiyi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Duvarda Üç Işıklı Kutu, Daniel Buren, 1989, Krakow Galerisi, Boston

Rüzgar Çantaları, Daniel Buren, De Haan, Belçika

Sol LeWitt, 1967’de “Kavramsal Sanat Üzerine Paragraflar”, 1969’da “Kavramsal Sanat Üzerine Tümceler” adlı iki makale hazırlamıştır. LeWitt, “kavram” sözcüğünü “yeni bir sanat üretmek ve var olan sanata karşı yeni bir tutum geliştirmek” anlamında kullanmıştır. Aynı yıllarda yaptığı bir küpü, açılan bir hendeğe gömerek bunu belgelemiştir. Birçok etkinliğinde galerilerin iç duvarlarını kaplayan çizimler yapmış, eser-mekân ilişkilerini, yüzey ve üç boyutlu yanılısama açısından sorgulamıştır.

Çatıda Sergi, Sol LeWitt, 2005, Metropolitan Müzesi, ABD

Paket, Joseph Beuys, 1969, Tate Galerisi, İngiltere

Joseph Beuys, toplumsal olguları irdeleyerek sanatsal eylemleri toplumsal ve siyasal olaylarla ilişkilendirmiştir. Sanatı “bilgi aktarım yolu” olarak görmüş ancak bilginin kullanılan nesnelerle değil “kendisinden”, “düşünceden” geldiğini savunmuştur.

Kavramsal sanat, 1970’li yıllardan sonra bütün değişkenleriyle, hatta bütün değişkenlerin birleşimiyle günümüze kadar “kavramsal sanat sonrası (post conceptual art)” adıyla sürmüştür.

Ders Dışı Etkinlik

Kavramsal sanat anlayışına örnek olabilecek bir çalışma yapmak üzere çevre, çocuk, sevgi, savaş vb. bir konu belirleyiniz. Seçtiğiniz konuyla ilgili bir çalışma yaparak okulunuzun uygun bir yerinde sergileyiniz. Arkadaşlarınızın çalışmalarını izleyerek kavramsal sanatla ilgili görüşlerinizi sınıf ortamında belirtiniz.

8. VÜCUT SANATI (BODY ART)

*“Vücut sanatında sanatçı kimliğinin sahnelenmesi de söz konusudur. Kızıl-
derili sanatçı James Luna’nın bedenini bir ‘küresel nesne’ olarak San Diego Müze-
sinde sergilemesi akla gelen örnekler arasındadır.”*

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 225, 2008.

Anahtar Sözcükler

edilgen, hippy, psikanaliz

Ders Dışı Etkinlik

**Vücut sanatı alanında çalışmalar yapan sanatçılar ve eserleriyle ilgili yazı ve gör-
seller (resim, video) bulunuz. Elde ettiğiniz dokümanları sunum dosyasına dönüştürerek
arkadaşlarınızla paylaşınız.**

Vücut sanatı ve sanatçıların ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

1965’te ifadenin önemli bir ögesi olarak insan vücudunun kullanılmaya başlanması, “vücut sanatı” olarak adlandırılan yeni bir eğilimin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Vücut sanatı, 1970’li yıllar-
dan itibaren “gösteri sanatı”nın içinde erimeye başlamıştır.

Vücut sanatının kökeni; soyut dışavurumcu sanatçıların resim uygulamalarındaki gösteri-
lere, yeni gerçekçilik akımı sanatçısı Yves Klein’in boya sürdüğü kadın vücutlarının izlerini tuvale
aktarmasına, Dadacıların gösterilerine ve Sigmund Freud’un çalışmaları üzerine kurulan psikanalize
dayandırılabilir. 1960’lı yıllarda insan vücuduna yapılan resimler ve dönemin hippy olgusu da vücut
sanatının oluşumunda etkili olmuştur.

Vücut sanatı, 1965’ten sonra Avrupa ve ABD’de yaygınlık kazanmaya başlamıştır. ABD’de yayımlanan “Avalanche (Evilenc)” adlı sanatsal dergi, vücut sanatının etkinlikleriyle ilgili yazı ve görsellere yer vererek bu sanata ilginin artmasında etkili olmuştur.

Vücut sanatı, sanatçıların hem kendi hem de başkalarının bedenlerini bir sanat nesnesi olarak kullandığı, insanın psikolojik ve çevresel olgular içindeki edilgenliğini, tutumunu, toplumsal ve estetik anlamlarını sorgulayan ve bunu çeşitli gösterilerle sunan bir sanat anlayışıdır. Vücut sanatında bazı sunumlar izleyici önünde, sanatçının eylemiyle gerçekleştirilmektedir; bu yönden “gösteri sanatı”na çok yakındır. Bazı vücut sanatı türlerinde ise çeşitli tekniklerden, özellikle de fotoğraftan yararlanılır ve sanatçı, seyirciyle doğrudan karşılaşmaz.

*Çeşme Olarak Sanatçı, Bruce Nauman, 1970,
Castelli Galerisi, New York*

Vücut sanatı çalışmalarında sanatçı, vücudunu doğrudan ortaya koyabilir ya da vücudunun fotoğraflarını çekip seyirciye ulaştırır; sonuçta kavramsal sanatın seyirci üzerindeki benzer bir etki sağlanır. Psikolojik yönden tedirgin etmek, bunu açık ya da gizlice belli etmek için vücudu kullanış biçiminde çoğu kez umutsuzca bir şeyler, bir duygunun en zorlu ve son hâli anlatılmak istenmiştir. Amaç seyirciyi savunmaya çekildiği ilgisizlik ortamından koparmaktır.

Vücut sanatında sanat yapıtı ile yaratıcısı özdeşdir. Yağlı boya resim, kitap, film, televizyon etkinlikleri de yapan Stuart Brisley ve George Passmore'un çalışmalarında somutlaşan özdeşlik, sanatçıların canlı heykellerinde gözlenmektedir. Şarkı söylerken, yürürken, yemek yerken, saatlerce hareketsiz kalıp kendilerini heykel gibi sergileyen sanatçılar, bu eylemleriyle sanatın metalaşmasını eleştirmiş, ysanat eserinin toplumsal ve çevresel anlamlarını sorgulamışlardır.

Fransa'da yayımlanan François Pluchart Artitudes (Fıransuva Puluşar Artitü) dergisi, Michel Joumiac (Jumiak), Gina Paneentim (Jina Paniyentem) ve Urs (Ur) Luti'nin etkinliklerine yer vermiş ve vücut sanatının kuramsal temelini tanımlamaya çalışmıştır.

Vücut sanatının önemli temsilcileri ve vücut sanatı kapsamında değerlendirilen çeşitli etkinliklerine örnekler aşağıda verilmiştir:

- Vito Acconci, vücudunda ısırik izleri oluşturmuştur.
- Larry Smith, kolundaki uzun bir yara izini sergilemiştir.
- Bruce Nauman, yüz buruşturma etkinlikleri yapmıştır.
- Arnulf Rainer, el ve ayaklarına sürdüğü boya- larla resim yapmıştır.
- Rebecca Horn, "Parmak Eldiven" adlı bir etkinlik düzenlemiştir.
- Gina Paneentim, vahşi sayılabilecek ilginç eylemler yapmıştır.
- Chris Burden, simgesel eylemler gerçekleştirmiştir.
- Denis Openheim, "Konferans Parçası" ve 1970'te gerçekleştirdiği "İkinci Derece Yanık İçin Okuma Pozisyonu" adlı performansı-yla çağdaş sanat tarihinin en bilinen işlerinden birine imza atmıştır. Vücudunu ve güneş ışığını sanat malzemesi olarak kullanan sanatçı, üstü çıplak hâlde New York'un Jones (Cons) Plajı'ndaki kumlara uzanmış ve göğsüne açık bir kitap koyarak beş saat kızgın güneşin altında yatmıştır. Etkinliğin sonunda Oppenheim'in göğsünde beyaz bir kitap izi oluşmuştur.

İkinci Derece Yanık İçin Okuma Pozisyonu, Dennis Oppenheim, 1970, Sonnabend Galerisi, Paris

Vücut sanatını uygulayan sanatçılar, izleyicide uyandırmak istediği etkiyi elde etmek için uç noktalarda sayılabilecek eylemler gerçekleştirmişlerdir. Sanatçıları insan vücudunu kullanmaya yöneltten sebepleri sorgulayınız.

Ders Dışı Etkinlik

Oluşum ve vücut sanatlarını tanıtan kartlar hazırlayarak sınıf panosuna asınız. Kartları inceleyerek oluşum ve vücut sanatının benzer ve farklı yanlarını söyleyiniz.

9. ÇOKLUK (FLUXUS) SANATI

George Maciunas: "Fluxus, sanat nesnesinin işlevsel olmayan bir nesne olmasına, sanatçıya gelir kaynağı olmak üzere üretilmesine kesinlikle karşıdır. Geçici olarak insanlara sanatın gereksizliğini öğretmek gibi işlev taşıyabilir. Dolayısıyla kalıcı olmamalıdır."

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 204, 2008.

Anahtar Sözcükler

manifesto, zen, betimleme, ego, avangart

Ders Dışı Etkinlik

Fluxus hareketinde yer alan sanatçılar ve çalışmalarıyla ilgili yazı ve görseller toplayınız. Dokümanlarınızı daha sonra kullanmak üzere fon kartonu üzerine düzenleyiniz.

Fluxus hareketi ve sanatçıların ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Fluxus, 1960'ların başında önceleri müzikle başlayıp diğer sanat dallarını da etkileyen, New York'ta ortaya çıkmış sanat hareketidir. Daha sonraları Avrupa ve Japonya'ya yayılmıştır. Latince "akmak" anlamındaki sözcük, ABD'li sanatçı George Maciunas tarafından John Cage ve çevresindeki sanatçı ve müzisyenleri tanımlamak için kullanılmış uluslararası avangart bir gruba verilen addır. En etkin eserlerini 1962-1978 yılları arasında veren grup, varlığını günümüzde de sürdürmektedir.

Fluxus; görsel sanatlar, müzik, edebiyat, mimari ve tasarım alanlarında etkili olmuş, daha önce ortaya çıkan estetik akımları birleştirerek yeniden yorumlamıştır. Tüm sanat akımlarında olduğu gibi fluxusun da genel bir tanımı ve kabul görmüş somut bir ifade şekli yoktur. Fluxus; Bauhaus, Dada ve Zen akımları gibi kâr amacı gütmemiştir. Sanat karşıtı anlayışla yola çıkan fluxus sanatçıları, çalışmalarında ellerindeki tüm malzemeyi kullanmışlardır.

Tuzak Tabla Başlığı ve Nezaket, Daniel Spoerri, 1965,
Modern Sanat Galerisi, Torino

Harlem Robotu, Nam June Paik, 1989,
Chrysler Müzesi, Harlem

Fluxusun manifestosunu yazan George Maciunas, hareketi tanımlarken “Somutluk ve gürültü fikrini fütürizm ve Russolo’dan aldık. Hazır nesne fikrini Marcel Duchamp’tan, kolaj fikrini Dadacılar’dan. Bunların hepsi John Cage’le sonuçlandı.” diyerek hazır nesneyi hazır eyleme dönüştürdüğünü söylemiştir. Ayrıca Maciunas, fluxusu gerçekten de herhangi bir sanat akımı olarak görmediğini belirtmiştir. Dada ile ilişkilendirilebileceğini ancak Dada’yla olan benzerliklerine rağmen “yeni bir Dada kulübü” olamayacağını George Maciunas birçok açıklamasında dile getirmiştir. Fluxus hareketinin amaçları insanî ve maddi kaynakların tüketimine “dur” demek arzusuyla şekillenmiştir.

Fluxus; müzik, edebiyat ve farklı görsel sanat dallarını harmanlayarak elde edilen yeni bir karışım şeklinde tanımlanabilir. Fluxus, sanat nesnesinin işlevi olmayan, sanatçı için geçim kaynağı olsun diye alınıp satılan bir ticaret aracı olmasına karşıdır. Fluxus, profesyonel karşıtıdır ve sanatın sanatçıların kendi egolarını beslemek ve tatmin etmek amacıyla yapılmasına karşıdır. Bir gün güzel sanatlar yok olup işlevini yitirinceye kadar ve sanatçılar da başka işler bulana kadar fluxus’un gelip geçici gösterileri sürecektir. Fluxus sanatçıları bu düşüncelerden hareketle sokak gösterileri, elektronik müzik konserleri, ses yerleştirmeleri (enstalasyonları) ve performanslar gerçekleştirerek 1960’lı yılların kaynayan toplumsal ortamında gençliğin ruhsal durumunu ifade etmeyi amaçlamıştır.

➡ Tüketimi destekleyen pop sanatı ile fluxus hareketinin en belirgin farkını söyleyiniz.

Geleneksel sanatı dışlayan, kalıcılık yerine geçiciliği felsefi bir tavır olarak benimseyen, süreci ve anı betimleyen, bugün daha çok fotoğraflarından izlenebilen fluxus örneklerinde sanatçıların genellikle atık malzemeleri kullandıkları görülmektedir.

Alman ressam, heykeltıraş ve happening sanatçısı Wolf Vostell (1932-1998), fluxus hareketinin önde gelen üyeleri arasındadır. 1954’te afişleri yırtarak gerçekleştirdiği ve “Dekolaj” adını verdiği çalışmalarıyla adını duyurmuştur. Bunun yanı sıra televizyon ve araba parçalarını kullanarak yaptığı heykelleriyle tüketim kültürünü eleştirmiştir. Vostell, 1960-1970’li yıllarda fluxus hareketinde etkin olarak yer almıştır. Bu yıllarda tüm yaşadıklarını otuz bine yakın görsel ve yazılı belgeyle kayıt altına alan sanatçı, “Vostell arşivi”ni kurmuş, hem fluxus hareketi hem de sanat tarihi açısından geleceğe kalabilecek temel bir kaynak oluşturmıştır.

Beyin Egzersizleri, Wolf Vostell, Vostellfran Müzesi, İspanya

Litvanya doğumlu ABD’li sanatçı, George Maciunas (1931-1978) ise fluxus hareketinin öncüsüdür. 1962’de Almanya’nın Wiesbaden kentinde Nam June Paik, Wolf Vostell, Alison Knowles gibi sanatçıların katıldığı ilk fluxus festivalini düzenlemiştir.

Hareket sanatının merkezini Almanya'dan New York'a taşıyan Maciunas, 1963'te bir manifesto kaleme almış; fluxusu kendi yayınları, galerisi, ortak yaşam alanları olan ve tüm sanatçıların anonim birer fluxus işçisi olarak yer alacağı bir kolektif hâline getirmeye çalışmıştır. Manifestosunda, burjuva içindeki profesyonelce ticaretleşmiş, hasta aydın kültürünü temizlemek, dünyanın ölmüş, çürümüş, yapay, taklit, soyut, düzenbaz sanatlarını silmek, sanata hâkim olan Avrupalılığı atmak, sosyal, politik ve yenilikçi kültürel hareketlerle kaynaşarak yaşayan gerçek sanatta ilerlemeyi hedeflediklerini açıklamıştır. 1963'ten sonra performans filmlerini vs. bir kutuya koyarak "Fluxus Kutusu" ismiyle satmaya başlayan sanatçının bu hareket üzerinden para kazanma girişimi grup içinde tepki görmüştür.

Karışık Ortam, George Maciunas, Özel Koleksiyon, Detroit

Terramoto, Joseph Beuys, 1981, Guggenheim Müzesi, New York

Alman heykeltıraş ve performans sanatçısı Joseph Beuys (1921-1986), 1962'de fluxus hareketine katılarak, gerek heykellerinde gerekse performanslarında bal, altın tozu, keçe, demir, canlı ya da ölü hayvanlar gibi çok çeşitli nesneleri kişisel mitolojisinin simgeleri olarak kullanmış ve sanatı toplumsal ideallerini dile getirebileceği alternatif bir alan olarak görmüştür. 1970 ve 1980'li yıllarda Avrupa'da avangart sanatın başlıca temsilcileri içinde yer almıştır.

Nükleer silahların protestolarında da yer alan sanatçı, çevreci oluşu ve bu yöndeki çalışmalarıyla da tanınmıştır.

Bu akımın diğer önemli sanatçıları; George Brecht, Robert Filliou, Ken Friedman, Geof Hendricks, Dick Higgins, Ray Johnson, Alison Knowles, Charlotte Moorman, Yoko Ono, Nam June Paik, Robert Watts, La Monte Young, Jackson MacLow, Ben Vauter, Daniel Spoerri'dir.

Etkinlik

Fluxus hareketiyle ilgili daha önceden hazırladığınız dokümanları sınıf panosuna asınız. Buradan edindiğiniz bilgilerden hareketle aşağıdaki soruları sınıf ortamında yanıtlayınız.

1. Fluxus hareketine ait görsellerle ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.
2. Fluxus hareketinin başka hangi sanatlarla benzer yanları vardır?
3. "Fluxus, sanat nesnesinin işlevi olmayan, sanatçı için geçim kaynağı olsun diye alınıp satılan bir ticaret aracı olmasına karşıdır." görüşünün görsellerde yer bulduğunu söyleyebilir misiniz? Açıklayınız.
4. Bir fluxus sanatçısı olsanız nasıl bir çalışma yapardınız?

10. GÖSTERİ (PERFORMANS) SANATI

ABD'li sanatçı Vito Acconci, kendi kendisini ısıtarak damgaladığı "Tescilli Markalar" başlıklı performansında, kapitalist ekonominin insanı tüketime yönelten etkenlerini düşündürmeyi amaçlamıştır.

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 220, 2008.

Anahtar Sözcükler

kapitalist, deneysel, doğaçlama, işlev, rasyonelleşmek

Ders Dışı Etkinlik

Gösteri sanatı hakkında bilgi edininiz. Bir gösteri sanatçısının yaşamını ve eserlerini araştırınız. Elde ettiğiniz dokümanlardan yola çıkarak daha sonra gerçekleştirmek üzere bir performans tasarlayınız.

Gösteri sanatı ve sanatçıların ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Gösteri sanatı, 1960'lı yılların sonlarına doğru ortaya çıkıp 1970'lere kadar kavramsal sanatla bağlantılı olarak devam etmiştir. Gösteri sanatının kökleri; 20. yüzyılın başındaki Dada hareketinin anarşist, 1920-1930'lu yılların sürrealist ve fütürist performanslarına hatta Jackson Pollock'un aksiyon resmine kadar gitmektedir.

Sahne ve gösteri sanatlarıyla ortak yönler taşısa da bunlardan farklı olarak görsel sanatların içinden çıkmış, öncü bir akım olarak kabul edilmektedir. İzleyici kitlesi önünde, müzik, dans, şiir, tiyatro ve videodan yararlanarak gerçekleştirilen gösteri sanatı; oluşum, fluxus ve vücut sanatıyla da yakından ilgilidir. Gösteri sanatı, mekâna, belirli bir süreye ve yazılı metne bağlı olmaksızın gerçekleştirilmesi yönleriyle tiyatro sanatından ayrılmaktadır. Etkinliklerin anlık olması, tekrarlanırsa bile farklılıkların oluşması, gösteri sanatının özgünlüğünü göstermektedir. Gösteri sanatının birçok disiplini bir arada barındırabilen, istediği malzemeyle olanaktan yararlanabilen, kuralcı ve kesin tanımlı olmayan bir yapısı vardır.

Provası ve tekrarı olmayan gösteri sanatı, gerçek yaşamı en iyi ifade eden sanat akımlarından biridir; geniş kitlelere, sokaktaki insana ulaşmayı hedeflemektedir. Geleneksel, biçimci sanat anlayışına karşı çıkan akım, sanat yapısını bir meta durumuna getiren, müzelerde koruma altına alınıp saklanan gelenekçi anlayışa tepkilidir.

Gösteri sanatçıları, dönemin genel sosyolojik sorunlarına doğrudan eğilen eserler ortaya çıkarmış; cinsiyetçiliği, ırkçılığı, savaşları, AIDS'i, çeşitli kültürel ve toplumsal tabuları değişik yollarla irdeleyip sorgulamıştır.

Gösteri sanatının amacı izleyiciyi sadece seyreden pasif konumdan; aktif, üreten, sanata dâhil olan bir konuma getirmektir. Gösteri sanatçıları bu nedenle etkinliklerini halka açık mekânlarda, özellikle sokaklarda yapmaktadır böylece sanat, sokak yaşamının bir parçası hâline gelmeye başlamıştır. Gösteri sanatı, özel hiçbir beceriye gerek duymadığından özel bir ifade ve işlevi de yoktur. Sanatçının belirlediği kavram, etkinliğin yapılabileceği uygun bir alanda izleyicilerin de aktif olarak katılımını sağlanarak gerçekleştirilmektedir.

Gösteri ve enstalasyon sanatçısı Chris Burden (1946-...), bedensel dayanıklılığın sınırlarını sorguladığı etkinlikleriyle tanınmıştır. Burden, çalışmalarını; "Sanatım aracılığıyla sapkın durumlar kurgulayarak daha yüksek bir gerçeklik duygusu içinde, farklı boyutta var olan bir sanat yapıyorum. Ben, işte o anlar için yaşıyorum. İntihar etmeye çalışmıyorum. Yaptığım sanat, sorgulamakla ilgilidir. Sanatımın bir amacı yok. Toplum içinde istediğim her şeyi yapabileceğim bir özgürlük alanı oluşturuyor o kadar. Performanslarım belli yanıtlar getirmiyor, yalnızca sorular soruyor, dolayısıyla ucu açık işler. Ama soru işaretleri uyandırıyor, orası kesin." sözleriyle açıklamıştır.

Sabit Trans, Chris Burden, 1974, California

Vücut Dansı ve Eros, Marina Abromoviç, 2007, Venedik Bienali

Gösteri sanatı ile vücut sanatını izleyici üzerinde bıraktığı etki bakımından karşılaştırınız.

Son yıllarda daha çok yerleştirme çalışmaları yapan Sırp sanatçı Marina Abromoviç (1946-...), 1970'lerden itibaren insan bedeninin ve aklının dayanaklılık sınırlarını irdeleyen gösterileriyle tanınmıştır. Sanatçı, 1988'den sonra bireysel olarak gerçekleştirdiği gösterilerinde fiziksel ve zihinsel potansiyelin sınırlarını zorlayarak araştırmıştır. Abromoviç'in sanatsal etkinliklerinin temelinde insanları özgürleştirmek adına hırslı ve derin bir niyet beslediğini görmek mümkündür. New York Modern Sanatlar Müzesi, 2010'da Marina Abromoviç için bir retrospektif sergi düzenlemiştir.

Gösteri sanatının önemli sanatçıları arasında Allan Kaprow, Joseph Beuys, Jim Dine, Vito Acconci (Ekonçi), Carole Schneemann (Kerili Şinimin), Laurie Anderson (Lorey Endirsın), Eleanor Antin, Stuart Brisley (Şutirt Bizizliyi), Karen (Kerın) Finley, Joan Jonas, Tom Marioni, Gina Paneentim, Rebecca (Rebeka) Horn, Jiro Yoshihara, Akira Kanayama, Saburo Zimmamoto, Yasuo Simi, Atsuko Tanaka, Tsuroko Yamazaki, Sadamasa Motonaga, Gilbert George ve Stelarc sayılabilir.

Balerin, Eleanor Antin, 1974, Forma Galerisi, İtalya

Etkinlik

Daha önceden hazırladığınız gösteri tasarımlarınızı arkadaşlarınıza tanıtınız. Tasarımlarınızdan sınıfta uygulamaya uygun bir tanesini seçerek gerçekleştiriniz.

11. ARAZİ SANATI (LAND ART)

Walter De Maria: "Bence doğal afetlere bakış açımız yanlıştır. Gazeteler, hep bunların kötü olduğunu yazar. Ben doğal afetleri seviyorum ve bunların, bir deneyim biçimi olarak en yüksek sanat biçimi olduğuna inanıyorum. Bir kere kişiselikten uzaklar. Bana göre sanat, doğayla yarışa bile giremez. Bildiğiniz en iyi nesneyi Büyük Kanyon'un, Niagara Şelalesi'nin, Kızıl Orman'ın yanına koyun. Görkemli varlıklar her zaman kazanacaktır."

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s.256, 2008.

Anahtar Sözcükler

yoksul sanat (art povera), uzam, jeoloji, irdeleme, minimalizm

Ders Dışı Etkinlik

Arazi sanatı alanında çalışan sanatçılar ve etkinliklerini hakkında yazı ve görsel derleyerek dokümanlarınızı konu işlenirken sınıf panosuna asınız.

Arazi sanatı ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Arazi sanatı, 1960'lı yılların sonunda ABD'de ortaya çıkmış, 1970'li yıllarda tüm batı ülkelerini etkilemiş, "kuş uçmaz kervan geçmez" geniş arazilerde hayata geçirilen, avangart bir sanat türüdür. Çağdaş sanatın içinde değerlendirilen arazi sanatını sanatsal "izm"lerle açıklamak mümkün değildir. Sanatçıların yüzyıllardır resimlerinde konu olarak kullandığı doğa görünüşleri, 1960'tan itibaren gerçek bir mekâna dönüşen "manzara", arazi sanatçılarının uygulama alanı olmaya başlamıştır. Taş, toprak gibi birçok doğal malzemenin kullanıldığı arazi sanatında doğada hendekler açma, seçilen objeyi toprağa gömme vb. değişik uygulamalar yapılmaktadır.

Arazi sanatının öncülerinden Robert Smithson'ın dediği gibi "fırça yerine buldozer" kullanan sanatçılar, genellikle gelip geçici olanların yanında uzun süre hatta binlerce yıl kalmaya aday çalışmaların da olduğu birçok ilginç çalışma gerçekleştirmiştir. "Arazi sanatı", "yeryüzü sanatı", "çevre sanatı" ve "toprak sanatı" gibi değişik adlarla da anılan akımın temelinde, çevreci hareket ve geleneksel galeri mekânlarına tepki yatmaktadır.

Arazi sanatında çalışmanın bitmiş hâlinde çok yapıtın oluşum süreci önemlidir. Arazi sanatını diğer akımlardan ayıran özellik; doğada, geniş alanlarda, mekânın özellikleri göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmesidir. İzleyicinin çoğu zaman gidip göremeyeceği yerlerde gerçekleştirilen projelerin izleyiciyle buluşmasının tek yolu fotoğraf, çalışmaları kalıcı da kılmaktadır.

Bilgi, teknik ve malzemeyi yeniden yorumlayan arazi sanatı, günümüzde de geçerliliğini sürdürmekte, uygulayacak sanatçı ve ilgilenecek seyirci bulmaktadır. Sonsuz çeşitlilikte ve sınırsız sayıda materyal, ustalıklı doğa yüzeyine konumlandırılıp düzenlenmektedir. Sanat eseri zaman içinde gözden kaybolursa da sanat, asla kaybolmaz. Yıkılan kumdan kaleler, eriyen buzlar ya da kırılan ağaçlar, başka bir eser için yeni bir malzemeye dönüşmektedir.

Sanat eserini alınıp satılan bir meta olmaktan kurtarmayı hedefleyen arazi sanatçılarının günümüzde bu hedeflerine ulaşip ulaşamadıkları yönündeki görüşlerinizi söyleyiniz.

ABD'li heykeltıraş ve arazi sanatı sanatçısı Robert Smithson (1938-1973), 1968'den itibaren galeriler yerine açık alanlar ve geniş arazilerde çalışmayı tercih etmiştir. 1970'te arazi sanatının en önemli örneklerinden biri kabul edilen "Sarmal Dalgakıran"ı gerçekleştirmiştir. Bu eseriyle sanatçıların yapıtlarını nesnelere ya da yüzeylere nasıl dönüştürdüğünü, dış dünyadan kopardığını ve geçmişin anıları olarak kutsallaştırdığını göstermiştir. Smithson'a göre sanat, tıpkı doğa gibi doğrusal ve süreklidir değildir. Smithson, 1973'de çalışmakta olduğu bir projesini denetlerken geçirdiği uçak kazasında genç yaşta ölmüştür.

Sarmal Dalgakıran, Robert Smithson, 1970, Utah

Büyük bir doğa hayranı olan ABD'li sanatçı Michael Heizer (1944-...), jeolog ve arkeologların bulunduğu bir aileden gelmektedir. Sanatçının çalışmaları mekân-uzam, manzara-doğal görünüm ve jeolojik zamanlarla ilgilidir. Büyük taş kütleleriyle devasa çalışmalar yapan Heizer, antik uygarlıklara göndermede bulunma ve doğa güçlerinin olanaklarını irdeleme amacını gütmektedir. 1969'da yaptığı "Çift Negatif" adlı çalışmasında üç büyük granit parçasını Sierra Dağları'ndan 100 kilometre uzaklık-taki Nevada Çölü'ne taşımış ve bunları zeminde açtığı betonla sıvalı çukurlara yerleştirmiştir.

Çift Negatif, Michael Heizer, 1969, Nevada

Yürüyüş, Richard Long, 1967, İngiltere

İngiliz heykeltıraş ve arazi sanatçısı Richard Long (1945-...), çalışmalarının çoğunu uzun doğa yürüyüşleri sırasında gerçekleştirmiştir. Sanatçı, bu uzun yürüyüşlerde defalarca geçtiği yerlerde oluşturduğu ayak izlerini belgelemiştir. Long, yanına aldığı sicim, kurşun kalem, defter, kamera, pusula, harita, eldiven, su şişesi ve eski çizimlerle, Büyük Sahra, İrlanda, İngiltere, Japonya ve Bolivya gibi birçok yerde uzun yürüyüşler yapmıştır. Sanatçı, yol boyunca bulduğu nesnelerle oluşturduğu heykellerin fotoğrafları, haritalar ve metinlerle yürüyüşlerini belgelemiştir. Taş, ahşap, akarsulardan topladığı kil, balçık vb. malzemelerden oluşturduğu bazı çalışma ve düzenlemelerini de galerilerde sergilemiştir.

ABD'li heykeltıraş ve yerleştirme sanatçısı Walter De Maria (1935), arazi sanatının başlıca temsilcileri arasındadır. Geniş doğal arazilere yaptığı müdahalelerin yanı sıra sanat galerilerini toprakla doldurup gerçekleştirdiği yerleştirmeleriyle tanınmıştır. 1977'de "dramatik" olarak nitelendirilen "Yıldırım Alanı"nı inşa etmiştir. New Mexico'nun güneyindeki çok büyük bir havza içine 400 adet paslanmaz çelik kazığı dikey olarak birbirinden 67 metre aralıkla yerleştirerek 16'ya 25 sıra kazıktan oluşan bir ızgara sistemi oluşturmuştur. Zemin engebeli olmasına rağmen kazıkların üst noktaları aynı hizadadır. Uzaktan ve ancak tan vaktinde, güneş battığında ya da ışık oyunları ile algılanabilen bu çalışmadaki gerçek olayı izleyiciler ancak fotoğraflardan izleyebilmiştir.

Arazi sanatının önemli sanatçıları arasında Alice Aycock (Alis Eykok), Christo (Kırsto), Nancy (Nensi) Holt, Mary Miss, Michael Singer (Singır), Mel Chin (Cin) ve James Turrell (Törıl) sayılabilir.

Arazi sanatıyla ortak özellikleri olan akımlar ve benzerlikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Sanat akımı	Benzer yönleri
Minimalist sanat	Sade, geometrik şekillerin açık alanlara uygulanması.
Oluşum sanatı	Eserlerin gelip geçici olması.
Gösteri sanatı	Sanatçıların doğaya bizzat müdahale etmeye odaklanması.
Kavramsal sanat	Projelerin zaman zaman atık malzemelerle oluşturulup sergilenmesi.
Yoksul sanat (arte povera)	Taş, toprak gibi doğal ve atık malzemeleri kullanması, süreçsellik ve sanat eserinin alınıp satılmasına karşı tutum.

Yıldırım Alanı, Walter de Maria, 1977, New Mexico

Bilgi Notu

Robert Smithson, sanat üretimine de yansıyan çevre duyarlılığını 1979'da yaptığı şu açıklamayla dile getirmiştir: "Ülke çapında çok sayıda madencilik alanı, artık kullanılmayan taş ocakları, kirlenmiş göller ve nehirler var. Böylesi zarar görmüş yerlerin yeniden işlev kazanabilmesi için önerilebilecek pratik çözümlerden biri de arazi sanatı kapsamında toprağı ve suyu geri kazanmanın yollarının aranmasıdır. Yakın dönemde, Hollanda'da yeniden işlenip kullanılabilir duruma getirilmek istenen bir kum ocağında çalıştım. Hollandalılar, fiziki coğrafya konusunda son derece duyarlılar. Madencilikle toprağın yeniden kazanılması arasında diyalektik bir ilişkinin kurulması gerekir. Sanatçı ve madenci, doğanın farklı açılardan temsilcileri olmalı ve kendi konumlarının bilincine varmalılar. Bu tür bir bilinç, madencilığe ve endüstriye yansyacaktır. Madenci teknolojinin soyutlamaları nedeniyle yaptığı şeyle ilgili farkındalığını yitirdiğinde, pratik gereksinimleri göz ardı edecektir. Dünyanın yollara ve kömüre ihtiyacı var; o hâlde kömür madenciliğinin ya da yol yapımının kirli atıklarına da bir çare bulmalı. Ekonomi, dünyadan soyutlandığında, doğal süreçlere kördür. Sanat, çevresiyle endüstri arasındaki iletişimi sağlayan bir kaynağa dönüştürülebilir. Çevre bilinci ve endüstri iki ayrı çıkmaz yol gibi değil, birbiriyle bir noktada kesişen yollar gibi düşünülmelidir. Sanat, ikisi arasındaki gerekli diyalektik ilişkiyi sağlayabilir. Kızılderililerin kayalık meskenlerinden ve toprak höyüklerinden ders alınmalı. Onlarda, doğanın ve gereksinimin uyumlu birlikteliğine tanık oluyoruz."

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 258, 2008.

Etkinlik

Bir arazi sanatçısı olduğunuzu kabul ederseniz nereye ve nasıl bir çalışma yapardınız? A4 boyutunda kâğıda taslak bir çizim yaparak düşüncelerinizi paylaşınız.

12. VIDEO SANATI (VIDEO ART)

Nam June Paik: "Almanya'da konuştuğum, savaş sırasında radar operatörlüğü yapmış birisi, bana radar ekranındaki dalgalardan çok ilginç resimler çıkaracağını anlattığında, kendi kendime 'Tamam. Ben elektronik ressam olacağım.' dedim."

http://www.guggenheim.org/exhibitions/past_exhibitions/paik/paik_top.htm

Anahtar Sözcükler

bienal, imge, medya, diyalog

Ders Dışı Etkinlik

Bulunduğunuz değişik ortamlarda sizi ilgilendiren bir durumu, bir süreci veya bir olayı (video veya fotoğraf kamerası vb. ile) kaydediniz. Bu görüntüleri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Video sanatı ve sanatçıların ele alındığı metinleri okuyarak soruları yanıtlayınız.

Video sanatının kökleri daha gerilerde olsa da esas olarak dünyada medyanın etkisi ve onunla ilgili eleştirilerin arttığı 1960'larda ortaya çıktığı söylenebilir. ABD ve Avrupa'da fluxus hareketine bağlı olarak ortaya çıkan video sanatı, kalıplaşmış televizyon görüntüsünü tartışmaya açma isteğinden kaynaklanmıştır. 1960'larda Amerikalıların günde ortalama yedi saat televizyon izlemesiyle reklama ilgi gösteren yeni bir tüketici toplumun yeni yaşam biçimi neredeyse yalnızca televizyon programları ve reklamlarıyla belirlenmiştir. İlk video sanatçıları da genelde medya toplumunu eleştirmiştir.

Video sanatının evrensel bir dil oluşturmasında iletişim ağının günümüzde ulaştığı gücün etkisini açıklayınız.

Öğleden Sonra Greenwich Caddesi, Vito Acconci, 1969, Londra

Video sanatı; Marchel Duchamp, Robert Rauschenberg, John Cage vd. geleneksel sanatın uygulama ve tekniklerini alt üst eden sanatçıların açtığı yolda gelişmiş; Paris, New York ve dünyanın birçok yerinde kültürü etkilemiştir.

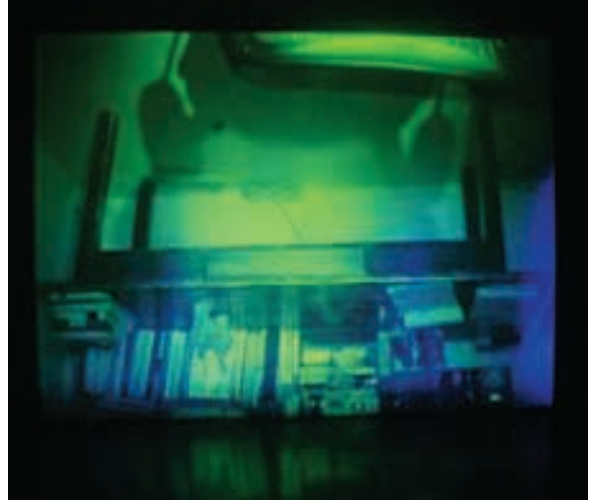
Video sanatı, televizyon ve sinemadan farklı olarak hareketli imgelere dayalı sanatsal işlerin bir alt türüdür. Sinemanın birçok temeline dayanmasına ve aralarında birçok açıdan benzerlik bulunmasına rağmen video sanatı film değildir. Oyuncu, diyalog, konu, senaryo gibi öğelere sahip ve eğlence amaçlı olsa da farklılığı sinemada bulunan özelliklere bağımlı olmamasıdır. Temel olarak sinemanın asıl amacı eğlendirmek iken video sanatı, izleyicinin alışkanlıklarına saldırıda bulunmayı amaçlamıştır. Video sanatçıları, görüntü ve sesleri kaydetmeye yarayan manyetik bantlardan yararlanmıştır. Elektronik bir kamera, video ve çekilen görüntüyü yansıtan bir televizyon ekranı bu iş için yeterlidir.

Bu sanat, en etkili zamanlarını 1960 ve 1970'lerde yaşamıştır. Günümüzde de uygulanan video sanatı, kalıplaşmış televizyon görüntüsünü tartışmaya açmayı amaçlamaktadır.

Video sanatı ile toplumsal problemleri hakkında farkındalık yaratmak amacı güdülmüş olabilir mi? Görüşlerinizi söyleyiniz.

ABD'li heykел, fotoğraf, video, çizim ve performans sanatçısı Bruce Nauman (1941-), matematik, fizik ve resim alanında akademik eğitim almıştır. Fotoğraf ve video alanlarında çalışmalar yapan sanatçı, ilk başlarda minimalist tarzda heykeller ve vücut sanatı alanına girebilecek çalışmalar yapmıştır. 1968'de New York'ta açtığı sergide plastik, sünger, keçe, yağ gibi sıradan malzemeler kullanarak yaptığı çarpık ve tuhaf biçimli heykelleriyle dikkat çekmiştir. 1970'li yıllardaki çalışmalarında neon ışıklarını kullanmış; 1980'li yıllarda ise video sanatı alanında eserler vermiştir.

Renk Kayması, Bruce Nauman, 2001, Grenoble Müzesi, Fransa

	Video sanatında genellikle üç kategoride çalışma yapılmaktadır:
1	Bir performansın, konserin ya da bir happeningin video kaydı: Burada video bir tanık, bazen de eyleme katılan canlı bir bellektir.
2	Deneysel video (Biçimsel video olarak da anılmaktadır.), görüntülerin elektronik olarak hazırlandığı bu tür çalışmalar yapay renklendirme, biçim bozma, geri besleme, film hilesi gibi çeşitli işlemlere olanak tanımaktadır.
3	Video yerleştirmeleri (video enstalasyonları): Video heykelleri, çok sayıda televizyon göstericisinin başka bir düzenin nesneleriyle birlikte kullanılmasından oluşmaktadır.

Etkinlik

Nam June Paik veya Bruce Nauman'ın video sanatı çalışmalarından birini izleyiniz. Bu çalışmalardan edindiğiniz izlenimleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Video sanatının önemli temsilcilerinden Nam June Paik (1932-2006), televizyonun ortaya çıkmasıyla dünyada birçok şeyin değiştiğini yine aracı kullanarak vurgulamıştır. Görüntüleri bozma denemelerini ilk kez deneyen sanatçı, izleyici üzerinde etkili olmuştur. Müzik, video görüntüleri ve heykeli bir arada kullanarak video-nun sanatsal bir ifade biçimi olmasında öncülük eden Paik, özel bir sergi sanatı yaratmıştır.

Paik, 1963'te Almanya'da düzenlediği video sergisiyle bir sanat hareketi başlatmıştır. 1965'te Papa VI. Paul'un New York'taki geçişini kamerayla kaydederek aynı gün Greenwich Village Cafe (Gırınviç Vilic Kafe)'de izleyiciye sunması, sanatçının video alanında ilk çalışmasıdır.

Vito Acconci, Juan Downey, Gary Hill, Paul McCarthy, Bill Viola, Andy Warhol ve Peter Weibel de video sanatı alanında çalışmalarda bulunmuş diğer sanatçıları arasındadır.

Gertrude Stein, Nam June Paik, 1994, James Cohan Müzesi, New York

Elektronik Otoban, Nam June Paik, 1995, Alaska

Sıkıştırılmış Yem, Nam June Paik, 1994, James Cohan Galerisi, New York

Etkinlik

Görüntü kaydetme teknolojisindeki gelişmeleri kullanan video sanatçılarının olanakları da genişlemiş ve bunu çalışmalarına yansıtmışlardır.

Günümüz dijital görüntü teknolojisi ile kasetli videoyu teknik, görüntü ve ses kalitesi, kullanım kolaylığı, saklama süresi, maliyet vb. bakımdan karşılaştırarak düşüncelerinizi paylaşınız.

13. YENİ GERÇEKÇİLİK (NEOREALİZM)

Pierre Restany: "Biz, gerçeğin kendisini öneriyoruz. Kavramsal ya da düşsel süreçlerin prizmasından yansıyan gerçeği değil, gerçeğin kendi tutkulu macerasını öneriyoruz. Nedir bunun işareti? İletişimin temel evresinin sosyolojik sürekliliğinin devreye sokulmasıdır. Sosyoloji; nesneler seçmek ya da afişleri yırtmak, çöplerin ya da yemek masasının artıkları olsun nesnelerin cazibesine kapılmak, mekanik hassasiyetleri salıvermek, duyarlılığın algılanabilenin de ötesinde yayılmasını sağlamak gibi farklı şekillerde bilincin ve rastlantının yardımına koşacaktır."

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 178, 2008.

Anahtar Sözcükler

düşsel, süreç, prizma, mekanik, melankoli, asamblaj

Ders Dışı Etkinlik

Yeni gerçekçilik akımının İngiltere, ABD ve Fransa'daki uygulamaları, sanatçıları ve eserleri hakkında yazı ve görseller derleyerek dokümanlarınızı konu işlenirken yararlanmak üzere sınıf panosuna asınız.

Yeni gerçekçilik akımı ve sanatçıların ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

2. Dünya Savaşı sonrasındaki yıllarda Avrupa sanatında Dada hareketinin devamı ve mirasçısı kabul edilebilecek çeşitli akımlar ortaya çıkmıştır. Bu akımların Dada hareketinin ruhunu taşıyıp taşımadığı hâlâ tartışma konusudur.

Yeni gerçekçilik akımı da pop sanatı gibi çağdaş dünyanın önemini kabul etmektedir. Yeni gerçekçilik, bir yandan pop öte yandan kavramsal sanatın çeşitli özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Yeni gerçekçiliğin tüm etkinlikleri en geniş kapsamıyla varoluşla ilgilidir. Dünyaya bakış açısı, karşı çıkış, gelip geçiciliğin bilincinde oluş, teknolojiye yararlanma, yaşanılanı sahiplenme ve günlük yaşantının şiirselliği yeni gerçekçilik akımı sanatçılarının ele aldığı başlıca konulardır.

Yaşamınızı ve varoluşunuzu sorgulayan bir çalışma yapmanız istense bunu hangi görsel sanat alanıyla nasıl ifade edersiniz?

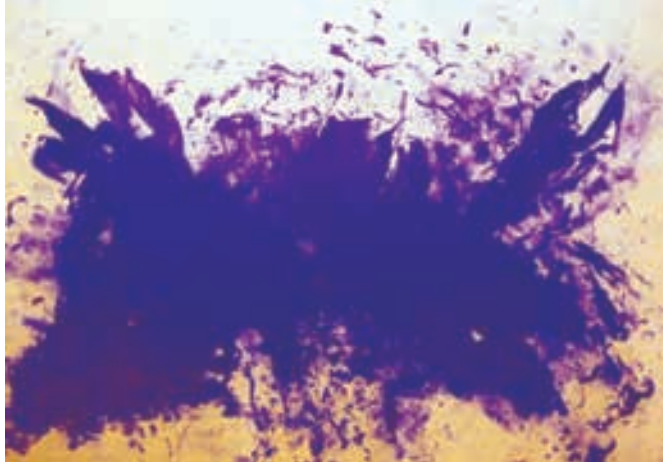

Mavi, Yves Klein, 1956, Monstrocity Galerisi, Almanya

Yeni gerçekçilik akımının çıkış noktası modern çağın akışının tersine çevrilemeyeceği inancına dayanır. Gerçeklik olgusunun yeniden kavranması amaçlandığı için akımın sanatçıları, birbirinden ilginç malzeme ve yöntemlere yönelmiştir.

1960'ta Fransa'da Yves Klein, Arman, Francois Dufrene (Düfreyne), Raymond Hains (Reymint Heyns), Martial Raysse (Marşıl Reys), Daniel Spoeri, Jean Tinguely ve Jacques Villegle (Jak Vilyüg)'ten oluşan bir grup genç ressam, "yeni gerçekçiler" adıyla hayatla gerçek arasındaki sınırları yok etme amacıyla yola çıkmıştır.

Yeni gerçekçi sanatçılarından Yves Klein (1928-1962), grubun diğer üyelerini etkilemiş, sanatçının eserleri âdeta kutsal bir miras kabul edilmiştir. "Klein mavisi" olarak tanımladığı mavi rengi kullanarak resim ve heykeller yapan sanatçı; 1958'de, Paris'te bir galerinin içine hiçbir şey koymadan "Boşluk" adıyla bir sergi düzenlemiş ve büyük sansasyon yaratmıştır. Sanatçı, benzer etkinliklerle sanat dünyasının işleyişini tüm gerçekliğiyle göz önüne sermiştir. Klein'in 1960'ta gerçekleştirdiği bir dizi performans, bu akımın ilk örneklerinden sayılmaktadır. Klein, performanslarında tek notadan oluşan "Monoton Senfonisi" adlı kendi bestesi eşliğinde, tek ton mavi ile boyanmış çıplak modelleri tuvaler üzerinde yuvarlayarak resim yapmıştır. Klein, ateşten heykel yaparak ya da yeni bitmiş bir tabloyu yağmur altında gezdirerek insan ve dünya arasındaki sürekli ilişkiyi vurgulamıştır.

Mavi Yamyamlık, Yves Klein, 1960, İris Clert Galerisi, Paris

Yeni gerçekçilik akımı temsilcilerinden Arman, Klein'in sergilediği boş galeriyi 1960'ta tümüyle hiç boşluk kalmayacak şekilde tıka basa çer çöple doldurarak yeni bir sansasyon yaratmıştır. Arman çalışmalarını çok sayıda gündelik eşyayı bir araya getirerek oluşturmuştur.

Uzun Vadeli Otopark, Arman, 1982, Paris

Sarı, Baldaccini Cesar, 1961, Thyssen Müzesi, Madrid

Yeni gerçekçi sanatçılardan Cesar, atık malzemelerle özellikle de otomobil hurdalarıyla gerçeğe dönüştürdüğü ve "Kompozisyon" adını verdiği heykelleriyle tanınmıştır. Fransız heykeltıraş Niki De Saint Phalle ancak kısa bir dönem yeni gerçekçiler içinde yer almıştır.

Yeni gerçekçilik akımında Bernard Buffet (Büfe), serbest desen ve boya anlayışıyla çıkış yapmış, "Jeanne D'Arc (Jan Dark)" adlı kompozisyonlarıyla kişisel bir anlatım tarzı bulmuştur. Sanatçının resimlerinde iç burukluğu ve melankoli sezilmektedir.

Âdem ve Havva, Niki de Saint Phalle, 1972,
Missouri Botanik Parkı, ABD

Vuruş tekniğiyle yapılmış kompozisyon, Niki de
Saint Phalle, 1963, ABD

Fransız sanatçı Martial Raysse (1936-...), yeni gerçekçi gruba katılarak 1960'ların seri üretim malları ve plastik nesneleriyle ilgilenmiş, bunların renk zenginliğinden ve bolluğundan etkilenmiştir. Renk cümbüşünü kimi zaman iki boyutlu yapıtlarla kimi zaman da çevre düzenlemeleriyle yansıtmayı amaçlayan Raysse, istediği gösterişli etkiyi sağlamak için neon lambaları ve floresan boyalardan yararlanmıştır. Konularını daha çok reklamlardan alan ve yapıtlarında reklam dünyasının aldattıcı parlaklığını yansıtan sanatçı, kendine özgü boyaları başka ressamın tabloları üstüne de sürmüştür. Raysse'in resim eylemi, "belli bir görsel anlatım üzerine dinamik bir düşünce" olarak özetlenebilir.

Romanya doğumlu İsviçreli sanatçı Daniel Spoerri (1930-...), yeni gerçekçilik akımında özellikle yiyecek içeceklerin atık ve ambalajlarını resim yüzeyine yapıştırarak yaptığı ve duvara astığı resim-heykel arası yapıtlarıyla tanınmıştır.

Küçük, Orta, Büyük, Martial Raysse, 1963, Paris

Kichka'nın Kahvaltısı, Daniel Spoerri, 2007,
New York Modern Sanatlar Müzesi, ABD

Spoerri'nin birçok çalışmasında günlük yaşantının şiirselliği, yaşanan anın sahiplenilmesi, gelip geçiciliğin bilincinde olma durumu görülmektedir. Anlık görüntüsünde bir masa veya sandalyenin üzerinde duran eşyalarla çeşitli anıları canlandırmıştır. Tablolarında yemek artıklarının oluşturduğu rastlantısal kabartmaları ve başkalarının ona hazırladığı ya da bıraktığı öğeleri bir yüzey üstüne tespit ederek sanatçının eyleminin sınırlı olduğunu ortaya koymuştur.

Yorumlar, Jean Tinguely, 1987, Liverpool Modern Tate Müzesi, ABD

Bilgi Notu

Paris'teki Iris Clert Galerisi, 1950'lerden 1960'lara uzanan süreçte iki ilginç enstalasyona sahne olmuştur. Birincisi Yves Klein'ın boş galeriyi sergilediği "Boşluk", ikincisi de galerinin Arman tarafından buluntu nesnelerle tıka basa doldurulmasıyla yapılan "Doluluk"tur. İzleyicinin galeriye girmeden, vitrinden görünen yığılmış nesnelerle kendi gelip geçici varlığının bir yansımasını bulması amaçlanmıştır. Arman, bu enstalasyonda ortaya koyduğu biriktirme merakını çerçeveli vitrinler içinde çok çeşitli nesneleri bir araya getirerek gerçekleştirdiği assemblajlarında da sürdürmüştür.

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s.176, 2008.

Etkinlik

Yeni gerçekçilik akımı; yöntem teknik ve uygulama bakımından İngiltere, ABD ve Fransa'da farklı ele alınmıştır.

Yukarıdaki bilgiden ve daha önce derlediğiniz dokümanlardan hareketle yeni gerçekçilik akımının ülkelere göre farklılıklarını belirleyerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik

Gerçekçilik ve yeni gerçekçilik akımını düşünce, teknik, malzeme, uygulama gibi açılardan karşılaştırarak görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

14. DUVAR - GRAFİTİ SANATI

Özgün Tanglay: “Geçmişten günümüze insanoğlu varlığını ölümsüz kılmak için zaman ve mekâna hükmetmeyi hedefleyerek duygularını, gündelik yaşamını duvarlara aktarmıştır. Kent kültürü ile yakından ilişkilendirilen duvarlar; eski dönemlerden beri ressamların ilgisini çeken yüzeylerdir.”

Planlama Dergisi, s.10, 2005.

Anahtar Sözcükler

Vandalizm, Pompei, radikal, tag, logo, kaligrafi

Ders Dışı Etkinlik

Yaşadığınız çevreden grafiti örnekleri bularak fotoğraflarını çekiniz ve sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Duvar sanatı ve sanatçıların ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Grafiti, duvarlara yapılan resim ve yazıların bazen birlikte bazen de ayrı kullanıldığı bir sanattır. Grafiti, Yunanca “graphein” (yazma) sözcüğünden türemiştir. Grafiti, kimi çevrelerce bir sanat dalı olarak kabul edilirken bir başka bakış açısı da grafitiyi “Vandalizm” olarak değerlendirmektedir.

Tarihsel olarak grafitinin çok eskilere dayandığı hatta Pompei’de yapılan kazılarla ortaya çıkarılan duvarlardaki yazıların grafiti olduğu kabul edilmektedir. Eski Mısır’daki duvar ve kayalarda yer alan çeşitli şekil ve yazılar ilk grafiti işaretleri sayılabilir. Günümüzdeki anlamıyla grafitinin ilk ortaya çıkışı 1940’lı yıllara rastlamaktadır. 2. Dünya Savaşı sırasında Almanya’yı doğu-batı olmak üzere ikiye bölen Berlin duvarının her iki tarafı da protesto amacıyla yazı ve sloganlarla doldurulmuştur.

Günümüzde gelişmiş örnekleri görülen grafitinin kendi ticari sektörü, giyim ve yaşam tarzı da oluşmuş; “Hip Hop” kültürünün yaygınlaşmasında da etkili olmuştur. Dünyada yeni yeni tanınan ve günümüzde revaçta olan grafitinin destekçileri olduğu gibi pek çok da karşıtı vardır.

Duvarlara, trenlere ve daha pek çok yere yasak olmasına rağmen yapılan yasal veya yasal olmayan çizimler, grafiti içinde değerlendirilmektedir. Sprey boya ve çeşitli araçlarla uygulanan grafitinin genel olarak yasa dışı olması, bu konudaki yasa eksiklikleri; tarihî eserler, özel konutlar dâhil, herhangi bir yeri rastgele boyayarak grafiti zemini olarak kullananlar hakkında yasal işlemler yapılmıştır.

Yıkılmadan önceki Berlin Duvarı’nın grafiti yapılmış görünümü

Grafiti çalışmasına bir örnek, Chicago

1960'lı yıllarda ABD'deki politik gruplar, görüşlerini duyurmak amacıyla grafitiyi kullanmış-
tır. Gençlerden oluşan sokak çeteleri, kendi denetimleri altındaki sokakların duvarlarına yazmaya
başlamış, daha sonraları da bağımsız bireyler grafitiyi geliştirmiştir. Sosyal içerikli mesajlar dışında
bireysel çalışmaları da kapsayan grafitiler, giderek renklenip çoğalmıştır. 1970'lerde sokaklardan
metrolara oradan da ABD'nin tamamına yayılmıştır. 1980'li yıllarda grafiti sanatçıları için mesaj ver-
me kaygısının yanı sıra görsellik de önem kazanmıştır.

Grafiti uygulayıcıları, kendilerini "sokak ressamı" olarak tanımlamaktadır. Grafiti, gelişimsel
sürecini hızlı yaşamıştır. Bu gelişim sonucunda grafiti sanatçıları "tag" adı verilen imzalarına sem-
boller, ilgi çekici resimler eklemeye başlamış, bazıları sayısal simgeler, bazıları da logo vb. şekiller
kullanmıştır. Zamanla yazılan harflerin boyutları büyümüş, harflerin içi desenlerle süslenmeye baş-
lanmış, herkes kendi yazım tarzını belirleyerek kendine özgü renklerini kullanmış hatta bu durum
kaligrafi sanatının bir yansımasına dönüşmüştür.

➤ Sergi galerilerinde grafiti örneklerine yer verilmeyişinin nedenlerini söyleyiniz.

Taxi 183, ABD'li grafiti sanatçısıdır. 1960'ların sonları ve 1970'lerin başında New York'ta kur-
ye olarak çalışırken rumuz olarak kullandığı "Taxi 183"ü grafitiyle New York caddelerine yazmıştır. 21
Temmuz 1971'de, New York Times gazetesinde hakkında çıkan "Taxi 183" başlıklı makale ile ünlen-
miş ve kitlelere ulaşmıştır. Söz konusu makale, sanatçının merak uyandırmasına ve grafiti heveslisi
birçok gencin bu sanata yönelmesine yol açmıştır.

Banksy (Benksiy) adlı grafiti sanatçısının gerçek kimliği hakkında herhangi bir bilgiye ula-
şılamamaktadır. "Banksy", onun eserlerinde kullandığı imzadır. Son yıllarda başta İngiltere olmak
üzere farklı ülkelerde yaptığı çarpıcı duvar resimleriyle tanınmıştır. "Gerilla Artist" olarak anılan sa-
natçı, çalışmalarında savaş karşıtı, çevreci, hayvan haklarını savunan ve tüketim çılgınlığını eleştiren
mesajlar vermektedir. Banksy'nin mizahı düşünseldir, ironik protestolara ve kara mizah öğelerinin
kullanmaktadır. Duvarlara bir tuvalmiş gibi özen göstermesiyle, benzerleri arasında kolayca fark edi-
lecek bir yetkinliğe ulaşmıştır. Çalışmalarında düş gücü ve ince zekayı bir araya getiren Banksy, kısa
sayılabilecek bir dönemde çok sayıda takipçi ya da fan edinmiştir.

Banksy, istediğinin yalnızca iyi resimler yapmak olduğunu ve kimliğini hiçbir zaman
açıklamayacağını ifade etmektedir.

➤ Kimliğini gizleyerek var olan düzene karşı çıkan grafiti sanatçılarının çalışmalarında güttük-
leri amaçları tahmin ediniz.

Banksy'nin bir grafiti çalışması, Gillet Meydanı, Londra

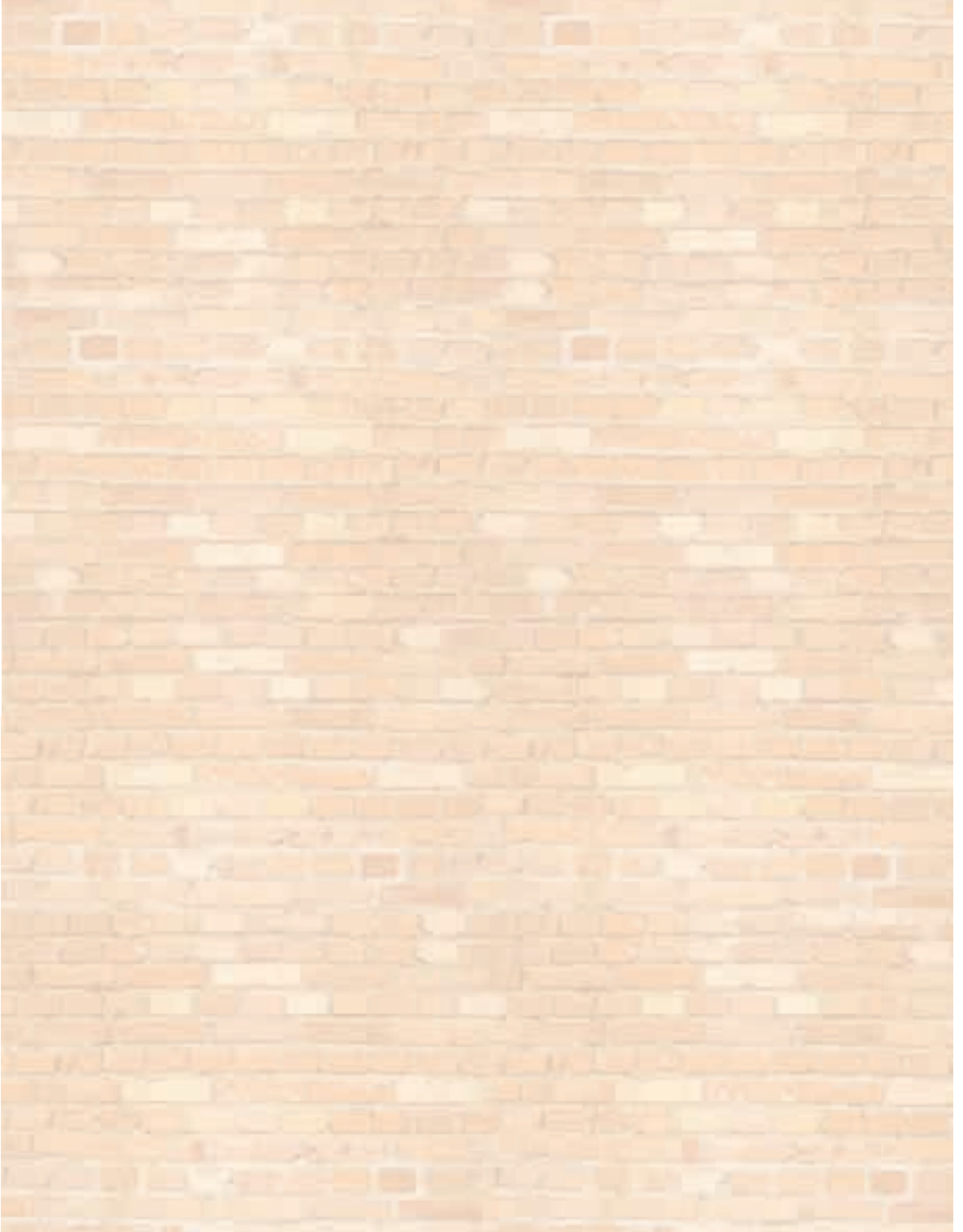
Banksy'nin bir grafiti çalışması, Banksy, ABD

Grafitinin bilinen diğer önemli sanatçıları arasında Alone (Elon), Abe Lincoln (Eyb Linkılın),
Cas (Gaz) 2, Akay, Cycle (Saykıl), Atom, Blek Le Rat (Bilik Lö Ra), Bo 130, Buff Monster (Baf Mans-
tır), Pure (Pur), Evil (İvil), Turbo, S2K (Shot to Kill) sayılabilir.

Etkinlik

Aşağıda verilen alana istediğiniz bir boya malzemesini kullanıp sizi simgeleyecek bir imza (tag) oluşturarak grafiti çalışması yapınız.
Grafiti sanatı hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

15. YERLEŞTİRME (ENSTALASYON) SANATI

Sherrie Levine: "Dünya tıka basa dolmuş durumda. İnsan her yere izini bırakmış. Her sözcük, her imge kiralanmış ve ipoteklenmiş. Resim, hiçbir orijinal olmayan bir sürü imgenin iç içe geçip parçalandığı bir boşluktan ibaret olmuş. Resim, kültürün sayısız merkezlerinden çekilmiş bir alıntılar ağı hâline gelmiş. Sonsuz kopyacılar Boulevard (Buvar) ile Pecuchet (Pükşe) gibi biz de resmin tam da hakikati olan o derin saçmalığa işaret eder hâle gelmişiz."

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 283, 2008.

Anahtar Sözcükler

montaj, üslup, potansiyel

Ders Dışı Etkinlik

Yerleştirme sanatı, sanatçıları ve eserleri hakkında bilgi ve görseller toplayınız. Dokümanlarınızı konu işlenirken yararlanmak üzere sınıf panosuna asınız.

Yerleştirme sanatı ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Fransızca "enstalasyon" (l'installation) sözcüğü dilimizde genellikle "yerleştirme, döşeme" anlamında kullanılmaktadır. Yerleştirme sanatında çalışmalar, geleneksel sanat eserlerinin aksine çevreden bağımsız değildir. İçinde bulunulan mekânın özelliklerini kullanıp izleyicinin de katılımının sağlandığı bir ortamın oluşması gerekliliğini savunan bir sanat anlayışıdır. Kapalı veya açık mekânlarda uygulanabilir.

Yerleştirme sanatının başlangıcının "kavramsal sanat" olduğu söylenebilir. Sanatçılar, 20. yüzyılın başlarında resmi üç boyutlu hâle getirmek amacıyla farklı yollar denemiştir; Marcel Duchamp'ın hazır yapımları ve Kurt Schwitters'in kolaj çalışmaları buna örnek gösterilebilir. 1942'de New York'taki gerçeküstücü bir sergide Duchamp, resimlerini yerleştirdiği paravanların etrafını telle çevirip bir labirent kurarak izleyicilerin eserine aktif olarak katılmalarını sağlamıştır.

Yerleştirme kavramı, ABD ve Avrupa'da sadece eserin sergilenme şekli yani eserin duvara ne şekilde, nasıl bir düzenle asılacağını ifade etmek için kullanılmıştır. Zamanla sanat eserinin mekândan bağımsız olarak sergilenmesi gerektiği düşüncesinden hareketle yerleştirme şekli ve mekân ön plana çıkmıştır. Pop sanatçıları, George Segal, Claes Oldenburg ve Tom Wesselman'ın içinde oturulabilir şekilde düzenlediği montajlar, Allan Kaprow, Jim Dine, Red Grooms (Gurums)'un oluşum çalışmaları için "çevre" sözcüğü kullanılmıştır. Eserler sergilendiği mekânla birleşmiş, izleyenler de esere dâhil edilmiştir. Bu yönüyle yerleştirme sanatı hızla popüler olmuştur. 1960'lardan itibaren yerleştirme sanatı, farklı yollarla farklı ülkelerin farklı sanatçıları tarafından geliştirilmiştir. Yaratıcı sergi ortamı oluşturma amacı, yerleştirme sanatına ilgi duyulmasında etkili olmuştur.

Mil Dizisi, Marcel Duchamp, 1942, New York

1970'lerden itibaren dünyanın her yanındaki ticari sanat galerileri ve alternatif mekânlar yerleştirme sanatını desteklemiştir. Ayrıca dünyada önemli büyük müzeler de bu sergilere yer vermiştir.

Sanatçılar, 1980-1990 yılları arasında yaptıkları çalışmalarında üslup, mekân ve yerleştirme sanatını birleőtirmişlerdir. Sanatçılar; yerleőtirmelerinde video, ses, performans, bilgisayar ve İnternet gibi yenilikleri de kullanmışır.

Yerleştirme sanatçılarının geleneksel tuval resmi yapan sanatçılardan farklı olarak sanata getirdiği yenilikler nelerdir?

Robert Gober, Mona Hatouna ve Barbara Kruger (Barbıra Kurugır), yerleştirme sanatının potansiyelinin son derece yüksek olduğunu kanıtlayan çalışmalar yapmışır.

Barbara Kruger (1945-...), aslında postmodern bir sanatçı olmasına rağmen yerleştirme sanatı alanında da çalışmalar yapmışır. Sanatçı genellikle reklam sektörü için hazırlanmış etkili fotoğraf ve sloganların birlikteliğinden yararlanmaktadır. 1980'li yıllarda siyah-beyaz fotoğraflar üzerine yazdığı slogan niteliğinde yazılarla oluşturduğu, özgün çalışmalarıyla ön plana çıkmışır. Daha sonra eserlerinde siyah, beyaz, kırmızıyı da kullanan sanatçı, sözler ve harflerle grafiksel öğeleri birleştirmiştir.

Feminist göndermeler ve tüketici toplumuna dair mesajlar içeren çalışmalarında kullandığı fotoğrafları genellikle çok satan dergilerden almışır. Kruger'ın amacı; resimlerine bakarken izleyiciye yazıları da okutmak, erkek egemen toplumda kadın olmanın anlamını ve tüketim toplumunu sorgulatmaktır. Sanat çevrelerinde onun için; "Yaratdığı imajların, ürünlerin değıl fikirlerin reklamını yapıyor." denmektedir.

Duvar, Chiristo ve Jeanne Claude, 1999, Almanya

Hon, Niki de Saint Phalle, Jean Tinguely ve Olof Ultvedt'in ortak çalışması, 1966, Stockholm Modern Müzesi

Barbara Kruger, Mary Bone Galerisindeki 1991 tarihli yerleőtirmesinde duvarları, tavanı, yer döşemesini kadınlara ve azınlıklara uygulanan şiddete dair metin ve görüntülerle kaplamış, ziyaretçileri kuşatacak şekilde düzenleyip onların çığılık atmalarına sebep olacak bir ortam yaratmışır.

Kanadalı yerleştirme sanatçısı Claude Simard (Kulud Simar, 1943-...); figüratif resimler, heykeller, nesneler ve performans öğelerini aynı gösteride bir arada sunmuştur. Simard, belirli bir üslup ya da ortama bağılı olmaksızın düzenlediği sergilerinde her türlü malzemeyi kullanmışır.

Kurulum, Barbara Kruger, 1991, Mary Bone Galerisi, New York

ABD’li fotoğraf sanatçısı Spencer Tunick (Sıpensisir Tünik, 1967-...), binlerce çıplak modelle gerçekleştirdiği yerleştirme fotoğraflarıyla tanınmaktadır. Fotoğraflarda çok sayıda kişi yer aldığı için çıplak bedenler tek tek algılanamaz. Tunick’in çalışmaları, soyut bir desen, bir doku fotoğrafı gibidir. Sanatçı yerleştirme çalışmalarını dünyanın önemli kentlerinde gerçekleştirmiştir. Örneğin; 1 Ocak 2007’de Meksika’da 18 binden fazla Meksikalının katılımıyla gerçekleştirdiği çalışma, bugüne kadar yapılan en büyük enstalasyondur. Ayrıca “Şehrin Ötesinde” adlı orman ve sahil enstalasyonları yapan sanatçı, bazen küçük gruplar ve bireylerle de çalışmaktadır.

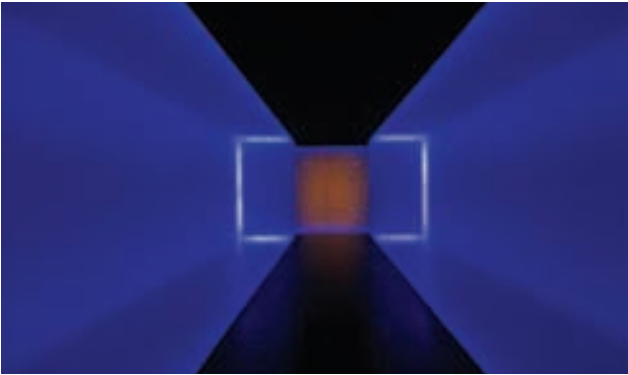

18 Bin Kişi, Spencer Tunick, 2007, Mexico City

Spencer Tunick’in bir enstalasyon çalışması, 2007, New York

Yerleştirme sanatçısı James Turrel (1943-...)’in çalışmalarında ışık ön plandadır. “Işıktan oyuncak yapan çocuk.” olarak tanınmaktadır. Sanatçının amacı; ışığı temsil etmek ya da kaydetmek değil ışığın kendisini kullanmaktır. Son yıllarda Arizona’daki binlerce yıllık Roden Krateri’nde 400 km karelik bir alanda güneş, ay ve diğer gezegenlerden gelen ışığı “yakalamak ve kavramak” amacıyla bir çalışma yapmaktadır. 20 milyon dolara mal olması tahmin edilen projenin 2012’de tamamlanması beklenmektedir.

Site İçinde Işık, James Turrel, 1999, Güzel Sanatlar Müzesi, Houston

Işık Sergisi, James Turrel, 1968, Güzel Sanatlar Müzesi, Houston

Yerleştirme sanatının diğer önemli sanatçıları arasında Massimo Taccon (Takon), Lee (Li) Bul, Mischa Kuball (Mişa Kubal), Diller Scofidio (Dilir Sıkafidyo), Christo, Junichi (Cuniçi) Kakizaki, Ilya Kabakov, Wim Delvoye (Vam Delvua), Wolf Vostel, ve Judy Chicago (Cudi Şikago) sayılabilir.

Ders Dışı Etkinlik

Yerleştirme sanatına örnek olabilecek bir çalışma yapınız. Çalışmalarınızı okulunuzun uygun bir yerinde sergileyiniz.

Yerleştirme çalışmasında kullandığınız objelerin günlük yaşamdaki işleviyle yerleştirme içinde kazandığı anlamı arasındaki farklılıklar hakkındaki görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

16. YENİ DİŞAVURUMCULUK (NEOEKSPRESYONİZM)

Georg Baselitz: “1968’e gelene kadar geleneksel resimde yapılacak ne varsa yaptığımı hissetmeye başlamıştım. Fakat geleneksel resme inanmadığım için zaten aldığım eğitim de geleneksel resme inanç duymamı engellediğinden 1969’da sıradan, standart motifleri tepe taklak resmetmeye başladım. Ben, resimlerimi içerikle olan bağlantısı açısından anlamdan bağımsız düşünmüşümdür hep. Ayrıca çağrışımlardan da bağımsız.”

Ahu Antmen, 20. Yüzyılda Batı Sanatında Akımlar, s. 270, 2008.

Anahtar Sözcükler

kaba sanat (art brut), soyut karşıtı, figüratif, yabanıl, çağrışım, mitolojik

Ders Dışı Etkinlik

Yeni dışavurumcu anlayışla çalışan sanatçıları ve eserlerini araştırarak bilgi edininiz. Elde ettiğiniz dokümanları daha sonra kullanmak üzere dosyalayınız.

Yeni dışavurumculuk akımı ve sanatçılarının ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Yeni dışavurumculuk 1970’lerden itibaren Avrupa’ da ve ABD’de gündeme gelen yeni resimsel yaklaşımların tümünü tanımlamak için kullanılmıştır. Akımın özünde, 1960-1980 arası süreçte damga vuran kavramsal yaklaşımlara tepki vardır. Yeni dışavurumcular, kaba sanattan etkilenmiş ve kendilerinden önceki dışavurumcular gibi sanat ve toplumu biçimlendirmede “primitif” duyguların rolüne hayranlık beslemişlerdir. Almanya ve İtalya’da dikkat çekmeye başlayan bir grup ressamın sanat çevresinden gördüğü ilgi “tuval resminin geri döndüğünün işareti” olarak yorumlanmıştır. Birbirinden çok farklı birer imge dünyası yaratan yeni dışavurumcu ressamların temel ortak noktası, figüre olan eğilimleridir.

Yeni dışavurumculuk; yeniden resim, yeniden boya, yeniden figür, yeniden anlatı, yeniden tarih gibi kavramlara geri dönüşü hedeflemiştir. Hem modern sanatın hem de kavramsal eğilimlerin dışladığı birçok geleneksel sanat unsurunu yeniden sahiplenmiştir. 1970’li yılların sonunda en güçlü ifadeye ulaşan akımın öncüleri, şiddetli duygularını yansıtan figüratif çalışmaların savunuculuğunu yapmıştır. Sanatçıların amacı, sanatla insan ruhunun ilişkisini yeniden kurmaktır.

Yeni dışavurumculuk akımında eser veren sanatçılar, neden figüratif resme dönme ihtiyacı duymuş olabilirler?

Kafe, Jörg Immendorf, 1990, Özel Koleksiyon, Düsseldorf

Yarik, Francesco Clemente, 1983, Bruno Galerisi, İsviçre

1980'li yıllarda akıma ilginin artmasının nedeni görsel ve duygusal olana özlemdir. 1981'de Londra Kraliyet Akademisinde açılan bir sergide farklı kuşaklardan pek çok sanatçının figüratif tarzındaki çalışmasına yer verilmiş, "figüratif resmin geri dönüşü" büyük bir coşkuyla kutlanmıştır.

1980'lerden başlayarak özellikle Almanya, İtalya ve ABD'deki yeni kuşak sanatçı grubu, yağlı boya resme dönüş yapmıştır. Renkçi bir resim anlayışı ve kalın boya katmanlarını serbest bir fırça üslubuyla uygulayan; bireysel, mitolojik, öyküsel anlatıma yönelen Almanya'daki sanatçı grubuna "yeni dışavurumcular" ya da "yabanılar" adı verilmiştir. Alman dışavurumcular, bir anlamda Joseph Beuys'un açtığı yolda daha geleneksel olan

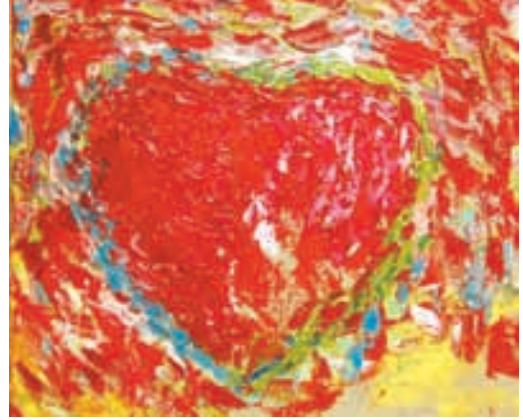
resim aracılığıyla kendi geçmişleriyle hesaplaştıklarını düşündüren imgeler yaratmışlardır. Özellikle Georg (Giyorg) Bazelitz, Anselm Kiefer (Anzelm Kifa), Jörg (Yörk) Immendorf ve Markus Lüpertz'in eserleri incelendiğinde yaşadıkları ortak ulusal geçmişten ve kültürel coğrafyadan beslendikleri görülmektedir.

İtalya'da yeni dışavurumculuk; Sandro Chia (Kiya), Francesco Clemente (Fırnçesko Kilemente), Enzo Cucchi (Kuki) ve Mimmo Paladino'dan oluşan bir grup genç sanatçının çalışmalarıyla gelişmiştir. Bu sanatçıların ortak özelliği, figüratif resimlerinde kendi kişisel dünyalarını yansıtan imgelere yer vermeleridir.

Yeni dışavurumculuk akımını benimseyen Enzo Cucchi (Kukki, 1949-...), İtalya'da resimden önce şiirleriyle dikkat çekmiştir. Sandro Chia (Kiya) ve Francesco Clemente (Fırnçesko Kilemente) ile birlikte çalışmalar yapmıştır. Daha sonra şiiri bırakarak sadece resim çalışmalarına ağırlık veren sanatçı, 1977'de ilk kişisel sergisini açarak adından söz ettirmiştir. Birbirini tekrarlayan motiflerle oluşturduğu, manzarayı andıran soyut mekânlar içindeki figürlerle yerel gelenekler ve efsanelerden beslenen simgeci tarzda eserler vermiştir.

Evde, Georg Bazelitz, 1996, Baden Müzesi, Almanya

Kalbim, Enzo Cucchi, Çağdaş Sanat Galerisi, İtalya

Yeni dışavurumculuk, Avrupa'da olduğu gibi ABD'de de 1980'lere sanatsal üslup olarak damgasını vurmuştur. Amerikan yeni dışavurumculuğunun en çok dikkat çeken sanatçısı Julian Schnabel (Culyın Şinebil), resimlerine yapıştırdığı kırık tabaklarla özgün bir üslup geliştirmiştir. Aynı dönemin diğer bir ressamı David Sale de Julian Schnabel'in tarzını benimsemiştir.

Alman ressam ve heykeltıraş Georg Baselitz (1938-...), 1960'lı yıllardan itibaren yaptığı şiddet ve cinsellik içeren yeni dışavurumcu resimleriyle tanınmıştır. Sanatının ilk dönemlerinde yaptığı resimlerinden bazıları yasaklanmıştır. 1969'tan itibaren resimlerindeki rakam, ağaç, ev, hayvan, insan vb. figürleri baş aşağı görüntülerle resmetmiştir. Dikkati, konudan çok tuval yüzeyindeki ham, dışavurumcu enerjiye çekmeyi amaçlamıştır. Resimlerinde konu olarak Nazi Döneminden arta kalan acıları ve sırtlarında taşıdıkları yükün altında ezilen gençlerin sıkıntılarını işlemiştir.

Yeni dışavurumculuk akımının diğer önemli sanatçıları arasında Rainer (Reynır) Fetting, Jean Michel Basquiat (Jan Mişel Baskiya), Jonathan Borofsky (Canıtın Borofski), Sue Coe (Su Ko), Robert Longo, Susan Rothenberg (Suzın Rothenberk) ve Nancy Graves (Nensi Gireyvs) sayılabilir.

Etkinlik

Yeni dışavurumculuk akımının insan ruhuyla ilişkisini ve duyguların resimlere nasıl yansıtıldığını daha önce bularak dosyaladığınız ve aşağıda verilen görsellerden yola çıkarak söyleyiniz.

Görüşlerinizi aşağıda verilen boş alana yazınız.

İsimsiz, Sandro Chia

Portre, Rainer Fetting

Emilio, Enzo Cucchi

Mavi Ayna, David Salle

Sirk, Sue Coe

Ders Dışı Etkinlik

Hazırlık çalışmalarında derlediğiniz yazı ve görselleri kullanarak 1945-2000 yılları arasında etkili olan sanatsal eğilimleri bir tarih şeridi üzerinde gösteriniz.

17. MODERNİZM SONRASI (POSTMODERNİZM)

Cindy Sherman: “Ben, resimlerimde kendimi değil kendiliğinden dile gelen duyguların cisimleşmiş hâlini göstermeye çalışıyorum.”

Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s. 282, 2008.

Anahtar Sözcükler

eğilim, doktrin, hiyerarşi, sentez, söylem

Ders Dışı Etkinlik

Modernizmden başlayarak modernizm sonrasını da kapsayan süreçte çağdaş dünya sanatında yapıtaş sayılabilecek sanatçıların eserlerinden oluşan kronolojik bir slayt hazırlayınız. Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Modernizm sonrasının ele alındığı metinleri okuyarak soruyu yanıtlayınız.

Postmodern kavramı, tarihçi Arnold Toynbe (Arnılt Toynbi) tarafından ilk defa 1939’da kullanılmıştır. 1940 ve 1950’lerden beri edebiyat, görsel sanatlar, müzik, mimari, felsefe vd. alanlarda görülen ve hâlâ devam eden süreci tamamlanmamış ilerlemeleri ve değişiklikleri kapsar. “Modern” sözcüğü, “tam şimdi” anlamına gelen Latince kökenli “modo”dan türemiştir. Bu sözcüğün önüne “post” kelimesi gelince “şimdiden sonra gelen” anlamı kazanmaktadır.

İçinde birden fazla akım, hareket ve görüşü barındıran postmodernizmi çoklu yapısından dolayı açıklamak, tanımlamak zordur. Postmodernizm kimilerine göre bir dönemin adıdır, aynı zamanda yeni bir felsefi düşüncenin, üslubun, yeni bir söylemin adıdır. Kimlerine göre de 1943 yılı, modernitenin bittiği varsayılan tarihtir. Çünkü temel olarak postmodernizm olarak anılan düşünce ve pratiklerin tamamının 2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıktığı görülür. Kesin bir dönem vermek yani tarihsel olarak başlangıç ve bitiş belirtmek doğru değildir.

Güzel sanatlarda postmodern olarak değerlendirilen sanatçılar arasında Marcel Duchamp, Simon Dürr Gilbert, George Wang Guangyi (Venk Vangyi), Res (Riz) İngold, Donald Judd Agnieszka (Danılt Cad Egnişka), Olivia Juszczak (Olivya Yuszczak), Buruce Nauman, İlya Kabakov, Jeff Koons, Sigmar Polke, Gerhard Richter, Cindy Sherman ve Andy Warhol sayılabilir. Jean François Lyotard (Liytar) ve Roland Barthes (Rolind Barts) ise postmodern düşünürlerdir.

Modern, tarihsel olarak her zaman kendinden önce gelenle bir savaş içinde olmuştur. Bu açıdan değerlendirilirse aslında modern, her zaman “post” bir kavramdır. Modern olanın kendi kendisiyle savaşıp postmodern hâlini alması kaçınılmazdır. Postmodernizm sözcüğü kullanıldığında artık modernizmin sona erdiğini ve yeni bir dönemin başladığını anlamak gerekir.

Postmodernizm ne demektir? Postmodernizm kavramını kendi sözcüklerinizle tanımlayınız.

Postmodernizmi belirli bir estetik ve sanat görüşü ya da eğiliminden ziyade aynen modernizm gibi birden fazla anlayışı gösteren (modern kalıplara sığmayan) çağdaş akımları kapsayan bir üst başlık olarak değerlendirmek doğru olacaktır. Genel bir durumu (dönemi, anlayışı) ifade eden postmodernizm, bünyesinde birden fazla akım ve eğilimi barındırır: Gerçeküstücülük, soyut dışavurumculuk, pop sanatı, foto gerçekçilik, kavramsal sanat, yeni dışavurumculuk akımlarının hepsi “modernizm sonrası”nı yani postmodernizmi yansıtmaktadır. Postmodern denen belli bir sanat akımı ve eğilimi yoktur. Herhangi bir tanıma indirgenemeyecek karmaşıklığa ve düzensizliğe sahipse de öncelikle modernizmle bir hesaplaşma anlamına geldiği için modernizmi ve modernizm karşıtlığını barındırmaktadır.

Köpek Heykeli, Jeff Koons, Almanya

Sarı Balondan Köpek Heykeli, Jeff Koons, Metropolitan Müzesi, ABD

1970'li yıllarda mimaride meydana gelen modernizm tartışmaları, postmodernizmin gelişimine yol açmıştır. 1980'lerdeki toplumu eleştiren görsel sanatlar da "postmodern" olarak değerlendirilmiştir.

Postmodernizmin gelişmesinde öncü rolü üstlenen mimarlar, modern mimarinin uluslararası üslubunu sert, işlevsel ve fazla biçimsel olmakla eleştirmiştir. Çünkü uluslararası üslubun baskıcı bir doktrine sahip olduğunu düşünmüşlerdir. Uluslararası üslup, şirketler dünyası tarafından sahiplenilmiş ve toplumsal bakış açısını yitirme pahasına sömürülmüştür.

Postmodernist mimarlar, seçtikleri malzeme ve üslupları özgürce kullanarak önceki üslupların gülünç taklitleri niteliğinde ve baskın bir postmodern özellikte çalışmalar yapmıştır.

Görsel sanatlarda postmodernizm özellikle "yeni kavramsalılık"la iç içedir. Hiçbir toplum ya da kültürün bir diğerinden daha önemli olmadığına inanılmaktadır. Az sayıda postmodern sanatçı, katıksız canlandırmacı olsa da sanatlarını toplumun geleneksel bir kültürel değerler ve anlamlar hiyerarşisi oluşturmak, kabul ettirme yöntemlerini araştırmak ve zayıflatmak için kullanmıştır. Postmodernizm, ekonomik ve toplumsal güçlerin, bu gücü bireylerin ve bütün kültürlerin kimliklerini biçimlendirerek kullanmasını da incelemektedir.

1-3-5-9-11, Sol LeWitt, 1994, Atkins Müzesi, Kansas

Eşit Denge Tankında Üç Top, Jeff Koons, 1985, Tate Modern Sanat Müzesi, Londra

Cindy Sherman, 1970'lerde başladığı "İsimsiz Film Kareleri" adlı çalışmalarında, her karede farklı bir kılığa bürünen aktristi ikinci sınıf Hollywood filmlerini anımsatan görüntüler içinde göstermiştir. Cindy Sherman'ın kendi çektiği bu görüntüler, popüler kültürün şekil verdiği kadını sorgulamaktadır. Bu çalışma, kimliğin ne kadar değişken ve bozulan bir olgu olduğunu da düşündürmektedir.

Modernistlerin tersine postmodernistler yaratıcı ve kişisel özgünlüğün kaynağı olarak bilinçaltına ya hiç inanmaz ya da çok az inanır. Sanatı, evrenselliği ve zaman ötesi oluşuyla değil kusurlu, sıradan, ulaşılabilir, elden çıkarılabilir, yerel ve geçici olmasıyla değerlendirir.

Postmodernizm; doğayı, özgürlüğün sınırlarını, otoriteye karşı boyun eğme zorluğunu sorgularken içine düştüğü karamsarlık nedeniyle çoğu kez de eleştirmektedir fakat eleştirdiği şeye olumlu bir bakış açısı ya da yeni bir tanımlama getirmekte de aynı derecede başarısız olduğu söylenebilir.

İsimsiz Film Kareleri No 17, Cindy Sherman, 1978, Özel Koleksiyon

Postmodernizmin genel özellikleri

- İçinde birden fazla akım, hareket ve görüşü barındırır.
- Modernizmin öldürdüğüne inandığı insani değerleri sorgulayarak işe başlamıştır.
- Postmodernizm bütün ideolojilere karşıdır.
- Genel geçerliliği olan önermeleri reddeder.
- Söylem farklılıklarını benimser, farklılık ve çeşitliliğin vurgulanmasını benimser.
- Evrensel bütünlük yerine her türlü çoğulculuk ve yerellikten yanadır.
- Gelip geçiciliği esas alır.
- Her alanda kural, düzen, ilke, yasa ve adalete karşı bozucu, ihlal edici bir tavır savunur.
- Tek bir doğru, tek bir gerçek olduğuna değil çok anlamlı, çok gerçek olduğuna inanır.
- Sentez ve bütünleşme yerine parçalama, kargaşa ve süreksizliği benimser.

Etkinlik

Daha önce izlediğiniz slaytlardan hareketle modernizm ve modernizm sonrası akımlarının sanat anlayışları, teknik ve yöntemleri arasındaki farklılıkları belirtiniz.

Bunları Öğrendim

- Sanatçıların yapıtlarında popüler kültür öğelerini kullandığı pop sanatı, 1945 sonrasında İngiltere ve ABD’de birbirinden bağımsız ve eş zamanlı olarak gelişmiştir.
- Richard Hamilton, Eduardo Paolozzi, Derek Boshier, Patrick Caulfield, David Hockney, Sigmar Polke Roy Lichtenstein ve Andy Warhol pop sanatın en önemli sanatçılarıdır.
- Bilinen tiyatrodan nitelikler taşımakla birlikte oluşum, çeşitli duyuşsal etkileri kullanan ve sahne niteliği olmayan bir alanda gerçekleştirilir.
- İlk oluşum etkinliği Allan Kaprow’un “6 Bölümde 18 Oluşum (18 Happenings in 6 Parts)” adlı çalışmasıdır.
- Allan Kaprow ve Robert Rauschenberg, Claes Oldenburg, Joseph Beuys ve Wolf Vostell gibi sanatçılarla Japon Gutai sanatçıları önemli oluşumlar gerçekleştirmiştir.
- 1960’lı yıllarda ABD’de ortaya çıkan foto gerçekçilik akımında görüntüler, konunun kendisinden çok olası bir fotoğrafına benzetilmiştir.
- Foto gerçekçilik akımı sanatçıları, fotoğraftaki görüntüyü hiç değiştirmeden ve herhangi bir yorum katmadan resim yüzeyine aktarmıştır.
- Foto gerçekçilik akımının önemli sanatçıları Malcolm Morley, Richard Estes, Robert Cottingham, John Salt, Chris Cross, Janet Fish, Chuck Close, John de Andrea, Gerhard Richter’dir.
- Foto gerçekçilik sanatçıları yapıtlarında endüstriye, kapitalizme, tüketim toplumu kültürünün simgelerine özel ilgi göstermiştir.
- Optik sanat yapıtlarının temel amacı gözde hareket yanılsaması yaratmaktır.
- Optik sanatta renkler, biçimler ve çizgiler görsel etki yaratmak amacıyla sistematik olarak araştırılmıştır.
- Optik sanat yapıtları çoğu kez endüstriyel yöntemlerle oluşturulduğu için sanat yapıtının sanatçı tarafından oluşturulma zorunluluğu ortadan kalkmıştır.
- Optik sanat yapıtları, her bireyin gözünde aynı algılamayı yaratır.
- Optik sanat yapıtını kavraması için izleyicinin belli bir kültürel birikime gereksinimi yoktur.
- Victor Vasarely, Bridget Riley, Yvaral (Jean-Pierre Vasarely), Jesus Rafael Soto, François Morellet ve Josef Albers optik sanatın önemli sanatçılarıdır.
- Hareketi estetik bir öge olarak kullanan Marcel Duchamp’ın “Bisiklet Tekerleği” adlı yapıtı hareket sanatının ilk örneğidir.
- Hareket sanatında bazen optik yanılsama ve görsel ikilikten yararlanılmıştır.
- Bazı hareket sanatı yapıtları içinde izleyicinin yer değiştirmesiyle biçim değiştiren, neon ışıklı, kendiliğinden hareket kazandırılmış veya aygıt aracılığıyla hareket kazandırılanlar olabilir.
- Pol Bury, George Rickey, Nicolas Schöffer, Vassilakis Takis, François Morellet, Nicolas Schöffer, Julio Le Parc, Alexandre Calder, Jean Tinguely, Mary Martin ve eşi Kenneth Martin, hareket sanatında özgün örnekler vermişlerdir.
- Minimalist sanat, 1960’lı yıllarda başlayan ve sanat yapıtında her türlü göz yanıltıcı görüntüyü yadsıyan, sade, yalın bir anlatımı içeren sanatsal eğilimdir.
- Minimalist sanat yapıtları, birim öğelerin dizisel tekrarına dayalı simetrik bir düzenlemeyle oluşturulur.
- Minimalist sanat yapıtlarında kişisellikten uzaklaşarak biçimselliğe önem verilmektedir.
- Frank Stella, Dan Flavin, Richard Serra, Donald Judd, Sol LeWitt, Robert Morris, Agnes Martin, Ad Reinhard ve Robert Ryman minimalist sanatın özgün sanatçılarıdır.
- Kavramsal sanat, sanatın düşünsel bir süreç olduğunu ve görünür olmak için bir nesneye gereksinimi olmadığını ileri sürmektedir.
- Kavramsal sanatın özgün yanı “düşüncenin yapıta üstünlüğü” ilkesidir.
- Kavramsal sanatın başlangıcı Marcel Duchamp’a, dayanmaktadır.
- Joseph Kosuth, On Kawara, Robert Rauschenberg, Joseph Beuys, Ad Reinhardt, Piero Manzoni, Armand Pierre Arman, Claes Oldenburg, Stanley Brouwn ve Daniel Buren sürekliliği günümüze uzanan, kavramsal sanatın en önemli sanatçılarıdır.

- Kavramsal sanatçılar, yapıtlarıyla kavramlar ve çözümlemeler önermiş; izleyiciyi bunları anlamaya, yorumlamaya, kendi düşüncesiyle tamamlamaya çağırmışlardır.
- Vücut sanatında insan vücudu bir sanat nesnesi olarak kullanılmaktadır.
- Vücut sanatı etkinliklerinde insanın psikolojik ve çevresel olgular içindeki durumuyla toplumsal, estetik değerleri sorgulanmaktadır.
- Vücut sanatında sanatçı, kendi vücudu yanında çeşitli teknik araçları (fotoğraf, video, bilgisayar vb.) da kullanabilir.
- Vücut sanatında sanat yapıtı ve yaratıcısı bir bütündür. Sanatçılar eylemlerinde şok etkisi yaratmak için vücutları üzerinde çok farklı uygulamalara girişmiştir.
- Rebecca Horn, Arnulf Rainer, Gina Paneentim, Chris Burden, Vito Acconci, Hermann Nitsch, Bruce Nauman, Denis Oppenheim, Stuart Brisley ve George Passmore vücut sanatında eylemler gerçekleştiren sanatçılardır.
- Video sanatı, televizyona bir tepki olarak ortaya çıkmış, hareketli imgelere dayanan bir sanattır.
- 1960-1970 video sanatının en etkili olduğu yıllardır ve hâlen devam eden sanatın en önemli temsilcisi Nam June Paik'tir.
- Arazi sanatı, geniş ve uçsuz bucaksız arazilere dozerler, kamyonlar, çekiciler vb. kullanarak taş, toprak gibi malzemelerle uygulanan avangart bir sanat türüdür.
- Arazi sanatını uygulayan sanatçılar, galeri mekânlarına karşıdır. Akımın temeli çevreci harekete dayanmaktadır. Seyirci arazi sanatı çalışmalarını ancak fotoğraflardan görebilir.
- Arazi sanatı, bazı yönleriyle minimalizm, yoksul sanat, oluşum ve gösteri sanatıyla ilişki içindedir.
- Yeni dışavurumculuk, 1970'lerde ortaya çıkan, 1980'lerde daha çok ilgi gören modern resimdeki soyutlama ve kavramsal yaklaşımlara bir tepki olarak doğmuştur.
- Yeni dışavurumculukta boya, resim, figür, anlatı, tarih kavramlarına özlem vardır ve akımın resimlerinde duygu ön plandadır.
- Yerleştirme sanatı, 1960'larda ortaya çıkıp 1970, 1980 ve 1990'lı yıllarda devam eden hem açık, kapalı mekânlarda uygulanabilen bir sanattır.
- Yerleştirmelerde son yıllarda ses, video, bilgisayar ve İnternet gibi araçlar da kullanılmaktadır. İzleyici de ortamın içinde ve parçası durumundadır.
- Bazılarının Vandalizm olarak değerlendirdiği, 1940'lı yıllarda duvarlara yazılan sloganlarla başlayan grafiti, sonradan çetelerin denetimi altındaki sokak duvarlarına yaptığı grafiti çalışmalarıyla yaygınlaşmıştır.
- Grafiti sanatının günümüzde bir sektörü ve giyim tarzı oluşmuştur.
- Dünyaya bakış açıları, karşı gelişleri, gelip geçiciliğin bilincinde oluşları, teknoloji, yaşanılanı sahiplenmek ve şiirsellik yeni gerçekçilerin ilgi alanıdır.
- Yeni gerçekçi sanatçılar, her türlü malzeme, atık olan her şey ve buluntu nesneleri kullanmışlardır.
- Fluxus sanatı, 1960 ve 1970'li yıllarda etkili olmuş toplumsal bir sanattır. Manifestosunu George Maciunas yazmıştır.
- Geleneksel sanata karşı olan fluxus sanatçıları, maddi gereksinimlerini karşılamak için geçici işler yapmıştır.
- Fluxus sanat tarihine bağlı değil bağımsız, özgür, yaratıcılığa dayanan bir harekettir.
- Gösteri sanatı, tiyatro ve dramaya benzeyen, seyirci önünde gerçekleştirilen öncü bir sanattır. Kuralı, yazılı metni ve süresi yoktur, gelenekçi değildir.
- Gösteri sanatı, sanat eserinin müzelerde korunmasına karşıdır. Her yerde uygulanabilir, gösteriler anlıktır ve seyirci de etkinliğin bir parçası durumundadır.
- Postmodernizm, modernizm sonrası görsel sanatlarda, edebiyat, mimari, müzik, felsefede meydana gelen gelişim ve değişimleri kapsar.
- Postmodernizmin içinde modernizm karşıtlığı vardır. Bir akım veya hareket değil birden fazla eğilimi içinde barındıran bir başlıktır.

1945-2000 yılları arasında dünyada gerçekleşen toplumsal, sanatsal, teknolojik gelişmeler ve olaylar kronolojisi

1945

- 1945 — Birleşmiş Milletler örgütü kuruldu. ABD, Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası attı.
- 1947 — Ünlü ressam Pierre Bonnard öldü. ————— Fransa
- 1949 — Nato kuruldu. ————— Belçika
- 1953 — Samuel Beckett'in yazdığı "Godo'yu Beklerken" adlı oyununun galası Paris'te yapıldı. ————— Fransa
- 1953 — Renkli televizyon yayınları başladı. ————— ABD
- 1955 — Albert Einstein öldü. ————— Almanya
- 1956 — Ünlü ressam Emile Nolde öldü. ————— Almanya
- 1957 — Ünlü ressam Diego Rivera öldü. ————— Meksika
- 1961 — John F. Kennedy başkan seçildi. ————— ABD
- 1961 — Yuri Gagarin ilk insanlı uzay yolculuğunu yaptı. ————— SSCB
- 1961 — Berlin Duvarı inşa edildi. ————— Almanya
- 1962 — Federico Fellini "Sekiz Buçuk" adlı filmi çekti. ————— İtalya
- 1962 — İlk haberleşme uydusu uzaya fırlatıldı. ————— ABD
- 1962 — "Kleopatra" filminin ilk gösterimi yapıldı. ————— ABD
- 1963 — Marchel Duchamp retrospektifi gerçekleştirdi. ————— ABD
- 1963 — Kübist ressam Georges Braque öldü. ————— Fransa
- 1964 — Jean Paul Sartre Nobel edebiyat ödülünü reddetti. ————— Fransa
- 1968 — Stanley Kubrick "2001" filmini yaptı. ————— ABD
- 1971 — Sylvia Plath'ın "Sırça Fanus" romanı yayımlandı. ————— Almanya
- 1972 — John Berger'in "Görme Biçimleri" yayımlandı. ————— İngiltere
- 1973 — Ressam Pablo Picasso, 91 yaşında öldü. ————— İspanya
- 1976 — Fotokopi makinesi piyasaya sürüldü. ————— Japonya
- 1986 — Los Angeles'ta Çağdaş Sanatlar Müzesi açıldı. ————— ABD
- 1987 — Van Gogh'un "İrisler" adlı resmi 53.9 milyon dolara satıldı. ————— ABD
- 1988 — Jasper Johns'un bir resmi 17.1 milyon dolara satılarak yaşayan bir ressamın ödemiş en yüksek fiyat rekorunu kırdı. ————— ABD
- 1993 — İnternet kullanımı yaygınlaşmaya başladı.
- 2000 — Tate Modern Müzesi açıldı. ————— İngiltere

2000

Öz Değerlendirme Formu

“1945 ve Sonrası Temel Eğilimler” ünitesinin sonunda neleri ne kadar öğrendiğinizi anlayabilmek ve kendinizi değerlendirebilmek için size uygun olan sütunu (✓) işaretleyiniz.

	Bunları Öğrendim	Çok İyi	Biraz	Hiç
1	Pop ve klasik kültürün sanata olan etkisini görseller üzerinde ayırt edebilirim.			
2	Günlük tüketim eşyalarının, kitle iletişim araçları ile sanat objesi olarak ifade edilmesinin gerekçelerini açıklayabilirim.			
3	Oluşum sanatının geleneksel sahne sanatlarından farkını belirleyebilirim.			
4	Foto gerçekçilik ile gerçekçilik arasındaki farklılıkları belirleyebilirim.			
5	Optik sanatın insan üzerinde bıraktığı etkiyi keşfedebilirim.			
6	Kinetik sanatın özelliklerini sorgulayabilirim.			
7	Biçim ve renk tekrarıyla formun en yalın hâlini ortaya çıkararak minimalist bir uygulama yapabilirim.			
8	Sanat yapıtında kavramın nesneden neden daha önemli olduğunu açıklayabilirim.			
9	Kavramsal sanatı örneklendirerek açıklayabilirim.			
10	Vücut sanatını etkinliklerinden tanıyabilirim.			
11	Çokluk akımının öncü sanatçılarını ve eserlerini tanıyabilirim.			
12	Gösteri sanatını çalışmalarımdaya uygulayabilirim.			
13	Arazi sanatının genel özelliklerini açıklayabilirim.			
14	Video sanatının değişik kavrama biçimlerini belirleyebilirim.			
15	Yeni gerçekçilik akımını ve önemli sanatçılarını açıklayabilirim.			
16	Grafitinin sürecini nedenleriyle sorgulayabilirim.			
17	Yerleştirme sanatını uygulayarak nesneleri kendi amacına uygun olarak düzenleyebilirim.			
18	Yeni dışavurumculuk sanat akımının insan ruhuyla ilişkisini sorgulayabilirim.			
19	Postmodernizm içinde yer alan yeni arayışları açıklayabilirim.			

Değerlendirme sonunda ikiden fazla “biraz” ya da “hiç” işaretlediyseniz bu konuları tekrar okumalı, konunun soru ve etkinlikleri yeniden yapmalısınız.

Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

1. Aşağıdaki sanatsal eğilimlerden hangisinin yapıtlarında popüler kültür imgeleri, kişisellikten uzak bir şekilde kullanılmıştır?

- A) Minimalist sanat B) Oluşum C) Pop sanatı D) Video sanatı E) Optik sanat

2. Pop sanatının ilk örneklerinden biri olarak değerlendirilen “Günümüz Evlerini Bu Denli Farklı, Çekici Kılan Tam Olarak Nedir?” adlı kolaj çalışması aşağıdaki sanatçılardan hangisine aittir?

- A) Patrick Caufield B) Richard Hamilton C) Eduardo Paolozzi
D) Tony del Renzio E) Derek Boshier

3. Fotoğrafi hiç değiştirmeden ve herhangi bir yorum katmadan resim yüzeyine aktaran sanatçının yapıtı aşağıdaki sanat akımlarından hangisinin içinde sınıflandırılabilir?

- A) Foto gerçekçilik B) Oluşumlar C) Pop sanatı D) Minimalist sanat E) Arazi sanatı

4. Her izleyende aynı görsel algının oluşması ve yapıtı yorumlamak için belli bir sanat kültürüne ihtiyaç duyulmamasıyla diğerlerinden ayrılan sanat eğilimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Oluşum B) Foto gerçekçilik C) Minimalist sanat D) Pop sanatı E) Optik sanat

5. Sanatı kavramsal düzeyde çözümlemeyi ve sanatın anlamını, amacını sorgulayarak yeniden tanımlamayı amaçlayan sanat akımı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Pop sanatı B) Minimalist sanat C) Foto gerçekçilik D) Kavramsal sanat E) Oluşumlar

6. Kâr amacı gütmeyen, sanat karşıtı olan, her türlü malzemeyi kullanan sanat hareketi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gösteri sanatı B) Çokluk sanatı
C) Yeni dışavurumculuk D) Yerleştirme sanatı
E) Grafiti

7. Televizyona çıkmak amacıyla özel bir işlev ve ifade yüklediği eserlerini kayıt altına alan hareketi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Duvar sanatı B) Çokluk sanatı C) Yerleştirme sanatı
D) Gösteri sanatı E) Video sanatı

8. Eserlerinde kırık tabaklar, kumaşlar, çalı çırpı gibi doğal malzemeleri kullanan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Julian Schnabel B) Georg Baselitz C) Enzo Cucchi
D) Gerard Garouste E) David Salle

9. Grafiksel öğeleri birleştirerek eser veren ve feminist göndermelerde bulunan eleştirel yerleştirme sanatçısı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Spencer Tunnick B) Massimo Taccon C) Barbara Kruger D) James Turrell E) Gary Hill

10. Gözde optik yanılsamayla hareket duygusu ve titreşim yaratmayı amaçlayan akım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Foto gerçekçilik B) Minimalist sanat C) Optik sanat D) Kavramsal sanat E) Grafiti

11. Yapıtlarında devinime bağlı olarak değişen ışık etkileri yaratan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Jean Tinguely B) Richard Hamilton C) Derek Boshier D) Naum Gabo
E) Alexandre Calder

12. Sanat yapıtının üretimini tümüyle terk etmeyi hedefleyen sanatsal yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Pop sanatı B) Kavramsal sanat C) Oluşumlar
D) Minimalist sanat E) Foto gerçekçilik

Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

1. Daha çok serigrafi tekniğini kullandığı yapıtlarında Marilyn Monroe'nun yüzünü bir dizi içinde tekrarlayarak onu ikona dönüştüren dur.
2. Oluşum sanatçısı, ilk kez 1958'de Reuben Galerisindeki "6 Bölümde 18 Oluşum" adlı gösterisiyle sanat tarihine girmiştir.
3. Foto gerçekçilik akımının kurucularından, olan sanatçı hipodromu betimleyen "Race-track" adını verdiği bir afiş yapmıştır.
4. Sanatçı Marcel Duchamp'ın bir mutfak sandalyesine tutturulmuş bisiklet tekerleği olan "Bicycle Wheel (1913)" adlı çalışması ilk sanatı örneğidir.
5. Kavramsal sanat ilk kez 1960'da tarafından akım olarak tanıtılmıştır.
6. Video sanatının en önemli temsilcisi'tir.
7. George Maciunas, hareketinin manifestosunu yazan sanatçıdır.
8. İzleyici kitlesi önünde müzik, dans, şiir, tiyatro ve videodan yararlanarak canlı olarak gerçekleştirilen eylemlerine sanatı denir.
9. Yves Klein, akımının en önemli temsilcilerinden biridir.
10. Adını Fransızca "l'installation" sözcüğünden alan sanat akımı, dilimizde adıyla bilinmektedir.
11. Provası ve tekrarı olmayan sanatı, hayata en yakın sanat akımlarından biridir.
12. Çeşitli endüstriyel nesneler akımı sanatçıları tarafından birim tekrarına dayalı olarak simetrik düzenlenmiştir.

Aşağıdaki ifadelerin sonuna doğru ise (D) yanlış ise (Y) yazınız.

1. Kavramsal sanat akılcıdır ve düşünceyi temel alır, duyguyu temelden reddeder. ()
2. İzleyicinin mekânda yer değiştirmesiyle biçim değiştiren işler optik sanat ürünleridir. ()
3. "Parmak Eldiven" etkinliğiyle tanınan sanatçı Rebecca Horn'dur. ()
4. "Bir ve Üç İskemle" adlı çalışma Joseph Kosuth'a aittir. ()
5. Andy Warhol, sanat çevresinden kişilere "Hâlâ yaşıyorum." kartpostalları yollamıştır. ()
6. Video sanatı, ilk başlarda televizyona bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. ()
7. Arazi sanatı, sadece ABD'de uygulamaları görülen bir sanat akımıdır. ()
8. Grafiti, başlangıçta yasa dışı bir sanat hareketi olarak değerlendirilmiştir. ()
9. Yeni dışavurumcu ressamların ortak noktaları hepsinin de figüre olan eğilimleridir. ()
10. Yeni gerçekçilik akımı sanatçılarından Arman, mavi renkte boyadığı resim ve heykeller yapmıştır. ()

A

airbrush: Sıkıştırılmış hava kullanarak iyi ve kaliteli boyama sıvısı üreten resim aleti.

akademi: 1. Bilginler, yazarlar, sanatçılar kurulu. 2. Yüksek okul.

aksesuar: Bir aletin, bir makinenin işlevine katılmayan ancak kendine özgü ayrı bir yararı bulunan alet, araç veya nesne.

algılama: Bir olayı veya bir nesnenin varlığını duyma yolu ile yalın bir biçimde bilinç alanına almak, idrak etmek.

analitik: Çözümlemeli.

aristokrasi: 1. Ekonomik toplumsal ve siyasî gücün soy-lular sınıfının elinde bulunduğu tarihî yönetim biçimi. 2. Soylular sınıfı.

avangart: Öncü.

B

betimlemek: Bir nesnenin kendine özgü belirtilerini tam ve açık biçimde söz veya yazı ile anlatmak, tasvir etmek.

bienal: Yıl aşırı, iki yılda bir olan.

bireycilik: Bireylerin yararlarını toplumsal yararlardan daha üstün veya daha önemli sayan öğretisi, tutum veya politikaların genel adı, ferdiyetçilik, individualizm.

bulvar: Şehir içinde ağaçlı, geniş cadde.

burjuva: 1. Şehirlerde yaşayan, özel imtiyazlardan yararlanan şehirli. 2. Orta sınıftan olan kimse, kent soylu.

D

dekoratif: Dekor olarak kullanılan, süslemeye yarayan, süsleyici, tezyinî.

demokratik: Demokrasiye uygun.

deneyisel: Deneye dayanan, deney yoluyla olan, deneyle ilgili, tecrübî.

derebeylik: Özellikle Batı Avrupa'da toprağı ve üzerinde yaşayan köylüleri tek bir kimsenin malı sayan Orta Çağ siyasî düzeni, feodalite.

devinim: 1. Devinmek işi, hareket. 2. Durağan bir noktaya göre devinmekte olan bir nesnenin durumu, devim, hareket.

devrim: 1. Belli bir alanda yapılan hızlı, köklü ve nitelikli değişiklik. 2. İnkılâp. 3. Dünya görüşünde, felsefede, bilimde, sanatta vb. birden bire olan değişimler, eskimiş olanı kaldırıp yerine yepyenisini koyma.

dinamizm: 1. Devimselcilik. 2. Davranışları canlı ve hareketli olan canlının özelliğı.

diyalog: 1. Karşılıklı konuşma. 2. Anlaşma, uyum sağlama veya bu yolda çalışma.

doğaçlama: 1. Doğaçlamak işi. 2. O anda birden bire.

doktrin: Öğreti.

dramatik: Coşku veren, duyguları kamçılayan.

düşsel: Düş ile ilgili, hayalî.

düşün: Duyularla değil, zihnî olarak tasarlanan, biçim verilen, canlandırılan nesne veya olay, fikir, ide.

düşünsel: Düşünce ile ilgili, düşünce sonucu ortaya çıkan, düşünceye dayanan, fikrî.

E

edilgen: Yapılan işten etkilenen, pasif, etken karşıtı.

ego: Ben.

eğilim: Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme, meyil, temayül.

eleştirmen: Eleştiri yazan kimse, eleştirmeci tenkitçi münekkît.

endüstri: Sanayi.

enformasyon: Haber alma, haber verme, haberleşme.

enstalasyon: Yerleştirme.

entelektüel: 1. Bilim, teknik ve kültürün değişik dallarında özel öğrenim görmüş (kimse), aydın, münevver. 2. Fikir sorunlarıyla ilgili.

eş zamanlı: 1. Başlamalarıyla bitmeleri arasında geçen zaman eşit olan (olaylar), senkronik. 2. Aynı zamanda oluşan.

etüt: 1. Herhangi bir konuda yapılan inceleme, araştırma. 2. Ön çalışma.

F

feodal: Derebeylikle ilgili.

feodalite: Derebeylik.

feodalizm: Derebeylik sistemi.

fetiş: 1. Tapınırcasına sevilen şey veya kimse. 2. Uğurlu sayılan şey.

feyyum: Roma Devrinde Mısır'da mumyaların üzerine yerleştirilen ahşap plakalara yapılmış gerçekçi portre.

filozof: Felsefe ile uğraşan ve felsefenin gelişmesine katkıda bulunan kimse, felsefeci, feylesof.

G

geleneksel: Geleneğe dayanan, gelenekle ilgili olan, ananevî.

görece: (bir şeye) Göre olan, varlığı başka bir şeyin varlığına bağlı olan, kesin olmayıp kişiden kişiye, zamandan zamana, yerden yere değişebilen, bağıl, izaf.

gösterge bilim: İletişim amacıyla kullanılan her türlü gösterge dizgesinin yapısını, işleyişini inceleyen bilim, im bilimi, semiyoloji, semiyotik.

gravür: 1. Ağaç, metal veya taş bir yüzeye ayrı katlar hâlinde değişik boyalar sürüldükten sonra üstteki katları yer yer kazıyarak alttaki renklerden yararlanma tekniği, kazıma resim. 2. Bu teknikle yapılmış resim.

grid: Izgara, parmaklık.

H

hacim: Bir cismin uzayda doldurduğu boşluk, oylum, cirim, sıygı.

hareketli soyut: Varlığı duyularla algılanamayan somut karşılığı imgelerin hareketli algılanması durumu.

hız: Çabukluk, sürat.

hippi: Toplumsal düzene ve tüketime ve şiddete karşı çıkan, derbederce yaşayan, örgütlenmemiş gençler topluluğu.

hiyerarşi: Makam sırası, basamak, derece düzeni.

humma: Ateşli hastalık.

i

ideal: 1. Ülkü, mefkûre. 2. Düşüncenin tasarlayabileceği bütün üstün nitelikleri kendinde toplayan.

ikon: Ortodokslarda İsa, Meryem veya ermişlerin tahta üzerine mumlu ve yumurtalı boyalarla yapılmış dinî içelikli resimlerine verilen ad.

illegal: Yasa dışı, yasaya aykırı.

illüstrasyon: 1. Resimlerle süsleme. 2. Kitap içindeki yazıyı açıklayan veya süsleyen resim.

imaj: İmge.

imge: 1. Zihinde tasarlanan veya gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya. 2. Duyularla algılanan, bir uyarıcı söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj.

imgesel: İmge ile ilgili, hayalî.

informel: Biçimsel olmayan.

ironi: Dolaylı ve alaylı anlatım, mizah.

istatistik: Bir sonuç çıkarmak için verileri yöntemli bir biçimde toplayıp sayı olarak belirtme işi, sayımlama.

işlev: 1. Bir nesne veya bir kimsenin gördüğü iş, iş görme yetisi, görev, fonksiyon. 2. Bir yapının gerçekleştirilebileceği ve onu başka yapılardan ayırt etme imkânı veren eylem türü, fonksiyon.

J

jüt: 1. İhlamurgillerden, Hindistan ve Bangladeş'te yetişen, ip ve çuval yapımında kullanılan, liflerinden yararlanılan bir bitki. 2. Bu bitkinin liflerinden yapılan dokuma.

K

kaba sanat (art brut): Akıl hastalarının, çocukların ve zihinsel gelişimi yetersiz kişilerin sanatsal çalışmaları.

kabare: Çeşitli gösterilerin yapıldığı eğlence yeri.

kalifiye: Bir şeyi yapabilme niteliğini ve ustalığını kazanmış olan, nitelikli.

kaligrafi: Harfleri güzel biçimler vererek yazma sanatı, güzel yazı sanatı, hüsnühat.

kapitalist: Sermayedar, anamalcı.

kapitalizm: Anamalcılık.

kavramsal: Kavramla ilgili olan, kavram niteliğinde olan.

keskin odak gerçekliği: Foto gerçekçilik.

koleksiyoncu: Koleksiyon yapmaya meraklı kimse.

komitern: Komünist Enternasyonal ya da Üçüncü Enternasyonal.

komün: Beraber çalışıp geliri paylaşmak üzere bir araya gelen topluluk.

komünizm: 1. Bütün malların ortaklaşa kullanıldığı ve özel mülkiyetin olmadığı toplum düzeni. 2. Böyle bir düzenin kurulmasını amaçlayan siyasi, ekonomik ve toplumsal öğretisi.

kontrast: 1. Karşıt, aykırı, zıt. 2. Karşıtlık, aykırılık, zıtlık.

köktenci: Köktencilikten yana olan, köktencilik yanlısı, radikal.

kuramsal: Kuramla ilgili, kuram durumunda bulunan, kuram niteliğinde olan, nazarî, teorik.

L

liberalizm: Devletin bireylerin medeni, iktisadi ve siyasi haklarının önünü açtığı ve serbest piyasayı öne çıkarttığı, siyasi felsefi akım, serbestlik.

lirik: Coşkun, ilhamla dolu.

litografi: 1. Taş basması. 2. Bu yöntemle basılmış (yazı, resim).

logo: Arma.

lonca: Belli bir iş kolunda usta, kalfa ve çırakları içine alan dernek, korporasyon.

M

melankolik: Hüzün veren, hüzün belirtisi olan.

metalürji: Metal bilimi.

mistik: 1. Mistisizm yanlısı olan, ilahiyat veya mistik yaşamla uğraşan kimse, gizemci. 2. Mistisizmle ilgili.

misyoner: Bir düşünceye, bir ülkeye kendini adayan kimse.

mitoloji: 1. Mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilim. 2. Bir ulusa, bir dine, özellikle Yunan, Latin uygarlığına ait mitlerin, efsanelerin bütünü.

monarşi: Siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı devlet düzeni veya rejim, tek erklik.

mozaik: Türlü renklerde, küçük küp biçiminde mermer, taş veya pişmiş toprak parçalarının yan yana getirilme-siyle yapılan resim ve bezeme işi.

muhafazakâr: Tutucu.

mutlak: 1. Salt. 2. Kesin olarak, mutlaka.

müstehcen: Açık saçık, edebe aykırı, yakışsız.

N

nişan: Gördükleri önemli işlerden dolayı kişileri onurlan-dırmak için devletçe verilen anmalık.

nonobjektif: Nesnel olmayan.

O

obje: Nesne.

optik: 1. Görme ile ilgili olan. 2. Fizik biliminin ışık olay-larını inceleyen kolu.

oryantalizm: Doğu bilimi.

oylum: 1. Hacim, cirim. 2. Resimde derinlik, üç boyutluk etkisi, mimarlıkta mekân karşılığı.

Ö

öykünme: Örnek alınan şeyi yeniden yapma.

P

paradoksal: Aykırı düşünce niteliğinde olan.

parametre: Geometride, bir koninin odağından çıkan dikeyin konikle kesiştiği noktaya kadar olan parçanın uzunluğu.

parlamento: Başlıca görevi yasama, devlet bütçesini çıkarma, hükûmeti denetleme olan ve üyeleri halkoyu ile belirli bir süre için seçilen meclis veya meclisler.

pavyon: Geceleri açık, içkili eğlence yeri.

periyodik: Belli aralıklarla tekrarlanan, süreli.

pik: Dökme demir, font.

pisuvar: Su dökme yeri.

pleksiglas: Kırılmaz cam.

poster: Duvara asılmak üzere kullanılan büyük boy res-im.

protest: Protesto amacı güden. Temelinde tepki yatan.

protestan: Avrupa reform hareketi sonucu doğan Hristiyanlık mezhebi.

R

rasyonel: Usa dayanan, ölçülü, ussal, hesaplı.

rejim: Yönetme, düzenleme biçimi, düzen.

rekonstrüksiyon: Yeniden kurma.

retrospektif: Geriye dönük.

rotasyon: Bir birimde çalışan görevlilerin düzenli bir biçimde yer değiştirmeleri.

S

sentez: Birleşim.

simgecilik: Sembolizm.

simсар: Komisyoncu.

slogan: Kısa ve çarpıcı propaganda sözü.

sosyalizm: Toplumculuk.

soyut: Soyutlama ile elde edilen, varlığı ancak eşyada gerçekleşen mücerret, somut karşıtı, abstre.

sömürge: Bir devletin kendi ülkesinin sınırları dışında egemenlik kurarak yönettiği ekonomik veya siyasal çı-karlar sağladığı ülke, sömürülen ülke, müstemleke, ko-loni.

söylem: İfade, kalıplaşmış, klişeleşmiş söz.

standart: 1. Belli bir tipe göre yapılmış veya ayrılmış. 2. Belirli ölçülere, yasaya, kullanıma uygun olan. 3. Örnek veya temel alınabilen tek biçim.

stil: Üslup, biçem, tarz.

stüdyo: Sanat çalışmaları için düzenlenmiş oda.

T

tacir: Ticaretle uğraşan kimse, tüccar.

taşist: Lekeci.

tinsel: 1. Ruhî. 2. Manevî.

U

uygarlık: Bir ülkenin, bir toplumun, maddi ve manevî varlıklarının, fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerinin tümü, medeniyet.

uzam: 1. Algılanan nesnelerin temel niteliği. 2. Bir nesnenin uzayda kapladığı yer.

V

Vandalizm: Eski kültür ve sanat anıtlarını yakıp yıkan; bunların değerini bilmeyen kimse veya topluluğun dü-şünce ve davranışları. Vandallık.

varoluşçuluk: Varoluşun özden önce geldiğini ve özü sürekli olarak yarattığını ileri süren öğreti, egzistansiy-a-lizm.

Y

yadsımak: İlgili, bağlı bulunduğu bir şeye yabancı kal-mak.

yapı: 1. Barınmak veya başka amaçlarla kullanılmak için yapılmış her türlü mimarlık eseri, bina. 2. Canlı bir var-lığın ruh veya beden özelliklerinin tümü, bünye, strüktür.

Z

zanaat: El ustalığı isteyen işler.

Zen: Budizm'in bir kolu, 20. yüzyıl ortalarından itibaren Batı'da yaygınlaşan bir felsefe, bir yaşam tarzı ve bir sanat akımı.

- ALTUNA, Sadun, **Büyük Ressamlar Hayatları ve Eserleri**, Hayat Kitapları, İstanbul, 1970.
- ALTUNA, Sadun, **Empresyonist Ressamlar Hayatları ve Eserleri**, Hayat Kitapları, 1970.
- ANTMEN, Ahu, **20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar**, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- ARNOLD, Mathias, (Çev. Ahu Antmen), **Öncü Ressamlar, Toulouse Lautrec**, ABC Yayın Grubu, İstanbul, 1997.
- ATAKAN, Nancy, **Arayışlar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998.
- BARTOLENA, Simona, (Çev. Durdu Kundakçı), **Art Book, Empresyonistler**, Dost Kitabevi, Ankara, 2004.
- BATTİSTİNİ, Matilde, (Çev. Cemal Kaan Emek) **Art Book, Picasso**, Dost Kitabevi, Ankara, 2001.
- BEKSAÇ, Engin, **Avrupa Sanatı**, Troya Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- BEKSAÇ, Engin, **Avrupa Sanatına Giriş**, Yem Kitabevi, İstanbul, 1995.
- BELL, Julian, (Çev. U. Ceren Ünlü, Nurçin İleri, Rana Gürtuna), **Sanatın Yeni Tarihi**, NTV Yayınları, Çin, 2009.
- BERGER, John, (Çev. Yurdanur Salman, Müge Gürsoy) **Picasso'nun Başarısı ve Başarısızlığı**, Metis Yayınları, İstanbul, 1986.
- BİĞALİ, Şeref, **Resim Sanatı**, Ankara, 1999.
- BORGHESE Silvia, (Çev. Özge Özbek) **Art Book, Cezanne**, Dost Kitabevi, Ankara, 2000.
- BURCKHARDT, Carl Jacop, (Çev. Sıtkı Baykal), **İtalya'da Rönesans Kültürü**, Devlet Kitapları, Ankara, 1974.
- Büyük Ressamlar Ansiklopedisi**, Milano, 1976.
- CASSOU, Jean, **Sembolizm Sanat Ansiklopedisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1987.
- CLAÏR, Jean, (Çev. Özge Açikkol), **Marcel Duchamp ya da Büyük Kurgu**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2000.
- CREPALDİ, Gabriele, (Çev. Durdu Kundakçı), **Art Book, Ekspresyonistler**, Dost Kitabevi, Ankara, 2002.
- CREPALDİ, Gabriele, (Çev. Cemal Kaan Emek), **Art Book, Matisse**, Dost Kitabevi, Ankara, 2001.
- CREPALDİ, Gabriele, (Çev. Cemal Kaan Emek), **Art Book, Renoir**, Dost Kitabevi, Ankara, 2001.
- ÇAĞLARCA, Sadettin, **Renk ve Armoni Kuralları**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1993.
- DEMİREL, Özcan, **Eğitimde Program Geliştirme**, Anı Yayıncılık, Ankara, 1997.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, 1, 2, 3. Cilt, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 2008.
- ERDEM, Sevim, **Modern Sanat**, Türkiye Basımevi, İstanbul, 1963.
- EROĞLU, Özkan, **Resim Sanatı Sözlüğü**, Nelli Sanat Evi, İstanbul, 2006.
- ERSOY, Ayla, **Sanat Kavramlarına Giriş**, Yorum Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1995.
- GOMBRICH, E. H., **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi**, I, II, ... XIV. Cilt, Yazır Matbaacılık, İstanbul, 1984.
- GÜVEMLİ, Zahir, **Başlangıcından Günümüze Türk ve Dünya Sanat Tarihi**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1968.
- GÜVEN İsmail, **Uygarlık Tarihi**, Pegem Akademi Yayınevi, Yenişehir, 2009.
- GÜVENÇ, Bozkurt, **İnsan ve Kültür**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.
- HOBSBAWN, Eric, (Çev. Abdullah Ersoy) **Sanayi ve İmparatorluk**, Dost Kitabevi, Ankara, 1998.
- İPŞİROĞLU, Mazhar-Nazan, **Oluşum Süreci İçinde Sanat Tarihi**, Hayalbaz Yayınları, İstanbul, 1977.
- KANDINSKY, Vassily, (Çev. Tevfik Tuna) **Sanatta Zihinsellik Üstüne**, Hayalbaz Yayınları, İstanbul, 2009.
- KAVURAN, Tamer, **Sanat ve Bilimde Gerçek Kavramı**, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Fırat Üniversitesi Yayınları, 15. sayı, 2003.
- KLEE, Paul, (Çev. Mehmet Dünder), **Çağdaş Sanat Kuramı**, Dost Yayınları, Ankara, 2006.
- KRAUSSE, Anna Carola, (Çev. Dilek Zaptçioğlu), **Rönesans'tan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü**, Literatür Yayıncılık, Almanya, 2005.
- LITTLE, Stephen, **İzmler Sanatı Anlamak**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006.
- LYNTON, Norbert, **Modern Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1982.
- MÜLAYİM, Selçuk, **Sanat Tarihi Metodu**, Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul, 1983.
- MÜLAYİM, Selçuk, **Sanata Giriş**, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi Yayını, İstanbul, 1989.

ÖZÜDOĞRU, Şerife, **Sanat Tarihi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1993.
PAPELLİ, Paola, (Çev. Kutay Özturan), **Art Book, Monet**, Dost Kitabevi, Ankara, 2001.
PAPELLİ, Paola, (Çev. Özge Özbek), **Art Book, Kandinsky**, Dost Kitabevi, Ankara, 2001.
PASSERON, Rene, **Sürrealizm Sanat Ansiklopedisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.
RAGON, Michel, (Çev. Vivet Kanetti), **Modern Sanat**, Hayalbaz Kitap, İstanbul, 2009.
RICHARD, Lionel, **Ekspresyonizm Sanat Ansiklopedisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991.
Sanat Tarihi Ansiklopedisi, I, II, III, IV. cilt, Görsel Yayınları, Milano, 1978.
SÖZEN, Metin - TANYELİ, Uğur, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
TANILLİ, Server, **Uygurlık Tarihi**, Say Kitap Pazarlama, İstanbul, 1981.
TANSUĞ, Sezer, **Resim Sanatının Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995.
TDK Türkçe Sözlük, 1, 2. Cilt, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.
TDK Yazım Kılavuzu, 4. Akşam Sanat Okulu Basımevi, Ankara, 2005.
TORTEROLO, Anna, (Çev. Begüm Akkoyunlu), **Art Book, Van Gogh**, Dost Kitabevi, Ankara, 2000.
TUNALI, İsmail, **Estetik Beğeni**, Say Yayınları, İstanbul, 1989.
TUNALI, İsmail, **Felsefenin Işığında Modern Resim**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
TURANİ, Adnan, **Çağdaş Sanat Felsefesi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.
TURANİ, Adnan, **Dünya Sanat Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
TURANİ, Adnan, **Sanat Terimleri Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.
ULUDAĞ, Kemal, **Sanat ve Endüstride Üretim Mantiği, Sanayi ve Sanat**, Hacettepe Üniversitesi GSF Yay, Ankara, 1997.
VOLTAİRE, (Çev. Lütfü Ay.), **Felsefe Sözlüğü I**, İnkılâp Kitabevi, Ankara, 1995.
WALTER, F. Ingo, (Çev. Ahu Antmen), **Öncü Ressamlar Vincent Van Gogh, Pablo Picasso, Paul Gauguin**, ABC Kitabevi Yayın ve Dağıtım AŞ, İstanbul, 1997.

YARARLANILAN WEB SİTELERİ

www.absolutearts.com
www.americanimpressionistsociety.org
www.arasgallery.com
www.artacademy
www.artcyclopedia.com
www.artrenewal.org
www.artnet.com
www.biddingtons.com
www.britannica.com
www.britishmuseum.org
www.centrepompidou.fr
www.charlesritchie.com
www.chuckclose.coe.uh.edu
www.c-monster.net
www.felsefeekibi.com
www.fotografya.gen.tr/cnd/index.php?louisjaquesmande
www.francois-morellet.com
www.frmtr.com
www.gac.culture.gov.uk
www.galerie-es.com
www.galeriehafenrichter.com
www.gerhard-richter.com
www.gorselsanatlari.org
www.gutai.com
www.huntfor.com
www.ic.sunysb.edu
www.idc.sdu.edu.tr
www.juddfoundation.org
www.julianopie.com
www.kennethnoland.com
www.kutuphane.uludag.edu.tr
www.kvelb.com
www.metapedia.com
www.metmuseum.org
www.mimar.cc
www.msxllabs.org
www.munart.org
www.museumofconceptualart.com
www.nationalgallery.org.uk
www.newleftreview.org
www.nga.gov
www.outsideleft.com
www.picassomio.com
www.ralphgoings.com
www.robertdelaunay.com
www.rogallery.com
www.sanalmuze.org
www.speronewestwater.com
www.tate.org
www.the-artists.org
www.vangoghmuseum.nl
www.warhol.org
www.wga.hu
www.wikipedia.org
www.1st-art-gallery.com

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARININ YANIT ANAHTARI

Çoktan seçmeli sorular

1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
1) E	1) D	1) D	1) E 6) B	1) C 7) E
2) D	2) C	2) D	2) E 7) D	2) B 8) A
3) A	3) E	3) A	3) E 8) D	3) A 9) C
	4) A	4) E	4) C 9) D	4) E 10) C
			5) C	5) D 11) E
				6) B 12) B

Boşluk doldurma çalışmaları

1. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
1) İşçi	1) Japon	1) Konstrüktivistler	1) Andy Warhol 8) Gösteri sanatı
2) Sanayi devrimi	2) Yeni sanat	2) Neoplastik	2) Allan Kaprow 9) Yeni gerçekçilik
3) Arts and crafts	3) Gustave Klimt	3) Dışavurumcular	3) Malcolm Morley 10) Yerleştirme
	4) Nâbiler	4) Fütüristler	4) Hareket 11) Foto gerçekçilik
			5) Sol LeWitt 12) Gösteri
			6) Num June Paik 13) Minimalist
			7) Çokluk
2. ÜNİTE			
1) Gauguin			
2) Pierre Auguste Renoir			
3) Manet			
4) Claude Monet			

Doğru - yanlış çalışmaları

1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
1) Y	1) Y	1) Y	1) Y	1) D 6) D
2) D	2) Y	2) Y	2) D	2) Y 7) Y
3) D	3) D	3) D	3) Y	3) D 8) D
	4) D	4) Y	4) D	4) D 9) D
	5) D	5) Y		5) Y 10) Y

62. sayfadaki etkinlikte yer alan bulmacanın çözümü

1. ARTNOUVEAU	2. NÂBİLER	3. GAUGUİN	4. PARİS	5. LAUTREC
6. JUGENDSTİL	7. VİTRAY	8. KLİMT	9. AFİŞ	10. SERİSÜER

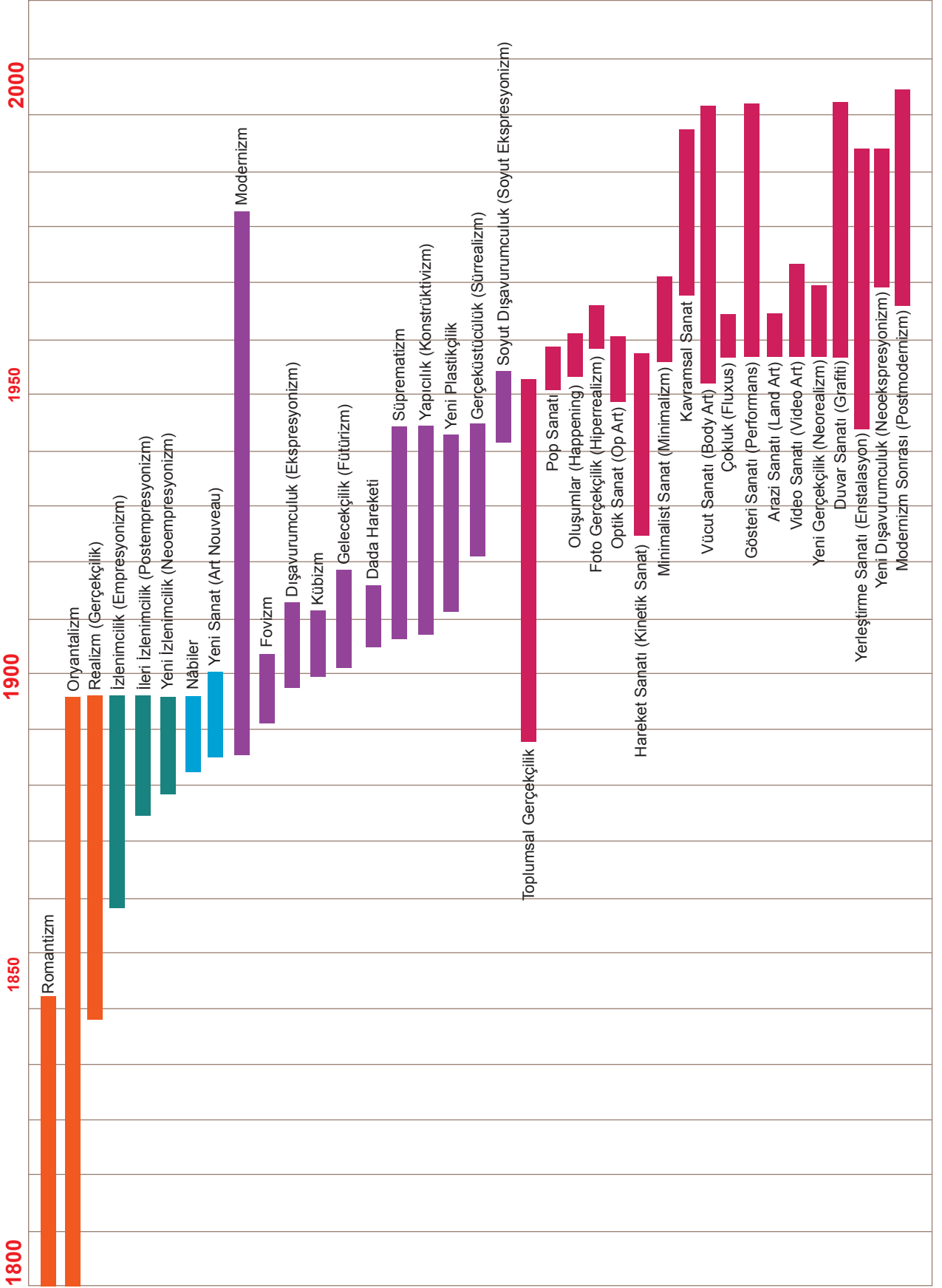
49. sayfadaki etkinliğin yanıtı

5	Buğday Tarlası
9	Yatakta Kahvaltı
11	Sen Nehri Kıyısı
7	Dans Sınıfı
2	Sandal Partisi
10	Parke Rendeleyenler
3	Asılmış Adamın Evi
12	Bulvarda Kış Sabahı
4	Plajda
1	Bir Pazar Günü
6	Saman Yığını
8	Morret Köprüsü

124. sayfadaki etkinliğin yanıtı

- ✓ Geçicidir.
- ✓ Popülerdir.
- ✓ Ticari amacı vardır.
- ✓ Her türlü tüketim malzemesi konusudur.
- ✓ Evrenseldir.
- ✓ Andy Warhol en tanınmış sanatçısıdır.
- ✓ Pop sanatı, bazı eleştirmenler tarafından film, reklam, bilim kurgu ve müzik gibi kent kültürü ürünlerini tanımlarken ortaya çıkmıştır.

ÇAĞDAŞ DÜNYA SANATINA YÖN VEREN SANAT AKIMLARI KRONOLOJİSİ

PROJE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Projenin Adı :
 Öğrencinin;
 Adı ve Soyadı :
 Sınıfı :
 No :

BECERİLER	DERECELER				
	Kötü	Geçer	Orta	İyi	Çok İyi
	1	2	3	4	5
1. PROJE HAZIRLAMA SÜRECİ					
Projenin amacını belirleme					
Projeye uygun çalışma planı yapma					
Grup içinde görev dağılımı yapma					
İhtiyaçları belirleme					
Farklı kaynaklardan bilgi toplama					
Projeyi plana göre gerçekleştirme					
Ekip çalışmasını gerçekleştirme					
Proje çalışmasının istekli olarak gerçekleştirilmesi					
TOPLAM					
2. PROJENİN İÇERİĞİ					
Türkçeyi doğru ve düzgün yazma					
Bilgilerin doğruluğu					
Toplanan bilgilerin analiz edilmesi					
Elde edilen bilgilerden çıkarımda bulunma					
Toplanan bilgileri düzenlenme					
Kritik düşünme becerisini gösterme					
Yaratıcılık yeteneğini kullanma					
TOPLAM					
3. SUNU YAPMA					
Türkçeyi doğru ve düzgün konuşma					
Sorulara cevap verebilme					
Konuyu dinleyicilerin ilgisini çekecek şekilde sunma					
Sunuyu hedefe yönelik materyalle destekleme					
Sunuda akıcı bir dil ve beden dilini kullanma					
Verilen sürede sunuyu yapma					
Sunum sırasındaki öz güvene sahip olma					
Severek sunu yapma					
TOPLAM					
GENEL TOPLAM					

Öğretmenin yorumu:

.....

.....

